

Faragó Árpád
NEM SÍRT ÁSUNK,
HANEM FUNDAMENTUMOT

FARAGÓ ÁRPÁD
NEM SÍRT ÁSUNK,
HANEM FUNDAMENTUMOT

A kötet megjelenését támogatta az

•**EMB**•

Első Magyar Beruházási Zrt.

1068 Budapest, Benczúr utca 41.

Telefon: +36-1-413-4766

Telefon: +36-1-413-4764

6722 Szeged, Jósika utca 27.

Telefon: +36-62-543-025

Telefax: +36-62-543-026

FARAGÓ ÁRPÁD
NEM SÍRT ÁSUNK,
HANEM FUNDAMENTUMOT

*Töredékek
a délvidéki magyar műkedvelő színjátszás
múltjából, jelenéből*

Vajdasági Magyar Művelődési Intézet
Zenta, 2007

© *Faragó Árpád, 2007*
© *Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 2007*

Előszó

Ítéleteiben és magatartásában is egy nagyon-nagyon elfogult és részrehajló könyvet tart a kezében a kedves olvasó, amelynek szerzőjét hosszú évtizedek óta a színház és a színjátszás iránti vonzalom és rajongó szeretet befolyásolja és vezeti. Faragó Árpád színművész, nyugalmazott színgazgató esetében azonban ezt a tiszta elfogultságot nem lehet eléggé becsülni. Ő ugyanis e kötet minden írásában mély emberséggel és szakértelemmel fordul vidékünk magyar amatőr és hivatásos színjátszása felé, nagy körültekintéssel és érdeklődéssel fáradozik azon, hogy egy-egy település színjátszó hagyománya, múltbeli jellemzője közismertté váljon, s mindig arra törekszik, hogy kapcsolat épüljön a fiatalabb és az idősebb nemzedék, az öntevékeny és a hivatásos színházi világ között.

Múlt és jelen kavarg ezekben az írásokban. Mindegyike a művelődés és a közösségi aktivitás, valamint az öntevé-

keny, önkéntes szellemi, esztétikai, erkölcsi munka dicsérete. Számos alkalommal ez nem más, mint találkozás a múlttal, pontosabban: az emlékezet által megszépülő múlttal, az igazzal, a jóval, a széppel, míg ritkábban mások fájdalmával és kétségbeesésével. Rácsodálkozás ez a könyv a vajdasági és a drávaszögi magyar színházi élet értékeire, jelenségeinek gazdagságára, az azonosságok és másságok sokszínűségére.

A szándék pedig mindig ugyanaz: rádöbenteni az embert a közösségben megélt élmény egyszerűségére, különösségének az értékeire, a viszonyok megértésére. Emberi érzelmek, élmények és kapcsolatok egymásba kavargva örvénylenek a könyvben, hogy lassan elsimuljon a hullámzó víztükrök, s benne az önként vállalt, közösségben zajló művelődési életnek a gazdagságán ámulhassunk el. A kibontakozó képre írásról írásra haladva mind több szín kerül fel, s rajta az öntevékeny és önművelő színjátszás mind izgalmasabb perspektíváját fedezhetjük fel. Az így megtalált látószögéből lassan a játéktér körvonalai is kirajzolódnak előttünk, amely ha szerény anyagi körülmények között is, a jólét és a jól-lét érzelmi forrása tud lenni azáltal, hogy gazdagítja a benne mozgó képességeit, méltóságtudatát, önfejlesztő képességét és hitét az ember jóságában, az együttműködés szükségességében. Faragó Árpád szerint ez a hol külső, hol pedig belső énkép- és világképkötő munka minden korosztály számára első-sorban értelmi és érzelmi intelligenciát formáló lehetőség.

Az írások természetesen nem bonyolód-
nak elméleti fejtegetésekbe, hiszen szer-
zőjük számára az a legfontosabb, hogy az
amatőr színjátszás szórakoztasson, előse-
gítse az egészséges önkifejezési vágy kiél-
ését, mint rendezvényforma pedig erősítse a
közösséggé válást, egy-egy helyi kisközös-
ség (iskola, falu, egyházközség stb.) öntu-
datának formálását, s kivételesen, ritka sze-
rencsés és ihletett pillanatokban műalkotást
is teremtsen. Az amatőrizmus lényegéből
fakadóan ugyanis kisközösségi forma, s
jellege is ebből adódik: a produkciók első-
sorban annak a közegnek szólnak, amelynek
készülnek.

Ahhoz azonban, hogy egészséges és
kiegyensúlyozott színházi élet formálódjon
nálunk is, elengedhetetlen, hogy a szín-
házformák ne egyszer s mindenkorra érvé-
nyes, változtathatatlan formációk legyenek,
hanem minden irányban átjárhatókká vál-
janak. Több esetet is olvashatunk a könyv-
ben, amikor az amatőr és a hivatásos művé-
szet kapcsolatában példás együttműködés
jön létre. A kötet írásainak tanúsága szerint
az amatőr mozgalom egészséges fejlődése
érdekében fokozottabb szükség van a hiva-
tásos művészek segítségére is. De az ama-
tőr színjátszás megújulásában fontos szerep
juthat az ún. alternatív csoportoknak is,
amelyek tapasztalataink szerint a legtöbb
esetben igyekeznek megtartani szabadcsa-
pat jellegüket, mozgásterük viszont a szín-
házi avantgárd és a szórakoztató működés
között mozog.

Amikor Faragó Árpád színházi értékeink felmutatására vállalkozik, kíméletlen is tud lenni: a múlt és a jelen hibáit is ostromozza. Mégis a legtöbb esetben nála a menekvés leginkább abban a halk hangban rejlik, amely e könyv minden sorából kicseng, és amely szembeszegül az igazságtalansággal, és a színház legalapvetőbb szerepére utal: felmutatni az ember lényegét. Ebből az írói törekvésből tud összeállni az olvasóban a változásra való igény is, amelyet csakis úgy fogalmazhatunk, valósíthatunk meg, ha egy pillanatra sem feledkezünk meg arról, hogy az önként vállalt, közösségben folyó művelődés szabadságkeresés, felelősségérzet, szeretetforrás, amely a jó ügyhöz társakat vonz.

E könyv lapozgatása közben egyúttal tisztelgünk a régi műkedvelők emléke előtt is, akikről a ma fiataljai átvehetik ennek a szép társadalmi-művészi cselekvésnek a szeretetét; de gondolhatunk mindazokra is, akik tájainkon emberöltőkön át formálták a műkedvelő színjátszás és az öntevékeny mozgalom arculatát; magunk elé képzelhetjük azokat a fiatalokat is, akik a csoportot keresve most kopogtatnak be valamelyik művelődési ház kapuján, vagy most ülnek össze egy klubban, osztályteremben, hogy szövetséget alkotva meghódítsanak egy újabb színpadot. De olvasás közben nem feledkezhetünk meg azokról sem, akik épp most valahol nézőként találkoznak egy-egy érdekesebb, izgalmasabb előadás-

sal, s azáltal, hogy megnézik egy amatőr társulat előadását, azt példázzák: minden fájdalom és kudarc ellenére az elhivatott vajdasági magyar öntevékeny művészetnek nincs más lehetősége és kötelessége, mint a cselekvés. Mert ez a könyv csak azt szeretné bizonyítani, hogy hinni kell a színházban, amely valóban oly örök, mint a társadalom, és amely Shakespeare óta és azt megelőzően is saját élénk képését akarta és akarja szemlélni benne. Faragó Árpád könyve meggyőz bennünket arról, hogy a színház – legyen az amatőr vagy hivatásos, szülessen újjá a világ bármely pontján vagy éppen tájainkon – mindig halad a maga útján örök emberi titkokat rejtő jövője felé.

Hajnal Jenő

Nem zsácutca a műkedvelés Gondolatok színjátszó mozgalmunkról

Gyakran tapasztalom, hogy amikor amatőr színjátszásunkról beszélünk, sokan úgy vélik, hogy a mozgalom iránti elfogultságom fogalmazza gondolataimat, mondataimat. Nem szeretnék ezzel kapcsolatban magyarázkodni, nem titkolom azonban, hogy nagyra becsülöm az amatőr színjátszók munkáját. Ez viszont semmiképpen sem téveszthető össze az elfogultsággal. Az amatőrök rajongása, feltétlen művészszeretete és természetesen az a munka, amelyet sokszor szinte lehetetlen körülmények között fel tudnak mutatni, mindenképpen megérdemli azt, hogy színjátszó mozgalmunkra odafigyeljünk. S ha ezt az „odafigyelést” nem a felületesség, az érdektelenség határozza meg, hanem ha művelődési életünk szerves részének tekintjük a színjátszó mozgalmat, és úgy is viszonyulunk hozzá egy pillanatig sem kérdőjelezve meg a mozgalom létjogosultságát, életképességét, akkor érthető, hogy

sokan nemcsak nagyra becsülik színjátszóink munkáját, hanem mélységes tiszteletet is éreznek azok iránt, akik nem zsácutcának tekintik a műkedvelést, hanem egy minden mással egyenértékű emberi magatartás termékének!

A többség azonban sajnos nem így vélekedik. Ha a mozgalom iránti megbecsülésről beszélünk, nem sok jót mondhatunk. Valahogy mostohagyermekként kezelik. Tudomásul veszik, hogy van, hogy évről évre (szinte már kampányszerűen) a különböző szintű és rangú találkozókon a mozgalom életjelet ad magáról, és ezzel aztán ad acta, minden marad a régiben! Már ami a mozgalom iránti magatartásunkat illeti. Mert azért érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy mit is jelent, jelenthet számunkra az a szívét melengető lelkesedés, amellyel az óvodai és az iskolai színjátszás sok száz kis színésze felmerészkedik oda, a világot jelentő deszkákra, mit jelent, jelenthet számunkra az a tény, hogy Vajdaság-szerzte mind több és több színjátszó csoport kér és talál otthonra a művelődési egyesületekben, és a csoportok tagjainak a száma, bizony, már az ezret is megközelíti! Megszóltak-e ezzel a jelenséggel kapcsolatban a színházi szakma elismert tudorai?! Egyáltalán figyelemmel kísérik-e mindazt, ami a mozgalmon belül történik?! Vagy talán méltóságukon alulnak tartják, hogy az amatőrökkel egyáltalán foglalkozzanak?!

Írásaimban gyakran találhatóak olyan idézetek, amelyeket Németh Lászlótól és Sütő Andrástól „kölcsonzok”. Teszem

ezt abban a reményben, hogy egyesek talán majd elgondolkoznak az idézetekben megfogalmazottakon. A magyar irodalom két óriása ugyanis nem tartotta rangon alulinak, hogy az amatőrökkel foglalkozzon, előadásairól, szerepükről írjon! Németh László és Sütő András is örömmel ült be az amatőr színjátszók előadásaira. Utána elbeszélgetett velük, buzdította, további munkára ösztönözte őket.

Németh László jegyezte meg: „Komolyan veszem a műkedvelőket. A magyar drámai játék forradalmát várom tőlük.” Ugyancsak a nagy író írta: „Egyik oldalon a mindennapos színházi üzem, a zsöllyében kiheverő polgár, a szemponttalan áhítathiány; a másikon: az egyszeri látvány ünnepegyessége, papként föllépő színészek s a nézőtéren egy világnézetben összekapcsolt megtisztulók. Meg kell tehát teremteni a színjátszást a színházakon kívül. Erre pedig egy mód van: a legmagasabbra törő műkedvelés!”

S mi a véleménye Sütő Andrásnak a műkedvelő színjátszásról?! „A műkedvelés nyilvános tanulás, önnevelés, ismerkedés a szellem értékeivel – és nem utolsósorban: az anyanyelviség jó értelemben vett kultusza!” S a következő sorokat is Sütő András írta le: „A műkedvelő mozgalom nem tőkés vállalkozás: a nép önmagáért és önmagának játszik. Miért ne vinné színpadra Arisztophanészt is, ha úgy tetszik neki? Nemzetiségi állapotunkban a magyar klasszikusokról nem is beszélve. Sajnos, még eleven a hivatali felfogás, miszerint

a műkedvelő játékost más kosztra kell fogni: igényei, képességei nem azonosak a hivatásos színészével. Én azt mondanám: játsszék Shakespeare-t is, ha akar, teljesítményét ugyanis eleve nem szabad a hivatásos színpadéhoz mérni.”

Nem tudom, hogy ki mit olvas majd ki ezekből az idézetekből, én csakis a műkedvelő színjátszás iránti megbecsülést érzem, azt az egyértelmű magatartást, amely a segíteni akarás szándékával fordul a mozgalom felé, amely világosan tudunkra adja, hogy a két nagy író nem tartja rangon alulinak, hogy a magyar műkedvelő színjátszással foglalkozzék. Még hozzá érdemben! Sajnos itt, nálunk, szűkebb pátriánkban az ilyen magatartásformával nemigen találkozunk, legalábbis ami irodalmunk nagyjait illeti (gondolok itt mindenekelőtt színházművésztünk tudóira)! S talán éppen ezért felesleges is lenne ezzel a témával foglalkozni. Ha ugyanis a szakma legilletékesebbjei nem érzik annak szükségét, hogy a mozgalom ügyes-bajos dolgaival, esetleg színjátszóink produkcióival foglalkozzanak, akkor az embernek valóban nincs mit mondania!

A mozgalom iránt megnyilvánuló pozitív viszonyulást azonban önmagunktól is számon kérhetnénk. S számon is kell kérnünk! Mert ha feltesszük a kérdést, hogy mennyire érezzük magunkénak a mozgalmat, milyen mértékben támogatjuk, akkor bizony eléggé lesújtóak lennének a válaszok. Mert ugye más az őszinte, önzetlen támogatás, az, amikor a szívós, áldozatkész emberek elkötelezettségével sorakozunk fel a mozgalom mögé, és mindenképpen más az, amikor csak üres, közhelyektől hemzseggő retorikával igyekszünk meggyőzni színjátszóinkat, hogy nincsenek egyedül, hogy

van, aki „gondjukat viseli”! Ez az utóbbi „váltogat” a múltban is, de sok esetben ma is színjátszó mozgalmunk életképességét igyekezett/igyekszik megkérdőjelezni! Több évtizedes tapasztalat mondatja ezt velem. A hangoztatott „jóindulatnak”, „segíteni akarásnak” lesújtó következményeit, sajnos, nagyon sok esetben érzékeltem nemcsak műkedvelő színjátszóinkkal, hanem bizony hivatásos színházainkkal kapcsolatban is!

Őszintén bevallom, hogy nem szívesen beszélek erről a kérdésről. Mélységes csalódottságot váltott ki bennem, hogy a közhelyeket pufogató nemzettársaim színházi életünk egésze ellen ügködtek, s ezek színházi életünk legszomorúbb fejezetei. S ami még ma is foglalkoztat: az ok! Hogy tulajdonképpen miért is volt honfitársaimnak szüksége arra, hogy például hivatásos színházaink felszámolásában a főszerepet játsszák el?! Nem epizodisták kívántak lenni színházaink tragédiájában, hanem sokkal többre vágytak! Vajon miért?! S miért volt szálka a szemükben színjátszó mozgalmunk? Miért kellett minduntalan azt hangoztatni, bizonygatni, hogy fejlődőképtelen, hogy a dilettantizmus határozza meg mozgásterét?! S azután ott volt a műkedvelők műsorpolitikája. A bírálóok pergőtüzét zúdították rá közéletünk magyar ajkú „személyiségei”. A népszínműveket, a népi komédiát, a primitívnek minősített misztériumjátékokat ostorozták. Azt, hogy színjátszóink sikerrel mutattak be drámákat, komoly színműveket, észre sem vették vagy talán nem is akarták?! Számukra fontos volt falhoz állítani mindent.

S még egy dologról szólni kellene. Az idén hetedik alkalommal rendeztük meg

a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozóját. „Miért csak hetedik alkalommal?” – kérdezhetnénk. Hát nem furcsa, hogy például a szlovák, a román és a ruszin műkedvelő színjátszók már rég túl vannak a harmincadik ilyen jellegű találkozásukon?! Rendben van az, hogy ők a hetvenes évek elejétől rendszeresen, minden évben megtartják, bensőséges ünneppé avatják színjátszóik találkozóját? Persze, hogy rendben van! De még mennyire, hogy rendben van! Ellenben az semmiképpen sincs rendben, hogy a magyar színjátszókat megfosztották az ilyen lehetőségtől. S most újfent visszakanyarodom műkedvelő színjátszásunk azon „jótevőihöz”, akik ebben a kérdésben sem vállaltak csupán epizód szerepet. Ők voltak azok, akik arra hivatkozva, hogy az ilyen egynemzetiségű találkozó a „magyarokodás”, a „nemzetieskedés” melegágya, egyszerűen megakadályozták a magyar színjátszók találkozójának a megszervezését. Ezért van az, hogy mi csak még a hetedik találkozó nál tartunk. S hogy „már” ott tartunk, azt kizárólag a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetségnek köszönhetjük! A szövetség illetékesei voltak ugyanis azok, akik határozottan, eltökélten szembeszálltak minden öröklődött ellenvetéssel, kiálltak a találkozó mellett, és ma már örömmel állapíthatjuk meg, hogy ez a találkozó valóban színjátszóink igaz, őszinte ünnepévé vált, hogy a mozgalom előbbrelépésének, kibontakozásának a motorja lett!

Tehát színjátszásunknak az állandó jellegű nehézségek mellett (anyagi gondok, káderproblémák, színpadhiány stb.) szembesülnie kellett azzal a „jóindulattal”, „segíteni akarással”, amivel közéletünk eminens személyiségei viszonyultak hozzá! S ez

bizony nem volt könnyű. Sok csalódás, keserűség maradt az „önzetlen támogatók” tevékenysége után! Tulajdonképpen mi is motiválta „nemzettársainkat”, hogy az egzekutorok szerepében tetszelegjenek? Társadalmi pozíciójukat féltették? A hatalom iránti lojalitásukat akarták, kívánták bizonyítani? Mindenesetre tisztességtelen volt az a szerepvállalásuk, amivel csírájában elfojtották színjatszásunk erősödését, újjászületését célzó megnyilvánulásokat!

Ha most – fellélegezve – azt érezzük, állítjuk, hogy szerencsére mindez már a múlté, hogy a megbízott egzekutorok ideje lejárt, akkor tévedünk!

Az elmúlt esztendőben Nagyikindán, a Vajdasági Magyar Amatőr Színjatszók találkozóján fiatal pályatársamat köszönhettem, aki családi okok miatt otthagya a színházat, és egy bányász város művelődési központjában helyezkedett el. A magyar színjatszó csoport vezetését bízták rá. Boldogan újságolta, hogy jó képességű, tehetséges csoportot sikerült összehoznia, és már egy egész estét betöltő színdarabot is előadtak, még hozzá sikerrel! – S miért nem vagytok itt, a találkozón? – kérdeztem nem titkolt csodálkozással. Kissé zavartan válaszolt: – Főnökeim azt javasolták, hogy jobb, ha távol tartjuk magunkat az ilyen „egynemzetiségű” találkozótól.

Egyszerűen letaglózott a válasz! Hát még mindig vannak, akiknek szálla a szemében az ilyen jellegű rendezvény? „Magyarkodás, nemzetieskedés” – hallom visszacsengeni a múltból a vádak! Meddig? Ki tudná, ki tudja megmondani, hogy meddig tart még ez az esztelen vádaskodás?!

Színjatszó mozgalmunk átvészelte a viharos időket, a létjogosultságát állandóan

megkérdőjelezők elvtelen „ügyködését”! Igaz, számtalanszor térdre kényszerítették, de az is igaz, hogy mindig volt annyi ereje, hogy talpra álljon, hogy továbbléljen!

Ezzel kapcsolatban a nagybecskereki Madách Amatőrszínház példáját említem. Előzetesként néhány szó a Madáchról. Az ötvenes évek legelején alakult. Az új társulat gerincét a nagybecskereki Petőfi Művelődési Egyesület színjátszói képezték. 1952. október 12-én tartotta meg első bemutatóját: Bródy Sándor *A tanítónő* című színművét mutatták be Nyáray Rezső rendezésében. Az idén október 15-én, a Madách fél évszázados jubileuma alkalmából Barácius Zoltán rendezésében újra *A tanítónő* kerül majd közönség elé.

1953-ban a Madách már akkor rendkívül erős társulatát „átigazolták” az akkor alakult első hivatásos nagybecskereki (és bányász) magyar színházba! Két rendhagyó évad következett. Az újonnan alakult társulat igazi színházi élményt nyújtó előadásokkal lepte meg a közönséget. A nagybecskereki magyar színház megalakulásának minden tekintetben színháztörténeti jelentősége volt! Létjogosultságát megkérdőjelezni egyszerűen nem lehetett! Vagy mégis?!

1955 tavaszán felszámolták a nagybecskereki magyar színházat a zombori magyar színházzal szinte egyidejűleg (?). A váratlan felszámolás okaira, a miértekre a mai napig sem kaptunk érdembeli választ. Szélnek eresztették a társulatot, és ezzel befejezteknek tekintették az „ügyet”! Hogy mit érzett a színházához őszintén ragaszkodó közönség, és hogy mit érzett maga a társulat, azt nagyon nehéz lenne most, közel fél évszázad után megfogalmazni. Képzelnék csak el, hogy azok, akik ott voltak a szín-

ház születésénél, akik abban a csodálatos, ünnepi hangulatban álmaik, vágyaik megvalósítását vélték felsejleni, a művészberek, akik a közönséggel együtt könnyes meghatódottsággal köszöntötték a születés pillanatát, alig két évvel később térdre kényszerültek! Az emberekben egy világ dőlt össze. A döbbenet, a csalódottság, a keserűség, az igazságtalanság embert megalázó érzése hallgattatta el, kényszerítette némaságra a társulatot. Mert mit is lehetett volna mondani! A tények önmagukért beszéltek. A színház nem volt többé!

El kellett mindezt mondanom, mert érzékeltetni kívántam a színház felszámolása utáni hangulatot, azt a letargikus állapotot, amely minden tekintetben azt sejtette, hogy a színházcsinálók hite megtört, s mélységes elkeseredésükben végleg feladják álmaikat, a színházzal kapcsolatos elképzeléseiket.

Nem ez történt! A színház ugyan megszűnt, de a Madách nem adta fel. Igaz, miután szélnek eresztették a társulatot, sokan elmentek. De akik maradtak, azok csatlakoztak a főnixmadár módjára újraéledt, újrainduló Madách Amatőrszínház lelkes kis csapatához, hogy folytassák azt, amit a hivatásos nagybecskereki magyar színház célul tűzött ki maga elé.

Csodálatos évadok következtek. Az igényes repertoár, a hivatásos színházi szakemberek segítsége (főleg a rendezőkre gondolok) a Madách társulatát nemcsak a vajdasági magyar színjatszás élvonalába emelte, hanem országos viszonylatban is a legrangosabb amatőrszínházak közé sorolta. 1963-ban a Madách Amatőrszínház lelkes gárdája ott volt a hvari országos fesztiválon. Jugoszlávia legjobb amatőrtársulatai vettek rajta részt. S micsoda társulatok!

A szlovén, a szerb és a macedón amatőr színjátszás reneszánszát élte. S akkor megjelenik egy kis vajdasági együttes, és elviszi a legjobbaknak kijáró díjat, ugyanis a fesztivál aranyplakettjével tért vissza Nagybecskerekre!

A Madáchnak tehát volt ereje, hogy továbblépjén, hogy a hivatásos társulat feloszlata után összeszedje magát és kemény, folyamatos munkával évtizedeken át a mai napig őrizze, éltesse a nagybecskereki, a bánsági magyar színjátszást!

Sajnos ugyanezt nem mondhatjuk el, ha a zombori és a topolyai hivatásos magyar színházak felszámolását, illetve az azt követő esztendőket vesszük górcső alá. A zombori magyar színház – a becskerekihez hasonlóan – 1955 tavaszán, a topolyai Járási Magyar Népszínház pedig 1959-ben „likvidálták”. Az előbbi két évadot, az utóbbi tízet élt meg. A felszámolás körülményeiről ugyancsak szükségtelen szót ejteni, ugyanis a „módszer” teljes egészében megegyezett a becskerekiével! S még valami! Az említett három hivatásos magyar színház szilárd alapjai a színjátszó mozgalomban gyökereztek. Nagybecskerek, Topolya és Zombor műkedvelő színjátszásának rendkívül gazdag hagyománya és persze magas színvonalra tette lehetővé a színházalapítást (akkoriban magasabb fokú szakmai képzésre még nem volt lehetőség)! A mozgalom (ez megkérdőjelezhetetlen tény) bölcsője volt hivatásos színházainknak!

Amit a nagybecskereki esettel kapcsolatban elmondtam: a főnixmadárra való hivatkozás, az újrakezdés szívet-lelket melegítő ténye a topolyai és a zombori színházra már nem vonatkozik. A két város színjátszóinak ugyanis a társulatok felszámolása után nem

volt erejük az újrakezdéshez. Kezdetben el sem akarták hinni, hogy „letessékelték” őket a színpadról. Azután, ahogy ráeszméltek a valóságra, a reménytelenség, a kilátástalanság szegődött melléjük.

Zomborban a hatvanas évek közepéig tartott ez az állapot. Utána Thalia papjai újra egymásra találtak. A színpadon bemutatott produkciók a zombori műkedvelő színjátszás régi, tiszteletet parancsoló rangját példázták. Aztán megint csak elhallgattak a műzsák. A nyolcvanas években újabb nekifutás történt. Újra figyelemre méltó előadások születtek, de hiányzott a folyamatos munka, ezért a mai napig sem sikerült egy erős, a folyamatos munkában szakmailag „megedzett” társulatot összehozniuk, arra építeniük! A zombori magyar színjátszásnak azonban komoly, nagyon gazdag múltja van! S ez kötelez!

A topolyai műkedvelő színjátszásnak ugyancsak gazdag múltja van. Hivatásos színházuk is arra épült. Kiváló, tehetségesebbnél tehetségesebb színészekkel ismerkedhettünk meg náluk. Ragyogó előadások követték egymást. Azután – mint derült égből a villámcsapás – már ez a színházunk sem volt. S most, így közel négy és fél évtized távlatából úgy érzem, hogy Topolya viselte el a legnehezebben a váratlan, értelmetlen csapást, színháza megszüntetését. A mai napig ugyanis nem sikerült talpra állítani a város színjátszását, nem sikerült érdemben ott folytatni, ahol 1959 decemberében az akkori művészemberek abbahagyták! S őszintén megmondom: mindenképpen lehetőséget kellene találni, hogy a topolyai színjátszás felzárkózzon, hogy újra ott legyen a vajdasági magyar színjátszás élvonalában. Nem akarom elhinni, hogy ez nem történhetne meg!

Tehát a zombori, de főleg a topolyai hivatásos színház felszámolása igen komoly következményekkel járt. Színjátszó mozgalmunkra nézve mindenképpen. Szem előtt kell tartanunk azonban, hogy egyedi példáról van szó. Általánosítanunk semmiképpen sem szabad. Ugyanis a stagnálás, a megrekedés kórokozói manapság is jelen vannak a mozgalomban, nem nehéz őket felismerni. Nagyon nehéz viszont hatásos gyógyszert találni ellenük! Felsorolok néhány példát, amelyekben nem a hivatásos színház megszűnése okozta a színjátszás megrekedését.

A Kanizsai Amatőrszínház 1958. október 30-án alakult meg. 1992-ben megszűnt (a színházépületet 1991-ben eladták). Magyarkanizsa volt az otthona a Tiszai Ünnepi Játékoknak. Minden tekintetben a magyar színjátszás fellegvára volt. Minderől ma már csak múlt időben szólhatunk. Az elmúlt évtizedben nem sikerült újjáéleszteni a mozgalmat, nem sikerült a város műkedvelő színjátszásának hagyományait tovább gazdagítani!

Újvidéken (a Telepen) 1951. október 15-én megalakult a Petőfi Sándor Amatőrszínház. 1957-ben, sajnos, már felbomlott. Rövid működését nemcsak a tömegesség, hanem mindenekelőtt a minőség jellemezte. A hatvanas évektől kezdve már csak néha-néha jelentkeztek a színjátszók. Csak remélni merjük, hogy az új évezredben az újvidéki Petőfi Sándor Magyar Művelődési Egyesület színjátszó csoportja újra a mozgalom egyik tartópillére lesz!

A szabadkai Népkör kétségtelenül a vajdasági magyar műkedvelő színjátszás bölcsője volt! Ez tény. S úgy gondolom, ezt mindannyian tudjuk szűkebb pátriánkban.

Viszont az is tény, hogy ma nem az! S habár az utóbbi évtizedekben néha felcsillant annak a lehetősége, hogy a Népkör színjátszása visszaszerzi régi rangját, ez sajnos mégsem történt meg. Úgy érzem, hogy joggal várhatjuk el a megújulást sürgető lépéseket, azt a törekvést, amely alapjaiban megváltoztatja majd a Népkör színjátszóinak jelenlegi státusát!

De sorolom tovább azoknak a helységeknek a nevét, amelyeknek színjátszása (műkedvelőkről van szó) adósa a mozgalomnak: Ada, Mohol, Bácskossuthfalva, Temerin, Szenttamás (az utóbbi két helység színjátszói néhány évvel ezelőtt még figyelemre méltó eredményeket mutattak fel). Természetesen nem végleges a névsor, elegendő azonban arra, hogy elgondolkozzunk rajta!

Tehát jó néhány helyen – meglepő módon főleg a nagyobb községekben, központokban – a mozgalom negatív megítélése a stagnálás, a megrekedés elemeit erősítette, erősíti. Mert ha nem becsüljük színjátszóink munkáját, ha felesleges időtöltésnek tartjuk tevékenységüket, akkor érthető, hogy a színjátszók lelkesedése is alábbhagy, sőt egyszerűen megszűnik! Ez az igen gyakran tapasztalt meg nem értés, azoknak a passzivitása, akiknek módjukban állna, hogy segítsék, támogassák a mozgalmat, évtizedek óta kerékkötője műkedvelő színjátszásunk erőteljesebb, egészségesebb kibontakozásának. S éppen ezért én ezúttal sem az anyagiakra hivatkozom, nem annak hiányával igyekszem igazolni egyik-másik helységünk színjátszásának a stagnálását! Semmiképpen sem! Ez mellébeszélés lenne! A probléma szőnyeg alá söprése. A hiba bennünk van. Magatartásunkban! A

mozgalom iránti viszonyulásunkban! Mert nagyon sok esetben az erkölcsi támogatás, az a szándék, hogy egyértelműen felsorakozzunk a mozgalom mögé, eleve lendületet ad/adhat színjátszóink munkájának. Mert ha az ember érzi, hogy megbecsülik azt, amit csinál, hogy odafigyelnek munkájára, örömmel megy fel oda, a világot jelentő deszkákra, és teszi a dolgát, ami bizony nem más, mint szolgálat!

Az elgondolkodtató példák mellett a mozgalom pozitív irányú megnyilvánulásait is meg kell említeni. S mindjárt jóleső érzéssel hangsúlyozni kívánom, hogy a pozitív megnyilvánulásoknak a száma messzemenően meghaladja a negatív példák számát! S tulajdonképpen ez a tény alapozza meg a mozgalom létjogosultságát. Ez a tény villantja fel azt a lehetőséget, amely műkedvelő színjátszásunk megújíthatóságát sejteti a szó igaz értelmében. Amikor ilyen következtetést fogalmazok meg, akkor mindig John Steinbeck örökérvényű mondatai jutnak eszembe: „A színház a világ egyetlen olyan intézménye, amely négy évezred óta haldoklik, de sohasem adja meg magát. Szívós, áldozatkész emberekre van szüksége, ezek tartják életben.”

Szívós, áldozatkész emberek pedig vannak itt, a mi kis közösségünkben. Emberek, akik komolyan kötődnek a mozgalomhoz. S ha ez a mozgalom iránti elkötelezettség a város vagy a falu illetékeseiből sem hiányzik, akkor ott igazán nem kell tartanunk a stagnálás, a megrekedés veszélyétől.

Nagykikinda kétségkívül a vajdasági magyar színjátszás egyik erős központja. Habár már a XIX. század derekán hírt adnak magukról a színjátszók, a mozgalomban való rendszeres jelenlétüket az 1940-es

évek közepétől jegyezzük (kezdetben a József Attila Művelődési Egyesület, később pedig az Egység Művelődési Egyesület ad otthont a rendkívül tehetséges társulatnak). A kiskindai Egység színjátszóinak munkáját ma is – mint közel hatvan évvel ezelőtt (1995-ben került sor az Egység fél évszázados jubileumára) – a minél komolyabb szakmai képzés, felkészültség és a nagyon igényes műsorpolitika jellemzi! Ezeket a szempontokat sohasem adta fel a társulat. Rangját a mai napig megőrizte!

Ha valaki azt állítja, azt mondja, hogy egyoldalú a vajdasági színjátszók műsorpolitikája, akkor az nagyon téved. Egyszerűen nem követi a mozgalmon belüli történéseket (ez is egyfajta magatartásforma). Pedig ha tárgyilagosa akarunk lenni, akkor bizony érdemes lenne egy kissé odafigyelni, hogy tulajdonképpen mi is történik, mit is játszanak azok az amatőrök?! Ezért talán ajánlanám, hogy a kákán is csomót keresők tanulmányozzák át a Zentai Színtársulat repertoárját! Nemcsak a jelenlegit, hanem nyugodtan belelapozhatnak az elmúlt évek, évtizedek repertóriumába! Megítélésem szerint műfaji sokszínűség fogadja az „érdeklődőket”! Mert a zentai színjátszók munkáját ez jellemzi, és persze az a törekvés is, amely a színjátszás kitaposott talaján új utakat kívánt, és kíván ma is fellelni! S teszi ezt sikerrel! S egy olyan szinten, amelyről csak az elismerés hangján szólhatunk.

Újfént csak a teljesség igényére vagyok kénytelen hivatkozni. Ugyanis a pozitív példák taglalásával egy külön írásban kellene foglalkozni. Egy ilyen túlságosan is vázlatos, egyéni meglátásokat, tapasztalatokat megfogalmazó reflexiókra épülő írás

nemigen dicsekedhet a teljesség igényével! Szükségesnek tartom azonban felsorolni azokat a színjátszó társulatokat, csoportokat, amelyek színjátszásunk gazdag hagyományait folytatva nemcsak életben tartják színjátszó mozgalmunkat, hanem új, sokat ígérő távlatokat nyitnak meg előtte. Ezek: Bajmok, Csóka, Torontálorszi, Bácskertes, Muzslya, Bácsfeketehegy, Bácsföldvár, Kula, Bezdán, Szilágyi, Óbecse, Doroszló, Torontálvásárhely, Tornyos, Tóba, Magyarcsérnye, Zentagunaras, Királyhalom, Ürményháza, Nemesmilitics, Ludas, Székelykeve! Természetesen ez a névsor is korrigálásra szorul, hiszen nap mint nap újabb és újabb helységekből kap lángra színjátszásunk (pozitív példaként említhetném még meg a szabadkai Csáth Géza Művészbarát Kör színjátszóinak munkáját)!

Gyakran feltesszük a kérdést, hogy tulajdonképpen mi is a feladata, szerepe színjátszó mozgalmunknak. Ilyenkor mindig a magyar színjátszás kezdete jut eszembe, az, amikor a színészek ekhós szekerei voltak nemzeti létünk végvárai. Példájuk örökérvényűen fogalmazza meg a színművészet társadalmi hivatását (és ez vonatkozik műkedvelő színjátszásunkra is)! Legyen a színház a nemzet lelkiismerete! Legyen közösségformáló erő, hiszen a leghatékonyabb művészi lehetőség „közös dolgaink rendezésére”! S ma sem írhatunk, mondhatunk mást – aktualizálva József Attila sorát: „Ez a mi munkánk; és nem is kevés.”

Válság vagy csak megtorpanás? Puhatolódzó válaszkérés egynéhány kényes kérdésre

Tavaly májusban, pár héttel a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók III. Találkozója után Bácskertesben (ez a nyugat-bácskai falu volt egyébként a találkozó házigazdája is) a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség szervezésében igen tartalmas tanácskozás zajlott le műkedvelő színjátszásunk időszerű kérdéseiről.

A résztvevők elégedetten szóltak a bácskerteszi szemle szervezettségéről, a nagy közönségsikerről, és ami talán a leglényegesebb: örömmel nyugtázták, hogy jelentős minőségbeli előrelépést mutatott fel a találkozó. Aggodalommal szóltak azonban a fesztiválra benevezett színjátszó csoportok számáról. Sokan ugyanis úgy gondolták – és joggal –, hogy a műkedvelők érdeklődése jóval nagyobb is lehetett volna, már ami a benevezett együttesek számát illeti: végül is csak 18 társulat vállalkozott a nemes megméretetésre.

Jómagam azt hangsúlyoztam azon a tanácskozáson, hogy a számbeli csökkenés bizonyára nem valami tartós állapotra utal, hanem átmeneti megtorpanásként kell értelmezni, s derűlátásomnak adtam hangot amatőr színjátszásunk jövőjét illetően abban bízva, hogy a bácskerteszi találkozó sikerének híre ösztönzőleg hat majd az otthon maradt színjátszókra. Sajnos – most látom csak –, tévedtem. A tavalyi tizennyolcas keret ugyanis nemhogy bővült volna, de még összefüggő zsugorodott: az ideai muzslyai találkozóra már csak 12 együttes jelentkezett. Mi okozta ezt a váratlan visszalépést?

Anyagiakról, munkafeltételekről

Anyagiakról beszélni, azt hiszem, illuzórikus dolog. A kultúrának juttatott igen szerény állami pénzek messzire elkerülik műkedvelőinket. Ennek ellenére a mozgalom léte sohasem vált kérdésessé. Élte a maga küzdelmes, de csodálatos életét mindenekelőtt azért, mert szívós, áldozatkész emberek töltötték meg tartalommal, álltak melléje – a szó legnemesebb értelmében! A fanatikusok hitével vezették föl a színpadra a kezdő színjátszókat, toborozták a csoportot, keresték, s majdnem mindig meg is találták azokat a forrásokat, amelyek életben tartották, működőképessé tették az együtteseket. Tehát anyagiak hiányával indokolni a tétlenséget: nagyon is kétes érvelés, mentegetőzés. Ez a kétes hite-

lú „alibi” valóban válsághelyzetet okozhat amatőr színjátszásunkban.

Ami a munkafeltételeket illeti, csak azt mondhatjuk, mint az imént, mert hát – ugye – minden az anyagiak függvénye. Ha az amatőrök vállalják a munkát, ha elhatározzák, hogy színpadra állítanak egy-egy darabot, akkor ha törik, ha szakad, de akár önerőből is megteszik. Persze, vannak csoportok, amelyek szinte „lehetetlen körülmények között” dolgoznak, de – dolgoznak! Tehát a munkafeltételekre való hivatkozás sem olyan érv, amely igazolná egy-egy színjátszó csoport leállását.

Erkölcsei támogatás?

Gyakran hallani, hogy nemigen figyelünk oda az amatőrök munkájára, hogy például a sajtó inkább az ún. elit kultúra felé fordul, egyszerűen elhallgatja mindazt, ami az amatőröknél történik! Tudomásom szerint ez nincs így! Sőt: állítom, hogy a leghatékonyabb erkölcsi támogatást mindezekelőtt az elektronikus médiától, valamint napi- és hetilapjainktól kapják a műkedvelők! Ezzel nem azt akarom mondani, hogy nincsenek olyanok, akik egyszerűen megkérdőjelezzik a mozgalom létjogosultságát. Tudom, hogy ezeknek az ügyeletes bölcseleknek a letaglózó véleménye sok keserűséget okoz színjátszóinknak, és gyakran kihat munkájukra is, de ezek száma, szerencsére, valóban elenyésző, és a legjobb talán oda se figyelni rájuk!

Az erkölcsi támogatás, a műkedvelők munkájának megbecsülése tehát tényleges, és ezt egy pillanatra sem szabad megkérdőjelezni.

Az értékítéletek labirintusában

Véleményem szerint a minősítés módja a legérzékenyebb kérdés. A bírálatról van szó, arról, hogy az amatőr színjátszók produkcióit miként értékeljük. Hogy – esetleg – a kritikus más szempontok alapján mérlegelje az amatőrök munkáját, mint azt a hivatásosok esetében teszi? Egy magyarországi színikritikus, akit egyébként a műkedvelő színjátszás igaz elkötelezettjének tart a szakma, nemrég határozottan megjegyezte: „Engem nem érdekel, hogy ez vagy az a színjátszó csoport milyen körülmények között készítette el a produkciót. Hogy volt-e színpaduk, meleg próbatermük, anyagi lehetőségük ruhákra, díszletekre, hogy támogatja-e őket valaki, vagy sem. Engem kizárólag az érdekel, azt igyekszem mérlegelni, amit az adott pillanatban, amikor az előadást nézem, mit nyújtanak azok, akik a színpadon vannak. Tehát én csak arról mondhatok véleményt, amit látok. Semmilyen más szempont nem befolyásolhatja értékítéletemet.” És igaza van! A kritikának megtámadhatatlan elvekhez kell igazodnia: nemcsak szabadságát, hanem méltóságát is meg kell őriznie minden körülmények között! Tehát az amatőr színjátszók előadásainak mérlegelésekor is

mindenképpen meg kell tartania azokat az erkölcsi és ízlésbeli törvényeket, amelyeket egyetlen kritikus sem mellőzhet, ha mások munkájának megítélésére vállalkozik.

Az ösztönző kritikáért

Persze, ez így mind szépen hangzik, s bár a kritikus magatartást én sem tudom másképp elképzelni, a gyakorlatban azért sok minden másképp fest, s ez a „másképp” az, ami egy kissé elgondolkoztat. A szakma nem egy jeles művelője ugyanis sok esetben valamilyen elérhetetlen magasságból ítéli meg a látott előadást, és bizony nemcsak megzavarja, hanem el is riaszthatja a színjátszókat a további munkától. De a vállveregető, szakmai kizárólagossággal „megáldott” ítészek is többet ártanak, mint segítenek az amatőröknek; merthogy ők tiszteletben tartják ugyan azokat a bizonyos törvényeket, csak hát egy kissé vissza is élnek velük.

Kényes hát ez a kérdés. Mert mindannyian érzékenyek vagyunk. S annak ellenére, hogy meggyőződéssel vallom: az amatőr színjátszóknak meg kell mondani az igazságot, és nem szabad őket hamis illúziókban ringatni, mert azzal csak ártunk a mozgalomnak (színvonalának), valamiképpen azért meg kell találni annak a módját is, hogy ne taglózunk le őket kegyetlenül. Úgy érzem, hogy a kritikusnak szüksége van pedagógiai érzekre is, arra a képességre, hogy őszinte bírálataival ne dorongolja le,

hanem segítse, további munkára serkentse a színjátszókat. Ezt megteheti anélkül is, hogy feladná elveit.

Sajnos, nem egy társulatot a bíráló tört meg, és kényszerített a kishitűség satujába. Nem tudom, miképpen lehetne kijutni ebből a labirintusból, miképpen lehetne valamiféle egyensúlyt teremteni bírálók és megbíráltak között. Természetesen úgy, hogy a kritikus méltóságon, tisztességen ne essék csorba, de az amatőr színjátszók is gazdagabbak legyenek, és ne lehorgasztott, hanem fölemelt fővel távozzanak egy-egy minősítés színhelyéről.

A kultúra szolgálatában Egy hiánypótló monográfia margójára

1951. október 15-én Újvidéken (a Telepen) megalakult a Petőfi Sándor Amatőrszínház – olvasom többek között a *Kultúra szolgálatában* című, most megjelent monográfiában, amely az újvidéki Petőfi Sándor Művelődési Egyesület rendhagyó jubileuma alkalmából készült. Uri Ferenc a szerző, aki a rangos egyesület hét évtizedes munkájáról ad átfogó, nagyon hiteles képet.

Az egyesület rendkívül szerteágazó tevékenységét felölelő tartalmas monográfiát jóleső érzéssel lapoztam át, hiszen egy közösség művelődéstörténetének gazdag, színes palettájával ismertet meg. Különösen az amatőrszínház megalakulásával, munkájával foglalkozó fejezeteknél időztem el hosszabban.

Az amatőrszínház az egyesület keretében belül működött. Célja – mint azt a szerző, Uri Ferenc –, hangsúlyozza: „hogyan élénkítse a magyarság művelődési életét,

és rendszeresített, színvonalas műkedvelő előadásokkal gondoskodják a magyar polgárok szórakoztatásáról”. Az egyesület akkori vezetői úgy gondolták, hogy „mivel Szabadka a hivatásos magyar színjátszás központja, Újvidéken működjön egy magyar amatőrszínház, mégpedig ott, ahol a magyarság zöme él, vagyis a Telepen”.

Nem volt alaptalan az elgondolás. Az amatőrszínház létjogosultságát hathatós érvek támasztották alá. Mindenekelőtt maga a tény, hogy a székvárosban gazdag hagyománya volt a műkedvelő színjátszásnak, hiszen a krónikások már a XIX. század utolsó évtizedeitől jegyzik a színjátszók tevékenységét (Polgári Magyar Kaszinó 1876-ban, a legrégebb magyar művelődési egyesület, Polgári Magyar Daloskör 1896-ban, Külső Katolikus Kör 1902-ben, Beltéri Katolikus Kör 1930-ban és a Telepi Olvasó- és Gazdakör 1931-ben), és ez szilárd alapot teremtett az amatőrszínháznak.

Az 1951. októberében alakult amatőrszínház társulatának első megméretését Szirmai-Bakonyi *Mágnás Miska* című operettjének a bemutatása jelentette (1951. december 21-én). Hogy az előadás osztatlan sikert aratott, bizonyítja az is, hogy a társulat 25 alkalommal játszotta el. Azt sem szabad elhallgatni, hogy az illetékeseknek sikerült olyan együtttest összehozniuk, amely színvonal tekintetében már induláskor magasra tette a mércét.

Az előadásnak minden tekintetben mozgósító szerepe volt. Mind többen és többen kapcsolódtak be az amatőrszínház munkájá-

Az elveszett paradicsom (1954)

Szereplők: Laták András, Ladik Katalin és Horváth József

ba, úgyhogy az első évadban már csaknem 100 színjátészóra, énekesre, táncosra számíthatott a vezetőség.

Érdeemes belelapozni a telepi Petőfi Sándor Amatőrszínház akkori repertóriumába. Csehov: *Leánynéző*, Sulhóf József: *Kidőlt a májusfa*, ősbemutató (1953), Móricz Zsigmond: *Légy jó mindhalálig* (1953), Sarkadi Imre: *Az elveszett paradicsom* (1954), Siklóssy Pál: *Mégis szép az élet* (1954), Orbók Attila: *Fiacskám* (1954), Géczy István: *Régi szerető* (1954), Miško Kranjec: *A bűn útja* (1954), Molnár Ferenc: *A Pál utcai fiúk* (1954), Dénes Gyula–Komjonkay István: *Ide gyere, rózsám!* (1955), Sulhóf József: *Románc* (1956), és itt most a címszavak felsorolását be kell fejezmem, legalábbis ami az amatőrszínház repertoár-

ját illeti, ugyanis a Petőfi Sándor Művelődési Egyesület 1956-ban súlyos válságba került, és vele együtt az amatőrszínház munkája is megkérdőjeleződött.

1957 februárjában folytatódott a válság. Ezzel kapcsolatban Hornok Nándort idézi a monográfia, aki nem titkolt keserűséggel mondja: „... Az egyesület teljesen lezüllött. Az amatőrszínház felbomlott, Sulhóf József elment. A rendezők, színjátészok, énekesek, táncosok is elmaradtak.” Ezt a kezdeti keserűséget azonban nagyon hamar az újratevés szándéka váltja fel. Így érvel: „Új színészgárdát kell toboroznunk, mindent előlről kezdeni. Vissza kell csalogatni a közönséget!” Hornok Nándor ezt már mint az egyesület elnöke jelentette ki, és javasolta, szándéka nem maradt visszhang nélkül.

1957. február 28-án az egyesület keretében megalakult az operettegyüttes. Vezetője Kapmayer Ferenc volt.

A munka újra elkezdődött. A színjátészok is visszazállingóztak az egyesületbe. Az új vezetőség elkötelezettsége, határozottsága, hogy megakadályozza a műkedvelő színjátész felszámolását, mozgósította a telepieket, fiatalokat, idősebbeket egyaránt, hogy felsorakozzanak a színjátésszállal kapcsolatos új elképzelések mögé.

Az 1957. esztendőben kezdetét veszi az egyesület munkájának, s persze a műkedvelő színjátésszállnak az újjáélesztése. Július 8-án (1957) Kálmán Imre *Csárdáskirálynő* című nagyoperettje kerül színre Kapmayer Ferenc rendezésében. Óriási vállalkozás. Az eredmény nem marad el. Az egyesület színháztermében megint sorjáznak a bemutatók. Lestyán Sándor: *A potyautas* (1957), Kapmayer Ferenc: *Szerelem a Duna-parton* (1957), Kolozsvári Gyula: *A bolondgomba*, Dragutin Dobričanin: *Közös lakás* (1957), Matija Poljaković: *Napraforgók* (1957), Farkas Imre: *Tiéd a szívem* (1958), Fejér István–Csizmadia István: *Bukfenc* (1958), Vujkovné Lippay Etelka: *A legénybúcsú* (1958), Jean de Letraz: *Szerencsemalac* (1958), Szigligeti Ede: *a Cigány* (1958), Békeffi István: *A régi nyár* (1959), Vujkovné Lippay Etelka: *A veszély nem múlt el* (1961), Gárdonyi Géza: *Fehér Anna* (1961), Móricz Zsigmond: *Nem élhetek muzikaszó nélkül* (1960).

1970-ig a stabilizálódás szándékát érzékeljük. Arra való utalást, hogy a telepi Petőfi Sándor Amatőrszínház hivatalosan is megszűnt, nem tartalmaz a monográfia, de mivel az ötvenes évek végétől általában csak a műkedvelő színjátészok, pontosabban

a színjátszó szakosztály tevékenységéről tájékozódhatunk, arra következtethetünk, hogy az, mármint az amatőrszínház, valójában csak néhány igen tartalmas évadot tudhat maga mögött. Mindjárt hangsúlyozni szeretném azonban azt is, hogy a színjátszó csoport munkájáról is csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatunk annak ellenére, hogy tevékenységének folyamatosságát néha megszakították a stagnálás rövidebb-hosszabb időszakai. Ez a jelenség, sajnos, velejárója színjátszó mozgalmunknak, sőt a hivatásos társulatok munkája sem mentesül azoktól az úgynevezett „hullámvölgyektől.”

A hetvenes évek elején a színházi szakma két kiemelkedő személyisége kapcsolódik be az egyesület, a színjátszó csoport munkájába. Sinkó Istvánról és Szilágyi Lászlóról van szó. Sinkó István sikerrel állítja színpadra Fodor László *Érettségi* című vígjátékát, Garry Convers *Fruska c. művét*, Garvay Andor *Szerelem az erdőben c. színpadi játékát*, Süle Mihály *Egy bolond százat csinál c. bohózatát*. Szilágyi László Bókay János *Feleség c. vígjátékát*, Tóth Miklós *Kutyaszorító c. művét* rendezte nagy szakmai hozzáértéssel.

Ide kívánczik mindjárt az a megállapítás is, miszerint az egyesület vezetősége nagyon ügyelt arra, hogy a színjátszókkal

mindig szakmailag jól felvértezett egyének foglalkozzanak. És Kapmayer Ferenc, Sovényi Károly, Ubornyai Sándor, Hornok Nándor, Muszlin Imre, Gellért Tibor, Sánta Sándor és Uri Ferenc messzemenően az volt. Természetesen nem tekinthető teljesnek ez a felsorolás sem. A teljesség igényével felmérni a telepi színjátszók munkáját ilyen rövid terjedelemben lehetetlenség. Talán egy újabb, kizárólag a telepi műkedvelő színjátszással foglalkozó monográfia adhat hiteles képet a mozgalomról.

A hetvenes évek végétől kezdve, sajnos, inkább csak a stagnálásról, a színjátszó szakosztály munkájának már csak itt-ott fellobbanó lángocskájáról beszélhetünk. A monográfiának az erre az időszakra vonatkozó fejezetei ilyen címeket kaptak: „A színjátszó szakosztály agóniája”, „Szűnőfélben a színjátszó szakosztály”, „Megszűnt a színjátszó szakosztály”!

Remélem, hogy ezeket a vészjósló címeiket rövid időn belül reménykeltő, a telepi műkedvelő színjátszás újjáéledését sejtető, jelző címszavak váltják majd fel; hogy a telepi Petőfi Sándor Magyar Művelődési Egyesületben újra rangja lesz a színjátszó szakosztálynak. Uri Ferenc nagy gondal és hozzáértéssel megírt monográfiája ilyen elvárásokat is megfogalmaz a maga módján.

Éltet adó erő Dományné Kiss Katalin zentai színjátszó vall a mozgalom háború utáni éveiről

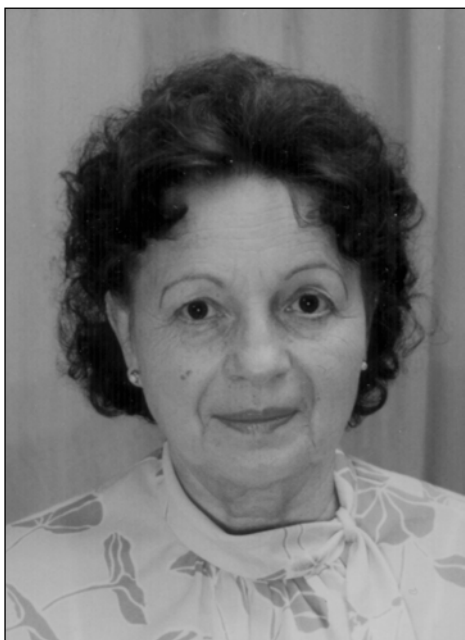

A zentai színjátszásnak is van múltja, mégpedig gazdag, igen tartalmas múltja. Ezt tapasztalom most, amikor a tegnap történéseivel ismerkedem, amikor a század eleje óta nyomon követhető mozgalom egyik vagy másik korszakánál elidőzőm.

Például: a harmincas években vajdasági magyar színjátszásunk egyik legnagyobb egyénisége, Ferenczi Ibi Zentán került először a színpad közelébe, ott tanulgatta a szakmát, és később, a szabadkai Népszínház megalakulása után onnan, abból a Tisza-parti városból került be a hivatásos magyar társulatba éppen úgy, mint a Remete házaspár: R. Fazekas Piri és Remete Károly.

A második világháború után, a negyvenes évek második felében és az ötvenes években sem veszített intenzitásából a zentai színjátszók munkája. Erről az időszakról sok mindent megtudhatunk Dományné

Kiss Katalintól, aki nemcsak szemlélője, hanem tevékeny résztvevője volt az akkori, a színjátszással kapcsolatos eseményeknek, pontosabban: a zentai műkedvelés egyik valóban meghatározó egyéniségéeként önzetlenül szolgálta a mozgalmat abban a nagyon is jelentős időszakban.

Az első lépések a rivaldafény felé

Mindjárt a második világháború után bekapcsolódott a mozgalomba. Ha most megidézzük azokat az eseményeket, amelyek a színpad felé irányították, mit mondana el róluk?

– Tizennégy éves koromban kerültem a színpad közelébe. Szüleim gondnoki állást vállaltak az akkor megalakult Népművelő Egyesületben; 1945-öt írtak, és Zentán már is mozgolódni kezdtek a műkedvelők.

A Népművelő Egyesület igazi, meleg családi fészkek volt. Az emberek szívesen jártak oda. Mindenki megtalálta a helyét, és kedve, valamint tehetsége szerint tevékenykedhetett. Táncmulatságokat, teadélutánokat, tarka műsoros esteket szerveztek. Érdekes, általában szórakoztató jellegű szövegek kerültek színpadra, hála mindenkélett a rendkívül agilis és tehetséges fiatal rendezőnek, Morvai Istvánnak, aki sajnos nagyon korán, huszonhét évesen hagyott itt bennünket.

Hogy mit játszottunk? Például Molière *Fősvény* című vígjátékát. Szeretném megemlíteni, hogy a vén fukar Harpagont az édesapám alakította, aki egyébként később, 1947-től 1950-ig a szabadkai Népszínház magyar társulatának rendes tagja volt.

Idővel a zentai Népművelő Egyesület Városi Amatőrszínházzá alakult át, és abban a magyar mellett a szerb együttes is helyet kapott. Közben nem kerültek el a kisebb-nagyobb színészi feladatok, de igazán akkor éreztem, hogy abban a csodavilágban velem is valami nagyon szép dolog történik, amikor műsorra tűzték a *János vitéz* című daljátékot, és Iluska szerepére engem kértek föl. Bevallom őszintén: nem voltam képzett énekes, de nagyon szerettem énekelni, táncolni, és – ami ugyancsak fontos volt – jó hallásomnak köszönhetően könnyen és gyorsan megtanultam a dalokat. Felejthetetlen már a *János vitéz* próbasorozata is. Keményen, fáradtságot nem ismerve dolgoztunk nemcsak mi, színészek, hanem mindenki, aki az előadáshoz kötődött. A dalokat például a zentai zeneiskola szimfonikus zenekara kísérte.

Egyébként színjátszó csoportunknak 65-70 állandó, tevékeny tagja volt. Közöttük diákok, földművesek, iparosok, piaci árusok, egyszerű munkások. Mindenki – a rendes munkája után – lelkiismeretesen eljárt a próbákra, és bizony sokszor a hajnali órákban fejeztük csak be a készülődést. Voltak, akik anyagilag segítettek a műkedvelőket, mások különféle szolgáltatásokkal igyekeztek megkönnyíteni munkánkat. Így voltak, akik ingyen varrták a ruhákat, készítették a díszleteket...

A zenés műfaj elkötelezettje

A *János vitéz* Iluskája után valószínűleg nem kerültek el az újabb feladatok, felkérések?

– Semmiképpen sem. Kálmán Imre *Csárdáskirálynő* című operettjében eljátszottam Sztázi grófnő szerepét, aztán következett a *Marica grófnő*. A címszerepet formáltam meg, habár Lizát szívesebben játszottam volna. Idekívánkozik még az is, hogy ezt a két operettet a megboldogult Sántha Pusztai Lajos állította színre, és a *Marica grófnő*ben a férfi főszerepet is ő játszotta. Ezenkívül – a többi között – Szigligeti Ede *Csikós* című énekes,

zenés népszínművének és Bóni Adorján *Egy kis senki* című darabjának női főszerepét is rám bízta. Úgy érzem, hogy nem okoztam csalódást sem a rendezőnek, sem a közönségnek. Mindig telt ház előtt játszottunk. Talán kissé szerénytelen leszek, de meg kell mondanom, hogy a siker sohasem maradt el. Az emberek szerették a zenés darabokat. Nemcsak Zentán, de másutt is. Mert bizony, mi rengeteget vendégszerepeltünk. Fölléptünk Magyarokanizsán, Óbecsén, Törökkanizsán, Moholon, Adán, Felsőhegyen... Fölkerestük a kis településeket, a tanyavilág legeldugottabb részeit. Sok helyen még villany sem volt, petróleumlámpák fényében mutattuk be a darabot.

Most, annyi év után mire emlékeznek vissza a legszívesebben?

– A közös munkára, arra, hogy milyen szép volt együtt lenni, együtt álmodni. A színház tulajdonképpen mindannyiunk második otthona volt, és mi úgy is viselkedtünk benne.

Megtartó folyamat

Ez a kis beszélgetés alkalmat ad arra, hogy párhuzamot vonjunk a tegnap és a ma között, már ami a műkedvelő színjátszást illeti ebben a Tisza-parti városban. Ha tárgyilagosan, kizárólag a tényekre, nem pedig az érzelmekre támaszkodva közelítjük meg a dolgokat, akkor meg

kell állapítanunk, hogy ha más formában is, de a mozgalom megtartotta mozgósító erejét, sőt: minőségi szempontból új dimenziókkal bővült. Tehát az a folyamat, amely a század eleje óta tart, sohasem kérdőjeleződött meg. Természetesen voltak kisebb-nagyobb megtorpanások, amelyeket általában a nemzedékcserékkel, esetleg a különböző szervezési formák alkalmazásával magyarázhatunk, de lényegében – mint már hangsúlyoztam – a mozgalom élt tovább.

Állításom alátámasztásául megemlítem: a műkedvelő színjátszás iránti érdeklődés egyik meghatározója az a tény, hogy a jelentkezők különféle kifejezési formák között válogathatnak. Tehát tulajdonképpen azt csinálják, amihez kedvük van, amit szeretnek vagy szeretnének csinálni! A másik dolog a támogatottság. Jóleső érzéssel állapíthatjuk meg, hogy ebben sem történt visszalépés. Ellenkezőleg! A művelődési intézmények illetékesei, az önkormányzat, a különféle védnökök minden megmozdulás mögött ott állnak. Önzetlen segítségük nagyon is biztató.

Mindenesetre az összevetés sok mindent elárul, elárulhat, és talán nem ártana, ha a jövőben egyik vagy másik napi- és hetilapunk segítségével „terepszemlét” tartanánk városainkban, falvainkban. Pontosabban: művelődési egyesületeinkben, hogy megtudjuk, hol beszélhetünk a mozgalom megtartó folyamatosságáról, hol él tovább, és hol számolódott fel, hol tűnt el véglegesen. És persze: hogy hol éleszthető fel újra.

János vitéz és Iluska (1949/50): Döme Gyula és D. Kiss Katalin

A hivatásos és az amatőr színjátszók közötti kapcsolatról

Az utóbbi években, különösen az amatőr színjátszók idej, szabadkai találkozója után újra arra keressük a választ, hogy tulajdonképpen mi ingatta meg azt a már-már ideálisnak tűnő kapcsolatot, amely a hivatásos és a nem hivatásos színjátszás között a Vajdaságban kialakult, és amire kissé büszkéek is voltunk. Állításmat, amely a hivatásos színházi szakma és az amatőr színjátszás közötti egykori kapcsolatot már-már ideálisnak minősíti, számtalan példával igazolhatnám. A mögöttünk lévő évekről, évtizedekről beszélek, amikor erről a kapcsolatról mást nem is mondhattunk, hiszen színjátszásunk legkiemelkedőbb egyéniségei kötelezték el magukat színjátszó mozgalmunk iránt, és szakmai tudásukat önzetlenül igyekeztek átadni az amatőr színjátszóknak. Elég, ha csak egy példával illusztrálom, hogy miképp festett a hivatásos és nem hivatásos színjátszás közötti kapcsolat a kilencvenes évek elején.

A Zentai Színtársulat fél évtizedes munkájával (az 1990–1995 közötti időszakot vettem alapul) igyekszem igazolni állításomat. Ez az időszak (is) arról szól ugyanis, hogy a profi színházi emberek önzetlen segítségével mennyire meghatározhatja (kedvező értelemben) a színjátszók munkáját. A színházi szakma elismert és nagyra becsült egyéniségei, Hernyák György és Vajda Tibor rendezők, Kovács Frigyes színművész és a Zentai Színtársulat rendkívül tehetséges együttese között nem valamiféle tanár–diák viszony alakult ki, hanem azok a határok,

amelyeket egyes szakmabeliek olyannyira szeretnek hangoztatni, amikor amatőr színjátszókkal dolgoznak. Szóval ezek az „elválasztó” határok létre se jöttek, és egy olyan alkotó csoportról beszélhetünk, amely a színházzal kapcsolatos közös elképzelések megvalósításán fáradozik.

Egy másfajta, a hagyományos színházi formától, kifejezési eszközöktől eltérő, a színházművészetnek nálunk még nem eléggé kitaposott útjait kívánták a hivatásos szakmabeliek segítségével bejárni a fiatalok, mert mindenekelett a fiatalokról, a

Andruskó Károly: Zenta (linómetszet)

fiatal színjátszókról van szó. Egyértelműen felsorakozva azon elképzelés mögé, amely a szó mellé egyenrangú társként odasorolta a gesztust, a táncot, az éneket, a színjátszás ősi kifejezésformáit, a pantomimet, a bohócjátékot, valamint az ábrázolás, a művészi kifejezés követettebb módszerét, a szimbólumot, a parabolát is tartalmazta. A Zentai Színtársulat együttese a vajdasági színjátszó mozgalom rendhagyó, de mindenképpen figyelmet érdemlő fejezetét fogalmazta meg a maga módján.

Műsorpolitikai szempontból is érdemes belelapozni a Zentai Színtársulat 1990–1995 közötti repertóriumába. Mit játszottak ezek a fiatalok? Csak a műfaji meghatározást jegyzem: dráma, színmű, tragédia, musical, misztériumjáték, zenés mesejáték, bűnügyi bohózat, monodráma, performance, zenés történelmi parabola, oratórium, parasztkomédia, zenedráma, és voltak még szerkesztett műsorok, különféle pódiumjátékok, hogy ne soroljam tovább! Egyszóval: műfaji sokszínűség jellemezte a színjátszók műsorpolitikáját, és ezt az is bizonyítja, hogy a társulat a legösszetettebb feladatoktól, műfaji kihívásoktól sem ijedt meg, hanem bátran vállalta őket.

Persze voltak, akik fenntartásokkal fogadták az új utakat kereső fiatalok produkcióit. Ez talán természetes is, hiszen az igények, ízlések, nézetek a színház vonatkozásában is megoszlanak. Az újat, lényegeset mondó művészet elfogadtatásáért meg kell küzdeni a kézenfekvővel, a megszokottal. Az azonban kétségtelen, hogy annak, amit az a kis társulat csinált, színháztörténeti jelentősége van, és nem-

csak arra gondolok, hogy a különböző színházi formák felmutatásával gazdagította a mozgalmat, hanem arra is, hogy azt milyen színvonalon tette. Meggyőződéssel állítom, hogy a Zentai Színtársulat színvonal tekintetében is megérdemli a rendhagyó jelzőt. A produkciók abbéli minőségére gondolok, amelyet a fiatal színjátszók érett, élményt nyújtó játéka felmutat. S aztán van még egy dolog, amit semmiképpen sem szabad elfelejteni, és ami talán igazolja a színvonallal kapcsolatos megjegyzésemet. Most, ahogy böngészem az akkori előadásokban fellépők névsorát, örömmel látom, hogy azok közül többekkel nap mint nap találkozunk, persze, most már más vonatkozásban. A valamikori lelkes amatőr színjátszók közül néhányan színházi életünk meghatározó egyéniségei. Ezek: Mezei Kinga, Szorcik Krisztina, Gyarmati Katalin, Körmöci Petronella, Nagypál Gábor, Puskás Zoltán, Szloboda Tibor. Egy egész kis társulat! A Tisza-parti város, Zenta ajándékozta mindannyiunknak. S még valamit szeretnék elmondani, mert ez a kis csapat nemcsak a tehetségét hozta onnan magával, hanem mást is. A napokban rangos elismerésben részesültek néhányan az említettek közül. Nem akármilyen elismerésről van szó, hiszen a határon túli magyar színjátszás hagyományos megmérettetésén érdemelték ki. Olvasom a díjazottak nyilatkozatát. Szerény, közvetlen, egyszerű mondatok. Nyoma sincs bennük az önteltségnek. Az igazi művészember magatartását érzékelem a mondatok mögött. Igen, a szó legigazibb értelmében művészemberek ők, akik

a hivatásuk, a színház iránti mélységes alázatot is magukkal hozták.

A legerőteljesebbnek tartom a szakma hivatásosainak és nem hivatásosainak a harmonikus együttműködését. A Zentai Színtársulat példáját azért említettem, mert az a leghitelesebben tükrözi ezt az együttműködést. Ilyen értelemben példaeértékű is. Sajnos, mint írásom elején hangsúlyoztam, manapság valahol rövidzárlat keletkezett, és ahelyett, hogy minél több ilyen közös jellegű műhelymunkáról szólhatnánk, az ellenkezőjéről kell tudomást szereznünk. S ez a nem természetes. Kérdések fogalmazódnak meg bennünk. Ott van a szabadkai Népkör vagy a magyarkaniszi Művészetek Háza! A két művelődési házban minden feltétele adva van az ilyen jellegű közös színházi műhelyek létrehozásához. A két város amatőr színjátszásának múltja, rangja erre kötelezi is mindazokat, akiknek ez a mozgalom jelent valamit. Tudom, hogy a kapcsolatok megteremtéséhez két félre van szükség, és ha az egyik fél erre semmiféle készséget nem mutat, felesleges róla beszélni. Hogy mégis előhozakodom az ilyen jellegű kérdésekkel, az azért van, mert nem szabad belenyugodni a jelenlegi áldatlan helyzetbe, legalábbis a hivatásos és nem hivatásos közötti patthelyzetbe. Közeleg az új színházi évad. Van még idő, hogy ez ügyben tegyünk valamit. Erre a kapcsolatra nagy szükségünk van. Színházi életünk egészének is. Jó lenne ezt nem kétségbe vonni.

Határozott továblépés A Zentai Színtársulat sokat ígérő jelene

Zenta rendkívül gazdag és tartalmas művelődési életének múltja, tegnapja nem ismeretlen előttünk. A Tiszaparti város színjátszásáról is sok mindent tudunk. Többek között azt, hogy már a XX. század elején a legismertebb hivatásos vidéki színtársulatok évenként két hónapig vendégszerepeltek a városban, és estéről estére zsúfolt ház előtt nemcsak divatos operetteket, zenés vígjátékokat, hanem drámákat, tragédiákat mutattak be a hálás közönségnek.

A város műkedvelő színjátszásának azonban nem ezek a vendéjátékok voltak a szálláscsinálói. A mozgalom már a század elején jelentős eredményeket mutatott fel. A legrégebbi egyesületben, a Gazdakörben, amely 1882-ben alakult, és amelynek 500 tagja volt, nagy gondot fordítottak a színjátszásra. Ez a nemes öntevékenységi forma teret kapott az országos híró Tűzoltótestületben, valamint a Szentai Atlétikai Klub-

Jean Cocteau: *Vásott kölykök*

ban is. Dr. Teleky István tanár és Bubala Ignác tanító neve, szervezői és rendezői készsége, képessége fémjelezte az említett szervezetek műkedvelőinek tevékenységét. Semmiképpen sem szabad megfeledkezni az Aranyifjúság elnevezésű szervezetről, a Magyar Közművelődési Egyesületről, amely 1937-ben kezdte meg munkáját, és több mint 700 tagja volt. Meg kell említenünk a Katolikus Ifjúsági Egyesületet (1938. december 17-én alakult), a Katolikus Legényegyesületet, a Keresztény Kereskedő Ifjak Egyletét (az előbbi 1938-ban

tartotta 40. jubileumát, az utóbbi 1913-ban alakult, de igazán csak 1919-ben kezdte meg tevékenységét). Az említett adatokat a Jugoszláviai Magyar Műkedvelők Almanachjából kölcsönöztem tisztában lévén azzal, hogy a város nagyra becsült krónikásai az ezzel kapcsolatos dolgokról sokkal hitelesebben szólhatnak. Én csupán érzékelteni akartam, hogy Zentán a műkedvelő színjátszás mintegy 100 esztendővel ezelőtt eresztett gyökeret!

Néhány évvel ezelőtt dr. Dományné Kiss Katalin zentai színjátszó vallomásából sok

mindent megtudtam a mozgalom háború utáni éveiről, a zentai színjátszók akkori tevékenységéről. Lejegyeztem, hogy Zentán már 1945 vége felé „mozgolódní” kezdtek a színjátszók. Dományné a Népművelő Egyesületben került a színpad közelébe. Morvai István rendező foglalkozott akkor a kezdő, fiatal színjátszókkal (nemcsak azokkal). Idővel a zentai Népművelő Egyesület Városi Amatőrszínházzá alakult. A magyar színjátszó csoportnak (szerb csoport is működött) 65-70 állandó tagja volt. Mit játszottak? *A János vitézt*. Óriási sikerrel. Kálmán Imre *Csárdáskirálynő* című operettjét, Szigligeti Ede *Csikós* című énekes, zenés népszínművét, Bóni Adorján *Egy kis senki* című vígjátékát, hogy csak néhány művet említsek.

Tehát a folyamat nem szakadt meg, a mozgalom élte tovább a maga életét, és a kisebb-nagyobb hullámvölgyek ellenére a Tisza-parti város műkedvelő színjátszásának rangját példázta a maga módján! Ezt a rangot különösen az elmúlt évtized bizonyította nagyon egyértelműen. Igaz, ezúttal nemcsak a hagyományos színházi formák, a hagyományos színjátszás ismérveinek az alkalmazása jellemezte a műkedvelő színjátszók munkáját, hanem a korszerű színjátszás iránti érdeklődés, az útkeresés is meghatározta. Ezt az új irányvételt Vajda Tibor rendező így fogalmazta meg: „A zentaiak olyan előadásokkal lépnek fel, amelyekben már felismerhető egy úgynevezett zentai stílus, iskola: ez Hernyák Györgynek és a többi Zentán dolgozó rendezőnek köszönhető. Ők már rányomták

bélyegüket a gondolkodásmódra és a megvalósítás formájára.”

Ebből a néhány soros idézetből azt is kiolvashatjuk, hogy az új irányváltásban fontos szerepet játszottak a hivatásos szakemberek, mindenekelőtt Hernyák György, Vajda Tibor és Kovács Frigyes, de a kilencvenes éveket megelőző színházi „mozgásokról” sem szabad megfeledkeznünk. Úgy

gondolom, hogy az AIOWA csoport sajátos hangvételű előadásainak hatásától sem volt mentes az „érintők nemzedéke”, ahogy az 1990-ben induló csoportot Burány Nándor publicista nevezte.

Érdekes és tanulságos a Zentai Színtársulat (az érintők nemzedéke) első fél évtizedének a repertoárja (1990–1995). Sorolom a bemutatott műveket: Verebes Ernő:

A Mockinpott úr kínjai és meggyógytatása előadásának társulata és rendezője

Érintők, Verebes Ernő: *Ének a halott asszony házából*, Muszty Bea–Dobay András: *Kunigunda hozománya*, Bognár Antal (*A semmi pora* c. profán kísértetjáték epilógusának alapján): *A halál álma*, *Shakespeare vagy amit akartok*, William Shakespeare műveinek felhasználásával, Boris Vian: *Birodalomépítők, avagy a Schmürz*, Kesselring: *Arzén és levendula*, Laboulaye: *A pofon*, Dürrenmatt: *A vak*, *Uraim* – Mezei Kinga és Nagy Abonyi Sarolta produkciója, *Mysterium*, *képek a Bibliából a csíksomlyói passió nyomán*, Prince: *Kabaré*, Sipos Zoltán: *Laodameia*, *Pipin*, zenés történelmi parabolá, Weöres Sándor: *Holdbeli csónakos*, Gágyor Péter: *Táltosjáték*, Verebes Ernő: *Szkizofónia, avagy isten csendje*, *Kékia*, performance, Szögi Csaba: *Az utolsó felvonás, avagy az eső csak esett*, ifj. Szloboda Tibor: „A”, Szabó Palócz Attila: *A meztelen Télapó*, *Torziükrök, avagy az egymásrautaltság és annak nyűge*, Illyés Gyula: *Tűvétevek*, Szophoklész: *Antigoné*, Mrożek: *Tangó*, *Bocsánat*, dramatizáció, Daniel Keyes: *Virágot Algernonnak* c. műve alapján, Sartre: *A legyek és a Bábálom* című színpadi játék.

Igyekeztem a teljesség igényével felsorolni mindazokat a produkciókat, amelyeket „az érintők nemzedéke” álmodott színpadra öt esztendő alatt. Nehéz, sokszor nagyon összetett feladatra vállalkoztak a csoport tagjai. Nem volt könnyű a színjátszásról alkotott rendhagyó elképzeléseiknek érvényt szerezniük. Hitük, bátorságuk, de mindenekelőtt tehetségük átsegítette

őket a buktatókon, és így hamar megtalálták önmagukat és közönségüket. A segítség sem maradt el. Gondolok elsősorban a zentai Thurzó Lajos Közművelődési Központ-ra, azokra az emberekre, akik önzetlenül, a segíteni akarás őszinte szándékával támogatták és támogatják ma is a Zentai Színtársulat tevékenységét. Ugyanis a kilencvenes évek második felében is csak biztató híreket kaptunk a Zentai Színtársulat működéséről. Igaz, a csoport összetételében lényeges változás történt. Sokan elmentek, ugyanakkor sokan jöttek, úgyhogy minden maradt a régi. A társulat következetes maradt a műsorpolitikához, a játéktílushoz. Felsorolom azokat a címszavakat, amelyek az elmúlt öt esztendő (1995–2000) repertoárját kitöltötték: *Csipkerózsika* (Grimm meséjéből színpadra írta Ignác Rózsa), *Csábtánc* (Mag csoport), Jean Genet: *Cselédek*, Ladislav Smoček: *Dr. Burke különös délutánja*, Fazekas Mihály: *Lúdas Matyi*, Andrej Platonov: *Az apa hangja*, Christoph Toby–Szögi Csaba: *Legyenek átkozottak*, Sartre: *A legyek* (Thea Trupp csoport), *A nőszemélyek tánca* (François Villon két balladája alapján), Jean Cocteau: *Vásott kölykök*, Claude Magnier: *Befutók*, Shakespeare: *Falstaff*, *A-Kola* (Thea Trupp csoport), *Fogságban* (Fekete komédia két részben), Bacsó Péter: *A tanú* és Robert Bloch: *Az anya*.

Fontosnak tartom megemlíteni azoknak a nevét, akik ma a szakmában hivatásos rendezőként vagy színészként „dolgoznak”, s az elmúlt egy évtizedben sokat tettek a Zentai Színtársulatért: Hernyák

György, Kovács Frigyes, Vajda Tibor, Köröci Petronella, ifj. Szloboda Tibor, Mezei Kinga, Puskás Zoltán, Vukosavljev Iván, Mezei Zoltán, Puskás Zoltán, Szorcsik Krisztina, Nagypál Gábor, Krizsán Szilvia, Gyarmati Katalin, Szabó Palócz Attila. Remélem, sikerült megemlíteni mindazokat, akik szorosan kötődtek a Zentai Színtársulathoz.

A közelmúltban hosszabb terjedelmű írásban foglalkoztam a hivatásosok és a nem hivatásosok viszonyával. A zentai példa részben megcáfolja állításomat. Részben, mondom, mert az említett szakmabeliek részvétele a zentai produkciókban a tegnaphoz kötődik! Manapság a szakmabeliek már kevésbé kapcsolódnak be a színjátszók munkájába. Szerencsére Zentán nem csökken a színjátszás iránti érdeklődés. Tehetséges fiatalok kapcsolódnak be a munkába, és reméljük, hogy a Zentai Színtársulat megerősödve továbblép majd azon az úton, amelyet elődeik, az egy évtizeddel ezelőtt indulók tűztek ki maguk elé. Hisszük, hogy így lesz, mert a műkedvelő színjátszásnak (legyen annak városi vagy falusi jellege) nemcsak múltja, hanem jelen is van! S a Zentai Színtársulat jelenét elvitatni nem lehet.

A két Sturcz József

A kötődések csodálatos hajszálgökörei

24

Akét Sturcz József életútja ültetett az írógép mellé. Róluk szeretnék írni. A közösség iránti elkötelezettségükről, hűségükről. Arról, hogy nevüket miért övezi ma is mélységes tisztelet nemcsak Bácskertesén, itt, a Vajdaságban, hanem Vörösmarton, a Drávaszögben is!

Kupuszina és Vörösmart vonzásában

Az id. Sturcz József Barcon született 1885-ben. Péccsett végezte el a tanítóképzőt, és a kántori vizsgát is ott tette le. Tanulmányai befejezése után a baranyai Vörösmartra került, és ott tanítóként dolgozott. 1910-ben otthagyta Vörösmartot, és Bácskertesre költözött, kántortanítóként dolgozott egészen 1914-ig. Jött az első világháború, id. Sturcz Józsefet is behívták. 1919-ben került csak újra vissza Bácskertesre. Életének egy új,

Az idősebb Sturcz József

igen jelentős szakasza következett. Kinevezték a helybeli elemi iskola igazgatójává. Az igazgatói teendők mellett bekapcsolódott a falu művelődési életébe, és ott nagyon hamar meghatározó szerepet kapott.

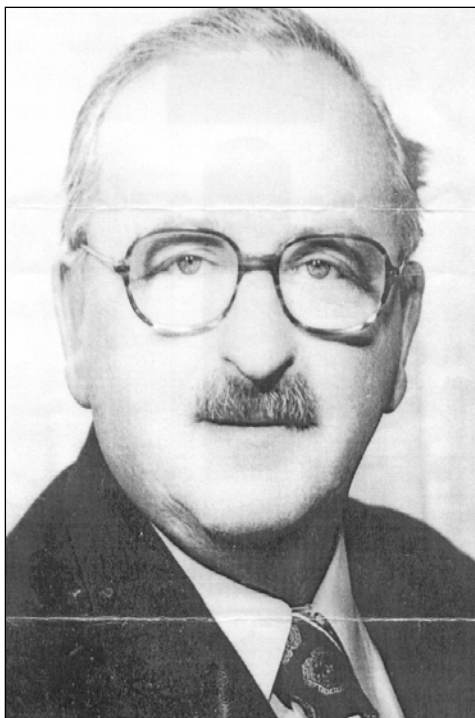
1919-ben megrendezte a helységben az első műkedvelő előadást, a *Cigány* című zenés népszínművet. Megalakította az egyházi férfikart, majd 1924-ben az Önkéntes Tűzoltótestületet. Nagy hozzáértéssel vezette a dalárdát és a színjátszó szakosztályt. A

rendező igazgató-tanító keze alól egymás után kerültek ki az előadások, mint, amilyen a *Falurossza*, a *Gyimesi vadvirág*, *A vereshajú*, *A bor*, a *Piros bugyelláris* vagy a *Sárga csikó*.

1946-ban nyugdíjba vonult id. Sturcz József, a bácskertes művelődési élet meghatározó egyénisége, és elhagyva a kis bácskai falut, újra visszatért első állomáshelyére, Vörösmartra. A régi/új környezet örömmel fogadta a Bácskából „megtérő” tanító bácsit, mert id. Sturcz Józsefet nemcsak Bácskertesén, hanem Vörösmarton is mindenki tanító bácsinak hívta. Petrik Anna a vörösmarti színjátszással foglalkozó írásában nem egy helyen említi id. Sturcz Józsefet, aki ugyanis Vörösmarton nem a nyugdíjasok csendes, visszahúzódnó életét élte, hanem ellenkezőleg: nagyon is bekapcsolódott a falu művelődési életébe. Rendezett, aztán a zenei munkatárs szerepét vállalta el néhány darabban (a *Cigány*, a *Csikós*, a *Sári bíró*, a *János vitéz*). Rumpf Kálmán vörösmarti pedagógus a *János vitéz* rendhagyó sikeréről írva hangsúlyozta: „A rendkívüli sikerhez sokban hozzájárult a felejthetetlen emlékü Berger Ottó és Sturcz bácsi zsenialitása, szorgalma és kitartása.”

A bácskertesiek „másik” tanító bácsija

Amikor 1946 szeptemberében id. Sturcz József elköszönt az iskolától, helyét fia,

Az ifjabb Sturcz József

ifjabb Sturcz József vette át. A fiatal tanító bácsi ott folytatta, ahol az édesapja abbahagyta. Ugyanolyan hittel, lelkesedéssel tette a dolgát, szolgálta önzetlenül azt a kis közösséget, amely tiszteletével, ragaszkodásával édesapját és őt is elhalmozta!

Bácskerteszen 1947. január elsején megalakult a Petőfi Sándor Művelődési Egyesület. Iskolai elfoglaltsága mellett ifj. Sturcz József mindjárt bekapcsolódott az egyesü-

let munkájába. Elvállalta a színjátszó szakosztály, valamint a népi táncsoport vezetését. Hihetetlen energiával, alapos szakmai ismeretekkel felvértezve irányította a két csoportot. 1947-től 1983-ig összesen 61 színpadi művet rendezett. Különösen a zenés műfajok érdekelték, azoknak teremtett rangot (*János vitéz, Mézeskalács, Három a szerelem, Mágnás Miska, Zeng az erdő* stb.), de a komolyabb műfaj sem volt idegen a számára (*Szakadék, A tanító-nő*). Ugyancsak az ő nevéhez fűződik az iskolai színjátszás megteremtése. A rendező-pedagógus alaposságával foglalkozott a fiatalokkal és készítette fel őket a további munkára. Hála ennek évről évre újabb és újabb nemzedékek, tehetséges fiatal színjátszók léptek a bácskerteszi közönség elé.

A kupuszinai tanító bácsi sokrétű munkásságát nem könnyű feltérképezni, nem könnyű a teljesség igényével bemutatni. A színjátszás mellett ugyanis ott volt/van a népi táncsoporttal végzett munka, aztán a zeneszerző fáradhatatlan tevékenysége (ezen a téren még ma is igen aktív) és természetesen mindaz, ami a falu művelődési életének előmozdítását szolgálta.

Manapság, amikor a kisebbségben élő magyarság mindinkább szétforgácsolódik (nemcsak az új határok meghúzására gondolok, hanem a tömb- és a szórványmagyarság közötti szakadékokra is), az ilyen kötődések – legalábbis számomra – példaértékűek. S természetesekek is, hiszen a Dunán innen és a Dunán túl is közös ügyet szol-

gált a két Sturcz József. Megmaradásunk, továbbélésünk mindennapi harcát vívták meg a maguk módján. Tudom, hogy az ilyen mondatokra esetleg felszisszenünk, ezeket a fogalmakat: a megmaradás, a továbbélés fogalmát valahogy mi „lejárattuk”, és most valószínűleg közhelyként érzékeljük. Nem annak szántam! Meggyőződéssel állítom, hogy a bácskerteszi és a vörösmarti tanító bácsi élete, munkássága az említett két fogalomnak igazi jelentését mutatja fel nekünk a szó legszebb és legigazibb értelmében.

A kötődések csodálatos hajszálgököerei. Címként írtam le ezt a mondatot, mert úgy érzem, hogy különösen ma az ilyen kötődések az egymásra utalásnak, az egymásra találásnak az útját vetítik, vetíthetik elének! Jó lenne hinni, hogy azokat a bennünket összekötő, összetartó hajszálgököereket ez a ránk szakadó sötétség, ez a gyűlölettől terhelt idő nem tépte darabokra.

Nyolcvanéves a bácskertesesi színhátszás

Egyhetes színházi rendezvényen emlékeznek meg az eddigi útról március 12-e és 18-a között

26

A korabeli krónikás följegyzéseiből megtudhatjuk, hogy Bácskertesesen (Kupuszinán) 1919 augusztusában „meglepő” dolgok történtek. A Bócsa-féle kocsmá poharazgató törzsvendégei ugyanis egyik napról a másikra azt tapasztalták, hogy felgyorsult körülöttük a világ, hogy a vendéglő megszokott légköre már nem a régi.

Színarabot próbáltak a nagyteremben, Sturcz József (az idősebbik Sturcz Józsefről van szó ezúttal, természetesen) kántor-tanító irányítása mellett. Szigligeti Ede *Cigány* című népszínművének meséjét igyekeztek színpadra álmodni a bácskertesesi színhátszás úttörői – első, lelkes, elkötelezett hívei. Igen, 1919 augusztusában valami nagyon szép dolog történt ebben a nyugat-bácskai falucskában. Előadás született. Színházi előadás! Azok bábáskodtak körülötte, akik eddig nemigen ismerték annak a bizonyos függöny mögötti világnak a törvényeit, elvárásait. Szerencsére volt ott egy csodálatos pedagógus, az említett Sturcz József, aki mozgósítani tudta a falu

A *Mágnás Miska* című előadás szereplői (1998)

fiataljait, idősebbjeit egyaránt, aki nemcsak megismertette, hanem meg is szeretette velük az önkifejezésnek ezt az igen nemes formáját.

Mindez jó nyolcvan évvel ezelőtt történt. A falu jelenlegi vezetősége már tavaly szeretett volna sort keríteni az ünnepségre, a jubileumra. Sajnos, a már ismert események miatt akkor elmaradt a közös megemlékezés. Megtartásáról azonban nem mondott le Bácskertes. Egy hétnapos rendezvénysorozattal kíván most tisztelegni a népművelők emléke előtt. A legismertebb vajdasági magyar műkedvelőcsoportok, valamint a szabadkai Gyermekszínház társulatának a részvételével március 12-én kezdődnek a bácskertesesi jubileumi színházi napok, és március 18-án, a vendéglátó

társulat előadásával zárulnak. Érdeemes megemlíteni, hogy a helybeli Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színhátszó csoportja Szigligeti Ede *Cigány* című népszínművét mutatja be, tehát nyolcvan esztendő után most is a nyitó darabnak tapsolhat majd az azóta megújult közönség. Nemcsak gesztusértéke van ennek a bácskertesesi elhatározásnak, természetesen – jóval többet jelent annál!

Hogyan is kezdődött?

A műkedvelő színhátszás tehát már viszonylag régen gyökeret vert a faluban. A Szigligeti-darab 1919-es bemutatója után együtt maradtak a *Cigány* szereplői, sőt újabb és újabb műkedvelők csatlakoztak az

akkor megalakult társulathoz. Megindult a folyamatos munka, egymást érték a bemutatók, a bácskerteszi műkedvelők színpadi szereplései.

Id. Sturcz József 1924-ben megalakította a helybeli Önkéntes Tűzoltótestületet, s ez a szervezet lehetővé tette a műkedvelő színjátszás erőteljesebb kibontakozását. Ezután már évente két-három művet is sikerült bemutatniuk a közönségnek. Id. Sturcz József pedig fáradhatatlan volt, és nemigen engedélyezett „pihenőt” a társulatnak sem. Egymást érték a bemutatók: a *Falurossza*, a *Gyimesi vadvirág*, a *Leánykérő*, a *Vereshajú*, a *Bor*, a *Piros bugyelláris*, a *Sárga csikó*, a *Tépett rózsza*, a *Vén bakancsos és fia*, a *Huszár* című népszínművek meséje elevenedett föl a többi között a helység eléggé kezdetleges színpadán. Mivel ugyanis a falunak még nem volt művelődési otthona, megfelelő színházterme, az előadásokat a műkedvelők a Bócsa-féle vendéglőben mutatták be. A későbbi évek folyamán átköltöztek a Mikó-féle vendéglőbe, ideális körülmények azonban itt sem várták őket. A kis színpadot minden alkalommal újra kellett építeni, felállítani, és egy-egy előadást legföljebb százötven ember nézhetett végig: több hely nem volt a teremben. Ezek a körülmények, persze, nem számítottak akadálynak, nem vették el a műkedvelők kedvét. A színjátszás iránti lelkesedés inkább csak fokozódott.

Amikor 1946-ban nyugdíjba vonult idősb Sturcz József – a bácskerteszi közművelődési élet meghatározó egyénisége a drávaszögi Vörösmartra költözött –, a stafétabotot

fia, ifj. Sturcz József vette át, s ő ugyanolyan hittel, energiával folytatta a munkát, mint ahogy azt édesapja elkezdte. S akkor, 1947. január elsején megalakult a faluban a Petőfi Sándor Művelődési Egyesület. A színjátszó csoport vezetése természetesen a fiatal Sturcz „kezebe” került. Ő aztán jó néhány előadást felújított, újrendezett a régi reper-toárból, de mivelhogy édesapja egy igen kiegyensúlyozott, érett társulatot hagyott rá, így már nehezebb színházi feladatokra is vállalkozhatott. Megrendezte a *János vitézt* (az előadás osztatlan sikert aratott), a *Mézeskalácsot*, a *Mágnás Miskát*, azután színpadra állította a *Három a szerelem*, a *Piros szegfű*, az *Aranykakas* című zenés darabokat is, valamint Darvas Józseftől a *Szakadékot* és Bródy Sándortól a *Tanítónőt*.

Természetesen ifj. Sturcz József rendezései közül most csak néhány címet említettem. A tanító bácsi (ma már csak így nevezik, s nemcsak Bácskerteszen, hanem az egész Vajdaságban is) 1947-től 1983-ig tizennyolc népszínművet, nyolc zenés vígjátékot, hét operettet, két drámát és öt gyermekelőadást rendezett.

A közelmúlt és a jelen

Sturcz tanító bácsi nyugalomba vonulása után munkatársai, tehát azok folytatták a munkát, azok rendeztek, akiket ő tanított meg erre a „mesterségre”. Így Zsivu Péter tanító a nyolcvanas években az *Uri murit* rendezte meg nagy sikerrel. Aztán a korán elhunyt Szmolenicki József jeleskedett az *Énekes madárral*, a *Dankó Pistával*, de mindenképpen meg kell említenünk Dienes

Mihályt is, aki például Illyés Gyula remekét, a *Tűvéteveket* állította a többi között színre, ugyancsak sikeresen.

Újabban Molnár József nevével találkozunk mind gyakrabban, amikor a bácskertesiek előadásának megtekintésére ülünk be a színházterembe. Molnár József nem új ember a szakmában. Számos zenés darabot, vígjátékot állított már színre. Mi főként Szirmai Albert *Mágnás Miska* című operettjének bácskerteszi bemutatója után figyeltünk föl rá két évvel ezelőtt. Molnár József nem a hagyományos rendezői megközelítést választotta, amikor hozzáfogott az operett megrendezéséhez, hanem a mához igazította, korszerű színházi elemekre építette elképzelését, és azok alapján is valósította meg. Ugyanezt láttuk tavaly is, amikor Tersánszky Józsi Jenő *Kakuk Marci* című énekes vígjátékával próbálkozott: a rendező ezúttal is kitűnőre vizsgázott.

Most a jubileumi előadást, Szigligeti Ede *Cigány* című népszínművét rendezi. A produkciót az ünnepi rendezvénytársulat utolsó napján, március 18-án láthatjuk majd. A felújított, mai *Cigányban* most, nyolcvan év után is a bácskerteszi műkedvelők színe-java lép közönség elé, hogy Molnár József irányításával tisztelegjen azok előtt, akik ebben a kis bácskai faluban megalapozták a műkedvelő színjátszást.

A bácskerteszi színházi napokra, az ünnepi rendezvénytársulatra érdemes lesz odafigyelnünk. Az ilyen jubileumok nagyon sokat jelentenek számunkra, hiszen nemcsak a közművelődési mozgalmat éltetik, hanem a szülőföldhöz való kötődést, ragaszkodást is híven bizonyítják.

Hagyományaink őrzői, éltetői

Szilágyin nemcsak múltja,
hanem jelene is van a moz-
galomnak

28

Hagyományaink köteleznek – mondjuk meggyőződéssel. Színjátészó mozgalmunkról lévén szó hangsúlyozni szeretném ennek az állításnak a hitelességét. Persze tudom, hogy még mindig vannak, akik temetni igyekeznek műkedvelő színjátszásunkat, akik kételkednek a hagyományok továbbélésének, gazdagodásának folyamatában.

Természetesen hullámvölgyek, időleges megtorpanások gyakran tapasztalhatók egyik-másik színjátészó csoport munkájában. A folyamatosság ilyenkor megszakad. A mozgalom lángja azonban nem alszik ki. Mindig akadnak ugyanis színjátszás iránt elkötelezett, szívós, áldozatkész emberek, akik újra meg újra életképessé varázsolják a műkedvelő színjátszást.

Tapasztaltam, különösen az elmúlt évtizedben, hogy a mindannyiunkat letaglózó események bizony hátráltatták azt a folyamatos munkát, amelyet színjátészóinktól elvártunk. Ami azonban a legfontosabb: a

A Kakuk Marci című előadás szereplői

mozgalom a maga gondjai, problémái és az imitt-amott még felbukkanó meg nem értés ellenére tovább él!

Példákkal igyekszem ezt az állítást alátámasztani. Legyen az első állomás Szilágyi!

Alig több mint egy évszázados múltat tekint vissza a falu. Az elköszönő XIX. század fogadta, adott otthont 1898-ban az ott letelepülőknek. Nem nagy múltú kis közösség. Ha azonban elidőzünk a krónikás feljegyzéseinél, különösen azoknál, amelyek a falu művelődési életére vonatkoznak,

bizony meglepődve tapasztaljuk, hogy alig néhány esztendővel a letelepedés után már jelentős eredményeket mutatott fel.

A XX. század első évtizedeiben Szilágyin tulajdonképpen három szervezet is működött. Az Ifjúsági Egyesület, a Tűzoltó-egyesület és a Napredak Sportegyesület. Mind a három egyesületben a műkedvelő színjátészók igen élénk tevékenységet fejtettek ki.

Az Ifjúsági Egyesület 1926-ban Balogh Mihály, Varga István, ifj. Mészáros Kálmán, Varga Károly, Mészáros István és Kul-

csár István kezdeményezésére alakult meg. Első elnöke Radoslav Izbradič volt. A műkedvelőkkel Brusznay Péter és Varga Károly foglalkozott. Népszínműveket és operetteket rendeztek (*Huszárkisasszony, Jaj, de búsan harangoznak!, Bakaruhában, Víg kocsmáros* stb.)

A Tűzoltó-egyesületben 1913-tól kezdve rendszeressé váltak a színelőadások. Kezdetben Bremzay Jenő rendezésében (*Csizmadia mint kísértet, Piros bugyelláris*), később pedig Csility Lajos tanító vette át a színjátszó csoport irányítását, és természetesen a rendezést is (*Gyimesi vadvirág, Sárga csikó, Falurossza* stb.).

A Napredak Sportegyesületben is igen népszerű volt a színjátszás. Brusznay Péter rendezésében színre került jó néhány darab (*A juhászlegény, A betyár kendője, A bor, Tépett rózsza, Amit az erdő mesél*).

Balázs László pedagógus, a térség művelődési életének nagyon is meghatározó egyénisége 1946-ban került Szilágyira. A zene mellett a színjátszás iránt kötelezte el magát. A kis bácskai faluba már színpadi tapasztalatokkal érkezett. Moholról hozta magával a világot jelentő deszkák iránti ragaszkodását. Tulajdonképpen ott lépett először közönség elé színjátszóként (az *Ide gyere, rózsám!* c. operettben, aztán Gárdonyi *Annuskájában*). Tehát már járatos volt abban a függöny mögötti varázslatban.

Szilágyin először mint igen tehetséges színjátszót ismerte meg a közönség (az 1946/47-es évadban a *Sári bíróban* lépett fel). Nagyon hamar a kezébe vette azonban a rendezői „pálcat” és munkásságával új,

igen tartalmas fejezettel gazdagította a szilágyi műkedvelő színjátszást!

Az első előadást – Nušić *Gyanús személy* c. vígjátékát –, melyet Szilágyin rendezett, már az új otthonban vitték színre (az ideig a színjátszók a Rech-féle kocsmá nagytermében mutatták be produkcióikat). Ezután egy másik amatőr rendező, Varga Károly nevével ismerkedhetett meg a közönség. Kuriózusként meg kell említeni, hogy Varga Károly a *Palicsi nyár* című operettet rendezte, melynek szerzője Balázs László volt. Tehát ősbemutatóról van szó.

Szilágyin a zenés műfajnak keletje volt! S mivel Balázs László a zene világában is nagyon járatos volt, érthető, hogy rendezői munkásságát inkább a zenés darabok fémjelzik. Színpadra állította a *Mágnás Miskát*, a *Csárdás* c. operettet, aztán saját műveit: a *Piros szegfű*, *Az elkésett vallo-más*, a *Szeretni szép, szeretni jó* c. operetteket. Persze, Balázs László mellett mások is rendeztek Szilágyin (pl. Szűcs Antal), és ez egyértelműen azt is bizonyítja, hogy az elmúlt évszázad második felében is életképes, nagyon is eredményes volt a szilágyi műkedvelő színjátszás.

Erről egyébként magam is meggyőződtem az elmúlt néhány esztendőben (különösen 1998-ban és 1999-ben). A József Attila Művelődési Egyesület színjátszói újra „elővették” Balázs László *Szeretni szép, szeretni jó* című operettjét, és egy hangulatos, remek előadásban mutatták be a hálás közönségnek. (Ezzel vettek később részt a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók III. Bácskerteszi Találkozásán.) Az

igen tehetséges színjátszókon kívül fel kell hívnom a figyelmet az előadás színpadra állítóira is: Balla Borbálára és Szakál Mónikára. Szép munkát végeztek! A következő esztendőben, 1999-ben Arnold–Bach *Apa csak egy van* című kétrészes bohózatával arattak ismét szép sikert. Fridrik Gertrúd rendezte nagy szakmai hozzáértéssel, felkészültséggel. S megint csak alkalmam volt látni néhány remek alakítást (mindenekelőtt Pásztor Zdrávkóét), és ez azt bizonyítja, hogy a József Attila ME-nek erős, kiegyensúlyozott színjátszó csoportja van. Ezzel a produkcióval részt vettek a VMASZ IV. Muzslyai Találkozásán.

Szilágyin tehát jelentős múltja van a műkedvelő színjátszásnak. S ha az elmúlt évek, évtizedek alatt előfordult is, hogy megszakadt a folyamatos munka, hogy a stagnálás jelei mutatkoztak, a mozgalom felszámolásának gondolata azonban soha fel sem merült. A színjátszás pislákoló lángja újra meg újra fellobbant, előadások születtek, az idősebb színjátszók mellett fiatalok jelentek meg, és egyértelműen tudunkra adták, hogy vannak, hogy a műzsák nem hallgattak el, hogy akárcsak másutt a Vajdaságban, Szilágyin is mindig lesznek, akik őrzik, akik továbbéltetik a hagyományokat, mozgalmunkat.

Szilágyin ma is érvényes a színjátszás iránti ragaszkodás, elkötelezettség. Éppen ezért remélem, hogy a József Attila Művelődési Egyesület színjátszói a következő esztendő tavaszán ott lesznek majd a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók VII. Találkozásán!

Fények és árnyak

Az apatini műkedvelő színjátszás tegnapja

30

A tényekkel néha nem könnyű megbékélni. Nem könnyű elfogadni valóságfeltáró üzenetüket, megállapításukat. Így vagyok én most Apatinnal. A Duna-parti kisváros műkedvelő színjátszásának múltjára és jelenére csodálkozom rá hitetlenkedve és bizony jó adag keserűséggel.

Évek óta eléggé rendszertelenül ugyan, de amatőr színházaink, együtteseink rendezőiről kis portrékat készítek (a *Magyar Szóban* jelennek meg). Munkásságukat igyekszem reflektorfénybe állítani. A közelmúltban Fertnerné Hudák Nóra, az apatini műkedvelő színjátszás valamikori meghatározó egyénisége volt sorozatomnak a vendége. Sok mindent megtudtam nemcsak róla, hanem a kisváros színjátszásának gazdag, igen tartalmas múltjáról is.

Tulajdonképpen azok a múltra vonatkozó adatok készíttetek írógéphez ülni, melyeket Fertnerné Hudák Nóráról kaptam. Egy-

szerűen szükségét éreztem annak, hogy egy állandósulni látszó jelenségről szóljak, és figyelmeztessenek is ennek a jelenségnek a döbbenetes következményeire!

Az apatini Petőfi Sándor Művelődési Egyesület a hatvanas évek derekáig működött igen eredményesen (működésének dokumentumai a zombori levéltárban találhatóak). Ezúttal kizárólag a színjátszó szakosztály munkáját vettem górcső alá. Fertnerné Hudák Nóra ugyanis az ott színre vitt előadásokat megörökítő fotókon kívül egy munkanaplószerű kis füzetecskét is eljuttatott hozzám. Az 1947-től 1963-ig bemutatott művek, valamint a szereposztások és a társulat vendégjátékai kaptak benne helyet. A munkanaplóból a színjátszó csoport tagjainak a névsora sem hiányzott. S ez a névsor az, amiről most mindenekelőtt szólni kell. Az ötvenes években ugyanis 110 tagja volt az apatini Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjátszó szakosztályának! Száztíz! A nevek mellett pedig ott áll az is, hogy ki hányszor lépett színpadra, hány szerepet játszott el. Az első „névsorolvasás” után úgy éreztem, hogy mind a 110 nevet fel kell most sorolni, de hát ez lehetetlen, ezért hát csak a színjátszó csoport azon tagjait említem meg, akiknek a nevével leggyakrabban találkoztam a szereposztásokban. Ők a következők: Pogány Károly, Fertner István, Piri József, Piri Anci, Csábi Ilonka, Kovács Márton, Bocskovics Rózsa, Lányi Kálmán, Farkas Antal, Jakob Strumberger, Csábi Lajos, Pereszélyi Margit, Fazekas Irén, Krizmanics Imre, Anisics Ani-

ca, Genál Gabriella, Hornyák Tibor. Ezután soroljuk tovább azok nevét, akik nemcsak játszottak, hanem a rendezés nem épp könnyű mesterségére is vállalkoztak: Jurcza János, Fertnerné Hudák Nóra, Sneider József és Pogány Margit voltak azok, akiknek meghatározó szerepét az apatini színjátszó csoport munkájával kapcsolatban egy pillanatig sem szabad kétségebe vonni. Természetesen nemcsak az itt felsoroltak érdemlik meg, hogy akkori munkájukról megbecsüléssel, őszinte tisztelettel szóljunk, hanem mindazok, akiknek a neve ott szerepel az apatini Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjátszóinak a listáján. (A több mint három és fél évtizeddel ezelőtti jegyzékről van szó.)

De mit is játszottak az apatini színjátszók az akkori, számukra csodálatos években? Sorolom: Szigligeti Ede: a *Csikós*, Móricz Zsigmond: *Sári bíró*, Charles Dickens: *Házitücsök*, Bónyi Adorján: *Édes ellenség*, Zágony István: *Szegény leányt nem lehet elvenni*, Zilahy Lajos: *Tűzmadár*, Hennequin: *Három kalap*, Csiky Gergely: *Nagymama*, Branislav Nušić: *Gyanús személy*, Dario Niccodemi: *Scampoló* (Vakarcs), Fehér Klára: *Nem vagyunk angyalok*, Velimir Subotić: *Emberek*, Zilahy Lajos: *Zenebohócok* és még számos egyfelvonásos, rövid lélegzetű tréfa került színpadra!

Az apatini színjátszók azonban nemcsak a kisváros közönsége előtt léptek színre. A társulat rendszeresen ellátogatott a környező falvakba: Bácskertesre, Szilágyira

A Nagymama szereplőgárdája (1956)

A Három kalap szereplői (1955)

és Doroszlóra, és gyakran tapsolhattak a lelkes gárdának a zomboriak, a bezdániak, sőt a kiskőszegiek is. Rendhagyó vendégjátékként tartották számon az apatini színjátékosok szabadkai és zentai fellépésüket. Mindkét esetben a legjobb vajdasági magyar műkedvelő színjátszó csoportok tartományi találkozásán mérettek meg a többi döntőbe jutott társulattal.

Manapság gyakran panaszkodnak műkedvelő színjátszásunk illetékesei, hogy nehezen jutnak megfelelő színpadi szöveghez, hogy a társulatoknak komoly gondjaik vannak, amikor egy-egy darabot műsorra kívánnak tűzni. Apatinban csaknem 200 színpadi mű állt a színjátékosok „rendelkezésére”. A hozzám eljuttatott naplószerű füzet pontosan felsorolja a címszavakat,

azokat a műveket, amelyek az apatiniak által létrehozott szöveggyűjteményben megtalálhatók voltak, s amelyek a színjátékosok rendelkezésére álltak.

Ez volt tehát a múlt, az a mintegy két évtized, amely nevet, rangot teremtett az apatini magyar műkedvelő színjátszásnak. Úgy érzem, hogy mindazok, akik részesei voltak a történeteknek, és akik így vagy úgy hozzájárultak az előadások születéséhez, ma emelt fővel tekinthetnek vissza azokra az esztendőkre. Önzetlen, lelkes munkájukkal az apatini magyar műkedvelő színjátszás rendhagyó fejezetét fogalmazták meg a maguk módján.

A múltra vonatkozó tények egy színes, gazdag színházi élet mozaikjait tárják elénk. El kell távolítani ezekről a mozaikokról a

feledés porát. A tegnap nagy álmodozóinak a munkájáról szólni kell, értékteremtő tevékenységünket az idő múlása nem temetheti el. Az apatini magyar műkedvelő színjátszás fényes korszakának tiszteletre méltó helye van a mozgalom nagykönyvében!

S mi van ma?! A jelenről tudunk-e ilyen lelkesedéssel beszélni? Sajnos nem. Talán akad majd valaki, aki megmagyarázza nekünk, hogy tulajdonképpen mi is történt. Hogyan dőlt össze, akár a kártyavár mindaz, amit az a több mint 100 lelkes színjátszó abban a Duna-parti kisvárosban mintegy két évtized alatt teremtett, épített?! Mert a tények arról tanúskodnak, hogy a magyar műkedvelő színjátszásnak ma nincs ott jelene. Emlegethetünk nemzedékcserét, a magyar értelmiség lassú elvándorlását, de

hogy semmi se maradjon utánuk, azt nehezen tudjuk elfogadni.

A tényeknek a jelenbeli lehangoló mivolta ellenére sem szabad feladni a reményt. Bízni kell abban, hogy ahol tegnap vagy tegnapelőtt elhallgattak a műzsák, ott mégis akad majd valaki, aki újra maga köré gyűjti nemzettársait, és felvezeti őket a színpadra még akkor is, ha kevesen maradnak, kevesen lesznek, akik követni fogják!

Sokszínű mozgalom Ne csak színjatszóink ünnepeire figyeljünk oda, hanem hétköznapijakra is

AVajdasági Magyar Amatőr Színjatszók III. Találkozója már nagyon mögöttünk van, mégis sokat foglalkozunk az ott tapasztaltakkal. Egyrészt jóleső érzéssel beszélünk arról a minőségi haladásról, amellyel Bácskerteszen, az idei találkozó színhelyén szembesültünk, másrészt nem rejtjük véka alá elégedetlenségünket, amikor a találkozóra benevezett társulatok számát emlegetjük. Úgy érezzük (s azt hiszem, jogosan), hogy a vajdasági magyar művelődési egyesületek mennyiségi mutatójának másképp kellett volna alakulnia! A 18 benevezett produkció ugyanis nem tükrözi híven a mozgalom lehetőségeit.

Most, amikor a magyar amatőrszínházak, művelődési egyesületek színjatszócsoportjai lassan már készülődnek IV. találkozójukra, erre az említett mennyiségi mutatóra nagyon oda kellene figyelniük, és semmiképpen sem szabadna megeléged-

nünk azzal, hogy az idén is csak 18 társulat produkciója képviselje a vajdasági magyar műkedvelő színjatszást. Tudom, illuzórikus kísérlet a múltra hivatkozni, mert azt is tudom, milyen körülmények között élünk és dolgozunk ma, de néhány adat azért most is idekíváncozik. Például az, hogy ötven évvel ezelőtt 73 magyar színjatszócsoport működött a tartományban, s egy évvel később, 1949-ben ez a szám tovább nőtt: az akkori községi és községközi szemléken már 91 műkedvelő csoport előadását láthattuk.

Természetesen ma – mint említettem – más a helyzet, nemigen hivatkozhatunk rá, hogy ha ötven évvel ezelőtt ennyi és ennyi színjatszócsoportunk volt, akkor miért nincs ma is annyi, de azért állítom, hogy ha egy kicsit is körülnézünk magunk körül, ha az önbizalomhiánnyal küszködő színjatszók mellé állunk, akkor az idei szám, a találkozóra benevezett társulatok száma jövőre megkétszereződhetne.

Túlságosan derűlátó vagyok? Lehet. Ám tapasztalva azt az alapos szervezést, amelyet a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség az idén végzett, megalapozottnak érzem derűlátásomat.

Darabválasztás, szövegekönyvek

Műkedvelő színjatszásunk örök problémája a darabválasztás. Nem egy csoportnak egyszerűen nincs is választási lehetősége. Szövegekönyvek épp csak mutatóban vannak, ha vannak. Ezen az áldatlan állapoton

talán enyhít majd a javaslat, amely május derekán a bácskerteszi tanácskozáson fogalmazódott meg (amatőr színjátszásunk gondjairól, problémáiról tárgyaltak a résztvevők), és amely egy szövegtár létrehozását is kezdeményezte. Tulajdonképpen a színpadi művek egy helyre gyűjtéséről lenne szó, ahová aztán bizalommal fordulhatnak az érdekeltek, a színjátszó csoportok. Ha ezt a kis könyvtárat, „szövegbankot” már most, az évad elején működtetni lehetne, megoldódna a darabválasztás kérdése.

Egyébként a sokéves problémák mellett is úgy érzem, hogy derűlátásomnak fedezete van, mert annak ellenére, hogy az évad elején tartunk, egymás után kapom a híreket, hogy műkedvelőink már készülődnek

Jelenet a kulai Népkör előadásából, Az anyós visszajár című „képtelenségből” (írta Tóth Miklós, rendezte Győrfi Sándor)

IV. találkozójukra (s természetesen nemcsak arra). Vannak társulatok, amelyek már a színpadon próbálnak, tehát túl vannak az olvasópróbákon, de persze vannak olyanok is, amelyek még az előkészületek legelején tartanak. Foki István például azt írja Bezdánból, hogy ő még a társulatépítésnél tart, hogy szeretne minél több fiatalot bekapcsolni a munkába. A darabválasztásról még nem született meg a végleges döntés, de mindenképpen vígjátékkal nyitnak majd ebben az évadban is.

Amatőr színjátszásunk sokszínűségéről, sokrétűségéről tanúskodik viszont Merkva Péter bácsfeketehegyi rendező levele, aki – mint az előző évadban is, amikor Tömörkény István *Barlanglakók* című színpadi balladájának rendezésére vállalkozott – most is „kemény fába” vágta azt a bizonyos fejszét. Így fogalmaz: „Tudom és vallom, hogy minden emberi érzés, öröm és szenvedés, ami a világirodalmat képezi, benne van a mi irodalmunkban is. Ezért nyúlok bátran, előszeretettel a magyar szerzők műveihez még akkor is, ha azok a nagyközönség előtt nem éppen ismertek. Így most a feketicsi színjátszókkal Remenyik Zsigmond *Pokoli disznótor* című egyfelvonásosát készítem.”

Az előkészületek javában folynak Kulán is. Regécz László, a társulat „mindenese” újságolta el, hogy Agatha Christie *Egérfogó* című bűnügyi történetét szeretnék bemutatni. Ezúttal is számítanak a zombori Győrfi Sándorra, aki az előző évadban Tóth Miklós *Az anyós visszajár* című

darabját állította színpadra nagy sikerrel. A kulai színjátszók mellett a kikindaiak is lázasan készülődnek már az első bemutatóra. Az Egység Művelődési Egyesület színjátszó csoportja Molnár Ferenc *Ibolya* című vígjátéka mellett döntött. A népszerű Molnár-komédiát Barácius Zoltán rendezi. A bajmoki Jedinstvo-Egység Művelődési Egyesület rangos társulata az előző évadban is figyelemre méltó eredményt ért el, de a magyar színjátszók III. találkozására nem neveztek be. Reméljük, a IV. találkozót nem hagyják ki ők sem, annál kevésbé, mert ezúttal idejében megkezdték az új évad első bemutatójára való fölkészülést. Romain Weingarten *Nyár* című színművét mutatják majd be. A bácsföldvári színjátszók Fehér Mihály rendező irányítása mellett az általa írt *Vendéglány* című szórakoztató vígjátékot próbálják, Temerinben pedig Szabó Péter szeretné színpadra álmódni Déry Tibor *Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról* című művét. Figyelemre méltó feladat! A torontálorosziak a szakma jó ismerője, Berta Ferenc vezetésével Alfred Jarry *Übü király* című groteszk drámájának színrevitelét latolgatják. Egyszóval: igen élénk mozgolódás tapasztalható műkedvelőink háza táján.

Őszöntző támogatás, segítőkézség

A mozgalom kibontakozását mindenképp támogatni kell, vagy legalábbis kellene. Az írott és elektronikus média segí-

tőkészsége eddig sem maradt el. A sajtó igyekezett hírt adni a színjátszó csoportok bemutatóiról, a mozgalom kiemelkedő egyéniségeinek munkájáról, életútjáról és természetesen a szemlékről is. Ha szabadna egy javaslatot előhozakodnom, akkor azt szeretném sugallani, hogy a jövőben esetleg egy-egy produkció létrehozásának folyamatára is figyeljenek oda a tájékoztatási eszközök munkatársai. Ha ugyanis felhívnák az illetékesek (s nem csak azok) figyelmét azokra a körülményekre, lehetőségekre, amelyek amatőr színjátszóink munkáját megnehezítik (sok esetben meg is kérdőjelezzik ugyan, de – persze – hitükben megtörni nem tudják őket), mondom: ha többször szólnának a munkafolyamatot gátló tényezőkről, akkor hátha fölfigyelnének azok is, akik ilyen vagy olyan módon segítséget nyújthatnának színjátszóinknak. Gyakran ugyanis az az érzésem, hogy sok helyen egyszerűen természetes dolognak tartják, hogy az amatőrök a semmiből építkeznek, a semmiből teremtik meg a maguk kis csodavilágát! Még egyszer hangsúlyozni szeretném: ne csak színjátszóink ünnepeire, hanem hétköznapijaira is figyeljünk oda! Vajdaság-szerte készülődnek a színjátszó csoportok. Előadások, színielőadások születnek városokban, kis falvakban, településeken. Magyar nyelvű előadások. Ha lehet – és tudom, hogy lehet – segítsük ezt a mozgalmat! Ki-ki lehetőségéhez mérten, de segítse!

A legmagasabbra törő műkedvelés A Népkör színjátszóinak nyolcvan éve

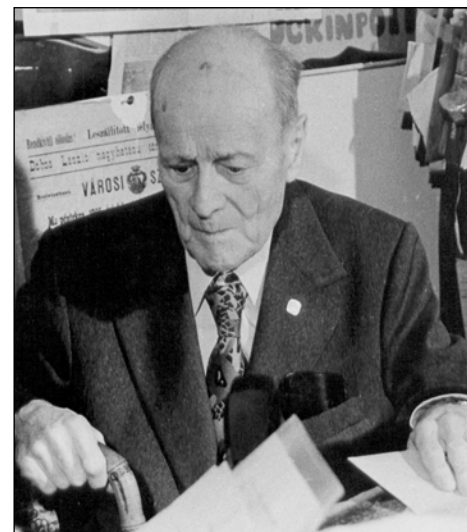

Ha majd egyszer valaki megírja a jugoszláviai magyar műkedvelő színjátszás történetét, akkor abban terjedelmes fejezetet szentelhet annak az alapozó, mozgósító munkának, amelyet a szabadkai Népkör fejtett ki, és amely nagyon is meghatározta színjátszó mozgalmunk erőteljes kibontakozását.

Garay Béla színjátszásunk nagyja *A kulisszák világában* című önéletrajzi kis könyvében egy helyen arról ír, hogy a Népkör színjátszói „példát mutattak a vidéki amatőrszínházaknak, műkedvelő együtteseknek a műsor összeállításában, úgyhogy azok rátaláltak önmagukra: már nemcsak a nagyvárosok színházainak utánzására szorítkoztak, hanem új utakat kerestek, eredeti bemutatókat tartottak...”

Garay Béla említett könyvében azt is megállapítja, hogy a Népkör színésznevelő munkája nagy jelentőségű volt, hiszen műkedvelő színjátszói közül jó néhányan,

úgy mint Pataki László, Sántha Sándor, Kunyi Mihály, Szabó János, Balázs Janka, Bujdosó Rózsa, Kelemen Mancsi, M. Pálfi Margit, Járai Ferenc, Mamuzsich István és Raczkó Ilus hivatásos színész lett.

Garay Béla

Az idézett sorok világosan tükrözik a Népkör színjátszóinak azon törekvését, amely egyrészt a mozgalom egészének átértékelését célozta meg (természetesen pozitív értelemben), másrészt a minőségi elvárásoknak igyekezett eleget tenni. Nyugodtan állíthatjuk, hogy a Népkör színjátszóinak munkáját (a XX. század első felében, a húszas, harmincas és a negyvenes években, de persze később is) a legmagasabbra törő műkedvelés (színjátszás) határozta

meg. Németh László állította (úgy vélem, nagyon is jogosan): „Meg kell teremteni a színjátszást a színházakon kívül. Erre pedig egy mód van: a legmagasabbra törő műkedvelés.”

Véleményem szerint ez a Németh László-i gondolat messzemenően meghatározta a Népkör színjátszóinak munkáját. S hogy ehhez kétség nem férhet, bizonyítják azok a színművészek, akik ott tanulták a „szakmát”, akik ott mutatkoztak meg először, hogy aztán elkerülve a Népkörből színjátszásunk meghatározó egyéniségei legyenek.

Szóllósy Vágó László *Népünkkel, népünkért* (A szabadkai Népkör krónikája) című könyvében olvasom, hogy: „... az első konkrét, megbízható adat a Népkörnek később hírnevet szerzett színjátszásra vonatkozóan: »1922. április 15-én (húsvét hétfőjén) kabaré a Népkörben – egyfelvonasások, paródiák, dalok, táncok.«.” Tehát ha visszafelé megyünk az időben, akkor látjuk, hogy a Népkör színjátszásának alapjait nyolcvan esztendővel ezelőtt rakták le! Alkalom egy nagyon jelentős jubileumra annál is inkább, mivel ez a megmozdulás olyan eredményeket mutatott fel, amelyekre mindannyian büszkék vagyunk.

Az elmúlt évtizedek történéseiről, a Népkör színjátszóinak példát mutató munkájáról részletező alapossggal, objektivitással szól Szóllósy Vágó László említett krónikája. Aki a kezébe veszi és elolvassa, az jóleső érzéssel megállapíthatja, hogy milyen erős, szilárd alapokra építezhetek azok, akik az elmúlt nyolc évtized alatt a Népkör

színjátszásának továbbvivői, elkötelezettjei voltak.

Ezúttal – természetesen a teljesség igénye nélkül, csak mozaikszerűen – egy-egy jelentősebb periódus felvillantásával igyekszem érzékeltetni azt az utat, amelyet a Népkör színjátszói az elmúlt évtizedek során bejártak.

A húszas évek derekától kezdve Garay Béla személyisége hat termékenyen a Népkör színjátszóinak munkájára. Savoire *A kékszakáll nyolcadik felesége* című vígjátéka volt Garay Béla első rendezése. Ezután népszerű zenés vígjátékok, operettek következtek, majd pedig Ibsen *Kísértetek* című drámája, amelynek bemutatása nemcsak azt jelezte, hogy a Népkör színjátszói már komoly színpadi feladatokra képesek, hanem műsorpolitikájuk is lényegesen változott.

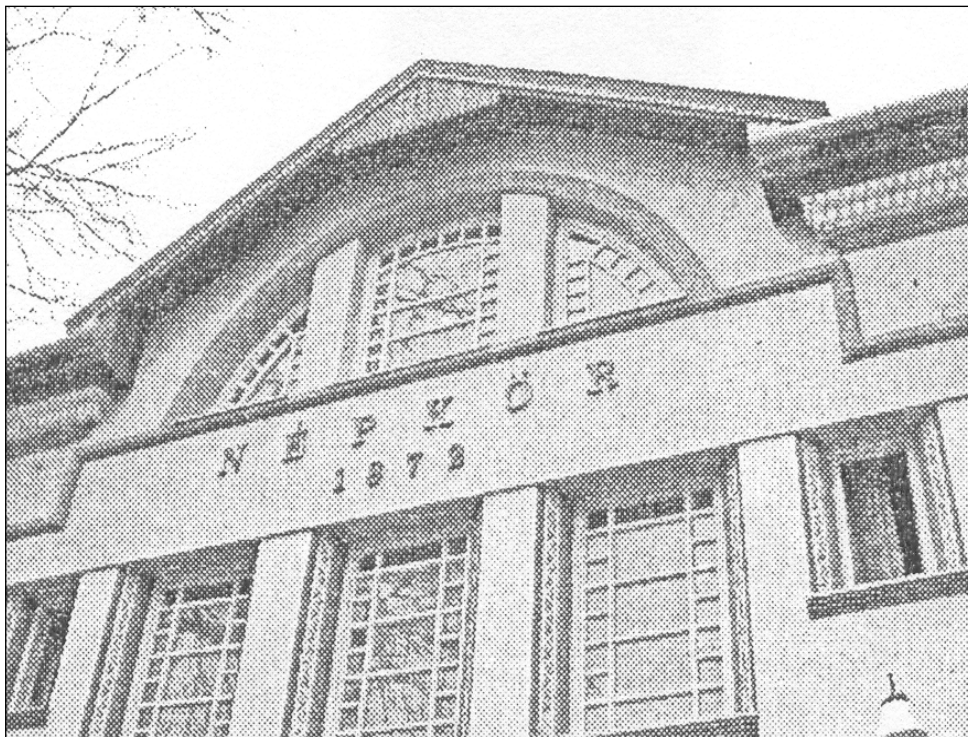
A hatalom állandó gáncsoskodása ellenére 1928. október 7-én a nem kis fáradsággal és nagy-nagy eltökéltséggel felépült új színpadon bemutatták Zilahy Lajos *Süt a nap* című színművét. Az ünnepi előadásnak óriási sikere volt.

Fodor László *Érettségi* című színművének bemutatóját a Magyar Olvasókör megnyitójaként tartjuk számon. (Azzal most nem szeretnék foglalkozni, hogy miképpen lett a Népkörből Magyar Olvasókör.) 1936 decemberében került sor a rendhagyó előadásra, amely a Népkör színjátszásának (maradok ennél az elnevezésnél) újabb mérföldköve. Ennek a periódusnak (a harmincas évek második felétől a negyvenes

évek közepéig tartónak) volt egy rendhagyó bemutatója: Cziráky Imre *Muskáti c.* színműve, amelyet ötven alkalommal adtak elő, és amely valóban osztatlan sikert aratott nemcsak Szabadkán, hanem egész Vajdaságban. A vajdasági szerző darabjáról a szakma ismerői is kedvezően nyilatkoztak.

A negyvenes évek derekán (már újra a Népkör „színeiben”) Szigligeti Ede *Liliomfi*ja aratott nagy sikert. A *Liliomfi* után egy olyan előadás következett, amelyről mindenképpen szólni kell: Krleža *Haláltusa* (Agonija) című drámája ez, melyet 1950-ben a legjobb előadásnak nyilvánítottak a Bácskában (műkedvelő színjátszásról van szó), és amellyel a Népkör Baranyában is nagy sikerrel vendégszerepelt (jómagam Baranyában, Hercegszöllősen láttam a remek előadást).

Egy esemény – mozaikkocka – a Népkör nyolc évtizedes munkájából mindenképpen ide kíváncozik. Az 1973. esztendőről van szó, Tennessee Williams *Ez a ház bontásra vár* című művének diadalútjáról. A megboldogult Bambach Róbert rendezte két rendkívül tehetséges színjátszó, Pribilla Valéria és Árokszállási László közreműködésével. A községi és a községközi (regionális) szemléken már jelezte, hogy meglepetést szerez majd a legjobb vajdasági amatőr színházak, színjátszó csoportok hagyományos találkozásán, de azt nem, hogy onnan is továbbkerül, és jogot nyer a kulai 15. köztársasági szemlén való részvételre. Az pedig, hogy ott lesz majd Trebinjében az országos találkozón, senkinek

A szabadkai Népkör

sem fordult meg a fejében. Kulán az 1973 júniusában megtartott szemlén a legjobb előadásnak kijáró díjjal, aranyplakettal jutalmazták a Népkör előadását (Pribilla Valéria és Árokszállási László is elismerésben részesült). Ezután Trebinje következett, az országos megmérettetés. A siker ott sem maradt el. Ezüstplakett lett a jutalma, Bambach Róbert pedig a rendezőnek járó díjat nyerte el. Említésre méltó az a visszhang is – különösen szakmai körökben –, amelyet az előadás kiváltott. Jó volt hallani (személyes tapasztalataimra hivatkozom) a méltan

jó jogos megannyi dicséretet, mellyel az ország legrangosabb színikritikusai illették a Népkör előadását.

Írásom bevezető részében hangsúlyoztam, hogy a Népkör színjátszóinak munkáját a legmagasabbra törő műkedvelés határozta meg (s határozza meg ma is). Ez a Németh László-i gondolat a Népkör ars poeticája! Ennek az alapállásnak, magatartásnak köszönhető, hogy művelődési életünk szilárd bástyája lett. Nem volt azonban könnyű érvényt szerezni ennek a nagyon is világosan megfogalmazott ars

poeticának. Szerencsére kezdettől fogva olyan emberek kötelezték el magukat a Németh László-i gondolat mellett, akik mélységes hittel ígérték, hogy az ars poeticában megfogalmazott elveknek igyekeznek érvényt szerezni. Lehetetlen lenne most felsorolni mindazok nevét, akik az elmúlt nyolc évtized alatt szembe mertek és szembe is akartak nézni az említett elvárásokkal. Néhány év azonban nagyon is idekíváncozik. Így Garay Béláé mellett említsük meg Virág Mihály, Pataki László, Mamuzsics István, Vujkov Géza és természetesen Barácius Zoltán nevét is! Hivatásos színházi emberekről lévén szó, úgy érzem, szakmai szempontból nagyon hozzájárultak ahhoz, hogy a Népkör színjátszásának valóban rangja legyen, hogy az a törekvés, amely a legmagasabbra törő műkedvelést célozta meg, valós, igaz értékeket mutasson fel. S persze ugyanezt mondhatjuk el azokról is, akik a hivatásos státus nélkül, az amatőr rendezők, színjátszók végtelen elkötelezettségével, hitével és persze szakmai tudásukkal járultak hozzá azokhoz az eredményekhez, amelyek az említett ars poeticát kiteljesítették. Álljon itt csak néhány név: Szabó István, Vinczer Imre, Takács Tibor.

Nyolcvan esztendő néhány mozaikkockáját igyekeztem felvillantani. Tudom, a Népkör színjátszásáról illene részletesebben, bővebben szólni. Talán ez a nyolcvan esztendő megihlet majd valakit, hogy megtegye azt, amit én nem tettem meg. Mert szólni kell, mégpedig érdemben szólni mindarról, amit a Népkör színjátszói adtak, amivel bennünket megajándékoztak. Megérdemlik!

Berta Ferenc Zsebszínház Egy rendhagyó kezdeményezés

Műkedvelő színjátszóink újra öszszefogtak. Egy kis amatőrszínház hoztak létre nem kis meglepetésünkre és őszinte örömünkre. Győrfi Sándor, műkedvelő színjátszásunk meghatározó egyénisége beszélt a kezdeményezésről.

Nyugat-Bácskáról van szó (s részben talán a Bácska középső részéről is). Az amatőrszínház gondolata ott született meg. A kezdeményezést tizenöt művelődési egyesület színjátszói támogatták. A magyar műkedvelő színjátszás ugyanis megrekedt az említett térségben. Nagyon sok helységben, különösen azokban, amelyekben valaha rangja volt a színjátszásnak, most hallgatnak a múzsák.

A zsebszínháznak mozgósító szerepet szántak az alapítók: a térség műkedvelő színjátszásának rendkívül gazdag hagyományait szeretnék újjáéleszteni. Évente

egy komoly színpadi művet és egy kabarétűz műsorára. Ezenkívül havonta egy-két irodalmi estet is rendez. Előadásaiival, az irodalmi estekkel jelen lesz majd minden helységben. A kezdeményezők remélik, hogy sikerül újra felkelteniük a mozgalom iránti érdeklődést, az említett helységekben elmozdítani a holtpontról a műkedvelő színjátszást.

A zsebszínházat Berta Ferencről nevezték el. Ez olyan nemes gesztus, amelyet nem szabad figyelmen kívül hagyni. Nem szabad – mondom –, mert ritkán fordul elő nálunk, hogy a mások iránti megbecsülés, tisztelet ilyen formában is megnyilvánul. Különösen az a megható – legalábbis számomra –, hogy a nyugat-bácskai színjátszók a bánsági, a torontálorszi Berta Ferencről nevezték el színházukat.

Ki is volt Berta Ferenc? A vajdasági magyar műkedvelő színjátszás igaz, őszinte elkötelezettje. Amíg élt, talán nem is vettük észre, nem figyeltünk fel arra a mélységes ragaszkodásra, amellyel a mozgalomhoz kötődött. Nevét említve John Steinbeck sokszor idézett sorai jutnak eszembe: „A színház a világ egyetlen olyan intézménye, amely négy évezred óta haldoklik, de sohasem adja meg magát. Szívós, áldozatkész emberekre van szüksége, azok tartják életben.”

Berta Ferenc a szívós, áldozatkész emberek közül való volt. 1966-ban rendezett először (mindenekelőtt rendezőként tartjuk számon). Sulhóf József *Kidőlt a májusfa* című énekes népszínművét állította színpadra. Azután következtek azok a jelentős rendezései, amelyekre ma is szívesen emlékezünk: Tersánszky Józsi Jenő: *Kakuk Marci*, Csiky Gergely: *Kaviár*, Robert Thomas: *Szegény Dániel*, Molière: *Képzelt beteg*, Dickens: *Házitücsök*, Illés Endre: *Türelmetlen szeretők*, Pintér Lajos: *Pogány tivornya*, Bródy Sándor: *A tanítónő*, Kőművesné Nyáry Márta: *Kukkantson Orosziba*, Edmond Moritz: *Fatányér* stb. (Móricz Zsigmond: *Légy jó mindhalálig* című művét is szeretete volna színpadra vinni. Sajnos, már nem tudta megvalósítani, a rendezői pálca kihullott a kezéből.)

Színjátészó mozgalmunkban megkülönböztetett helyet kapott Torontálorszi (Kisorosz) és az a színházi műhely, melyet Berta Ferenc teremtett, s amely

ben nemzedékek előtt tárt fel egy varázslatos világot. Nemzedékeket tanított, nevelt a színház szeretetére, megbecsülésére. Igazi alkotó egyéniség volt. A csendes, szerény magatartás mögött ott éreztük azt a belső izzást, amely munkáját annyira meghatározta.

Közvetlenül halála előtt nyilatkozta egy vele készült interjúban: „Most az a legfontosabb, hogy ne tévesszünk lépést, hogy rendben legyünk önmagunkkal. Tele vagyunk tervekkel, elképzelésekkel, s mielőtt meghalok, elmondhassam: látjátok, megtaláltam a színpadomat, életem értelmét; nem ment el mellettem a világ...”

A nyugat-bácskai színjátszók amatőr színházukat Berta Ferencről nevezték el: Berta Ferenc Zsebszínház. Nagyon remélem, hogy hosszú élete lesz. Már hogyne lehetne, amikor műkedvelő színjátszásunk egy másik jelentős egyénisége, Győrfi Sándor vezeti! Győrfi Sándor, aki újra jelen van a mozgalomban. Újra, mondom, mert az elmúlt egy esztendőben nemigen lehetett hallani róla. „Visszavonult – rebesgették. – Elege van a műkedvelő színjátszásból.” Szerencsére nem így volt. A megtorpanásnál, netán a csalódottságnál erősebb volt az a belső hit, a mozgalom iránti nagyon erős kötődés, amit az olyan embereknél, mint Győrfi Sándor, semmi sem vonhat kétségbe.

Mintegy négy és fél évtizeddel ezelőtt „jegyezte el” magát a színjátszással. Bezdánból indult. Következett a szabadkai Népkör, a zombori Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, a bajmoki Jedinstvo-Egység, a kulai Népkör, aztán a Vajdasági Magyar Amatőrszínház. Állomások, mér földkövek, amelyek kezdetben a színészem-

A Berta Ferenc Zsebszínház társulata

ber pályáját követték, színpadi alakításainak palettáját gazdagították, színesítették.

Rendezéssel a nyolcvanas években kezdett foglalkozni, de aztán a kilencvenes évek avatták határozott világszemléletű és alapos szakmai felkészültségű rendezővé. Rendezői munkássága mellett meg kell említenünk egy olyan tulajdonságát, amelyre manapság nagy szükségük van azoknak, akik a mozgalom, a műkedvelő színjátszásunk jelenéért és holnapjáért küzdenek. Ez pedig a szervezési készség, melyet nevezhetnénk akár az emberekkel való kommunikációnak is, amely külö-

nösen a társulatépítésben, az új, a kezdő színjátszók toborzásában nyilvánul meg. Példa erre Kula.

A kisváros műkedvelő színjátszása a kilencvenes évek elején és közepén stagnált. Akkor jött Zomborból Győrfi Sándor. Társulatot toborzott. S néhány esztendő alatt nemcsak talpra állította és újjáélesztette a színjátszó mozgalmat, hanem a társulat munkáját olyan színvonalra is emelte, amellyel nem sok együttes dicsekedhetett. A Berta Ferenc Zsebszínház Győrfi Sándor vezetésével remélhetőleg évekig jelen lesz a Vajdaságban.

A színházavató előadást Órszálláson tartja a Berta Ferenc Zsebszínház társulata. Edgar Wallace *Az ember, aki megváltoztatta a nevét* című műve kerül színre (ezúttal *Kaméleon* címmel). A darabot Györfi Sándor rendezi bezdáni, zombori, órszállási és szenttamási színjátszók (Bittó Tamás, Rapai Livia, Györfi Klára, Robotka István, Drobina Ferenc és Horváth Alen) részvételével.

Érdeklődéssel várjuk a Zsebszínház bemutatóját, és reméljük, az alapítók azon törekvése, hogy a térség megrekedt műkedvelő színjátszását újjáélesszék, megvalósul, és buzgalmukban nem maradnak egyedül, lesznek, akik segítő kezet nyújtanak nekik.

IN MEMORIAM
Berta Ferenc
(1942–2000)

Döbbenetes hirtelenséggel ment el közülünk Berta Ferenc, a torontáloroszi, de nemcsak a torontáloroszi, hanem a vajdasági magyar művelődési élet kimagasló egyénisége. A fanatikusan hitével végezte munkáját. Különösen a színjátszás volt az, ami iránt elkötelezte magát. A napokban még örömmel újságolta, hogy Móricz Zsigmond: *Légy jó mindhalálig* című színpadra álmódott művét próbálja a társulattal, hogy Nyilas Misi történetén keresztül mi mindent szeretne elmondani. Éreztem hangján az alkotó ember belső vibrálását, izzását, ahogy terveit, rendezői elképzelésének mozaikjait elem rakta.

S most az a rettenetes hír kopogtatott be hozzánk, hogy Berta Ferenc hirtelen itthagyt bennünket, szeretteit, a bánáti falucskát, azt a kis közösséget, amelyet szívvel-lélekkel szolgált. Elment csendesen, szerényen, mint ahogyan élt is. Elment, pedig még olyan sok dolga lett volna itt. Még nagyon sok szép, üzenetet hordozó előadás megrendezése várta, mert Berta Ferenc mindig olyan előadásokat rendezett, amelyek emberi melegséget árasztottak, amelyek nem lebunkózták, hanem felemelték az embert!

Berta Ferenc azonban nemcsak a kisoroszi, hanem a vajdasági magyar nyelvű amatőr színjátszás fejlődésében is meghatározó szerepet játszott. Komoly szakmai felkészültsége (amely állandó önművelés eredménye volt), pedagógiai érzéke és nem utolsósorban a mozgalom iránti mélyszélességek messzemenően meghatározták munkásságát, emberi magatartását. Nemzedékeket nevelt, tanított meg arra, hogy abban a csodálatos világban, amelyet színháznak neveznek, megtalálják önmagukat, és hogy ők is Thalia templomának hűséges szolgálói váljanak.

Egy évvel ezelőtt egy interjúban így nyilatkozott: „Most az a legfontosabb, hogy ne tévesszünk lépést, hogy rendben legyünk önmagunkkal. Tele vagyunk tervekkel, elképzelésekkel, s ha majd életem végén megszólalok, akkor azt szeretném mondani: »Látjátok, megtaláltam a színpadomat, életem értelmét: nem ment el mellettem a világ«...”

Nem, Berta Ferenc mellett nem ment el a világ, s mi egy gazdag, rendkívül tartalmas élet emlékét őrizzük majd megbecsüléssel, tisztelettel és köszönettel mindazért, amit itt tett, amit ránk örökül hagyott.

FARAGÓ Árpád

IN MEMORIAM

Berta Ferenc (1942–2000)

Döbbenetes hirtelenséggel ment el közülünk Berta Ferenc, a torontáloroszi, de nemcsak a torontáloroszi, hanem a vajdasági magyar művelődési élet kimagasló egyénisége. A fanatikusan hitével végezte munkáját. Különösen a színjátszás volt az, ami iránt elkötelezte magát. A napokban még örömmel újságolta, hogy Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálig* című színpadra álmódott művét próbálja a társulattal, hogy Nyilas Misi történetén keresztül mi mindent szeretne elmondani. Éreztem hangján az alkotó ember belső vibrálását, izzását, ahogy terveit, rendezői elképzelésének mozaikjait rakta.

S most az a rettenetes hír kopogtatott be hozzánk, hogy Berta Ferenc hirtelen itt hagyott bennünket, szeretteit, a bánáti falucskát, azt a kis közösséget, amelyet szívvel-lélekkel szolgált. Elment csendesen,

szerényen, mint ahogy élt is. Elment, pedig még olyan sok dolga lett volna itt. Még nagyon sok szép, üzenetet hordozó előadás megrendezése várta, mert Berta Ferenc mindig olyan előadásokat rendezett, amelyek emberi melegséget árasztottak, amelyek nem lebunkózták, hanem felemelték az embert!

Berta Ferenc azonban nemcsak a torontáloroszi, hanem a vajdasági magyar nyelvű amatőr színjátszás fejlődésében is meghatározó szerepet játszott. Komoly szakmai felkészültsége (amely állandó önművelés eredménye volt), pedagógiai érzéke és nem utolsósorban a mozgalom iránti mélyszélességek messzemenően meghatározták munkásságát, emberi magatartását. Nemzedékeket nevelt, tanított meg arra, hogy abban a csodálatos világban, amelyet színháznak neveznek, megtalálják önmagukat, és hogy ők is Thalia templomának hűséges szolgálói váljanak.

Egy évvel ezelőtt egy interjúban így nyilatkozott: „Most az a legfontosabb, hogy ne tévesszünk lépést, hogy rendben legyünk önmagunkkal. Tele vagyunk tervekkel, elképzelésekkel, s ha majd életem végén megszólalok, akkor azt szeretném mondani: »Látjátok, megtaláltam a színpadomat, életem értelmét: nem ment el mellettem a világ«...”

Nem, Berta Ferenc mellett nem ment el a világ, s mi egy gazdag, rendkívül tartalmas élet emlékét őrizzük majd megbecsüléssel, tisztelettel és köszönettel mindazért, amit itt tett, amit ránk örökül hagyott.

Hol vannak a profi rendezők és színészek? Műkedvelő színjátszásunk gondjai

40

Azt mondják, hogy túlságosan is elfogult vagyok műkedvelő színjátszóink iránt, hogy általában „rózsaszínű szemüvegen” keresztül szemlélem a mozgalom eseményeit.

Nem tagadom, néha bizony mondanivalómba beleszólnak az érzelmek is, és ilyenkor inkább a pozitívumokat hangsúlyozom. A színpadra lépő színjátszók határtalan lelkesedése, akarása, hite mellett ugyanis nem tudok elmenni. Valahogy rám is átragadt, és persze ilyenkor az elmarasztaló, bíráló hangot igyekszem tompítani. Hogy ez a magatartás mennyire helyénvaló, hogy milyen mértékben hat ki a színjátszók, a társulatok munkájára, arról természetesen lehet vitatkozni.

Ezúttal azonban igyekszem a realitás talaján maradni. Egy olyan témával, kérdéssel szeretnék foglalkozni, amely különösen az elmúlt néhány esztendőben lett rendkívül aktuális. A hivatásos és a nem hivatásos rendezőknek a mozgalomban

való jelenlétéről, munkájáról van szó. Tulajdonképpen vitaindítóknak számom ez az írást, hátha ez a kérdés mindazokat megmozgatja, akik így vagy úgy részesei a mozgalomnak, akik még mindig szívügyüknek tekintik műkedvelő színjátszásunkat. De nézzük csak, hogy tulajdonképpen miről is van szó!

A szakma nem hivatásos elkötelezettjei

Évek óta nem találok például Koncz István, Nagy József vagy Szabó István nevét a bemutatókat hirdető plakátokon. Hármukat említem már csak azért is, mivel évtizedek óta figyelemmel kísérem munkásságukat, és meggyőződésem, hogy fontos szerepük van a mozgalomban. Koncz Istvánt a magyarkanizsai műkedvelő színjátszás meghatározó egyéniségeként tartjuk számon, de tudjuk, hogy Vajdaság-szerte is dolgozott említésre méltó eredménnyel. Most, amikor gazdag tapasztalatával, szakmai tudásával sokat segíthetne színjátszásunknak, egyszerűen nem hallat magáról. Ugyanez mondható el Nagy Józsefről is. A törökbecsei színjátszást emelte irigylésre méltó rangra, és Koncz Istvánhoz hasonlóan a tartomány számos társulatánál rendezett. Sajnos, az elmúlt néhány esztendőben nem hallat magáról. Visszavonult? Végleg elköszönt a színpadtól? Nem tudjuk. Az idősebb nemzedék harmadik tagja Szabó István. Csernyén jegyezte el magát a színjátszással. Rendezői munkásságát igazán a szabadkai Népkörben alapozta meg. Keze

alól remek előadások kerültek ki. Munkásságáról azonban már csak múlt időben beszélhetünk. Talán ő is „letette a lantot”, a rendezői „pálcát”?

E három ismert és megbecsült rendezőnk távolmaradásával szegényebb lett-e a mozgalom? Mindenképpen! De most nézzük, miképpen is állunk „nem hivatásos” rendezőink középnemzedékével! Említsük meg néhányukat!

Győrfi Sándor kétségkívül a mozgalom egyik legmarkánsabb egyénisége. Különösen rendezői munkásságát tartom rendkívül jelentősnek. A kulai és a verbászi színjátszókkal például néhány év leforgása alatt elismerésre méltó eredményeket ért el.

Jóval a bácsfeketehegyi találkozó előtt beszélgettem Győrfi Sándorral, és terveiről faggattam. A topolyai műkedvelő színjátszás újjáéledésében szeretne részt venni – hallottam tőle. Tele volt elképzelésekkel. S most? Mi történhetett? Úgy hallottam, a visszavonulás gondolatával foglalkozik. Nagy kár lenne megtennie. Tudom, az embert gyakran érik sérelmek, csalódások a pályán, de hát most, amikor a legtöbbet nyújthatja, mégsem kellene abbahagynia...

Ugyancsak remélem, hogy Balázs János muzslyai rendezőről is ismét hallunk majd. Újra, mondom, mert az az érzésem, hogy ő is a visszavonulást latolgatja. Aztán a kulisszák mögötti dolgokból ítélve a bácsfeketehegyi társulat és a rendező Merkva Péter között is rövidzárlat keletkezett, minek következtében kérdéses, hogy találkozzunk-e még az ismert rendező előadásával, rendezésével.

Az óbecsei műkedvelők

Csak néhány példát említettem, tényeket fogalmaztam meg, melyek lehangolóak. Jó lenne utánanézni az okainak, és orvosolni is őket, ha lehet!

Hol vannak a profi rendezők, színészek?!

Visszaforgatom az idő kerekét, a hetvenes éveket veszem górcső alá. Azt igyekszem tetten érni, vajon akkor milyen mértékben volt jelen a hivatásos színházi szakma a mozgalomban. Sorolom, hogy kik álltak

a mozgalom mellé, kik dolgoztak a műkedvelő színjátszókkal: Garay Béla, Pataki László, Sántha Sándor, Virág Mihály, Szilágyi László, Barácius Zoltán, Bambach Róbert, ifjabb Szabó István, Fischer Károly, Sinkó István, Varga István, Lányi István, hogy csak azokat említsem, akiket a magyar nyelvű színjátszás meghatározó egyéniségeiként tartottunk számon.

S vajon mi a helyzet ma, amikor a hivatásos szakemberek segítségére oly nagy szüksége van műkedvelő színjátszásunknak? Visszatérve azonban a kérdéshez, sajnos

azt kell mondanom, hogy a hivatásosok és a nem hivatásosok közötti viszony pillanatnyilag a mélyponton van. Ha pontosan ugyanis az értesüléseim, akkor csak egyetlenegy színházi szakember, Barácius Zoltán foglalkozik színjátszóinkkal. Hogy ez miért van így, arra nem könnyű válaszolni, de bármiféle következtetést levonni is kényes dolog volna! Mindenesetre sokan az anyagiakkal magyarázzák a hivatásosok távolmaradását.

Nemrég egyik művelődési egyesület elnöke panaszkodott, hogy nem sikerül a színjátszó csoport tervezett produkciójának rendezőt találnia, mivelhogy a rendezői „gázsit” az egyesület képtelen megfizetni. Gyakran hallok ilyen panaszt, és egyszerűen képtelen vagyok elhinni, hogy vannak még olyanok, akik például nemcsak hogy több ezer márkát kérnek egy-egy rendezésért, hanem feltételül szabják, hogy díszlet- és ruhatervezőt is magukkal hozhassanak, természetesen a koldusbotra juttatott művelődési egyesületek terhére.

Akármilyen szempontból vizsgáljuk is a hivatásos szakemberek távolmaradásának az okát, az anyagiakat nem kerülhetjük meg, és annak a megállapításnak a helyénvalóságát sem vonhatjuk kétségbe, hogy művelődési egyesületeink pénzsűkében vannak, és egyszerűen képtelenek egymásik szakmabeli elvárásnak eleget tenni.

Ebben a gondba ejtő helyzetben, amikor is a mozgalom a hivatásos színházi szakma részéről nem részesül olyan támogatásban, miként szeretnénk, nagyon nehéz bármit is mondani, valamiféle áthidaló javaslattal

segíteni a helyzetet. Az öntudatra apellálni?! Valamiféle felelősségre, hivatástudatra hivatkozni?! Úgy érzem, felesleges lenne.

Mindenesetre tény és való, hogy jelenleg, a 2000/2001-es színházi évad közepe táján a hivatásos és nem hivatásos színjátszás közötti „viszony” egyáltalán nem kielégítő, és ugyancsak aggodalomra ad okot, hogy megbecsült és elismert amatőr rendezőink közül jó néhányan a visszavonulás gondolatával foglalkoznak.

Jó lenne, ha a felvetett kérdésekhez mások is hozzászólnának. Főleg azok véleményét tartom szükségesnek, akik valóban szívügyüknek tartják műkedvelő színjátszásunkat. Nem volna ugyanis helyénvaló, hogy most, amikor minden újjáértékelődik körülöttünk, amikor kedvező változások elé nézünk, nem figyelnénk fel az említett jelenségekre, amelyek – véleményem szerint – csak megkérdőjelezhetik a változásokkal kapcsolatos elvárásainkat.

A mozgalom ebben a reménykeltő időben elvárja, egyszerűen megköveteli, hogy mindenki, aki őszinte elkötelezettséget érez műkedvelő színjátszásunk iránt, igyekezen melléállni, igyekezzon azt önzetlenül támogatni!

Sokszínűség és színvonal

Amatőr színjátszásunknak nincs szüksége arra, hogy állandóan létjogosultsága mellett kardoskodjon, hogy unos-untalan bizonygassa: nem merevült bele a dilettantizmus itt-ott még fellelhető formáiba. Ellenkezőleg: műfaji sokszínűségével, merész, határozott útkeresésével színjátszásunknak új, gazdag tartalmat adott.

Sajnos vannak, akik nem így gondolkodnak, nem így látják amatőr színjátszásunkat. Kétségbe vonják eredményeit, mindenekelőtt sokszínűségét. Azt állítják, hogy a hagyományos, porosodó színházi formák mellett különösen a darabválasztásban mutatkozik meg az a maradi felfogás, amely – véleményük szerint – eleve lehúzza a „rolót” az előbbre lépés, a fejlődés előtt! S példaként említik a *Paprikás csirkét*, a *Tabáni orgonát*, a *Falurosszát* és a könnyű műfaj még jó néhány „alkotását”, színpadi szövegét! Merthogy amatőr színjátszá-

sunk egyelőre „leragadt” az ilyen jellegű daraboknál. Mit lehet most erre mondani?! Egyáltalán érdemes-e vitába bocsátkozni az ilyen megalapozatlan, rosszindulatú állításokkal, mert – legalábbis számomra – aki nem látja, vagy nem akarja látni, hogy mi történik a mozgalomban, hogy a múltban milyen eredményeket mutatott fel az a „maradi” felfogás, amely ugye a dilettantizmus gettójába terelte színjátszásunkat, annak fogalma sincs a vajdasági magyar nyelvű amatőr színjátszásról!

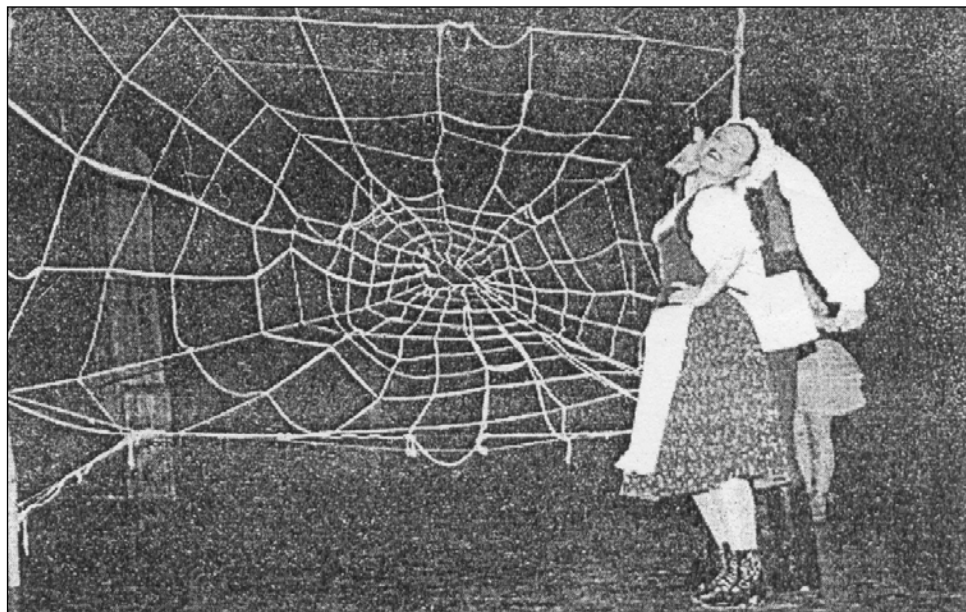
Egyébként, ha összehasonlítjuk a hivatásos és az amatőr színházak, színjátszó csoportok repertoárját, akkor – legalábbis az én véleményem szerint – az amatőröknek igazán nem kell szégyenkezniük. Az „igazi” színházak sem ódzkodnak ugyanis a konzumkultúrát kiszolgáló „könnyű” daraboktól. Sőt! Előszeretettel „nyúlnak” értük, csak hát, ugye, ezt nemigen vesszük észre, és ha észre vesszük is, hát megbocsátjuk „könnyelműségüket”, mondván, hogy a színház érdekében történik minden!

S ha már itt tartunk, hadd mondjam meg, hogy én, mint a „maradiak” táborának egyik közkatona, csak jó és rossz színházi előadást ismerek (ebbéli meggyőződésemben, tudom, nem vagyok egyedül)! Lehet a leggiccsesebb szövegből is kitűnő színpadi előadást „csinálni”, mint ahogy a drámairodalom legnagyobbikának szövegéből is lehet semmitmondó, nagyon rossz előadást produkálni! Tehát nem kellene mindjárt ítélőszék elé állítani azokat az amatőr színházakat, színjátszó csoporto-

kat, amelyek – mondjuk – nem a *Hamlettel* kezdik az évadot.

Ami pedig a hagyományos, porosodó színházi formákat illeti, azt azért mégsem hagyhatom szó nélkül. Csak néhány példát említek. Mindenekelőtt múltunkra vonatkozóakat, mert hát nekünk azért múltunk is van, ha esetleg ezt valaki nem tudná. 1973-ban a szabadkai Népkör társulata bemutatta Tennessee Williams *Ez a ház bontásra vár* című egyfelvonásosát. Bam-bach Róbert, a darab rendezője három változatban, három egymástól teljesen különböző rendezői koncepcióban állította színre az egyfelvonásost, amellyel a szabadkaiak eljutottak az országos szemlére is, Trebinjébe. Előadásuk maradandó sikert aratott, és az ott jelen lévő színházi szakma, az akkori nagy Jugoszlávia legismertebb kritikusai hajnalig beszélgettek, vitatkoztak a szabadkai előadásról, amely a korszerű színházi formanyelv szempontjából egyértelműen merészet, újat hozott. Még csak annyit (tisztában lévén azzal, hogy az amatőr színjátszás jóakarói esetleg megkérdőjelezzik majd az ott összegyűlt szakma hitelét): Trebinjében, az amatőr színházak országos szemléjén ugyanazok a színházi szakemberek mondtak ítéletet egy-egy előadásról, akik minden évben részt vettek Újvidéken, a Sterija Játékok előadásain, kerekasztal-beszélgetésein!

De említhetném Koncz Istvánt is, aki 1976-ban Brecht '76 című előadásának korszerű rendezéséért elismerésben részesült, vagy ha már a „maradi” amatőr szín-

Műkedvelők

játszásnak az új színházi szemlélet iránti fogékonyságáról beszélünk, akkor mondjuk el, hogy a pancsovai Kis- és Kísérleti Színházak Fesztiválján (amatőrökről van szó!) az elmúlt két és fél évtized alatt nagyon ritkán hiányoztak a vajdasági magyar társulatok. Így 1971-ben az óbecsei Városi Amatőrszínház Deák Ferenc *A vak trió*, 1976-ban a muzsljai Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjátszói Đorđe Lebović *Temetni délután szokás*, 1977-ben a csantavéri Bartók Béla Művelődési Egyesület Gyurkó László *Don Quijote*, 1978-ban a becskerekai Madách Barácius Zoltán *Az*

ötödik fénykép, aztán a bajmoki Jedinstvo-Egység Művelődési Egyesület színjátszói két ízben (1977-ben és 1979-ben), az újvidéki Petőfi Sándor Művelődési Egyesület amatőrjei három ízben is részt vettek a Kis- és Kísérleti Színházak pancsovai szemléjén. Különösen eredményes volt a zentai Ifjúsági Művelődési Központ AIOVA csoportjának a fesztiválon való szereplése. 1989-ben Urbán András–Molnár Zoltán *Harmat* c. színpadi játékát mutatták be!

Ezzel a néhány példával csak érzékeltetni kívántam azokat a törekvéseket, amelyek a korszerű színházi formákat célozták

meg, az innovációs kísérletek iránti készséget mutatták fel. Természetesen nem a kampányszerűség jellemezte ezeket a törekvéseket, nem valami külső „diktátum” határozta meg őket. Egyszerűen amatőr színjátszásunk sokszínűségéről tanúskodtak (a különböző formai megközelítésekre gondolok)!

Felesleges tehát számon kérni azt, ami tegnap is, és ma is irigylésre méltó színvonalon jelen volt és van amatőr színjátszásunkban. Ami pedig a porosodó, hagyományos színházi formákat illeti, senki se aggódjék: igazi, figyelemre méltó színházi előadásokat azok is „képesek produkálni”, csak észre kell őket venni! S a darabválasztás se okozzon gondot a „szellem nagyjainak”! A hivatásos társulatok repertoárjaival se igen törődnek, minek akkor az a nagy vehemensség, az a nagy tudálékosság, amikor az amatőrökről van szó?! Csak játsszák kedvük szerint amatőr színjátszóink a régi zenés darabokat, vígjátékokat épp úgy, mint a már elcsépeelt angolszász kommersz és a francia bulvárszínház közönségcsalogató darabjait! A közönség nem fogja őket cserbenhagyni, de azok sem, akik munkájukat ragaszkodással, megbecsüléssel kísérik!

Negyvenéves a Kanizsai Amatőrszínház

Rendhagyó évforduló, amelyről nem szabad megfeledkeznünk még akkor sem, ha az elmúlt esztendő kérdőjelezték a Tisza-parti kisváros színházának a státusát! A színház jelentőségét elvitatni csak azért, mert térdre kényszerítették, egyszerűen nem lehet, annál is inkább, mivel nemcsak a város, hanem Észak-Bácska műkedvelő színjátszásában is meghatározó szerepet játszott (sajnos, csak játszott). Gondoljunk például a Tiszai Ünnepi Játékokra, arra a rendezvényre, amelynek Magyarkanizsa adott otthont, és amely a műkedvelő színjátszás igaz ünnepe volt hosszú esztendőkön keresztül!

Természetesen, amikor a Kanizsai Amatőrszínházat említjük, akkor mindenekelőtt Koncz Istvánra gondolunk, aki valami hihetetlen szívóssággal, ragaszkodással egyengette a színház útját, és fogalmazta meg a lelkes kanizsai műkedvelőkkel együtt a Tisza-parti kisváros színházának és szín-

A nyitó darabnak, Strindberg *Júlia kisasszony*ának szereplőgárdája: Tóth Gizella, Koncz István, Dobó Rozika és Körmöci Vilmos

háztörténetének egyik legszebb fejezetét. Az utolsó évek történései, sajnos, ennek az ellenkezőjéről tanúskodnak, és bizony annak a tartalmas, általában az állandó fejlődést, sikereket rögzítő fejezetnek az utolsó bekezdése a letaglózó, a megsemmisítő befejezést sejteti. Igaz, ezeket az utolsó sorokat már mások „diktálták”, és a mi bűnünk az, hogy hagytuk őket „diktálni”. Mindenesetre most, az évforduló, a

Jelenet a Jónás könyvéből (1998)

jubileum csendes, bensőséges pillanatában erről a keserű epizódról sem feledkezhetünk meg, ha másért nem, hát önmagunk okulásáért!

1958 novemberének elején két bemutatóval indult a Kanizsai Amatőrszínház. Elsőnek – színházavató előadásként – Strindberg *Júlia kisasszony* című drámáját mutatták be, és mindjárt utána (a következő napon) egy többszereplős Nušić-darab *Cifra világ* címmel is a közönség elé került. S ezután következtek a tartalmasabbnál tartalmasabb évadok. Koncz István „keze” alól egymás után kerültek ki a színház

fejlődését egyértelműen meghatározó előadások. Említsünk meg néhányat: Pearl Buck: *Kwai Lan*, Hans Thimayer: *Ifjúság a bíróság előtt*, Kosztolányi Dezső: *Édes Anna* (a bemutató előtt az író testvére, Kosztolányi Árpád mondott ünnepi köszöntőt), Nakamura Sinkicsi: *A zenélő doboz*, Đorđe Lebović: *Temetni délután szokás*, Zilahy Lajos: *Zenebohócok*, Matija Poljaković: *Dilivár*, Weiss Zoltán: *Centrifuga*, Ibsen: *Kísértetek*, Willis Hole: *Heten voltak*, Hans Wittinger: *Ismeri a Tejutat?* (Koncz István legjobb rendezése), Ognjenović–Nušić: *Vallomások*, Sásdi Sándor:

Nyolc hold föld, Brecht: *Brecht '76* (kollázs), Pavel Kohout: *Ilyen nagy szerelem*, Weiss Zoltán: *A 125. levél*.

Az említett előadások közül például a *Brecht '76* című kollázs 1976. június 12-én, az amatőrszínházak köztársasági szemlén, Kulán átütő sikert aratott. Koncz István a rendezésért különdíjban részesült, a társulatot pedig fegyelmezett, magas színvonalú játékaért elismerésben részesítették.

A Kanizsai Amatőrszínházban nemzedékek nevelődtek, kötelezték el magukat színjátszásunknak. S azok közül, akik ott kerültek először a színpad közelébe, később sokan a hivatásos pályát választották. Így Magyarkanizsa indította el Ábrahám Irént (Újvidéki Színház), Árok Ferencet (Stuttgart), Bicskei Istvánt (Jel Színház, Franciaország), Bicskei Elizabetát (Budapest), Döbrei Dénest (Jel Színház, Franciaország), Korica Miklóst (szabadkai Népszínház), Nagy Józsefet (a Jel Színház vezetője, Franciaország), Törteli Lászlót (Újvidéki Rádió), és aztán onnan indult még Takács Imre, Tóth Éva és Nagy József, valamint Verseghi József (szabadkai Népszínház)!

1992 nyaráig élte a maga csodálatos életét a Kanizsai Amatőrszínház. Utána már csak haldokolt! Igaz, a Tiszai Ünnepi Játékokat még megtartották, az utolsó, 117. bemutatót is láthatta a közönség (Gogol: *Egy őrült naplója*), de ez volt minden. Koncz Istvánnak és társulatának álmait darabokra törte a meg nem értés, a színház iránti megdöbbentő viszonyulás!

A jelen azonban újra visszahívja az álmodozókat, a színpad szerelmeseit, ugyanis a remény, hogy újra megkondul majd Thalia templomának harangja, már nem fikció, hanem olyan valós tény, amelyet senki sem kérdőjelezhet meg. Az új színház épületét nemsokára birtokukba vehetik a nemzet napszámosai (s nem csak azok), mert Magyarkanizsán sok minden megváltozott, mindenekelőtt az embereknek a színjátszás iránti viszonyulása, magatartása, ami csak növeli ennek a bensőséges jubileumnak a jelentőségét. Az évforduló alkalmából köszöntjük a Kanizsai Amatőrszínházat, amely 1958. október 30-án alakult meg.

Nagykikinda várja színjátszóinkat A Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók VI. Találkozásának a házigazdája a bánsági kisváros lesz

Az idén Nagykikindán tartják meg a vajdasági magyar színjátszó csoportok immáron hagyományos találkozóját, a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség ugyanis a nagykikindai Egység Művelődési Egyesületre bízta a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók VI. Találkozásának a megrendezését.

Ezúttal is igen helyesen, körültekintően döntött a szövetség akárcsak a találkozó többi házigazdája esetében: Csantavér, Torontáloroszi, Bácskertés, Muzslya és Bácsfeketehegy), amikor választása erre a helyre esett. A vajdasági (nem csak bánsági) magyar műkedvelő színjátszás egyik fellegvára minden tekintetben kiérdemelte a megtisztelő bizalmat. Természetesen ezt a bizalmat nemcsak az Egység színjátszóinak tavalyi sikere előlegezte meg (a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók V. Találkozásán, Bácsfeketehegyen, ahol is a kikindaiak előadása érdemelte ki a találko-

zó legrangosabb díját), hanem mindenekelőtt az a több évtizedes élénk, folyamatos munka, amelyről csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatunk.

A múlt

Az indulást, az első lépéseket a *Kikindai Közlöny* 1885. október 18-i száma rögzíti. A *magyar nemzeti színészet* című írásból megtudjuk, hogy „Nagy-Kikindán egy magyar nemzeti színpártoló egyesület alakul, melynek célja a magyar nemzeti színészet és ezáltal a nemzeti művelődés ápolása”.

Ez a kezdeményezés nem maradt visszhang nélkül. A XIX. század derekától a városban vendégszereplő vidéki hivatásos társulatok mellett mindinkább előtérbe kerülnek a műkedvelő színjátszók is, azok, akik aztán az öntevékenység e nemes formájára voksolva megfogalmazzák, figyelemre méltó tartalommal gazdagítják a helyi műkedvelő színjátszás első fejezetét.

Már 1923-ban megalakul a „Velika-Kikindai” Gazdakör, aztán 1930-ban az Evangélikus Keresztény Ifjúsági Egyesület. Ez utóbbi élén a nagykikindai művelődési élet egyik nagyon is meghatározó egyénisége, Konecsny Sándor evangélikus lelkész állott. Vezetése alatt a lassan mozgalommá terebélyesedett színjátszás már nemcsak mennyiségi mutatókkal dicsekedhetett (gondolok a társulat számbeli növekedésére), hanem bizony minőség szempontjából is figyelmet érdemelt.

A második világháború alatt a Délvidéki Magyar Közművelődési Közösség vállalta a mecénás szerepét. Patronátusa során olyan emlékezetes előadásokat mutattak be a kikindai színjátszók, mint amilyen *Az ezüstkócsag*, a *Muskátli*, az *Érik a búzaka-lász* vagy a *Virradat* című volt.

1945 májusában Nagyikindán megalakult a Magyar Művelődési Közösség. Első elnöke Fa József (ugyancsak a bánáti kisváros művelődési életének egyik meghatározó egyénisége), titkára pedig Balogh József volt. Ez a közösség néhány évvel később,

1949-ben művelődési egyesületté alakult át, és nagy magyar költőknek, József Attilának a nevét vette fel.

Az új egyesületben már rangja van a színjátszó szakosztálynak. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy a legjobb vajdasági magyar színjátszók találkozóján, majd később a más jellegű, tartományi szintű találkozókra is sorra „viszik el” a legjelentősebb díjakat (1948: *Remény*; 1949: *Mélyek a gyökerek*; 1950: *Ezüstsze-lence*). 1952 májusában újabb nagy siker a Palicsi Ünnepi Játékokon Zilahy Lajos

A szűz és a gödölye című színművével. Ezáltal újra bizonyosságot nyert, hogy mindinkább az igényesség, a művészi színvonal határozza meg a társulat munkáját. A Zilahy-darab után a *János vitéz* következett (1953-ban). Óriási feladat. Több mint 80 résztvevője volt az emlékezetes előadásnak.

Hogy milyen tempóban dolgoztak az ötvenes évek közepén a nagyikindai színjátszók, legjobban a következő adattal érzékeltethetjük: „Az alosztály 1950-től 1953-ig 23 bemutatót, összesen 136 előadást tartott. Az előadásokat 39 808 néző tekintette meg. Az alosztálynak 72 állandó tagja van.” (*Magyar Szó*, 1955. október 7.)

Az Arany János Művelődési Egyesület 1955. február elsejei ülésén úgy döntött, hogy a továbbiakban Arany János Amatőr-színház néven működik. 1956 áprilisában azonban egyesül a Városi Amatőr-színházzal. Akik a két színház fúziójából keletkezett társulattól kimaradtak, a Jedinstvo–Egység Művelődési Egyesülethez csatlakoztak.

Visszatérve a Városi Amatőr-színházhoz, el kell mondani, hogy ott a színjátszók olyan rendezők irányítása alá kerültek, mint Garay Béla, Szilágyi László, Kárpáti László, Hinsts József, Moldvai Endre, dr. Hadik József, Lányi István, Sebestyén Tibor, Kovács Frigyes, Soltis Lajos, Barácius Zoltán. (Természetesen a felsorolás nem a teljesség igényével történt.)

Mivel a Városi Amatőr-színházban „megszűnnek” a magyar előadások, 1967 őszén a szereplők és a rendezők visszatérnek az

Fehér Anna (1981)

Egységbe. A hetvenes évek derekától újra feljebb kerül az úgynevezett minőségi mérce. Egymás után születnek a bánáti kisvárosban az olyan előadások, amelyekről mindmáig szívesen beszélünk (*Nem félünk a farkastól, Erzsébet-nap, Kulcskeresők, Száll a kakukk fészkére, Fehér Anna, Antigoné, Vásári komédiák, Egerek és emberek, Himnusz, Gyászoló család, Fehér éjszákák, Bodnárné* és sorolhatnám tovább).

A jelen

Barát András *A magyar művelődés Kikindán* című monográfiája szerzője (a felhasznált adatokat ebből a monográfiából „kölcsonöztem”) a bánáti kisváros műkedvelő színjátszásában, annak fejlődésében jelentős szerepet tulajdonít Kovács Frigyes

rendezői munkásságának. Véleménye szerint „a Kovács-időszak a drámai alosztály egyik legsikeresebb időszaka volt”. Egyetértek Barát András megállapításával. Tényekkel igazolható ez a kétségbevonhatatlan tény, akárcsak az, hogy a nagyikindai magyar színjátszás jelenét Barácius Zoltán munkássága határozza meg természetesen kedvezően. Amikor a jelent említem, akkor az elmúlt néhány esztendő történéseire gondolok, azokra az előadásokra, amelyeket az elmúlt esztendőben láttunk a vajdasági magyar társulatok találkozóin, és amelyeket Barácius Zoltán állított színpadra. Ezek: Alfonso Paso *Veled is megtörténhet* című vígjátéka Bácskerteszen, Peter Weiss *Aki a virágot szereti... (Mockinpott úr kinyitja és meggyógyíttatása)* című szatirikus színpadi játék Muzslyán, valamint John

Millington Synge *A nyugati világ bajnoka* Bácsfeketehegyen.

Az előadások arról győztek meg bennünket, hogy a nagyikindai színjátszás továbbra is az igényesség (műsorpolitikai és szakmai) igen göröngyös útját járja, őrizve és gazdagítva azt a színvonalat, amelyet alapos szakmai felkészültségű rendezők, de mindenekelőtt tehetséges színjátékosok teremtettek az elmúlt évtizedek során. A felfelé ívelés folyamata (mindenekelőtt minőségi szempontból) tehát nem szakad meg. S ez nemcsak a rendezőnek, hanem annak a társulatnak is érdeme, amely az elmúlt években kovácsolódott össze, és amelyben olyan egyéniségek is vannak, mint Lepár Ferenc, Kátai Tibor vagy Szabó Ilona és Kanalas Ilona. Mellettük mind nagyobb számban ott vannak azok is, akik tehetségükkel, a mozgalom iránti őszinte elkötelezettségükkel oszlopai lehetnek a nagyikindai műkedvelő színjátszásnak.

Egy erőteljes, életképes mozgalom teremtett rangot a kikindai színjátszásnak. Ezt a mozgalmat szerencsére évtizedeken át olyan emberek irányították, akik őszinte rajongással tették a dolguk, s teszik ma is, s akiknek a teátrum iránti megbecsülését, tiszteletét példaértékűnek tartjuk. Az ő érdemük is, hogy mind a mai napig a vajdasági magyar színjátszás egyik fellegetvárának tekintjük Nagyikindát!

Mindenesetre reméljük, hogy mindazok, akik ott lesznek a Vajdasági Magyar Amattőr Színjátékosok VI. Találkozóján, otthon érzik majd magukat a bánási városban, mert Nagyikinda ragaszkodással, szeretettel várja a találkozó résztvevőit.

A nyugati világ bajnoka (2000)

Helyrebillent az egyensúly

Az amatőrmozgalom
további erősödését
várjuk az új esztendőből

Most aztán csakugyan rendhagyó évet zárunk! A mögöttünk maradt események súlya mindenképpen meghatározta az amatőrmozgalom tevékenységét is. Kilátástalanság kérdőjelezte meg a műkedvelői öntevékenységi formáknak (s nem csak azoknak) a létét. Legalábbis ezt éreztük és gondoltuk március 24-én, amikor az első bombarobbanások megszaktították a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátékosok IV. Találkozóját...

Őszintén bevallom, hogy akkor a kishitűség szegődött mellém. Az események döbbenete fogalmazta meg bennünk a nincs továbbot! Ma már azonban mindannyian tudjuk, látjuk, hogy ha ezek a mögöttünk maradt események rosszul hatottak is műkedvelő színjátszóink munkájára, annak továbbélését, a mozgalom talán számunkra is meglepően gyors, erőteljes konszolidációját megakadályozni nem tudták! Jóleső érzéssel írom ezt le. S hogy véletlenül se a

Jelenet a kulaiak *Bubusából*: Dognár Zoltán, Regécz László és Szabó Kiskároly Ilona

mozgalom iránti elfogultsággal magyarázza bárki is a véleményemet, megpróbálom tényekkel alátámasztani állításomat.

A múlt eseményeinek nyomában

Ha megpróbálom összefoglalni, esetleg minősíteni – természetesen egyéni szempontból – mindazt, amit a legutóbbi esztendőben műkedvelő színjátszásunk nyújtott, akkor nagyon körülhatárolható szakaszokra, fejezetekre kell bontanom azt a periódust, amelyet ma már műkedvelő színjátszásunk múltjaként emlegetünk. Az első

március 24-ig tartott, a második augusztus közepéig. Ezt a másodikat a lebénulás időszakaként tartjuk majd számon (az igazság kedvéért el kell ugyan mondani, hogy azért voltak színjátszó csoportok, amelyeket még a bombarobbanások sem tudtak elhallgatni, de az igazi munka csak augusztus végén indult újra). A harmadik fejezet a közelmúlthoz fűződik. Műkedvelő színjátszásunk muzslyai találkozójának a folytatása jelezte az újraeszmélést, a mozgalom egyensúlyának helyrebillentését.

Az 1999. esztendő első negyedében igen erőteljes munkát tapasztalhattunk a mozga-

lomban. A színjátszó csoportok a negyedik, a muzslyai találkozóra készültek. A bemutatók egymást érték. A körülmények, a lehetőségek, amelyek a színjátszók munkájának, fölkészülésének feltételeit megadták, „normális” keretek között mozogtak. Ezzel természetesen a pénztelenségre, a fűtetlen próbatermekre gondolok. Mert ez ugyebár megszokott dolog, és valószínűleg az lenne a szenzáció, ha nem így volna, ha színjátszóink ideális körülmények között dolgozhatnának.

Abban az év eleji nekilendülésben alkalmas volt tizenkét amatőr előadást megnézni: a bácskerteszi, a szilágyi, a bajmoki, a kula-verbászi, a bácsfeketehegyi, a zentai, a nagykikindai, a torontáloroszi, az óbecsei, a szabadkai, a földvári, a szenttamási színjátszók föllépésének tapsolhattam én is a népes közönséggel együtt. Ezek közül azután jó néhányra újra találkoztam a muzslyai szemlén, amelyet – mint tudjuk – két részben volt kénytelen lebonyolítani a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség (az első felét márciusban, a másodikat októberben). Már ebben az első szakaszban nyilvánvaló lett, hogy a színjátszó csoportok a könnyű műfajok mellett döntöttek. Ami lényegében talán természetes is, hiszen az akkori (sajnos, már évek óta tartó) körülmények, a mind szigorúbb anyagi megszorítások kétségtelenül arra ösztönözték a társulatokat, hogy a nagyobb és problémamentesebb, tömegnépszerűségnek örvendő produkciókat részesítsék előnyben. De meg kell mindjárt mondani: a társulatok azt is bebizonyították, hogy ezeket az előadásokat is lehet színvonalasan, a műfaj lehetőségeinek ötletes felhasználásával színre vinni.

A könnyű műfaj eluralkodó szerepét nem lehet és nem is szabad általános jelenségként elkönyvelni. A műfaji sokszínűség, amelyet olyan gyakran hangoztatunk, igenis tapasztalható a mozgalomban. Az utóbbi évek, de ez a most mögöttünk maradt esztendő is bizonyítják ezt. Ez esetben például a Peter Weiss *Mockinpott úr kínjai és meggyógyíttatása*, valamint Romain Weingarten *Nyár* című darabjára gondolok. Az előbbit a nagykikindai, az utóbbit a bajmoki színjátszók mutatták be igen szép sikerrel. Mindkét előadást Barácius Zoltán rendezte. Munkája már azért is figyelmet érdemel, mert a korszerű színházi elemek felé fordult.

Ezzel kapcsolatban, mivel még mindig vannak, akik bírálják azokat az amatőr együtteseket, amelyek korszerű színházi formákkal próbálkoznak (mondván, hogy a kísérletezés „nem az ő dolguk”), szeretném itt megfogalmazni véleményemet. Én ugyanis úgy gondolom, hogy sokkal nagyobb szabadságot kellene adni mindennek előtt a színvonalas csoportoknak abban, hogy kísérletezzenek, hogy eszköztárukat megújítsák. Mert minden bizonnyal csak erről az oldalról remélhető, hogy újabb tartalmak színszerűen jussanak kifejezésre a mozgalomban. Amikor a formai kísérleteket támogatom, szeretném azt is hangsúlyozni, hogy ezeknek csak akkor van értelmük, akkor van igazán küldetésük, ha új, igényes gondolati tartalmak közvetítését szolgálják. Természetesen mindazoknak, akik az útkezes járatan ösvényére lépnek, számolniuk kell azzal, hogy az újat, a lényegeset közlő mondanivalójuk elfogadtatásáért nagyon meg kell küzdeniük a kézenfekvőkkel, a megszokottal, az akadémikussá vált, tegna-

pi modernséggel. S persze mindazokkal, akik már eleve fönn tartásokkal fogadják ez irányú törekvéseiket.

Ígéretes, biztató jelenségek

Írásom elején az amatőrmozgalom gyors konszolidálódásáról beszéltem. Ennek tanúságául most az 1999. esztendő – színjátszásunkra vonatkozó – eseményeinek harmadik fejezetét hozom föl. (Ez az általam történt „felosztás” természetesen csak magánhasználatra készült.) Tehát: október 14-én folytatódott színjátszóink muzslyai találkozója. A hátramaradt előadásokon (a zentai-csókai, a bajmoki, a torontáloroszi és a muzslyai színjátszók produkcióiról van szó) ugyan még látszott, érződött a megszakítást kiváltó okok hatása, de a találkozó befejezése után mégis úgy éreztük, hogy a mozgalom újra önmagára talált, és van ereje továbblépni. S ezt nagyon hamar bizonyították azok a hírek, amelyek a színjátszó csoportok berkeiből érkeznek hozzánk.

A nagykikindai Egység Művelődési Egyesület színjátszói már ebben a hónapban, decemberben újra színre léptek, új bemutatóval lepték meg a hálás kikindai közönséget: John Millington Synge *A nyugati világ bajnoka* című színjátékot adták elő Barácius Zoltán rendezésében. Érdekes vállalkozás, olyan feladat, amely a hivatásos társulatokat is próbára teszi.

A torontálorosziak sem pihennek. Berta Ferenc már újra színpadra szólította műkedvelőit. Egy karácsonyi misztériumjátékot készítettek elő (*Megváltó született Betlehemben*), sőt nemsokára megkezdik Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálig* című színművének a próbáit is. De a két

közös társulat, a kulai–verbászi, valamint a zentai–csókai is mozgósította már színjászóit. Új produkciónak terve foglalkoztatja őket éppúgy, mint a földvári, a bácskertes, a nagybecskereki, a tordai, a bajmoki, a szabadkai színjászókat, műkedvelő társulatokat. S persze sorolhatnám tovább a színpad felé forduló csoportok névsorát, de azt hiszem, most talán fölösleges lenne, hiszen remélem: már az eddigi néhány adattal is érzékeltettem, hogy a mozgalom újra sínen van, összeszedte magát, és megy előre a maga útján.

Nehéz évet tudunk magunk mögött. Sok minden történt velünk és körülöttünk. Gyakran meglepett bennünket a kilátástalanság hangulata: lehet-e majd folytatni? Boccaccio sokat idézett gondolata jut eszembe: „És amint a vidámság határán ott leskelődik a fájdalom, éppúgy a gyötrelmek határán ott várakozik az öröm.” Szeretném, ha az új évben (s majd az évezredben is) valóban az öröm fogna kézen mindannyiunkat, és színjászóink is a játék örömeivel ajándékoznának meg bennünket!

Műkedvelő színházasunk szolgálatában Barácius Zoltán (profiként is) négy évtizede foglalkozik, dolgozik az amatőrökkel

Avajdasági magyar nyelvű színházas megbecsült, sokoldalú egyénisége Barácius Zoltán. Három hivatásos társulatban tanulta valamikor a szakmát (szülővárosában, Nagybecskerekben, majd Topolyán és Szabadkán), három színház csodálatosan szép fölemelkedése, majd váratlan megszüntetése, bukása, tetszhalála kísérte végig a pályán nyugalmazásáig. Tartalmas, embert és művészi hitvallást formáló volt ez a pálya. Számos figyelemre méltó színészi alakítás jelezte a művész tehetségét, alkotóképességének gazdagságát. Kevesen tudják azonban – vagy ha tudják is, nem tartják fontosnak –, hogy Barácius Zoltán amatőr színházasunk igen mozgalmas életében is jelen van, és szakmai tudásával, gyakorlati tapasztalatával, a rendező-színész mindenre odafigyelő alaposágával a műkedvelő színjászók számos nemzedékét vezette föl a színpadra és

Barácius Zoltán

fedte föl előttük Thalia múzsa templomának titkait!

Változatos rendezői kínálat

A nagybecskereki Madách Amatőrszínház kismonográfiájában – amely a Bega-parti kisváros harmincéves jubileuma alkalmából jelent meg – olvasom, hogy 1957-ben Fodor László *Bölcsődal* című vígjátékát Barácius Zoltán rendezte. Tehát már valamivel több is, mint négy évtized múlt el az első bemutatója óta, és ha most jól belegondolunk, akkor meg kell állapíta-

nunk, hogy Barácius Zoltán az elmúlt negyven esztendő alatt – annak ellenére, hogy a hivatásosak pályájára lépett – sohasem szakadt el a műkedvelő mozgalomtól! Amit megtanult a hivatásosak között, azt mindjárt adta is tovább az amatőr színjátszóknak. Természetes dolog, hogy leghűségesebben a becskerekai Madách együtteshez kötődött. Otthon rendezett a legtöbbet. Hogy milyen viszonyban volt a színpadi műfajokkal? Erre, azt hiszem, azok a művek adhatják meg a választ, amelyeket színpadra állított. Soroljunk föl néhányat becskerekai rendezései közül: Fernando Arrabal: *Tábori piknik*, Alfonso Paso: *Őn is lehet gyilkos*, Agatha Christie: *Egérfogó*, Georges Feydeau: *Egy vidéki Párizsban*, Tennessee Williams: *Üvegfigurák*, Barácius Zoltán: *Az ötödik fénykép*, Karinthy Frigyes: *Lerajzolja az embert* (humoreszkek), Frank Baum: *Óz, a varázsló...*

A Tennessee Williams-mű, az *Üvegfigurák* előadása a kulai köztársasági szemlére is eljutott – 1979-ben –, és ott is osztatlan sikert aratott. A darab női főszereplője, Tóth Irén elnyerte a legjobb alakításért járó díjat. Ugyancsak fesztiváli elismerésben részesült *Az ötödik fénykép* című, saját dokumentumjátéka: a kis- és kísérleti színházak hagyományos pancsovai találkozóján 1978-ban vizsgáztak vele kitűnőre. Akkor Pancsován Barácius Zoltán nemcsak mint rendező, hanem mint szerző is elismerésben részesült.

Barácius rendezői munkássága azonban nem korlátozódott csak Becskerekre. Az eltelt évek, évtizedek alatt Vajdaság jó néhány amatőr színjátszó csoportjának teremtett rangot, mutatta meg azt az utat, amely a színjátszás – legyen az akár ama-

tőr – magasabb szférájába vezetett! Így aztán a becskerekai Madách mellett a bajmoki Egység színjátszói is sokat köszönhetnek Barácius Zoltánnak. Az általa színpadra álmódott előadások, mint amilyen John M. Synge *A nyugati világ bajnoka*, Barillet–Gredy *A kaktusz virága*, Nash *Az esőcsináló*, Delaney *Egy csepp méz*, Molnár Ferenc *Disznótor a méltóságosnál* vagy Guy Foissy *Két szerető szív*, világosan példázzák, hogy a bajmoki társulat műsorpolitikai, de minőségi szempontból is nagyot lépett előre. Állításom bizonyítékául – legalábbis ami a minőséget illeti – megemlítem, hogy 1977-ben a Kis- és Kísérleti Színpadok Pancsovai Találkozóján (műkedvelőkről van szó) a bajmoki Egység színjátszói igen szép eredményt értek el: a *Két szerető szív* című előadásukkal jutottak el oda, és a második díjat érdemelték ki vele, Pénzes Kati, a darab főszereplője pedig alakításáért külön elismerésben részesült. A bajmoki színjátszók 1979-ben újra eljutottak Pancsovára, s Molnár Ferenc *Disznótor a méltóságosnál* című színművének megjelenítésével a harmadik díjat nyerték el, a legjobb színészi teljesítményért pedig Dukai József, a bajmoki színjátszás egyik tehetsége kapott elismerést.

S aztán sorolhatnánk tovább: a zombori Kaszinóban öt alkalommal vállalt rendezést, a nagykikindai Egység Művelődési Egyesület színjátszói két ízben dolgoztak vele, de a szabadkai Népkör színjátszói is igényt tartottak rendezői tapasztalataira: négy előadás került ki ott a „keze alól”. És talán még az Életjelet se hagyjuk ki, hiszen Barácius Zoltán ott is dolgozott: talán emlékszünk még Dér Zoltán *Fecskelány* című munkájának

nagy sikerű előadására, amelyet ugyancsak ő állított színpadra.

Művészi és emberi magatartásáról

Jó negyvenéves kapcsolatát műkedvelő színjátszásunkkal mindenképpen példaeértékűnek tekintem. Alapos szakmai tudásával, a rendező gyakran pedagógusi körülményekkel maradó értékeket teremtett a mozgalomban. Amikor most Barácius Zoltán rendezői munkásságát görcső alá próbálom helyezni, akkor sok mindenre föl kell figyelnem, figyelniük! Például arra, hogy sikerült az amatőrszínházakban, egyesületi színjátszó csoportokban érvényt szereznie azon meggyőződésének, amely szerint a népszínházi koncepció nem jelent művészi igénytelenséget. Ellenkezőleg! A műfaji sokszínűség – ha mögötte minőségi fedezet van – a színház és a közönség kapcsolatában igen jelentős szerepet játszhat. S ezt az úgynevezett népszínházi koncepciót, amely, ugye, a közönség különböző rétegeinek igényeit igyekszik kielégíteni, Barácius Zoltán a gyakorlatban érvényre is juttatta. A fentebb felsorolt címekből – azt hiszem – könnyen következtethetünk erre. Tehát nem félt attól, hogy esetleg a gondolkodásra készítő produkciók rendezésével maga ellen, pontosabban az amatőrszínház vagy csoport ellen fordítja a színházat gondúzó, búfelejtő szórakozásnak tekintő közönséget, de egyes nézők azon jogát sem vitatta el, amelynek alapján a mélyebb tartalmat, mondandót nélkülöző, csupán egyszerű szórakozást kínáló mutatványokra tartanak igényt.

A másik igen fontos tényező, amely munkáját meghatározta: az a közvetlen viszony, kapcsolat, amely közte és a társulatok között kialakult. Barácius Zoltán sohasem hivalkodott, sohasem érezte az amatőrökkel a hivatásos szakemberek fölényét, azt, hogy ő ott esetleg mindenkinél többet tud, és ezért egyszerűen vakon kellene követnie mindenkinek épp az ő elképzelését, rendezői utasításait! Az egymás iránti bizalom, megbecsülés volt alapja a közös munkának, és ez bizony meg is hozta az eredményt. Ezzel is magyarázható, hogy a meghívásoknak nem mindig tudott eleget tenni, olyan sokfelől érkeztek, olyan sok együttes érdeklődött iránta!

Amit semmiképpen sem szabad elhallgatni, az az anyagiakra vonatkozik. Ő ugyanis munkájában az anyagiaknak (a tiszteletdíjnak) csak epizódszerepet juttatott. Nagyon jól tudja, hogy a műkedvelő együttesek létbizonytalansággal küszködnek, hogy tevékenységüket csak valami határtalan akarás, lelkesedés tartja életben. Éppen ezért igyekezett segítségükre sietni, és igyekezett minden alkalommal a lehető legtöbbet nyújtani a színjátszóknak, sőt úgyszintén fáradhatatlan publicistájként a sajtóban is buzdítani őket. Az üzleties szellemű rendezők sorában – akik ugye még néhány évvel ezelőtt is (sőt mostanában is) a silány minőségű munkáért is igyekeztek jól „megválni” a hiszékeny, az amatőröket itt-ott még támogató, szponzoráló illetékeseket – mondom: azok sorába Barácius Zoltán sohasem állt be. Tette és teszi még ma is a dolgát felelősségteljesen, a szakmába vetett hittel, műkedvelő színjátszásunk megbecsülésével.

Fel tudunk sorakozni a közös cél mögé

Jegyzet az amatőr színjátszásról rendezett bácskertesi tanácskozásról – Miért maradnak alul társulataink a vajdasági megmérettetéseken?

Tévedtünk, amikor azt hittük, hogy a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók III. Találkozója után a szokásos „szélcsend” jellemzi majd a mozgalmat. A napokban megtartott bácskertesi tanácskozás ugyanis, amelyet a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség szervezett, és amely a találkozóval, valamint amatőr színjátszásunk helyzetével, időszerű kérdéseivel foglalkozott, eleve az ellenkezőjéről győzött meg bennünket. A résztvevők nem az említett fásultságot, érdektelenséget hozták magukkal, hanem a további útkeresés, a mozgalmon belüli helyzet stabilizálását szorgalmazó szándékot. Nem a kizárólagosság „fertőzte” meg már jó előre a tanácskozás hangulatát, hanem valami olyan történt, ami ebben a mi, darabokra szakadt kis közösségünkben megérdemli a rendhagyó jelzőt: nem az egymásnak feszülő indulatok határozták meg a tanácskozás légkörét, hanem az egymás megbecsülése, a józan

ész diktálta mondanivaló, amely amatőr színjátszásunk problémáira, gondjaira igyekezett megtalálni a „gyógyírt”, ami egyértelműen meggyőzött bennünket: fel tudunk sorakozni a közös cél mögé!

A többórás tanácskozáson a mozgalmat érintő számos problémát fölvetettek és meg tárgyaltak a résztvevők. Évek óta igen komoly gondot jelent a szöveggönyvek hiánya. Tudjuk, hogy szükség lenne egy olyan kis könyvtárra, amely kizárólag szöveggönyveket gyűjtene egybe, a színjátszó csoportoknak megküldené a meglévő darabok címszavas jegyzékét, és ezzel nagyban megkönnyítené a darab kiválasztását.

Úgy érzem, hogy az ezzel kapcsolatos elképzelés, illetve annak megvalósítása nem várat magára sokáig, és (legkésőbb) szeptember elsejétől kezdve az amatőr színjátszóknak (szöveggönyvügyben) lesz hová, lesz kihez fordulniuk.

A bácskertesi tanácskozás résztvevői igyekeztek a gyűrűző gondok, problémák mindegyikére kitérni. Így újból aktualizálódott az a kérdés, amely már az elmúlt évben is arra kereste a választ, hogy a magyar színjátszó társulatok részt vegyenek-e a tartományban megrendezésre kerülő különböző (többnyelvű) szemléken, találkozókön, vagy előadásait kizárólag csak a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozóján (most már egy bejáródott, hagyományossá vált találkozóról van szó) mutassák be.

Úgy érzem, hogy az illetékesek, pontosabban a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség választmánya ezzel a kérdéssel

kapcsolatban már az elmúlt évben is határozott álláspontra helyezkedett, amikor úgy fogalmazott, hogy a színjátszóknak semmiféle megmérettetéstől nem szabad és nem is kell elzárkózniuk! Ellenkezőleg, a társulatoknak minden lehetőséget ki kell használniuk, hogy a vajdasági magyar amatőr színjátszás értékeivel másokat is megismertessenek! Rendkívül ésszerűnek tartom ezt az álláspontot annál az egyszerű oknál fogva, hogy minden tekintetben az amatőr színjátszás fejlődését szolgálja.

Az elmúlt pénteken a bácskertesi tanácskozáson azonban újból felmerült ez a kérdés, s habár a résztvevők továbbra is „kiálltak” a tavalyi határozat mellett, nem árt néhány mondat erejéig elidőzni az újfent felszínre kerülő problémánál. Nem véletlenül került szóba ugyanis a magyar színjátszóknak a tartományi szemléken való részvétele. A magyar színjátszóknak az idej „közös” találkozókról való nem önkéntes távolmaradása készített szólásra egyeseket, és úgy érzem, hogy aggodalmukra azért oda kell majd figyelniük. Mert tény, hogy az idej Májusi Játékok műsorában nincs magyar nyelvű előadás. Tény, hogy a tartományi kis- és kísérleti színpadok idej szemléjéről (amely a napokban fejeződött be Újvidéken hat együttes részvételével) ugyancsak hiányzott a magyar társulat, mint ahogy az Ópazován megrendezett találkozóról is, amelyen a legjobb vajdasági magyar amatőr színházak/csoportok vettek részt.

Ezek az adatok – bárhogj is nézzük – sokféle következtetésre adhatnak okot különösen akkor, ha tudjuk, hogy amatőr színjátszásunk az idej végre valóban elmozdult a holtpontról, sőt mind gyakrabban színjátszásunk megújulásáról beszélünk.

S miközben nem győzzük hangsúlyozni, hogy igen komoly minőségi javulásnak vagyunk tanúi, akkor ugye társulataink sorra alulmaradnak a megmérettetésben. Ebből megint csak az következik, hogy vagy mi értékeljük túl amatőr színjátszóink teljesítményét, vagy pedig azok értékelik le, akiket a szelektálás feladatával bíznak meg!

Nincs szándékomban a döntőbíró szerepére vállalkozni. Talán felelőtlenség is volna részemről. Egy azonban biztos: szükség van a tartományi és a regionális (községközi) szemlék átszervezésére! Szükség van a tartományi szemlékre kerülő társulatok előzetes szelektálásának mechanizmusát újragondolni, másképpen megoldani mindenekelőtt azért, hogy ezekre a rangos találkozókra valóban csak a legjobb együttesek jussanak el! Szükség van olyan szakemberekre (zsűritagokra, szelektorokra), akiknek nyelvismerete nem okoz gondot, ha a kisebbségi színjátszó társulatok teljesítményét kell értékelni! Egyszóval: a jelenlegi szervezési formák teljes rekonstrukciójára van szükség, és természetesen egy olyan magatartásformára, amely kizárólag a vajdasági amatőr színjátszás minőségét tartja szem előtt!

Mindenesetre a bácskertesi tanácskozáson résztvevői tudomásul vették a magyar társulatok távolmaradását, nem siettek azt „elpolitizálni”, hanem vállalva a további megmérettetést, a közös találkozókon való részvételt, úgy gondolták – nagyon helyesen –, hogy lesz még alkalom a vajdasági magyar színjátszás értékeinek felmutatására, a „bizonyításra”! Nagyfokú érettségről, tisztánlátásról tettek tanúságot amatőr színjátszásunk elkötelezettjei, ami ugye megint csak egyfajta minőségbeli változást jelent, jelenthet.

Gyökértelenség?

A közelmúltban érdekes, de mindegyelőtt igen aktuális témával foglalkozott az Újvidéki Televízió *Napjaink* című műsora. A művelődési egyesületek munkájáról volt szó, arról, hogy tulajdonképpen miképpen sikerült eddig, és sikerül ma is működtetni azokat, ha tudjuk, milyen nehézségekkel küszködnek, ha nap mint nap érzékeljük, hogy az anyagiak hiánya miatt a legtöbb esetben csak hihetetlen akarás, elkötelezettség tartja őket életben! Úgy érzem, hogy az ilyen jellegű műsorokra nagyon nagy szükségünk van/lenne, és mindjárt javasolom is a szerkesztőnek, hogy a jövőben gyakrabban ültesse a kamerák elé azokat, akik művelődési életünknek erről a területéről érdemben szólhatnak, mint azt tették az említett műsorban is rangos művelődési egyesületeink meghatározó egyéniségei.

– Nem gyökértelen a mi színjátszásunk!
– fogalmazott önérzetesen a műsor egyik

résztevője (az öntevékeny formák közül az amatőr színjátszásról esett a legtöbb szó). Ha esetleg valaki a nézők közül feleslegesnek érezte ezt a megállapítást, mondván, hogy köztudott dologról van szó, amit ugye senki sem von, nem vonhat kétségbe, hát nem vagyok biztos benne, hogy meggyőződése szilárd támaszt tudhat maga mögött. Igaz, tudjuk, nagyon sokan tudjuk, hogy színjátszásunk nagyon mélyről táplálkozik, de tudják-e ezt azok a generációk, amelyek a második világháború után nőttek fel, vagy azok, akik csak most ismerkednek múltjukkal?! Azt hiszem, hogy mi igenis adósuk vagyunk az új nemzedékeknek, és ezért tartom rendkívül fontosnak, hogy mindazt, ami a magyarság művelődési életéhez kötődik – legyenek azok írásos vagy tárgyi emlékek –, ne hagyjuk elveszni, hanem mutassuk fel őket azoknak, akiknek talán valóban még meg kell magyaráznunk, hogy nem gyökértelen ez a mi színjátszásunk!

Jó volt hallani a műsorban a 125 éves Népkör rendhagyó ünnepéről, jó volt hallani, hogy a kulaiak készülnek az ottani Népkör 130 éves fennállásának jubileumára! S ez így van rendjén. Sorra kell venni azokat a dátumokat, amelyek nekünk, de másoknak is sok mindent elmondhatnak.

A napokban Koncz István, amatőr (s nem csak amatőr) színjátszásunk őszinte elkötelezettje egy érdekes térképet küldött Magyarokanizsáról. A történelmi Magyarországi színházait és színköreit „mutatja be” ez az egyedi térkép. Természetesen erről az útbaigazító dokumentumról mi sem marad-

tunk le. A vajdasági városok mellett felüntetett évszámok (amelyek lényegében a kezdetet jelentik) sok mindent elárulnak színjátszásunkról, mindenekelőtt azt, hogy azért a gyökértelenségről nemigen kellene beszélni! Sorolom az elgondolkozató évszámokat: Zombor 1882, Szabadka 1854, Újvidék 1793, Nagybecskerek 1884, Pancsova 1879, Versec 1895, Zenta 1903! Ezek az évszámok tulajdonképpen a színházépületek, a művelődési otthonok megnyitójának az időpontját jelzik, amiből arra következtethetünk, hogy a magyar nyelvű színjátszás már igen határozott formában jelen volt a különböző, hivatásos tájoló társulatok vendégszínházai mellett. A gyökerek azonban még mélyebbre nyúlnak. Az átfogó elemzés, felmérés azonban már a szakma esztétáinak a dolga még akkor is, ha „csak” az amatőr színjátszásról van szó. Az említett dátumokat azért soroltam fel, mert úgy érzem, hogy azok esetleg lehetőséget kínálnak a visszapillantásra, gyökértelenségünk egyértelmű megcáfolására.

Az említett tévéműsorban volt még egy-két olyan vélemény, amelyre érdemes odafigyelni. Így például megfogalmazódott az a gondolat, miszerint a két háború között a magyar nyelvű színjátszás – legalábbis ami a mennyiségi mutatókat illeti – sokkal szerteágazóbb volt, mint ma. Sajnos, ez így igaz. Ha az ember belelapoz azokba a kiadványokba, amelyek amatőr színjátszásunkkal foglalkoznak, annak múltját tárják fel előttünk, roppant tanulságos adatokra bukkan az ember. Párhuzamot vonni az akkori és a mostani helyzet között egy

ilyen pár oldalas jegyzetben, felelőtlenség lenne. Egy azonban biztos: nem a rádió és a televízió „megjelenése” okozta a drasztikus visszaesést, nem az elektronikus média miatt szűkült be az a terület, amely amatőr színjátszásunknak még megmaradt.

Ez a kérdés is egészen más, nagyon is alapos megközelítést érdemel, ugyanis a két periódus közötti különbség (a két háború közötti és a második világháború utáni periódusra gondolok) az itt élő magyarság sorsát is érinti nagyon is egyértelműen. Mert ugye, hogy csak néhány példát említsek: valamikor nagyon is számon tartottuk a titeli, a csúrogi, a zsabylai, a regőcei, a fejrtelepi, az opovai, a rumai magyar színjátszó csoportok eredményeit, hogy most ne soroljam tovább azokat a helységeket, amelyekben ugyancsak szép sikereket értek el a műkedvelők – ne soroljam, mert nagyon sok keserűséget okoznék vele. Egyszerűen tudomásul kell vennünk, hogy művelődési egyesületeink, színjátszó csoportjaink száma vészesen csökkent, és hogy annak, mármint a csökkenésnek, semmiképpen sem az elektronikus médiumok az okozói.

A mélyből táplálkozó gyökereket tehát csöndben, szinte észrevétlenül elmentették, vagy tettük azt mi magunk, nem gondolva a holnapra. S éppen ezért tartom szükségesnek mindazokat a műsorokat, amelyek erről a témáról szólnak, ha másért nem, hát azért, hogy rádöbbenjünk: jó lesz vigyázni, ha nem akarjuk, hogy holnap vagy holnapután valóban a gyökértelenség legyen az, amiről beszélni kell.

Reflexiók

Hónapok óta amatőr színházaink rendezőinek munkásságát igyekszem feltérképezni. Nehéz feladatra vállalkoztam, csak most látom, hogy milyen nehézre. A szándék, hogy szóljak róluk, azt hiszem, nem vonható kétségbe, ellenben valószínűleg megkérdőjelezhető a kritérium, amelynek alapján sorra vettem, „megidéztem” azokat, akiknek rendezői munkássága véleményem szerint a mozgalom erősödését, színvonalbeli előbbrelépését szolgálta. Őszintén bevallom, hogy semmilyen előzetes „mérce” sem bújta meg a szándék mögött, és semmiképpen sem határozta meg, hogy tulajdonképpen kit és miért kértem fel a sorozatban való részvételre (a *Bemutatjuk amatőr színházaink rendezőit* c. sorozatról van szó)! Mindenekelőtt azokról írtam, akiknek munkásságát az elmúlt közel fél évszázad alatt figyelemmel kísértem, kísérhettem.

Mindenesetre helytelen volt leszűkíteni műkedvelő színjátszásunk szakmai irányítóinak listáját annál is inkább, mivel manapság már nemcsak az amatőrszínházak, hanem a művelődési egyesületek színjátszó csoportjainak, valamint az önálló színjátszó együtteseknek az élén is szakmailag képzett amatőr rendezők állnak. Tehát ha már az amatőr rendezők munkásságával foglalkozunk – én pedig azt tettem –, akkor az eddig talán kevésbé ismert amatőr rendezőkről is szólni kell!

A másik dolog a műkedvelő rendezők munkásságának felmérésére vonatkozik. Én ugyanis a teljesség igényével szerettem volna bemutatni a mozgalom rendezőinek munkásságát. Ez ugye egyszerűen nem valósulhatott meg. Hogy miért? Koncz Istvánt veszem példának. A magyarkanisai rendező játszik is, díszletet és ruhákat tervez, és a szervezési gondok sem kerülnek el! Opusából ezek a tények nem maradhatnak ki. S ami a legfontosabb: ez az általános jelenség a mozgalomban! Ezt csinálja Berta Ferenc Torontáloroszin, és ezt csinálja Izelle Károly is Nagybecskerekben, hogy most a többieket ne is említsem. Következésképpen tehát elmondhatjuk, hogy a mozgalomban a szakmai ismeretekkel felvértezett rendezők nagyon is szeretéagázó munkát végeznek, és tulajdonképpen a mindenes szerepét töltik be. Ezért aztán csak vázlatos, egyoldalú portrékról beszélhetünk, ha az említett sorozatot veszük szemügyre.

A következő dolog, amit a sorozat, pontosabban a kis portrék megírásához szükséges anyag begyűjtése, annak összegezése után tapasztaltam, az egymás iránti megbecsülés, a tisztelet lépten-nyomon való egyértelmű kinyilvánítása. Álljon itt néhány példa állításom igazolásául: Vecsera Sándor rendezői (s nemcsak rendezői) munkásságára a palánkaiak hívták fel a figyelmemet. Bakos Pál aláírással egy hosszú, ötoldalas levelet vehettem a kezembe, amely részletező alaposággal ecsetelte Vecsera Sándor palánkai tevékenységét. „Vecsera Sándor – írja többek között Bakos Pál – a nemzet igazi napszámosa volt. Sohasem kért, de mindig adott. Ő volt az, aki buzdított bennünket, de követelt is, tanított, de bírált is. Istápolta nyelvünk tisztaságát, megtanultuk tőle, milyen szép is a mi anyanyelvünk.” A levélben huszonöt név, palánkai lakos neve is szerepel (nem tudom, vannak-e ma Palánkán többen magyarok?), azoké, akik ily módon igyekeztek kifejezni tiszteletüket, megbecsülésüket Vecsera Sándor iránt.

A másik példa Bácskerteshez kötődik. Sturcz Józsefről, a „tanító bácsiról” van szó. Az a tisztelet, az a ragaszkodás, amely a „tanító bácsit” körülveszi, minden tekintetben példaértékű. Habár már régen nem rendez, a stafétabotot átadta fiatalabb kollégáinak, mégis mindenhol ott van, és mindenki bizalommal fordul hozzá tanácsért, kikérik a véleményét. Nem tették „félre”, nem felejtették el idő előtt!

Műkedvelő színházasunk megújrodása nem fikció, hanem valóság

Az ilyen viszonyulással Vajdaság-szerte találkozok az ember, legalábbis az, aki gyakrabban „megfordul” a mozgalomban. Az idősebb nemzedék tapasztalatait megszívlelik a fiatalok, s nemcsak megszívlelik, hanem hasznosítják is, és sohasem szégyellik bevallani, hogy az „öreges” azok, akikről a legtöbb segítséget kapják!

Mindenesetre én is nagyon sokat tapasztaltam, amíg az említett sorozattal foglalkoztam. Sok mindent megtanultam, sok mindenre keserűen rácsodálkoztam, hiszen például a megbecsülés, a tisztelet fogalma a hivatásosok világában már rég elvesztette eredeti jelentését, és ezt én csak őszintén sajnálni tudom! S innen egyrészt a keserűség, másrészt pedig az öröm, hogy azért van, ahol nem letaglózzák, hanem felelemlik az embert.

Az utcán futottam össze szakmabeli ismerősömmel. „Olvaslak!” – mondta minden bevezetés nélkül. A műkedvelő színházokról készült kis portrékra gondolt, amelyek a *Magyar Szóban* jelennek/jelentek meg hétről hétre. „Kitalálsz őket?” – szegezte mellemnek a kérdést. Kitalálok?! Hirtelen nem tudtam rá mit válaszolni. Még azt gondoltam, hogy ismerősöm tréfál. Később, amikor egyedül maradtam, rádöbentem, hogy a hivatásos színházi szakma eminens képviselője valóban úgy hiszi, hogy egyszerűen kitalálok azokat a személyeket, műkedvelő színházszókat, akiknek munkásságáról a megbecsülés és a tisztelet hangján igyekszem szólni napilapunkban.

Kitalálok?! Megdöbbenésemet keserű mosoly váltja fel. Nem, nem kell itt semmit kitalálni! Nagyon hosszú a mozgalom közkatonáinak a névsora. Sokan, nagyon sokan vannak, akikről még szólni kellene, akiknek ott lenne a helyük az újság hasábjá-

in! Előttem a múltban sokkal illetékesebbek írtak, beszéltek műkedvelő színházszóinkról. Vagy már elfelejtettük, hogy valaha a szabadkai Népkörben milyen csodálatos dolgokat „műveltek” a műkedvelő színházszók, hogy közülük aztán a színházas, a hivatásos színházas legnagyobbjai kerültek ki, hogy Magyarokán Koncz István színházszóiból hányan kerültek a hivatásos társulatokba, hogy napjainkban a Zentai Színház tagjai milyen rangot teremtettek a városnak és nemcsak a városnak, hanem színházi életünk jelenének is?

Az idén a Vajdasági Magyar Amatőr Színházszók V. Találkozóján mintegy kétszáz fellépőnek, színházasnak tapsolhattunk Bácsfeketehegyen. S hol vannak még azok, akik nem vettek részt a találkozón, de akik igenis jelen vannak a mozgalomban! Szégyenkezve bevallom, hogy eddig csak tíz-egynéhány színházszó munkásságáról írtam. Vázlatosan, röviden! S hol vannak a többiek, azok, akik nevének említése nélkül nem beszélhetünk vajdasági magyar műkedvelő színházszóról! Hol van, mondjuk, a nagyikindai Kátai Tibor vagy Szabó Ilona, a muzslyai Balázs Márta vagy Balázs György, a szenttamási Robotka Angéla és Hodonicki Mónika kis portréja? Voltaképpen lehetetlen mindazokat felsorolni, akik nemcsak hogy jelen vannak a mozgalomban, hanem alakításaikkal, szerepformáló készségükkel a hivatásos színházakban sem vullanának szégyent.

Tehát nincs rá szükség, hogy színházszó mozgalmunk tömegességét, erejét nem létező személyekkel igazoljam! S talán arra sincs szükség, hogy magyarázgassam:

művelődési életünk egyik igen fontos tartópillérének tartom azt a tevékenységet, amelyet színjátszó csoportjaink fejtenek ki sokszor még a legeldugottabb kis településeken is. S ezeket a csoportokat nem kitalált, hanem élő, hús-vér emberek éltetik valami hihetetlen, csodálatos akarással, elkötelezettséggel.

A félreértések valószínűleg abból erednek, hogy a színházi szakma túlságosan is távol került a mozgalmától. Hiányzik az az összefonódás, az az együttgondolkodás, amely lehetővé tenné, hogy legalább megismerjük egymás munkáját, érzékeljük azokat az erőfeszítéseket, amelyek (minthogy most a műkedvelő színjátszásról van szó) a nehéz, sokszor lehetetlen körülmények ellenére is példaértékű eredményeket mutatnak fel. Az az érzésem, hogy a szakma legilletékesebbjei egyszerűen nem tudják, hogy mi is történik a nem hivatásosok háza táján, vagy ha netán tudják is, legtöbbször még mindig abban a tévhitben élnek, hogy a mozgalomban csak dilettantizmusról lehet szó, amire aztán nem érdemes sem időt, sem figyelmet fordítani. S innen ered aztán a mozgalom eredményeire való „gyanús” rácsodálkozás! Gyakran tapasztalom, amikor színjátszóink teljesítményéről beszélek, hogy meghallgatnak ugyan, de úgy néznek rám, mint aki a fellegekben jár, és aki csak mondja, mondja a magáét. Az ilyen magatartás is sok mindent elárul, ennek ellenére továbbra is csak mondom a magamét. Én tudom ugyanis a legjobban, hogy nem a fellegekben, hanem a földön járok, mégpedig olyanok között, akiket nem kell kitalálnom, merthogy vannak, s hála istennek: sokan vannak!

Amatőr színjátszóink a köztársasági szemléken

Az idén tizennégy amatőrszínház és színjátszó csoport vett részt a köztársasági szemlén. Az ünnepélyes megnyitó (június 19-én) és a szemle első része Kulán zajlott le, majd június 26-án a fesztivál átköltözött Smederevska Palánkára, és ez a hagyományos találkozó ott fejeződik be éppen ma, július 3-án az eredményhirdetéssel.

Érdemes ilyenkor visszapergetni az idő kerekét, érdemes néhány adatot újra föl-idézni. Például azt, hogy már az első köztársasági szemlén, amelyet 1951. október 20-a és november 10-e között Belgrádban tartottak meg, a tíz részt vevő társulat között ott volt a nagybecskereki Madách együttese is. Bródy Sándor *A tanítónő* című színművét mutatta be Nyáray Rezső rendezésében és Juhász Zsuzsával a főszerepben. (Jegyezzük meg: a Madách épp abban az évben, 1951-ben alakult

meg a nagybecskereki Petőfi Művelődési Egyesület színjátszó csoportjából!)

A következő szemlére csak néhány évvel később, 1955. május 6. és 14. között ugyan csak Belgrádban került sor. Számunkra külön is fontos volt a második köztársasági találkozó, mert az újvidéki József Attila Magyar Amatőrszínház is részt vett rajta. Herman Heijermans *Remény* című halászdrámáját mutatta be Gyapjas István rendezésében, és a második díjat érdemelte ki vele.

Az 1963. esztendő a magyar nyelvű színjátszás legnagyobb sikerét hozta. Az V. köztársasági szemlén, amelyet Vrnjačka Banján tartottak meg június 22-től 28-ig, a becskerek-i Madách Amatőrszínház Todor Muscatescu *Titanic-keringő* című vígjátékával Varga István rendezésében osztatlan sikert aratott. A Madách akkor a 2. helyre került, de ez a helyezése is elegendő volt ahhoz, hogy eljusson a hvari országos találkozóra, s ott aztán kiérdemelje az első díjat!

A XI. szemlén, amelyet már Kulán rendeztek meg (1969. június 16. és 28. között) a szabadkai Népkör színjátszói Max Frisch *Andorra* című művét adták elő Virág Mihály rendezésében. A bírálóbizottság nyilvános elismerésben részesítette a produkciót. Két évvel később, 1971-ben (VI. 12–20.) a szabadkai Népkör újra ott volt a kulai köztársasági szemlén: Thornton Wilder *A mi kisvárosunk* című színpadi játékát mutatta be Szilágyi László rendezésében, s Pribilla Valéria rangos

A falusi amatőr színhátság védelmében

színészi díjat kapott. 1972-ben – nem kis meglepetésre – az őrszállási Ady Endre Művelődési Egyesület színhátszói léptek a kulai közönség elé a *Csirkepaprikás* című bohózzattal, amelyet Bittó Tamás állított színpadra.

A következő évben a XV. szemle újra a magyar műkedvelő színhátság sikerét hozta: a szabadkai Népkör társulata Tennessee Williams *Ez a ház bontásra vár* című egyfelvonásosával lépett közönség elé. A Bambach Róbert rendezte előadás elnyerte a köztársasági szemle legjobbjának kijáró díjat, s kitüntették két szereplőjét is: Pribilla Valériát és Árokszállási Lászlót! Ezenkívül az együttes jogot szerzett az országos találkozóval való részvételre, s ott a második díjat érdemelte ki.

1974 júniusában a nagybecskereki Madách képviselte Kulán a magyar műkedvelőket. Peter Schaffer *Black Comedy* című vígjátéka (Fischer Károly rendezésében) tetszett a közönségnek és a zsűrinek is: Izelle Károly és Ormai Mária színészi díjban részesült.

A XVIII. köztársasági szemlét (1976. június 11–22.) számunkra a magyarkanizsai színhátszók tették emlékezetessé: Koncz István *Brecht '76* című összeállításával valóban szép sikert aratott, s különdíjban részesült.

Három évvel később a Madách együttesének tapsolhattunk a köztársasági szemlén. Tennessee Williams *Üvegfigurák* című művét mutatta be a társulat Barácius Zoltán

rendezésében, és Tóth Irén színészi díjat kapott. 1980 júniusában a nagybecskereki Amatőrszínház újra ott volt Kulán: Držić *Dundo Maroje* című komédiáját láthattuk tőle ifj. Szabó István rendezésében.

Ezután hosszú szünet következett, majd 1993-ban a zentai színhátszók két produkcióját, a *Birodalomépítők avagy a Schmirz*, valamint a *Shakespeare, vagy amit akartok* címűt láttuk a fesztiválon.

Ezek a szemlék tehát – időnként – a vajdasági magyar műkedvelő színhátság rangjáról is tanúskodnak. Reméljük, hogy a temerini amatőrök, akik az idei köztársasági szemlén képviselik a magyar színeket Mrozek-előadásukkal, újabb bizonyosságot tesznek színhátságunk minőségéről.

A falusi amatőr színhátszással keveset foglalkozunk, legalábbis érdemben keveset! Ha mégis érintjük, akkor leginkább az elmarasztalás hangján szólunk munkájáról, mármint az amatőr színhátszók tevékenységéről: mindenképp bírálva műsorpolitikájukat. Főleg a könnyű, szórakoztató művekről van szó, amelyeket a falusi társulatok szívesen tűznek műsorra.

Előrebocsátom: nem tudom elfogadni az amatőr színhátszárra ráerőszakolt kategorizációt, nem szívesen beszélek ilyen vagy olyan színhátszárról, habár be kell vallanom: a gyakorlatban ez a megkülönböztetés nagyon is jelen van. S nemcsak a szakma az, amely meghúzza azt a bizonyos határvonalat például a falusi és a városi amatőr színhátság között, hanem a hivatalos „szervek” is elfogadják ezt a tézist, s nemcsak elfogadják, hanem „tisztelőben” is tartják! Eszerint például itt a Vajdaságban, de a

köz társaságban is külön szemlét tartanak a falusi színjátszók számára!

Olyan kérdés ez, amely megosztja az érintetteket, és én most nem is foglalkozom vele, mivel ez esetben a falusi színjátszók darabválasztása az, ami a jegyzet megírására készített. Meggyőződéssel állítom ugyanis, hogy azok, akik úgy gondolják, hogy a falusi társulatok még mindig kizárólag a népszínműveknél, zenés vígjátékoknál tartanak, nem ismerik a valós helyzetet, valamiféle hermetikus világban élnek, távol a mindennapok történéseitől. Nem szeretnék most példálózni, de hogy mégis igazoljam magam, a torontáloroszi színjátszókat kell említenem. Torontáloroszin ugyanis tudatosan megszerkesztett, sokszínű repertoárral ismerkedhetnek meg a „kételkedők”, ha vennék a fáradságot, és néha megtekintenek a „falusi” színjátszók egy-egy előadását! Hiszem, hogy kellemesen meglepődnének, mert ott bizony se híre, se hamva azoknak a daraboknak, amelyeket valamikor előszere-tettel kínált a régi *Színházi Élet* című folyóirat. Igényes, s mint már említettem, sokszínű műfaji kínálattal találkozhatnának.

Nem valószínű azonban, hogy ez a „kínálat” meggyőzné a falusi színjátszók műsorpolitikáját elmarasztalókat. Számukra ez a műfaji sokszínűség újabb problémát jelent. Merthogy szerintük „hogyan kerül a csizma az asztalra?” Hogyan tűzhetnek műsorukra a falusi színjátszók egy Peter Weiss-, Mrozek- és Alfred Jarry-darabot, hogy ne soroljam tovább azokat a szerzőket, akiket a falusi színjátszók nem kerülnek meg, s akik bizony nem a könnyű, szórakoztató műfajt képviselik?!

Tehát fenntartással fogadják, szemlélik azok munkáját, akik a szórakoztató, könnyű

műfajt részesítik előnyben, de fenntartásaikat akkor is hangoztatják, ha a falusi színjátszók a korszerű színpadi szövegek felé fordulnak, azokat tűzik műsorukra. Érdemes ezzel a témával kapcsolatban irodalmunk nagyját, Sütő Andrást idézni mindenekelőtt azért, mert megkülönböztetett figyelmet szentelt mindannak, ami az amatőr színjátszással történt: „A falusi műkedvelők dolgában sok esztendeje vitázom azokkal, akik aggodalmaskodva szabják meg a játszható darabok listáját. Eszerint a falusiakat külön szellemi kasztra ítélik abból az állítólagos meggondolásból, hogy »csak képességeiknek megfelelő« művet szabad előadniuk. Tisztázni illenék már a falusi műkedvelő együttesek műsorválasztási szabadságának a kérdését az egyetlen és a legfőbb tény okán: amiként városon és falun egyaránt benőtt már a nép feje lágya, fölösleges tehát amiatt aggódní, hogy netán a szellemi képességeit „meghaladó” színpadi vállalkozásba kezd, és ilyenformán selejtet produkál.”

Sokszor elmondtam már, hogy nem kellene minduntalan megkérdőjelezni a falusi színjátszók darabválasztását, műsorpolitikai irányultságát. Hiszem, hogy minden falusi társulat tudja, mire képes, és mi az, amit a színpadon meg szeretne valósítani. Úgy gondolom, hogy amatőr színjátszóinknak, akiket a játék öröme, feltétlen művészszeretete kísér fel a színpadra, joguk van arra, hogy maguk határozzák meg azt az utat, amelyen haladni kívánnak! S nekünk, akik ilyen vagy olyan formában kapcsolatban állunk a mozgalommal, minden előítélet, minden fenntartás nélkül támogatnunk kell a falusi (s természetesen nemcsak a falusi) színjátszók minden megmozdulását, színjátszásunkkal kapcsolatos törekvését!

Találkozókról, szervezési gondokról

Műkedvelő színjátszásunk itt, a Vajdaságban már rég megszabadult a dilettantizmus beszűkült, sötét világától, működését már rég olyan szempontok határozzák meg, amelyek eleve, társadalmi vonatkozásban, kisebbségi létünket érintő kérdésekben a küldetésstudat, a szerepvállalás nemes szándékában jutnak kifejezésre.

Ezt az irányvételt, szándékot érzem a társulatoknál. Az igényes repertoárt, a folyamatos munkát és általában azt a törekvést, hogy ne csak szűkebb pátriájukban, kis közösségükben mutassák ki a színjátszás iránti érdeklődésüket, hanem túllépve a város vagy falu, település határain, más helységekből is közönség elé lépjenek, és általában ne hiányozzanak egyetlen olyan szemléről, fesztiválról sem, amely a megmérettetés lehetőségét kínálja!

A találkozóknál, a fesztiváloknál azonban meg kell állnunk. Ugyanis ezzel a

kérdéssel kapcsolatban lenne néhány kérés-
setlen megjegyzésem. Tény, hogy a magyar
műkedvelő színjátszás legrangosabb talál-
kozója a Vajdasági Magyar Amatőr Színját-
szók Találkozója! Ezt ma már nem lehet,
és nem is szabad elvitatni. Hogy mégis
vannak, akiknek szálka a szemében ez a
rendezvény, azt sajnos tudomásul kell ven-
nünk annak ellenére, hogy számunkra tel-
jesen érthetetlen ez az elutasító magatartás
(amely sajnos itt-ott még a magyar színját-
szó csoportok részéről is megnyilvánul).

Emlékeztetőül: Több mint három évtize-
de rendszeresen, minden esztendőben meg-
tartják a vajdasági szlovák, román és ruszin
műkedvelő színjátszók nagy seregszemléjét.
Ezeket a találkozókat színjátszásunk rendha-
gyó ünnepeként tartják számon az említett
kisebbségek! Minden együttes számára meg-
tiszteltetés azokon részt venni! S ez a legter-
mészetesebb dolog. S ezt eddig senki sem
kérdőjelezte meg. Elutasító magatartásról a
szlovák, a ruszin és a román kisebbségeken
belül eddig még nem hallottam.

Éppen ezért – megmondom őszintén
– nem mindegy, ha azt hallom, hogy ez
nálunk azért nem úgy van, hogy közöttünk
még mindig vannak, akik nem tudják elfo-
gadni, egyszerűen nem tudják megérteni,
hogy a magyar színjátszók nagy seregszem-
léje nem valamiféle „magyarkodás”, nem-
zeti önmutogatás, hanem természetes folya-
mat, egy tiszta, szép kezdeményezés, ame-
lyet nem elfogadni, nem támogatni, mögéje
nem felsorakozni legalábbis véleményem
szerint egyszerűen érthetetlen magatartás!

Közös szemlék, fesztiválok

Egyik előbbi írásomban már szoltam
arról a téves, megalapozatlan állításról,
mely szerint a magyar színjátszó együtte-
sek nem vesznek részt a vajdasági színját-
szók közös találkozóin (községi szemléken,
körzeti és tartományi találkozókon). Érvek-
kel, példákkal igyekeztem cáfolni a minden-
képpen rosszindulatú állításokat!

De ha már a közös rendezvényeket
említem, akkor hadd mondjam el, hogy
azok mechanizmusa már régen nem úgy
működik, mint ahogy kellene. Évek óta
tapasztaljuk, hogy túlságosan sok az imp-
rovizáció, hogy a szervezés színvonala
nem egy helyen egyszerűen megkérdője-
lezhető, ami azt bizonyítja, hogy ezeknek
a közös rendezvényeknek a jelentősége
leépült (leépítettük), elvesztette azt a ran-
got, amelyet mindenképpen megérdemelne
(kivételt képez a ópázovai tartományi szem-
le)! Különösen vonatkozik ez az észrevétel
a községi szemlékre (kivétel természetesen
itt is van, például a Bajmokon sorra kerülő
szabadkai községi szemle). Sőt van egy
olyan érzésem, hogy nem egy községben
meg sem tartják a szemléket, és csak úgy,
minden megelőző megmérettetés, vélemé-
nyezés nélkül jut el egyik-másik társulat a
körzeti szemlére!

A körzeti szemlékről külön kellene
szólni. A törökbecseiről mindenképpen.
Tizennégy társulat jutott el (a községi szem-
lékről) Törökbecsére. A *Magyar Szóban*
olvasom (*Fesztiválról fesztiválra*, B. Z. ír-

sa): „Hiába akarták a fiatalok Törökbecsén,
a körzeti versenyen értelmezni a környező
világot, hiába »kvalifikálta« magát erre a
találkozóra 14 társulat, dicséretes kezde-
ményezésről, jó szervezésről szólni nem
lehet. Számos műszaki nehézség, érdekte-
lenség jellemzi ezt a szemléket. Ezek után
– értelemszerűen – a jobb sorsra érdemes
amatőr színészek többsége azt mondta,
hogy utoljára léptek fel a Tisza-parti város
színpadán. Nagyon nem érdemli meg ezt a
szemléket a város, mert előadás közben hol a
tekepályán dőlnek a bábuk, hol pedig harso-
gó diszkómuzsika szüremlett be a terembe
és természetesen a színpadra is.”

Hasonló véleményt fogalmazott meg a
törökbecsei körzeti verseny szelektora, Vaj-
da Tibor rendező is. Egyértelműen nem
érti – hangoztatta –, hogy miért kell ott ren-
dezni egy ilyen rangos találkozót, ahol arra
semmilyen érdeklődés, semmilyen igény
sem tapasztalható?! Lehangelő, elszomo-
rító volt az a passzivitás, nemtörődöm-
ség, amellyel Törökbecsén ezt a találkozót
fogadták!

Igazán nem nehéz ezek után megfogal-
mazni a kérdést: miért kell továbbra is
ehhez a színhelyhez ragaszkodni, miért nem
helyezi át egy másik városba a Vajdasági
Amatőr Szövetség ezt a körzeti versenyt?!
Például Nagyikindára, hogy lássák, lássuk,
hogyan kell egy ilyen találkozót megszervez-
ni (a nagyikindai Egységre gondolok)!

Aztán továbbra is gondot jelent a kör-
zeti találkozókon a kisebbségi színjátszó
együttesek előadásainak a látogatottsága!

Nem könnyű, sőt nagyon is lehangoló foghíjas, sok esetben üresen tátongó szék-sorok előtt játszani! Pedig egy kis utána-járással, jobb szervezéssel ezt az évek óta meg nem oldott kérdést is le lehetne venni a napirendről. Így a kisebbségi színjátszó együttesek mindenképpen hátrányos helyzetben vannak, és bizony nem minden keserűség nélkül mondogatják, hogy legjobb lenne, ha meg sem jelennének ezeken a találkozókön!

Tehát summa summarum, a tartományi találkozók (községi és körzeti mindenképp-előtt) szervezeti felépítését mindenképpen újra kell gondolni. Elsősorban a községi találkozók legitimitását, rangját kell megteremteni. Aztán jól meg kell gondolni a körzeti találkozók helyszínével kapcsolatos döntéseket. Messze el kell kerülni mindazokat a városokat, amelyek érdektelenséget mutatnak a műkedvelő színjátszás iránt!

Átgondolt, körültekintő lépésekkel és természetesen egy kis jóindulattal újjá lehetne szervezni ezeket a közös tartományi találkozókat. Mindenesetre a lehetőséget kár lenne elszalasztani!

Gondolatok amatőr színjátszásunkról

A torontáloroszi tanácskozás elé

Torontálorosziiban június 14-én amatőr színjátszásunk időszerű kérdéseiről szervez tanácskozást a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség. A mozgalom problémái, gondoljai, a továbblépés lehetősége foglalkoztatja majd a résztvevőket, színjátszásunk legilletékesebbjeit.

Nem tudom, a kedves olvasó hogyan van vele, de én, amikor a tanácskozás szót hallom, sok mindenre gondolok. Sajnos, leginkább olyan dolgokra, amelyek nemigen lelkesítenek, és ez talán érthető is, hiszen ezek a különböző szintű és témájú tanácskozások annyi csalódást okoztak már a múltban is, annyszor példázták (nagyon is egyértelműen) megosztottságunkat, egymás iránti ellenszenvünket, hogy az ember igazán nem is tudja, hogy mit gondoljon, vagy hogy mit mondjon!

A torontáloroszi tanácskozás – s most itt ellentmondok önmagamnak – minden

tekintetben más lesz. Ezt azért hangsúlyozom, mert amatőr színjátszásunk, ez az igen gazdag és tiszteletre méltó hagyományokra visszatekintő mozgalom egy olyan „belső tartással” rendelkezik, egy olyan egységes, összetartó erővel igyekezett és igyekszik ma is a saját útját járni, azt egyengetni, hogy igazán érdemes „felnézni” rá, munkájára odafigyelni, és ami talán a leglényegesebb: példáját követni. Mindenekelőtt azokra gondolok, akik még nem jutottak el az összetartó, az összekovácsoló erő szükségességének felismeréséig! Amikor a mozgalom tartását említem, akkor azt szeretném hangsúlyozni, hogy az mennyire meghatározza tevékenységét, azokat a célokat, amelyeket maga elé tűzött! Ezek között a legfontosabb: szolgálni az itt maradt, itt élő kis magyar közösséget! Nagy szavak, ugye?! Patetikus megfogalmazás?! Nem annak szántam! Egyszerűen csak szeretném kiábrándítani azokat a kis, bázis nélküli pártokat, kvázi érdekszervezeteket, amelyek szeretnék a maguk szolgálatába állítani a mozgalmat, befolyásuk alá vonni egyik vagy másik színjátszó csoportot (tisztában lévén azzal, hogy azokat milyen hatásosan lehet/lehetne működtetni céljaik, politikai elképzeléseik magvalósításának érdekében). Igen, ki kell ábrándítanom a szűk látókörűeket: ez a mozgalom tudja, hogy hol a helye, mi a feladata, és hogy csakis az itt élő kis magyar etnikum egészét szolgálja, szolgálhatja!

Egyébként amikor a mozgalom tartásáról, egységéről és hatékonyságáról beszélek, akkor nem egy olyan kezdeményezésre, olyan elképzelés megvalósítására is gondolok, amelynek a jelentősége mindenképpen kiérdemli a rendhagyó jelzőt. Így például az elmúlt év júniusában Óbecsén, a vajdasági színjátszó csoportok „illetékeseinek” közös találkozáján megfogalmazódott a Vajdasági Magyar Amatőrszínház létrehozásának ötlete.

A Győrfi Sándor, zombori amatőr színész által megálmodott színház megvalósításában kevesen hittek. „Minden anyagi háttér nélkül színházat csinálni – képtelenség” – állították a szakmabeliek. S mégis! A közelmúltban, pontosabban május 18-án Óbecsén „színház született”! Az első Vajdasági Magyar Amatőrszínház!

Egy mozgalom cselekvőképességét példázták amatőr színjátszóink. S amit nem szabad elhallgatni, a most „összeverődött” kis társulat elviszi majd a színházat a legkisebb településekre, a magyar szigetekre, a szórványokra, mondják. Ismerve őket, hiszem, hogy ígéretüket be is váltják. Mindenesetre vállalják azt, amit a hivatásos társulatok nem tudnak vállalni: előadásaikkal jelen lesznek a Vajdaságban!

A Vajdasági Magyar Amatőrszínház a hagyományos kifejezőeszközökre „támaszkodik” majd, míg műsorpolitikájában inkább a szórakoztató jellegű műveket részesíti előnyben. Céljait, elképzeléseit természetesen tartjuk éppúgy, mint ahogyan

természetesnek tartjuk például – a zentai színjátszók tapasztalt merészségét. Tulajdonképpen ez a különbözőség adja meg amatőr színjátszásunknak azt a rendhagyó jellegét, amelyre – s ezt nem is titkoljuk – büszkék vagyunk!

Ha már a zentaiakat említettük, akkor mondjuk el, hogy az ottani műhelymunka még ma is példaértékű. Néhány évvel ezelőtt egyik ismert színházi szakemberünk a zentai színjátszókkal kapcsolatban megjegyezte: „A zentaiak olyan előadásokkal lépnek fel, amelyekben már felismerhető, úgymond, a zentai stílus, a zentai iskola. Ez Hernyák Györgynek meg a Zentán dolgozó többi rendezőnek köszönhető. Ők már rányomták bélyegüket a gondolkodásmódra és a megvalósítás formájára.”

A közelmúltban tanúi voltunk/vagyunk a temerini Szirmai Károly Magyar Művelődési Egyesület színjátszói sikerének. Slawomir Mrozek: *A nyílt tengeren* című egyfelvonásos groteszkjével arattak osztatlan sikert, előbb Torontálországban, a Vajdasági Magyar Színjátszók II. találkozáján, majd Ópázován, a legjobb vajdasági amatőr színházak szemléljén! Ezek az eredmények természetesen már a továbblépés lehetőségeit keresik. Egy temerini színházi alkotóműhely megvalósításának gondolata sem idegen már az ottani vezetők számára! S miért ne! A zentaiakkal is azért példálóztam, mert miért ne beszélhetnénk a jövőben „temerini stílusról”, „temerini iskoláról”?! Úgy érzem, nem lenne szabad

elszalasztani a lehetőséget. Színjátszásunk sokszínűségéből a torontálorsziakat sem szabad kihagyni! A Berta Ferenc által vezetett társulat volt az, amely rádöbbenett bennünket arra, hogy milyen hallatlan közösségformáló erő lappang a még élő népi dramatikus szokások, játékok, táncok, dalok felelevenítésében, ha azokat igényes formában színpadra álmodjuk! De sorolhatnám tovább a bácskertesieket vagy a bajmoki, a nagybecskereki színjátszókat, mindazokat a társulatokat, amelyek ma jelen vannak színjátszásunkban.

Visszatérve a tanácskozáshoz, mondjuk el, hogy miután a Vajdasági Magyar Színjátszók II. Találkozója utáni helyzet a minőségi elvárások reflektorfényébe állította a mozgalmat, ezért a gomba módra szaporodó színjátszó csoportok, együttesek feltérképezése, számbavétele, valamint az állandó kölcsönös vendégtétek koordinálása mellett meg kellene teremteni azokat a feltételeket, amelyek biztosítanák a további, mindenképpen hatékonyabb szakmai segítséget, képzést! Továbbá lehetőséget kellene teremteni arra, hogy színjátszó együttesek minél több találkozóra, szemlére eljussanak (nemcsak a jugoszláviai, hanem mindegyik előtt az ilyen jellegű magyarországi rendezvényekre gondolok)!

Nem titkolt derűlátással tekintek a torontálorszi tanácskozás elé. Hiszem, hogy ott érdemben, nyíltan és őszintén szólnak majd színjátszásunk ügyéről, és

olyan határozatokat hoznak, amelyek a mozgalom további erősödését, minőségi újjászületését szolgálják! Hogy honnan ez a derűlátás? Az első Vajdasági Magyar Amatőrszínház megalakulásánál nem lehetett ott színjátszásunk doyenja, Koncz István. Távirat jött helyette. A távirat szövegét Steinbeck néhány mondatával zárta. Idézem: „A színház a világ egyetlen olyan intézménye, amely négy évezred óta haladoklik, de sohasem adja meg magát. Szívós, áldozatkész emberekre van szüksége, ezek tartják életben.”

Koncz Istvánnal egyetemben vallom, hogy amíg szívós és áldozatkész emberek vannak közöttünk – s vannak, mind többen vannak –, nem kell féltenuk a színházat!

Amatőrizmus, dilettantizmus...

Amatőr színjátszásunkról keveset beszélünk, de ha itt-ott mégis szót ejtünk a mozgalomról, akkor valahogyan óvatosan fogalmazunk, igyekezünk megkerülni a határozott, egyértelmű véleménynyilvánítást. Ezt a „bizonytalanságot” – legalábbis úgy érzem – a fogalomzavar okozza. Ugyanis az amatőrizmus és a dilettantizmus közötti, nagyon is keményen meghúzott határvonalat nem mindenki érzékeli, nem mindenki látja (vagy nem akarja látni) azt a választóvonalat, amely nagyon is világosan meghatározza a két fogalom közötti különbözőséget! Sokan, különösen azok, akik úgy gondolják, hogy az amatőr színjátszás erőteljes fejlődése lassan háttérbe szorítja a hivatásos színjátszást, a dilettantizmus ismérveit keresik és vélik felfedezni az amatőr színjátszók előadásaiiban természetesen azzal a szándékkal, hogy megkérdőjelezzék annak szakmai, illetve minőségi előretörését.

Megalapozatlan ez a „féltség”. S arra sem lenne szükség, hogy a dilettantizmus nálunk már rég megkopott s talán el is felejtett zászlajával hadonásszunk. A realitással szembe kell néznünk, és azt el is kell fogadnunk mindenekelőtt színjátszásunk érdekében. Ezért hát semmiképpen sem kell lebecsülni műkedvelőink törekvéseit, munkáját. Sajnos, nemegyszer tapasztaltam, hogy a hivatásos státtussal „rendelkező” kollégáim, akiknek az amatőr színjátszók és azok vezetői bizalmat szavaztak, hogy előadásaikról, teljesítményeikről szakmai véleményt mondjanak – a különböző szemlékre, találkozókra gondolok –, az értékítéleteknél igyekeztek jóindulatot színlelni, igyekeztek a körültekintő, a megértő és segíteni kész pedagógus szerepében tetszelegni, hogy aztán a kulisszák mögött, esetleg valamelyik klubhelyiség sarokasztalánál már lekicsinylő, leértékelő stílusban nyilatkozzanak a látott előadásról, az amatőrök munkájáról.

Ez a „kettősség”, ez a lebecsülő viszonyulás amatőrjeinkkel szemben szerencsére nem általános jelenség. A szakmán belül igenis vannak, akik jelenlétükkel, munkájukkal sokat tettek és tesznek ma is, hogy az amatőr és a hivatásos színjátszás az egymásrautaltság felismerésével segítse, támogassa egymást.

Tudom, hogy amatőr színjátszásunknak nincs szüksége védőügyvédekre, nincs szüksége arra, hogy megvédjük azoktól, akik mindenáron a dilettantizmus gettójában szeretnék látni. Eredményeivel, szervezetségé-

vel és nem utolsósorban hallatlan lelkesedésével ez a mozgalom ellen tud állni minden elvtelen és rosszindulatú külső támadásnak annak ellenére, hogy nálunk az amatőr jelzőt általában pejoratív árnyalat kíséri, pedig – s ezt nem győzzük hangsúlyozni – az amatőr nem tévesztendő össze a dilettánszal. Az amatőr az, aki nagy hittel dolgozik. A hite és a lelkesedése erősebb, mint művészi eszközkészlete, technikai tudása. Az amatortt mindenekelőtt a játék öröme kíséri fel a színpadra, és feltétlen művészet-szeretete tartja ott.

A meglevő fogalomzavart (ha csak arról van szó?!) minél előbb fel kell oldani, mert ha akarjuk, ha nem, ez komoly mozgalom-má terebélyesedett öntevékenységi színházi kultúránk szerves része, amelynek szerepe, funkciója van közösségünkben. S ugyan-csak ha akarjuk, ha nem, az amatőr társulatok több örömet és több méltóságot találnak a játékban, mint a profi színházak. S ez nagyon fontos, mert a hivatásos színháznak megújulásra van szüksége, ahhoz viszont, hogy bemerevedett állapotából kimozdítsák, szükség van az amatőr társulatokra, hogy megmutassák azokat a titkokat, amelyeket – helyzeti hátrányból következően – a profi színház nem tudhat.

Szükségesnek tartom Németh Lászlót idézni nemcsak azért, hogy állításomat igazolva lássam, hanem mindenekelőtt azért, mert nem kis dolog, ha a magyar irodalom egyik legnagyobbika kiáll az amatőr színjátszás mellett: „Egyik oldalon a mindennapos színházi üzem, a zsöllyében

napját kiheverő polgár, a szemponttalan áhítathiány, a másikon: az egyszeri látvány ünnepélyessége, papként föllépő színészek s a nézőtéren egy világnézetben összekapcsolt megtisztulók. Minden kritika oda lyukad ki, hogy színházainktól színjátszást nem várhatunk. Meg kell tehát teremteni a színjátszást a színházakon kívül. Erre pedig egy mód van: a legmagasabbra törő műkedvelés!”

A fogalomzavarban „szenvedőkkel” ellentétben meggyőződéssel vallom, hogy a vajdasági magyar amatőr színjátszás a Németh László-i gondolatba kapaszkodva járja a maga útját! Nem könnyű ez az út, különösen akkor, ha mi magunk igyekszünk azt kevésbé járhatóvá tenni. Az amatőr színjátszóknak nem válleregető, közhelyekkel, nagy szavakkal megfogalmazott biztatás kell, hanem őszinte támogatás, segítség és nem utolsósorban megbecsülés.

A tanítónőtől A tanítónőig Jubilál a nagybecskereki Madách

Október 16-án 20 órai kezdettel a nagybecskereki Madách Amatőr-színház társulata bemutatja Bródy Sándor *A tanítónő* című színművét Baráncius Zoltán rendezésében. Az előadásban közönség elé lép: Kovács Hajnalka, Izelle Károly, Halmai Tibor, Balázs József, Balázs György, Kósa Zoltán, Vucskovics Rozália, Kardos Krisztina, Kardos Csilla, Szalma Annamária és Harcsa Zsuzsanna.

Október lévén, az ember a hír hallatára arra gondol, hogy a Madách a már szokásos évadnyitó bemutatóját harangozza be, ami lényegében igaz is, hiszen kezdődik az új színházi szezon. Ezúttal azonban a hír mást is jelez. *A tanítónő* ugyanis nem véletlenül került a nagybecskereki színház műsorára, nem véletlenül nyitja a társulat éppen a Bródy-darabbal a 2002/2003-as évadot!

1952. október 15-én színházavató előadásának tapsolt a nagybecskereki közönség. Az akkor alakult Madách Amatőrszín-

ház bemutatta Bródy Sándor *A tanítónő* című színművét. A színpadi művet Nyáray Rezső állította színpadra, míg a népes társulatban ott láthattuk: Juhász Zsuzsát, Vas-tag Mihályt, Boros Istvánt, Boros Mirjanát, Fa Józsefet, Ormai Máriát, Novotny Ilonkát, Zádor Imrét, Koszó Jánost, Kovács Istvánt, Mihalkovits Ferencet, Nagy Árpádot, Máthé Imrét, Koszó Pált, Álló Mátyást, Grácol Máriát, Svaicer Máriát, Babinszki Istvánt, Nagy Lászlót és Zsivánfi Emilt.

Ötven esztendő jelenti a két bemutató közötti távolságot. Fél évszázad sorjázta (és sorjázza ma is) azokat a színházi vonatkozású eseményeket, amelyek *A tanítónőtől A tanítónőig* (ezt a címet kapta nagyon találóan az a monográfia, amely a Madách jubileuma alkalmából megjelenik) a vajdasági magyar színházi élet vonalába emelte a Madách társulatát és olyan rangot teremtett a színháznak, amelyre mindannyian büszkék vagyunk.

A jubileumot színjátszásunk ünnepeként tartom számon. *A tanítónőtől A tanítónőig* tartó ötven esztendő azonban nemcsak itt, a Vajdaságban teremtett rangot a Madáchnak, hanem országos viszonylatban is a legjobbak közé emelte (a régi Nagy-Jugoszláviára gondolok)! Nem lehet, nem szabad ugyanis elfelejteni, hogy például 1963 nyarán Hvaron, a legjobb jugoszláv amatőr-színházak találkozóján a legrangosabb elismerést a Bega-parti színjátzók érdemelték ki. Tudor Musatescu *Titanic-keringő* című vígjátékának remek színpadi előadásáért első díjban részesültek! 1968-ban újra ott voltak Hvaron a legjobbak között. Kállai István *Majd a papa* című zenés vígjátékát mutatták be sikerrel.

A Madách azonban nem csak a különböző szintű és jellegű találkozók, megmérettetések jelen (mindenekelőtt a községségi, a regionális, aztán a vajdasági és a köztársasági találkozókra gondolok, amelyeknek majdnem hogy állandó résztvevője

volt), nemcsak ott jelezte, mutatta meg, hogy milyen tiszteletet parancsoló rangja is van a magyar színjátszásnak, hanem színvonalas előadásaival bejárta a Vajdaságot, különösen a Bánságot. Tulajdonképpen a hivatalos színház feladatait látta el. Még a legkisebb településeken is – természetesen ott, ahol arra igény volt – megszólaltatta a műzsákat. Ez a küldetésstudat messzemenően meghatározta a Madách munkáját, és újból és újból arra hívta fel a figyelmet, hogy milyen nagy szüksége lenne a Bánságnak és persze a vajdasági magyarságnak is még egy hivatásos színházra.

Amikor a Madách előadásainak magas színvonaláról beszélek, amelyet kétségkívül már az első, az ötven évvel ezelőtti előadás érzékelhettünk, és amely aztán az azt követő produkciókban is megmutatkozott, akkor két igen fontos, meghatározó tényezőt kell megemlíteni. Az első az, hogy már a kezdet kezdetén egy nagyon erős társulatot sikerült összehozniuk a nagy-

A tanítónő 1952-ben és 2002-ben

becskerekieknek, a másik pedig az, hogy ugyancsak az indulástól kezdve a honi hivatásos színházi szakma is bekapcsolódott a Madách munkájába. Így ismert rendezőink és színészeink: Garay Béla, Gyapjas János, Lányi István, Varga István, Szilágyi László, Vajda Tibor, Soltis Lajos, Bambach Róbert, Szabó István, Fischer Károly és F. Várady Hajnalka nem egy darabot állított színpadra, nem egy előadásnak volt a rendezője Nagybecskereken (nem kell még azt sem elfelejtenünk, hogy olyan rendezők is dolgoztak a nagybecskereki színházzal, mint amilyen Petar Govedarović, Milan Tutorov, Katarina Sidenko-Popović vagy Radoslav Dorić volt). Külön meg kell említenünk Barácius Zoltánt, aki a mai napig hű maradt a Madáchhoz (a jubileumi előadást is ő rendezte). Hivatásos színházasunk is nagyon sokat kapott a Madáchtól, Nagybecskerektől. Nem egy tehetséges művészember onnan került a pályára. Juhász Zsuzsa, Tusnek Otília, Boros István, Boros Mirjana, Barácius Zoltán, Venczel Valentin, F. Várady Hajnalka, Fischer Károly, aztán ott van Tóth Irén, Macskovics Tihamér, Pécsi Erzsébet, Kovács Hajnalka, hogy csak néhányukat említsem!

Természetesen nem áll módomban felsorolni mindazok nevét, akik az amatőr színházasok áldozatkészségével szolgálták az elmúlt 50 esztendő alatt a mozgalmat, a Madách Amatőrszínházat, és persze mindezekelőtt a közönséget. Megteszi ezt majd a megjelenő monográfia, amely a résztvevők mellett különösen a Madách műsorpolitikájának szentel igen komoly figyelmet. Ezúttal csak néhány mondatban szeretném

megfogalmazni a Madách műsorpolitikájával kapcsolatos véleményemet (az elmúlt fél évszázad tükrében). Repertoárszínház lévén, a műfaji sokszínűség jellemezte az elmúlt színházi évadokat. A drámairodalom remekei mellett a hazai szerzők művei igyekeztek ezt a sokszínűséget biztosítani. A darabválasztást – mint általában a színpadra kerülő produkciókat – az igényesség határozta meg.

Ötven esztendő munkájáról ad számot a Bega-parti színház. Az ünnepi előadás előtti és utáni tapsban a mi közönségünk is ott lesz.

A mozgalomnak áldozatkész emberekre van szüksége

A mikor a közös produkciókat említem, és színházas mozgalmunk erősödését szolgáló összefogások nemes szándékát igyekszem hangsúlyozni, akkor semmiképpen sem feledkezhetem meg a kulai és a verbászi színházokról! A színpad elkötelezettjei ugyanis ebben a két bácskai városban már évekkel ezelőtt megtalálták az egymás felé vezető utat. Közösben, együtt próbálják újratemetni, újjáéleszteni a műkedvelő színházaszt a két közösségben, és bizony teszik ezt elismerést, tiszteletet érdemlő eredményekkel, sikerrel!

Alig egy évvel ezelőtt Barácius Zoltán nem titkolt lelkesedéssel szólt, írt erről a kezdeményezésről, a két város színházasainak közös munkájáról. Akkor önkéntelenül s feltette a kérdést: „Mi vagy pontosabban ki áll e sikerek mögött? Ki szervezte egyébe a két város műkedvelő csoportjait?” A választ is megadta mindjárt: „A zombori Győrfi

Sándor vállalkozott arra, hogy feltámassza Verbászon a színjátszó csoportot, és bekapcsolja mindkét társulatot a mozgalom vérkeringésébe.”

Ez a vélemény vagy inkább megállapítás minden tekintetben megfelel a valóságnak. A kulai színjátszók hosszú éveig (különösen vonatkozik ez a kilencvenes évekre) nemigen adtak életjelet magukról. Pedig ugye, tudjuk hogy ebben a városban hagyomány, méghozzá igen gazdag hagyomány van a műkedvelő színjátszásnak. Száz esztendő óta „barátkoznak” ott a műzsákkal! Az elmúlt egy évszázadban persze (két évvel ezelőtt emlékeztek meg Kulán a rendhagyó jubileumról) voltak megtorpanások, figyelmeztető, a műkedvelő színjátszás elhalására utaló hullámvölgyek, de voltak fényes korszakok is. Ezek a sokat ígérő időszakok egyértelműen tudtunkra adták, hogy a kulai műkedvelő színjátszás sohasem adta meg magát, a legválságosabb helyze-

tekből is mindig megerősödve, újjászületve került ki. S tette ezt most is, a kilencvenes évek derekáig tartó stagnálás után. Tehette, mert Győrfi Sándor személyében szívós, áldozatkész ember vállalkozott az újratevésre. Győrfi Sándor azonban nemcsak Kula, hanem Verbász műkedvelői színjátszását is elmozdította a holtpontról. Az utóbbi sokkal nehezebb, összetettebb feladat volt, a verbászi magyar műkedvelő színjátszásnak ugyanis csak múltja volt, jelene sajnos nem! Amikor a múltat említem, akkor a húszas évekre gondolok, arra az időre, amikor a cukorgyári alkalmazottak Boros Pál vezetésével színielőadásokat tartottak. Ez a mozgalom, a színjátszók tevékenysége hosszú éveken át „tartotta magát”. Így a harmincas és a negyvenes években is sokat hallottunk a verbászi színjátszókról. Sőt, 1950 tavaszán a verbászi József Attila Művelődési Egyesület színjátszói részt vettek a vajdasági magyar műkedvelő együttesek és

amatőrszínházak találkozásán. A verbásziak Gow és D'Usseau *Mélyek a gyökerek* című társadalmi drámáját mutatták be figyelemre méltó sikerrel.

Az elmúlt évtizedben, sajnos, azt kellett tapasztalnunk, keserűen tudomásul vennünk, hogy ebben a városban egyszerűen megszűnt a magyar műkedvelő színjátszás. S éppen azért tartom nagyon fontosnak azt, hogy Győrfi Sándor a verbászi színjátszók felé is fordult, őket is színpadra szólította. A közös munka, az együttes produkciókban való részvétel, a kulai színjátszókkal való egymásra találás felvillantotta annak lehetőségét, hogy sokéves hallgatás után a verbászi műkedvelők is bekapcsolódjanak a vajdasági magyar színjátszómozgalomba!

Természetesen nem könnyű dolog összehozni egy olyan gárdát, amelynek tagjai más-más művelődési egyesületben, városban tevékenykednek. Nem könnyű, de amint azt a kulaiak és a verbásziak összefogása is bizo-

A kulai Népkör színjátszói

Vaszary Gábor: *Bubus* (1999; A kulai Népkör és a verbászi Szirmai Károly Művelődési Egyesület közös produkciója)

nyítja (és még jó néhány ilyen összefogás erősíti itt, a Vajdaságban a mozgalmat): kivitelvezhető! Persze szívós, áldozatkész emberek nélkül nehezen tudnám elképzelni az eredményes munkát. Ezúttal Győrfi Sándort említettem (szerencsére, még jó néhányan vannak, akik rendelkeznek azzal a bizonyos kohéziós erővel, amely szükséges az ilyen feladatok elvégzésére) mindenekelőtt azért, mert a két színjátszó csoporttal kifejtett munkájával nemcsak életjelet sikerült adnia a kulai és a verbászi színjátszásról, hanem több mint kétéves munka után a közös társulatot ma már a legjobb vajdasági színjátszó együttesek közé soroljuk. Ez annak az eredménye is, hogy Győrfi Sándor komoly szakmai képzettséggel is rendelkezik, ami természetesen nagyon is meglátszik az általa rendezett produkciókon! A kulai és a verbászi színjátszók most újabb bemutatóra készülnek. Remélem, hogy ezúttal sem okoznak majd csalódást.

Megvalósuló tervek, elképzelések

Nem olyan régen Berta Ferenc, a torontálorszi és egyúttal a vajdasági magyar nyelvű műkedvelő színjátszás meghatározó egyénisége egy vele készült interjúban a következőket mondta: „Most az a legfontosabb, hogy ne tévesszünk lépést, hogy rendben legyünk önmagunkkal. Tele vagyunk tervekkel, elképzelésekkel...”

Hogy miért éppen ezt a pár sort idéztem? Talán azért, mert olyan magatartást tükröz, olyan magatartást érzek mögötte, amelyre érdemes odafigyelni. Nem üres frázisokról van itt szó. A torontálorsziak eddig sem tévesztettek lépést, és hiszem, hogy a jövőben sem kerül erre sor. S azok a tervek, elképzelések, amelyekről Berta Ferenc nem olyan régen beszélt, ma már a megvalósítás konkrét formáinál tartanak. Vagy nem ezt példázza az a misztériumjáték, amelyet karácsonyestén mutat be a torontálorszi társulat? A *Megváltó született Betlehem-*

ben című játékban a helybeli színjátszók színe-java lép majd fel. Közel negyvenen készülnek Berta Ferenc irányítása mellett a rendhagyó előadásra. (Talán érdekességként megemlítem, hogy 1922-ben Hannák Józsefné egy pásztorjátékot rendezett Torontálorsziban. A *Betlehemi bakter* című karácsonyi színműnek nagy sikere volt!)

A misztériumjáték bemutatása után megkezdődnek Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálíig* című színművének próbái. Nagyszerű műsorpolitikai húzás! A debreceni kollégium kis gimnazistájának, Nyilas Misinek a története sok mindent számon kérhet ettől a mi világunktól. Beszélhetünk-e itt mi emberi és erkölcsi tisztaságról, magatartásról? Ismerjük-e még a jóság fogalmát? A *Légy jó mindhalálíig* üzenetére most nagyon is szükségünk van! Berta Ferenc tehát megint olyan témát választott, amelynek aktualitására igazán nem kell külön szólni.

Ha már a darabválasztásról beszélünk, akkor nem hagyhatjuk szó nélkül a torontálorszi színjátszók egy évvel ezelőtti előadását, Edward Moritz *Fatányér* című produkcióját. Örök emberi téma. Az öregedéssel, azokkal foglalkozik a szerző, akik már lassan kifelé tartanak az élők világából. Üzenethordozó, tanulságos, szépen megkomponált előadás volt a *Fatányér*. Még ma is nagy sikerrel játsszák a torontálorszi színjátszók. Pedig voltak, akik kissé fanyalogva fogadták az előadást, ami szerencsére nem befolyásolta sem a szereplőket, sem a rendezőt. Senki sem bátyázta el magát a sértődöttség falai mögé, hanem ellenkező-

leg, előadásról előadásra mindenki igyekezett minél többet nyújtani. Erőteljesebbé, plasztikusabbá tenni a darab mondanivalóját. S ez az igyekezetük minden tekintetben sikerrel járt!

Az idén Tóth Ede *A tolonc* című népszínművét tüzték műsorukra a torontálorosziak.

– Miért *A tolonc*, hiszen az Tóth Ede eléggé ritkán játszott darabja? – jelentkeztek mindjárt a kákán is csomót keresők ügyeletesei! Azt hiszem, hogy Berta Ferenc nem véletlenül választotta *A toloncot*. Az egyik ok mindenképpen az volt, hogy a rendező olyan koncepcióban képzelte el *A toloncot*, amely messze elkerüli a népszínművek megközelítésének, színpadra állításának konvencionális, hogy úgy mondjam: hagyományos elvárásait. *A toloncot* Berta Feri a ma emberének szánta, s ez a törekvése a színmű korszerű színpadi megfogalmazásával sikerrel járt. A másik dologhoz a hagyománynak is köze van. Torontálorosziiban ugyanis a század legelején rakták le a műkedvelő színjátszás alapjait. Az első előadás a *Falurossza* volt. A falu akkori nyugalmazott tanítónője, Dölle Mária állította színpadra a szerző, Tóth Ede legnépszerűbb népszínművét. Tehát egy kis történelmi visszalapozás is ott búj, bújhatott meg a rendező döntése mögött, amikor *A toloncot* beiktatta a torontáloroszi Testvériség-egység Művelődési Egyesület színjátszóinak a repertoárjába!

Mindenesetre Berta Ferenc nem „improvizál”, amikor az évi repertoárt összeállítja. Minden választásának (a darabválasztásra gondolok) megvan a miértje, és ami ugyancsak nem elhanyagolható: a miértek mögé egyértelműen felsorakozik a társulat, és az a kis bántási közösség, amely messzemenően támogatja, tiszteli és megbecsüli a színjátszók munkáját.

A hivatásos szakemberek segítségére is szükség van

Az elmúlt esztendőben a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók IV. Muzslyai Találkozójának záróestjén valószínűleg sokan meglepődtek, amikor a kísérleti kategória legjobb előadásának díját a bajmoki Jedinstvo-Egység Művelődési Egyesület színjátszói vették át. A bajmoki fiatalok Romain Weingarten *Nyár* című színpadi játékának korszerű színreviteléért érdemelték ki a rangos elismerést.

Akik kissé rácsodálkoztak a bajmokiak sikerére s egyáltalán arra, hogy a bácskai kisváros fiatal színjátszói a kísérletezés eléggé göröngyös útját választották, azok nemigen ismerik a bajmoki színjátszás tegnapiját, mindenekelőtt annak a korszerű színházi formákkal való igen eredményes „kacérkodását”! Érdemes például belelapozni a Vajdasági Kis- és Kísérleti Színpadok Fesztiváljának monográfiájába (minden évben Pancsován kerül sor erre a tartományi jellegű rendezvényre). Ott olvashatjuk, hogy 1977 márciu-

Következetes műsorpolitika

sában a bajmoki Jedinstvo–Egység magyar színjátszó csoportja Guy Foissy *Két szerető szív* című művének korszerű színpadi megfogalmazásáért a fesztivál egyik rangos díját érdemelte ki, Pénzes Kati pedig színészi díjban részesült. Két évvel később, 1979-ben ugyancsak ezen a fesztiválon Molnár Ferenc *Disznótor a méltóságosnál* című kis szatirikus játékaival arattak újabb sikert a bajmokiak. Pénzes Katalin, Dukai József, Dukai Ilonka, Kollár Éva, Juhász László és Herceg Tibor játékaról elismeréssel nyilatkoztak a bírálóbizottság tagjai.

Ugyanígy a Tiszai Ünnepi Játékok műsorfüzeteiben is nagyon gyakran találkoztunk a bajmoki színjátszók előadásaisal. (Reméljük, hogy a magyarkanizsai színházépület befejezése után a Tiszai Ünnepi Játékok újra „visszatér” majd a Tisza-parti kisvárosba.) Így sikerrel mutatták be: Tennessee Williams *Üvegfigurák* c. drámáját (1975), Shelagh Delaney *Egy csepp méz* c. darabját (1976), Gobby Fehér Gyula *Vallatás* c. dokumentumdrámáját (1977), Alfonso Paso *Egy bőrönd szerencsétlenség* c. vígjátékát (1978), Barácius Zoltán *Az ötödik fénykép* c. dokumentumjátékát (1981).

Érdemes megemlíteni, hogy az itt felsorolt darabok mindegyikét Barácius Zoltán rendezte. Ha figyeljük az évszámokat akkor ugye látjuk, hogy Barácius több évtizede dolgozik a bajmoki színjátszókkal, hogy nemzedékeket nevel, vezet fel a színpadra. Mindenekelőtt ennek a folyamatos, rendszeres munkának köszönhető, hogy a Jedinstvo–Egység Művelődési Egyesület színjátszóit manapság nagyon is számon

tartjuk, a színpadon nyújtott „teljesítményüket” magasra értékeljük.

A bajmoki estéből azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy igen jó kapcsolat alakult ki a hivatásos és a műkedvelő mozgalom között. Érzékeltük ezt például a szabadkai Népkör, a szenttamási vagy a nagyikindai színjátszók ilyen irányú törekvéséből is (természetesen vannak negatív példák is, sajnos több, mint pozitív, de azokra most nem térünk ki). Mindenesetre a hivatásosok segítsége sokat jelent, jelenthetne a mozgalomnak. Barácius példája ezt mindennél jobban bizonyítja.

A bajmoki színjátszók tavalyi sikere tehát nem lepett meg bennünket. Évek óta igyekeznék mindig valami újat „hozni”, igyekeznek korszerű színházi elemekre építeni, bátran vállalva a kísérletezéssel járó buktatókat, amelyek – szerencsére – ezúttal is elkerülték a társulatot, amit végső fokon a Muzslyán elért eredmény mindennél jobban bizonyít.

Azonban a *Nyár* című Weingarten-darab nem azt jelenti, hogy a bajmokiak kizárólag olyan szövegeket tűznek műsorukra, amelyek már eleve megkövetelik a nem hagyományos színházi formák „alkalmazását”! Semmi esetre sem! Műsorpolitikájukból nagyon is világosan kiolvasható a műfaji sokszínűség, ami lényegében azt jelenti, hogy a komolyabb, összetettebb szövegek mellett a könnyebb, szórakoztató darabokkal is igyekeznek „megbirkózni”. Így történik ez most is, amikor a Weingarten-darab után egy Camoletti-vígjáték bemutatójára, a *Kétszer kettő néha öt* címűre készülődnek. Reméljük, hogy a siker ezúttal sem marad el.

A bácsfeketehegyi színjátszók az idén Illyés Gyula *Tűvétevek* című parasztkomédiája mellett voksoltak, azt tűzték műsorukra. Merkva Péter, a rangos együttes rendezője ezúttal is következetes maradt önmagához. Tömörkény és Remenyik után most Illyés-szöveggel próbálkozik!

Azt hiszem, sokan emlékezünk még a bácsfeketehegyi színjátszók két évvel ezelőtti bácskerteszi fellépésére (a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók III. Találkozójáról van szó), amikor is Tömörkény István *Barlanglakók* című színpadi balladáját mutatták be osztatlan sikerrel. Akkor nemcsak a magáról újra életjelet adó bácsfeketehegyi színjátszást köszöntöttük, hanem mindenekelőtt a nagyszerű előadást és magát a darabválasztást. Tömörkénynek ezt a kis gyöngyszemét, a *Barlanglakókat* ugyanis nem láttuk színpadainkon. Sem hivatásos, sem amatőr színjátszóink ez idáig nem „fedezték fel” az érdekes, a romantikának és a szentimentalizmusnak hátat

fordító színpadi játékok! Jelzésértéke volt az előadásnak. A bácsfeketehegyi színjátszók műsorpolitikai elkötelezettségét érzékeltette velünk.

Tavaly, a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók IV. Találkozóján a bácsfeketehegyi színjátszók újra egy rendhagyó előadással „jelentek meg”. Remenyik Zsigmond: *Pokoli disznótör* című groteszk színpadi játékát mutatták be. Megint csak azt kell mondanom: a *Pokoli disznótört* is először volt alkalmunk látni színpadon. Legalábbis én nem emlékezem, hogy az elmúlt években játszották volna a Vajdaságban. Valahogy az az érzésem, hogy a Remenyik-szöveghez nemigen „mertek” nyúlni sem a hivatásosak, sem az amatőrök!

Most a *Tűvétevéők* van soron. Újra egy komoly vállalkozás, újra egy olyan feladat, amely kihívást is jelent a társulat számára (a *Tűvétevéőket* az 1992/93-as évadban a nagyikikindai Egység színjátszói mutatták be szép sikerrel)! De hát éppen ebben a kihívásban rejlik az a varázs, amely a legösszetettebb feladatok elvégzésére is mozgósítani tudja a társulatot, a bácsfeketehegyi színjátszókat. Semmiképpen sem szabad azonban megfélemlíteni arról, hogy a kihívások mögött egy olyan szakember áll, mint amilyen Merkva Péter, az együttes rendezője. Ő az, aki évek óta szorgalmazza, meghatározza azt a műsorpolitikát, amely a magyar szerzők műveit helyezi előtérbe, és álmodja színpadra a kiegyensúlyozott, érett társulattal együtt!

Jóleső érzéssel írom le ezeket a sorokat. Úgy érzem, hogy erősödik a mozzanatok, az amatőr színjátszás. Szó sincs azonban arról, hogy most születik. Nem győzőm ezt hangsúlyozni, ugyanis még ma is megtörténik, hogy amikor nem titkolt lelkesedéssel

Tömörkény István: *Barlanglakók* (1998)

Pokoli disznótör (1999)

beszélek színjatszók munkájáról, amikor egy-egy helység műkedvelőinek eredményeit említem, akkor van, aki még mindig csodálkozva rám kérdez: „Valóban hagyomány van itt a magyar műkedvelő színjátszásnak?! Mármint itt, a Vajdaságban?!”

Most a bácsfeketehegyi színjatszókat említem, azok munkájáról szólok, de a színjátszásunk múltjában, tegnapijában kételkedők „megnyugtatóására” – ha már Bácsfeketehegynél tartok – elmondom azt, amit nagyon sokan tudnak: ebben a kis bácskai közösségben már a század elején, de különösen a húszas évektől kezdődően rangja volt a műkedvelő színjátszásnak. Ami talán érthető is, hiszen olyan lelki és szellemi nagyság, egyéniség istápolta még a színjatszókat is Bácsfeketehegyen, mint amilyen Ágoston Sándor református püspök volt. A püspök úr alapítója és díszelnöke volt a Református Dalárdának és a Polgári Magyar Olvasókörnek. A színjatszók munkáját illetően úttörő munkát végzett továbbá Takács Ferenc tanító. Halála után Németh Mihály és Lángh Zoltán püspöki titkár játszott meghatározó szerepet Bácsfeketehegy művelődési életében.

Pezsgő, tartalmas művelődési élet határozta meg tehát Bácsfeketehegy minden napjait a századfordulón, és természetesen a későbbi években is! S ebben a pezszésben élen jártak a színpad szerelmesei, akik mögött ott volt a falu, és ott voltak azok is, akiknek a nevét még ma is csak a legnagyobb tisztelettel emlegetjük! Tehát nekünk bizony tegnapunk is volt! Műkedvelő színjátszásunk gyökerei nagyon mélyről táplálkoznak, és én továbbra is nem titkolt lelkesedéssel írok és beszélek minden olyan megmozdulásról, amely hagyományainkat őrzi, arra épít, azt életi tovább.

Magyar művelődési egyesület Palánkán

Örömmel tapasztaljuk az utóbbi időben, hogy gyarapodik művelődési egyesületeink száma. S amit különösen jóleső érzéssel veszünk tudomásul: az új művelődési egyesületeket ott hozták/hozzák tető alá, ahol arra talán a legkevésbé számítottunk, a szóránymagyarság kis közösségeiben. (A szerémségi magyarokra gondolok, Maradékra, Satricára, de néhány olyan bácskai helysége is, amelyben eddig nemigen hallattak magukról nemzettársaink.)

Palánkán a közelmúltban magyar művelődési egyesület alakult. Vecsera Sándor nevét vette fel. Elnökének Andriga Sándort választották. Mintegy százan jelezték, hogy tagjai kívánnak lenni a Vecsera Sándor Magyar Művelődési Egyesületnek.

Hogy eddig miért tartottuk fehér foltként számon a Duna-parti kisvárost, miért hittük, hogy a még ott élő magyar közösség létét már rég megkérdőjelezte az idő, hogy a mögöttünk maradt évtizedek miért hagyták sorsára nemzettársainkat, azt most ne

firtassuk! Hosszabb elemzést kívánna ez a kérdés. Ezzel szemben időzzünk el annál a személynél, akinek a nevét az új egyesület felvette. Vecsera Sándor nem valami kiemelkedő politikus vagy irodalmár volt, hanem a műkedvelő színjátszómozgalom egyik lelkes, őszinte elkötelezettje itt, a Vajdaságban. S az, hogy a palánkaiak róla nevezték el új egyesületüket, az a megbecsülésnek, a tiszteletnek olyan szép, nemes gesztusa, amely mellett nem szabad, és nem is lehet szó nélkül elmenni.

Ki is volt Vecsera Sándor? Temerinből érkezett Palánkára. Amatőr festéssel foglalkozott (címfestőként is nagyra becsülték), és korán, még Temerinben bekapcsolódott a színjatszók munkájába.

Palánkán 1945 őszén alakult meg a Petőfi Sándor nevét viselő magyar művelődési egyesület. Az ott letelepedő Vecsera Sándor az elsők között bekapcsolódott a munkájába. A színjatszó csoport vezetését vállalta.

Vecsera Sándorról, az emberről, a palánkai műkedvelő színjátszás meghatározó egyéniségéről, a felejthetetlen Sanyi bácsiról még ma is szívesen, őszinte ragaszkodással beszélnek a helybeliek, legalábbis azok, akik ismerték. A legtöbbet Bakos Páltól, a palánkai magyarság krónikásától sikerült megtudnom, attól a Bakos Páltól, aki még ma is hihetetlen energiával, akarattal igyekszik felkutatni mindazokat az emlékeket, adatokat, amelyek szülőhelye magyarságának az életéhez kötődnek, és amelyeknek bizonyítaniuk kell: valaha, a negyvenes és az ötvenes években tartalmas és gazdag művelődési élete volt Palánkának.

Vecsera Sándor 1946-ban, a *Gerda Tamás lánya* című háromfelvonásos népszínművel debütált. 1947-ben a *Dózsa György* című drámát állította színpadra nagy sikerrel. Harminckét férfiszereplője volt a darabnak. Harminckét szép, tiszta magyar nyelven megszólaló színjátszó lépett közönség elé. A *Dózsa György* után újabb előadások következtek. Soroljunk fel néhányat!: *Zeng az erdő, Csikós, A bor, a Cigány, Csavargólány, Málnás Miska, Lúdas Matyi, Aranymadár, Ember a híd alatt, A betyár, János vitéz, Falurossza, Házitücsök, Liliomfi* stb. A rendező meglepő szakmai felkészültségen kívül figyelemre méltó szervezői képességgel is rendelkezett. Ennek folytán a színjátszók munkájába nemcsak a fiatalok, hanem az idősebbek is örömmel bekapcsolódtak.

Az előadásokat zsúfolt ház előtt játszották Palánkán, de vendéggjátékra is jutott idejük. Sikerral léptek fel Újvidéken, Tóvároson, Erdővégen, Doroszlón, Péterrévén, Ókérén és még néhány vajdasági helységben.

Aztán a nagy lelkesedés, akarás napja is leáldozott. Először is felsőbb „rendeletre” az egyesületet kilakoltatták otthonából, és egy kocsmahelyiségbe irányították át. Később a művelődési egyesületet is megszüntették, a színjátszó szakosztályt beleolvasztották a Városi Népi Amatőrszínházba. Ez a véget is jelentette.

Vecsera Sándor, a nagy álmodozó, Palánka magyar művelődési életének zászlóvivője visszavonult. Letaglózta a felismerés, hogy már semmit sem tehet, a város részéről megnyilvánuló nagyon is egyértelmű meg nem értés felbomlasztotta a lelkes színjátszó társulatot.

A Duna-parti kisváros Sanyi bácsija régen nincs közöttünk. Csendesen, mély fájdalommal a szívében köszönt el tőlünk, mindenekelőtt a palánkaiaktól, akikkel együtt arról álmódott, hogy a városban élő kisszámú magyar közösséget eggyé kovácsolja, hitében, szellemiségében megerősítse.

Palánkáról az elmúlt évtizedekben nem sokat hallottunk, legalábbis a még ott maradt kis közösség sorsáról keveset. Valahogy úgy éreztük, hogy a mögöttünk maradt évek felmorzsolták azt a kis közösséget, hogy már nincsenek. Vannak. Újra egymást keresik a palánkaiak, újra az összefogásban látják, vélik felismerni azt az erőt, amely megmaradásuk, továbbélésük letéteményese lesz. Őszintén hisznek ebben.

A palánkai Vecsera Sándor Magyar Művelődési Egyesület újra vissza kíván térni arra az útra, amelyet a mostani egyesület névadója jelölt ki nemzettársai számára. Szellemiségében kíván újjászületni az ottani kis közösség. Remélem, ebbéli törekvésükben nem maradnak magukra!

Együtt a közös ügyért

Műkedvelő színjátszásunk szerepét, jelentőségét nem győzzük hangsúlyozni. Tesszük ezt őszinte meggyőződésből. S ennek a meggyőződésnek valós, tényeken alapuló fedezete van. Példák sora bizonyítja, hogy műkedvelő színjátszásunk nemcsak pusztán jelen volt és van művelődési életünkben, nemcsak az önnevelés, a nyilvános tanulás, a szellem értékeivel való ismerkedés lehetőségét kínálja mindazoknak, akik a mozgalom iránt érdeklődnek, hanem szálláscsinálója a hivatásos színházaknak is, hiszen – s ez is kétségbenvonhatatlan – színművészeinket az amatőr, a műkedvelő színpadok indították el a pályán, ott ismerkedtek meg először a világot jelentő deszkákkal, a színházzal.

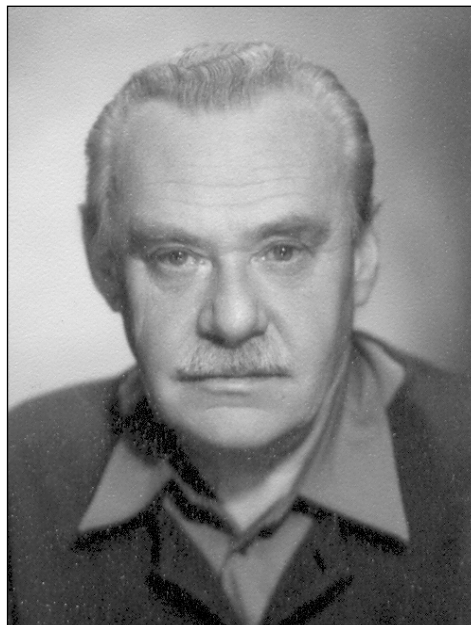
A negyvenes években, valamint az ötvenes évek elején hivatásos színházaink számára a műkedvelő színjátszók készítettek elő a „talajt”, teremtették meg a színházcsinálás lehetőségét. Az akkor alakult társula-

Berkó János

tokat az illetékesek a legjobb műkedvelő színjátszókból alakították meg.

A zombori Népszínház magyar társulata (1953-ban alakult, kapott hivatásos státust) ugyancsak a műkedvelő színjátszókra támaszkodott, azok segítségével végezte, végezhetette feladatát. A város színjátszó mozgalma volt az az alap, amelyre az akkor alakult színház építkezhetett (miután az új színház működéséhez szükséges anyagiak megvoltak), és amely annak – mármint a színháznak – tisztavirágéletében nagyon is meghatározó szerepet játszott. A zom-

Karcher István

bori Népszínház magyar társulata ugyanis mindössze öt szerződöttetett színésszel kezdte meg működését (azok is a műkedvelő színpadokról kerültek a társulatba), ennek ellenére nagy létszámú színpadi műveket tűzött műsorára, ami természetesen azt jelenti, hogy a szereposztásokban a műkedvelő színjátszók is helyet kaptak, hogy a színpadra kerülő produciókat közösen, együttes erővel hozták létre a hivatásosak és nem hivatásosak egyaránt.

A hivatásos és nem hivatásos színjátszás egymásra utaltságáról szóló, kissé talán

hosszúra sikeredett bevezetőben kívántam megfogalmazni néhány gondolatot, legalábbis ami színjátszásunk hőskorát, színházaink születésének körülményeit illeti.

A szándék, amely tulajdonképpen az írógép mellé ültetett, hogy erről a témáról újra szóljak, ezúttal ennek az egymásrautaltságnak egy olyan vonatkozására szeretné felhívni a figyelmet, amely ez idáig elkerülte érdeklődésünket. Amikor ugyanis színházaink születésének körülményeivel foglalkozunk, akkor általában azok nevét említjük meg, azokra gondolunk, akik az immáron hivatásos státussal „rendelkező” társulatban kaptak helyet, tehát profik lettek. S ez valahogy természetes is, habár – én most valahogy ezt szeretném hangsúlyozni – véleményem szerint nem volna szabad megfeledkeznünk azokról sem, akik szívvel-lélekkel ügyködtek a színházcsinálók táborában, és később is, amikor már működött a színház, ott voltak a színpadon, a hivatásosak előadásaiban, persze anélkül a bizonyos hivatásos státus nélkül.

A zombori Népszínház magyar társulatát azért említem, mert személyesen is részt vettem abban a közös munkában, amely az akkor alakult színház működését meghatározta. Annyi év elteltével azonban most nem minden lelkiismeret-furdalás nélkül foglalkozom a témával, mindenekelőtt azzal, hogy mennyire félretettük azokat, akiknek a neve ott szerepelt a bemutatókat hirdető plakátokon, akik együtt vitték sikerre a színház kisszámú hivatásos színészével a produciókat. Arcok bukkannak fel

képzeletben, ismerős nevek betűi csodálkozhatnak rám kissé talán szemrehányóan, az elfelejtettek szomorúságával. Néhányukat most megidézem a tisztelet, az őszinte megbecsülés szándékával, mert úgy érzem, sőt hiszem is, hogy az ő segítségük nélkül nem szólaltak volna meg a múzsák Zomborban (nemcsak Zomborban, hanem Nagybecskerekben és Topolyán sem), nem születhetett volna meg a színház.

Dováth Arisztid. A zombori magyar műkedvelő színjátszás egyik magasan kiemelkedő egyénisége. Az ötvenes évek elején hívta fel magára a figyelmet érett, átgondolt, a legapróbb részletekig kigondolt játékaival, és sokan, akik már akkor a zombori színház megalakításának a gondolatával foglalkoztak, úgy érezték, hogy a fiatal, rendkívül tehetséges színjátész első hivatásos színházuk oszlopos tagja lesz majd. Nem lett. Dováth Arisztid úgy érezte, hogy az építészmérnöki diploma, amelyet akkor már a kezében tartott, véglegesen egy másik pálya iránt kötelezte el. De a színpadról sem mondott le. A műkedvelő színjátszás lett élete másik nagy szerelme. Először Edward Knoblauch *A faun* című színjátékában láttam Szilváni szerepében. 1953. április 26-án, a zombori Népszínház magyar társulata megalakulásának az előestéjén volt a bemutató. Aztán már együtt léphettem vele a hálás, színházszerető zombori közönség elé (Jovan Sterija Popović: *A gonosz asszony*, vígjáték, Molnár Ferenc: *Olympia*, vígjáték, René Fauchois: *Szegény Mavrier*, színpadi mű és Fodor László: *A templom egere*, vígjáték), és együtt örülhettem, lelkesedhettem, együtt oszthattam meg Dováth Arisztiddal (s a többi hivatásos és nem hivatásos kollégáimmal)

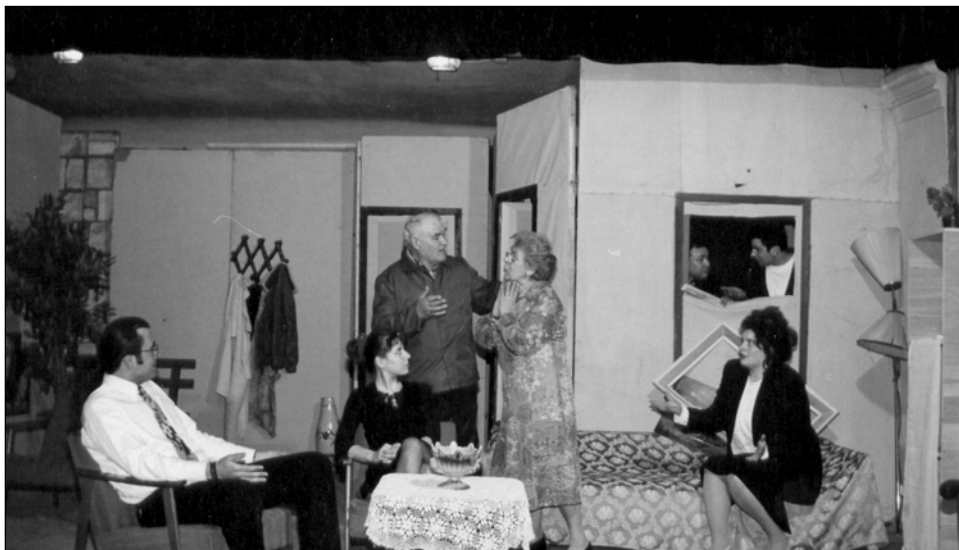
Jelenet a *Protekcio* és

az *Édes fiaim* című előadásokból

A Jaj, a mama! című előadás

Jelenet a *Kölcsonlakás* című vígjátékból

azokat a perceket, pillanatokot, amelyeket az akkor alakult (1953. október 15-én volt az új társulat színházavató előadása) színház első előadásai nyújtottak számunkra, és amelyek már az első évadban megteremtették, megerősítették annak létjogosultságát.

Dováth Arisztid a hivatásos zombori magyar színház megdőbentő, váratlan felszámolása után sem fordított hátat a színpadnak. Nevét még a hatvanas években is ott láttuk néhányszor a zombori Petőfi Sándor Művelődési Egyesület plakátjain. Öt évvel ezelőtt a zombori Kaszinóban a helybeli színjátszók előadásán találkoztam vele. Mintegy fél évszázad után. Az igazi színházi ember ragaszkodásával, szeretetével beszélt az előadásról és a fellépőkről.

Dováth Arisztid nemcsak a zombori, hanem a vajdasági magyar műkedvelő színjátszás kiemelkedő alakja is volt. Volt, mondom, mert néhány évvel ezelőtt örökre itt hagyott bennünket.

Karcher István. Fényképész volt. Mestere a szakmának. Műtermében sokan megfordultak, nemcsak a zomboriak, hanem a környékbeliek is. Az üzlet (praxis) mellett volt azonban még valami, ami ismertté tette a nevét. Karcher István neve ugyanis szorosan kötődik a zombori magyar műkedvelő színjátszáshoz. Annak egyik meghatározó egyéniségét tiszteljük benne. Különösen vonatkozik ez az ötvenes évek elejére, arra az időszakra, amely tulajdonképpen megteremtette a hivatásos színház megalakulásának a lehetőségét. Hogy az ismert fényképész milyen szerepet játszott a mozgalomban? Rendezett, színészi feladatokat vállalt, és nem utolsósorban: ahol csak tehette (mai kifejezéssel élve) lobbizott a színjátszás, az alakuló színház érdekében.

S tette ezt felelősségteljesen, rendkívül határozott módon, nem riadva vissza az akadályoktól, a meg nem értéstől, amely nagyon is jelen volt környezetében.

Berkó János. Főkönyvelő volt. Sokéves tapasztalattal. Felettese, munkatársai megbecsülték, mindig a legnagyobb tisztelettel szóltak róla. Berkó Jánost ez a megbecsülés, tisztelet övezte abban a másik világban is, amelyhez élete végéig ragaszkodott, melyben oly sok időt töltött. Ez a másik világ a színház volt. Ő is azok közé tartozott, akik önzetlenül segítettek az új színház megalakításában. Rengeteget köszönhattünk a nagyra becsült főkönyvelőnek. A zombo-

ri műkedvelő színjátszás legtapasztaltabbjaként csatlakozott a színházcsinálókhoz. Sokat tanultunk tőle.

Zsulyevics Antal. Asztalos volt. Érdekes, különös egyéniség. Szerette a színházat. Fáraasztó, napi munkája után alig várta, hogy ott ülhessen a próbateremben, vagy ott legyen a színpadon. Színpadi figuráit egyszerű eszközökkel oldotta meg. Közvetlen volt az életben is, a színpadon is. Hálás partnernek bizonyult.

Hubai Jolán. Hivatalnok. Ma már nyugdíjas éveit éli, és hiszem, hogy gondolatban gyakran felidézi a zombori színpadon eltöltött éveket. Éveket, mondom, mert

Hubai Jolán nemcsak némi időre jegyezte el magát a színházzal. Már 1953 áprilisában ott láthattuk Edward Knoblauch *A faun* című színjátékában, aztán amikor működni kezdett a hivatásos színház, örömmel bekapcsolódott annak munkájába. Az akkor már ismert műkedvelő színjátszót a *Szegény Mavrier* című vígjátékban láttuk (1954 márciusában), amint Zelma figuráját formálja meg hitelesen, de játszott az *Elcsérelt ember* című színjátékban is (Rózát alakította), és feladatot kapott Nušić *Dr.* című vígjátékában.

A zombori Népszínház magyar társulata öt szerződöttetett színésszel kezdte meg működését. Az öt színész mögött azonban ott volt mintegy 30 műkedvelő színjátszó. Ott voltak a színház igaz elkötelezettjei, akik önzetlenül támogatták a kis együttest, hogy megkapaszkodjon, hogy talpra álljon. Ezúttal csak néhányukat említettem. Tudom, nem hálás dolog ez, de mindenképpen pótolni igyekszem a pótolnivalót, mert mindannyian, akik azokban az években (de később is) felsorakoztak induló hivatásos színházaink mögé (a mozgalom tagjaira gondolok), megérdemlik, hogy számon tartjuk őket.

– Együtt a közös ügyért – hangoztattuk a múltban. Legalábbis, amikor színházainkról volt szó. Remélem, hogy ez a jelmondat ma sem veszítette el értelmét. Ez az írás is ennek a reményében készült.

A zombori színészgárda Magyarkanizsán 1964. május 10-én a járási versenyen

Szükség van a dél-bánsági műkedvelő színhátszás megújulására

A *Hét Nap* egyik utóbbi számában örömmel olvastam az *Életjeladás a déli végekről* című írást. A dél-bánsági magyar művelődési egyesületek találkozójáról számol be a szerző, nagyon is egyértelműen érzékeltetve ott élő nemzetársaink erkölcsi-szellemi megújulását. Jóleső érzés ezt hallani, hiszen a nemzeti lét egyik szilárd fundamentuma a művelődés, az a művelődés, amelynek kereteit az ott élő maroknyi magyarság a saját nemzeti kultúrájával tölti ki.

A hagyományok tisztelete, ápolása mind erőteljesebb a déli végeken. A művelődési egyesületek igyekeznek lehetőséget teremteni a különböző szakosztályok működtetésére, igyekeznek felkelteni nemzetársaik érdeklődését az öntevékenység, az önkifejezés hatékonysága, megtartó ereje iránt. Az eredmények, amelyeket ma a peremvidék magyarjai felmutatnak, figyelmet érdemelnek.

Gachal János

A mind színesebbé, gazdagabbá váló művelődési élet palettájáról azonban véleményem szerint hiányzik a műkedvelő színhátszás, vagy legalábbis nincs olyan mértékben jelen, mint azt megérdemelné, mint azt elvárnánk.

Ha valaki ezt a hiányt esetleg gyökértelességgel akarná magyarázni, hogy a Dél-Bánságban a műkedvelő színhátszásnak nem sikerült gyökeret eresztenie, annak a figyelmébe ajánlom a *Bokréta* című kiad-

ványt (műkedvelő színhátszásunk múltjának egyik leghitelesebb dokumentumát), mely megcáfolja ezt a feltevést.

A bánsági magyar műkedvelő színhátszás több mint száz esztendőre tekint vissza. Tehát múltja van; méghozzá gazdag, tartalmas múltja. Arról persze beszélni lehet és kell is, hogy ebben a mi megtépzott jelenünkben a dél-bánsági művelődési élet színes palettáján miért nincs ott – múltbéli rangjának fényében – a műkedvelő színhátszás. Előbb azonban megpróbálom felvázolni azt a képet, amelyet a dél-bánsági műkedvelő színhátszásról magamban hordok, és amelyről manapság is csak tisztelettel szólhatok.

Torontálvásárhely (Debeljača)

Kétségtelen, hogy a dél-bánsági magyar-műkedvelő színhátszás felleghvára – múltban és jelenben egyaránt. Ha visszapergetjük az idő kerekét, akkor látjuk, hogy már a XX. század elején, különösen ott a húszas és a harmincas években egy dinamikus, a műkedvelő színhátszás létjogosultságát igazoló tevékenység, mozgás gazdagította a falu művelődési életét.

1922 nyarán Torontálvásárhelyre került Gachal János református esperes. Ugyanebben az esztendőben az ő kezdeményezésére megalakult a Református Ifjúsági Egyesület és a Református Nőegylet (mind az ideig az 1890-ben alakult Református Egyházi Dal-egylet játszott fontos szerepet a művelődési

életben). Ezenkívül a Gazdakör megalakulása is az ő nevéhez fűződik.

Gachal Jánosnak szívügye volt a műkedvelő színjátszás, ezért népszerűsítésében úttörő munkát végzett. Mindenekelőtt sikerült a helybeliek érdeklődését felkeltenie a színjátszómozgalom iránt, sikerült nemcsak a fiatalokkal, hanem az idősebb nemzedékekkel is megszerettetnie a függöny mögötti világot. Az említett egyesületek mindegyikében eredményesen működött a színjátszó szakosztály. A korabeli krónikások szerint 108 színpadi mű került a közönség elé. Úgy érzem, ez a szám híven tükrözi a színjátszók munkáját.

Az említett egyesületek mellett a Spárta Sportklubban is (1911-ben alakult) otthonra találtak a színjátszók. Számos szépen megkomponált előadással lepték meg a nézőket (*Marika, Cigány, Iglói diákok, Nagymama, Piros bugyelláris, Az elcserélt ember* stb.).

Aztán ott volt az Ipartestület és az Önkéntes Tűzoltótestület. S megint csak azt kell mondani, hogy mindkét testületben szót kaptak a színjátszók is. S az adott lehetőséggel éltek is. Ezt bizonyítják azok az előadások, amelyekkel ők is a helybeli műkedvelő színjátszás életképességét tanúsították.

Hosszú lenne felsorolni azok nevét, akik meghatározó szerepet játszottak a színjátszómozgalom megszervezésében, kibontakozásában, ezért csak néhányat említünk meg közülük. Gachal János mellett tehát ott van még Vitkay Gyula református kántor, Vitkay Gyuláné, aki nem egy színpadi figura emlékezetes megformálásával ajándékozta meg a nézőket, aztán Vitkay Ilonka nevét is meg kell említenünk, továbbá Joanovics Emilét, Joanovics Emilnéét, Tóth Gizit, Sass Ibolyáét, hogy ne soroljam

tovább, hiszen azokban az években, ha jól számoltam (a krónikások jegyzeteit követve), 140 aktív színjátszója volt Debelyacsának, mostani nevén Torontálvásárhelynek.

A második világháború utáni években alábbhagyott ugyan az a lendület, amely az ottani színjátszók munkáját jellemezte, de szerencsére az érthető stagnálás nem sokáig tartott, úgyhogy a hetvenes évektől kezdve már újra lendületet vett a mozgalom, és visszazerezte egykor tiszteletet érdemlő rangját.

Ezt a korszakot, a hetvenes évektől kezdődött Mérges Sándor neve, munkássága fémjelzi. Mérges Sándor rendezett, játszott, szervezett, egyszóval páratlan szerepe volt a helybeli színjátszás életében. Hatvan bemutató plakátján találjuk ott a nevét. Elsősorban mint a darabok rendezőjét, de nem egy esetben színészi feladatot is elvállalt, így hát a társulat igen tehetséges jellemző színészeként is számon kell tartanunk.

Az utóbbi néhány esztendőben a torontálvásárhelyi színjátszók rendszeresen megjelentek a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók hagyományos találkozóján. A látott előadásokat mind Mérges Sándor rendezte. Felsorolom a produkciókat: Peca Petrović *Vadvirág* című vígjátéka, Biró Lajos *Tavaszi ünnep* (dráma), aztán az ismeretlen szerző vígjátéka, a *Nem úgy van, mint régen*, és mindenképpen legjobb előadásuk, Kisfaludy Károly *A kérők* című vígjátéka. Ez a darab jelezte a társulat stabilizálódását, szakmai felkészültségét.

Pancsova

1998 kora tavaszán alkalmam volt látni a pancsovai Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjátszóinak a Vajdasági Magyar

Amatőr Színjátszók III. Találkozására bejelentett előadását. Orbók Attila *Fiacskám* című vígjátékát mutatták be Jakus Viktória rendezésében.

Az előadás – amely még nem érett be, nem állt igazán össze – nem okozott csalódást. Ellenkezőleg! Egy kiegyensúlyozott, tehetséges társulattal ismerkedtem meg, amelynek ígéretes jövőt jósoltam, és ezt a véleményemet ott és akkor el is mondtam. Mivel a rendező, Jakus Viktória birtokában volt a szakmai ismereteknek, a színpad követelményeinek, és mivel maga az egyesület elnöke is biztatón nyilatkozott a társulat munkájáról, így hát érdeklődéssel vártam a fejleményeket; a további eredményeket. Sajnos, valami közbejött, közbejöhöt, merthogy a beígért és remélt továbblépés elmaradt. Újabb előadásokról, bemutatókról már nem kaptam hírt, és ez arra enged következtetni, hogy mint sok helyen másutt, itt is a stagnálás, a megrekedés következett be.

Természetesen egy előadás alapján felelőtlenség volna bármiféle következtetésbe bocsátkoznom, már ami a pancsovai magyar műkedvelő színjátszás elmúlt fél évszázadát illeti. Ezért remélem, hogy akad valaki, aki elmondja majd, hogy Pancsován nemcsak az elmúlt évszázad utolsó évtizedének a végén hallattak magukról a műkedvelő színjátszók. Nagyon nagy szükségünk lenne az ilyen jellegű adatokra, hogy végre teljes és valós képet kapjunk nemcsak a pancsovai, hanem az egész vajdasági műkedvelő színjátszásról.

Amit mégis tudunk a pancsovai műkedvelő színjátszásról – a korabeli krónikásoknak hála – az az, hogy 1925-ben egy fiatalokból álló lelkes csoport színvonalas

előadásokat mutatott ott be. A *Süít a nap*, az *Iglói diákok*, a *Falurossza* című produkciókat mindig telt ház előtt játszották. Sajnos, ez a lendület 1926-ban megtört, és elég hosszú ideig tartó vákuum következett be a színjátszók életében.

1938-ban Baksa Árpád református lelkész jóvoltából megalakult Pancsován a Református Keresztény Ifjúsági Egyesület, amelynek keretében a színjátszó szakosztály is helyet kapott. Szabó Lajos női fodrász foglalkozott a színjátszókkal (számuk több mint negyven).

Látjuk tehát, hogy Pancsován a második világháború előtti esztendőkből és valószínűleg az utána következő évtizedekben is életjelt adtak magukról a műkedvelő színjátszók (a kilencvenes évek végén megtartott bemutató is ezt igazolja).

Ürményháza

Hogy a színjátszás a mögöttünk maradt fél évszázadban mennyire volt jelen a falu életében, s milyen eredményeket ért el, arról sajnos keveset, nagyon keveset tudok. Az azonban, hogy Ürményházán a műkedvelő színjátszásnak nem sikerült gyökeret eresztenie, nem felel meg a valóságnak. Csak vissza kell lépniünk az elmúlt évszázad elejére, hogy meggyőződjünk a falu színjátszásának életképességéről.

Három egyesület is felkarolta a színjátszókat. A tűzoltótestület (az első előadásokat ott rendezték meg), aztán a sportegyesület és végül az Imaapostolság. A műkedvelő színjátszás első elkötelezettje Szarvas Mihály gyógyszerész, a harmincas évektől kezdve pedig Sípos László plébános volt az, aki messzemenően meghatároz-

ta Ürményháza művelődési életét (s ezen belül a színjátszást is).

Tudom, hogy senki sem szereti a statisztikai adatokat; de azért mégis leírom, hogy az ürményházi színjátszók (két évtized alatt) 45(!) bemutatót tartottak. (Csak néhány darabot említek: *Botcsinálta doktor*, *A bor*, *Falurossza*, *Tépett rózsza*, *Peleskei nótárius*, *A vereshajú* stb.) A rendezők mintegy 40 (!) színjátszó közül válogathattak!

Szó sincs tehát arról, hogy a színjátszómozgalom nem épült be a falu életébe. Sőt, nincs kizárva, hogy az említett fél évszázad alatt sem hallgattak Ürményházán a műzsák, csak éppen az volt a baj, hogy erről semmiféle információ nem jutott el hozzánk, és így arra a következtetésre jutottunk, illetve jutottam, hogy ott baj van a mozgalommal.

Jóleső érzéssel írom most le, hogy az elmúlt esztendőben, 2002-ben, sikerült megismerkednem az ürményházi színjátszókkal, azok vezetőivel. Szabadkán, a vajdasági magyar színjátszók szemléljén lépett közönség elé az Ürményházi Ifjúsági Klub színjátszó társulata, és sikerrel mutatta be Iváncsics Tamás *A tékozló fiú* című rockoperáját. Már maga a darabválasztás is meglepetést szerzett. Nehéz, igen bonyolult feladatra vállalkoztak a színjátszók. Kíváncsian vártuk, hogy a társulat miképpen oldja majd meg a rendezőpárnak, Viola Lujzának és Dulka Andornak az elképzelését. Megoldotta! S nem okozott csalódást sem a közönségnek, sem a szakmabelieknek.

Az ürményházi színjátszók előadása, tavalyi fellépésük a találkozón arról győzt meg, hogy a dél-bánsági kis faluban újjáéled a mozgalom, új erőket, tehetséges

színjátszók lépnek a reflektorfénybe, hogy tudunkra adják: van jelene Ürményháza színjátszásának (s hiszem, hogy jövője is lesz).

Székelykeve

Tavalyelőtt (2001-ben) Nagyikindán, az Egység Művelődési Egyesület színháztermében (a VI. találkozó alkalmával) a székelykevei Szalmaszál Ifjúsági Művelődési Egyesület színjátszói bemutatták Szofrán Tamás *Disznóvágás* című vígjátékát. Nagy sikere volt. A közönség sokáig nem akarta leengedni a színpadról az előadás résztvevőit. Magam is vörösre tapsoltam a tenyerem, és nem titkoltam őszinte lelkesedésemet, meghatódottságomat. A színpadról ugyanis nyelvünk, anyanyelvünk csodálatos muzsikája áradt, és simogatta végig a széksorokban ülőket. Jó volt ott ülni és hallgatni, ahogy jönnek felénk a szavak a maguk szépségében, jó volt látni, ahogy a székelykevei színjátszók ott a színpadon valami kedves egyszerűséggel, természetességgel mozognak, és keltik életre a darab meséjét.

Akkor ott, Kikindán úgy gondoltam, hogy műkedvelő színjátszásunk nagy családja új taggal gyarapodott, hogy a székelykeveiek előadása a kezdést jelenti. Nem tudom, mi történhetett, de sajnos korai volt az örömöm. A déli végekről nem érkezett hír, amely jelezte volna a székelykevei társulat továbbélését, továbblépését!

Sajnos, a székelykevei színjátszás tegnapjáról is alig tudtam meg valamit. Még a *Bokréta* című kiadvány is elég szűkszavú e kérdésben. Azt azonban jelzi, hogy már 1895-ben megalakult az Olvasó- és Gazdakör, később pedig az Önkéntes Tűzoltó-

testület. Említi még a kiadvány Szabadka Gyula nevét, aki szorgalmazta a műkedvelő előadásokat, valamint Hauschka György esperesét, aki ugyancsak sokat tett a falu művelődési életéért!

Hertelendyfalva

Mivel nem sikerült olyan adatok birtokába jutnom, amelyekkel érzékeltethetem volna azt a tevékenységet, munkát, amelyet a hertelendyfalvi műkedvelő színjátszók a második világháború utáni években kifejtettek, ezért a régmúlt húszas és harmincas éveit hívom segítségül, hogy bizonyítsam: a műkedvelő színjátszásnak gazdag hagyománya van ebben a Pancsova melletti kis faluban.

Hertelendyfalva művelődési életében fordulópontot jelentett az 1926. esztendő. Tomka Károly református lelkész megalakította a Református Keresztyén Ifjúsági Egyesületet. Az új egyesületben nagyon hamar megalakult a színjátszó szakosztály. Tomka Károlyné és Önböli András rendezőknek köszönhetően több mint ötven, más-más nemzedékhez tartozó színjátszót sikerült beszervezniük ebbe az öntevékeny munkába.

Amikor megalakult a faluban a Magyar Daloskör, a színjátszók ott is mindjárt szó-

hoz jutottak. Egyszóval: azokban az években színvonalas, figyelemre méltó előadások születtek Hertelendyfalván. A színjátszásban akkor elért eredmények köteleznek is!

Versec

Megint csak a visszapergetett idő segítségével és persze a *Bokréta* című kiadvány jóvoltából jutunk olyan adatokhoz, amelyek a város pezsgő, színes művelődési életében méltó helyet biztosítanak a műkedvelő színjátszóknak. Az Imaapostolság 1933-ban alakult meg, de az első színelőadásokra csak a következő esztendőben, 1934-ben került sor. 1938-ban a Szent Cecília Egyházi Énekkar is megalakult, amely szintén olyan gazdag lehetőségeket nyújtott a színjátszóknak, amelyek felmutathatták a műfaji sokszínűséget. A különböző jellegű műsoros esteken kívül – amelyek nemigen elégítették ki a színjátszókat – bohózat, vígjáték, színmű, dráma és bizony misztériumjáték is nagyon gyakran szerepelt a repertoárjukon.

Versec ma minden tekintetben a megújulás útjára lépett. Az ott élő magyarság életében jelentős változásokra figyelhetünk fel. Nagyon szeretném, ha ezek a változások a műkedvelő színjátszás újjászervezését, újraértékelését is előmozdítanák.

A hagyományok köteleznek

A számok néha elgondolkodtatják az embert. Kérdéseket fogalmaznak meg, amelyekre, bizony, nem is olyan könnyű a válasz. A *Bokrétában* olvasom (a két világháború közötti jugoszláviai magyar műkedvelő színjátszók almanachjáról van szó), hogy Temerinben a húszas és a harmincas években közel 150 színjátszót tartottak számon, közel másfél száz lelkes, a mozgalom iránt őszintén elkötelezett műkedvelő lépett a temerini közönség elé!

Sokan valószínűleg rácsodálkoznak a *Bokrétában* megfogalmazottakra, pontosabban arra a személy szerinti felsorolásra, amely tudunkra adja, hogy az említett évtizedekben a temerini rendezők 73 női (!) és 64 férfi szereplő között válogathattak, amikor egy-egy darab színpadra állítására vállalkoztak. Mondom, rácsodálkoznak, esetleg kételyüknek is hangot adnak, de ez a magatartás, megnyilvánulás csak azt bizonyítja, hogy nem ismerik, legalábbis nem

Jelenet *A vereshajú* című előadásból

elégé ismerik Temerin tegnapját, annak is a színjátszással kapcsolatos múltját.

Remélem, nem sokáig kell még várnunk, hogy kezünkbe vegyük azt a monográfiát, kiadványt, amely majd átfogó képet ad Temerin műkedvelő színjátszásáról, amely a teljesség igényével szól a mögöttünk maradt évek, évtizedek történéseiről. Temerinnek van mit felmutatnia, s ezt nemcsak a kételyüket megfogalmazók miatt kellene megtennie, hanem mindenekelőtt az ott élt és élő emberek megbecsüléséért.

A hölgy hozzám tartozik (1963)

Ezúttal – természetesen a teljesség igénye nélkül – érzékelnem igyekszem, próbálom azt a rendkívül pezsgő, tartalmas életet, mozgást, amely a húszas és a harmincas években a temerini műkedvelő színjátszást jellemezte.

A közösség legrégebbi egyesülete két-ségkívül a Temerini Községi Magyar Katolikus Polgári Kör volt. A Kör 1933-ban ünnepelte fennállásának 50. évfordulóját. Tehát már a XIX. század derekán megalapozta létjogosultságát. A Kör felemelke-

désében, arculatának kialakításában meghatározó szerepet töltött be annak egykori elnöke, Kopping Gáspár plébános. A nagy tekintélyű elnöknek sikerült a művelődés különböző területein komoly eredményeket elérnie – így többek között – a műkedvelés sokszínű palettáján a színjátszásnak is méltó helyet biztosítania.

Az Önkéntes Tűzoltótestület is a XIX. században alakult – pontosabban 1891-ben – Fernbach Lajos kezdeményezésére. A tűzoltótestület vezetősége már a kezdet kezdetén szorgalmazta a műkedvelő színjátszók munkáját. Nemcsak szorgalmazta, de támogatta is őket.

A Temerini Sport Klub 1918-ban alakult meg. A *Bokréta*ban fellelhető adatok szerint a színjátszók ott találtak igazi otthonra. A Temerini Sport Klub (amely az első években még a Temerini Torna Club nevet viselte, és csak később módosította nevét) lehetőséget teremtett, hogy a színjátszók a zenés műfajban is megmérettessenek. Operettzenekar alakult, amelynek vezetője és karnagya Stuchlik Lajos volt. Bemutatásra került a *János vitéz*, a *Mágnás Miska*, a *Marica grófnő*, a *Csárdáskirálynő* és még sok ismert és kevésbé ismert zenés darab.

Az Ipartestület színjátszó társulata a húszas évek elején hívta fel magára a figyelmet. Tényi János rendezéseinek tapsolt, tapsolhatott a közönség. Színre került az *Árvácska*, a *Juhászlegény*, a *Repülj fecském!*, a *Tépett rózsza*, a *Mit susog a fehér akác?*, a *Csavargó lány*. Színvonalas előadások kerültek ki Tényi János „keze” alól.

Kintornás család

A negyvenes éveket a megtorpanás, a stagnálás jellemzi, ami teljesen érthető, hiszen a háborús esztendőik igazán nem kedveztek a műzsáknak. Mégis már a negyvenes évek végén, de különösen az ötvenes években újra hallattak magukról a temerini színjátszók, újra akadtak, akik a temerini színjátszás megújításán fáradoztak. S újra megteremtették ennek a színjátszásnak a rangját.

Kezdetben a Testvériség Amatőrszínház, 1972-től pedig a Szirmai Károly Művelődési Egyesület színjátszó csoportja teremtette meg a lehetőséget a továbblépésre, a mind nagyobb számban jelentkező tehetséges fiatalok (de nemcsak a fiatalok) szakmai felkészítésére, a színpadon való megmutatkozásra.

A Közös lakás című színmű

A krónikásoktól (különösen azoktól, akik a színjátszással foglalkoznak) nem sokat tudhat meg az ember Temerin színjátszásának tegnapijáról. Azoktól azonban, akik évtizedeken át együtt éltek, együtt lélegeztek ezzel a színjátszással, már igen. Szabó Péter egyike azoknak, akik hűségesen szolgálták, és szolgálják még ma is a mozgalmat, és aki ma – legalábbis úgy érzem – a temerini színjátszás legilletékesebb krónikása.

Tőle tudom meg, hogy azokban az ötvenes években, de később is, olyan felkészült rendezők dolgoztak a színjátszókkal, mint amilyenek Titcz József, Tényi Teréz, Pósa Rózsa, Kasza Károly, Horváth Sándor vagy Kollár Mária voltak. Hogy milyen művek kerültek bemutatásra? Természete-

sen az akkori idők kedvelt műfajai: népszínművek, bohózatok, zenés vígjátékok. Néhányat felsorolok: *Elhagyott szerető*, *Zimbabwe-zombori szépasszony*, *Vörös hajú lány*, *Közös lakás*, *Szurdán esküszüink*, *Sárga liliom*, *Zeng az erdő* és így tovább.

Az elmúlt évtizedek alatt 60 bemutatót láthatott a temerini közönség. Impozáns szám. Már ez is elegendő anyag lenne ahhoz a bizonyos monográfiához, amely, ugye, várat magára. Mindenesetre az anyag megvan. Szabó Péter őrzi a sok-sok fotót, plakátot, mindazt, ami a temerini színjátszás múltját jelenti.

Szabó Péter egyébként 1964-ben debütált a *Tabáni orgonák* című zenés darabbal. Rendkívül termékeny pályafutása alatt több mint 40 produkciót állított színpadra.

Újra csak néhányat említek: *A miniszter felesége*, *Elveszett paradicsom*, az *Ibolya*, *Fejek Ferdinándnak*, *Szexbogyó*, *Palicsi nyár*, *Négyen éjfélkor*.

A kilencvenes évek derekán úgy látszott, hogy egy igen érdekes, sokat ígérő korszak kezdődik a temerini színjátszók életében. Hernyák György ismert színpadi szakemberünk ugyanis kapcsolatba került az akkori társulattal, és úgy látta, úgy érezte, hogy az összetettebb színházi feladatokra is képes! S nem tévedett. A tehetséges fiatal gárda nem titkolt lelkesedéssel fogadta a rendezőt és természetesen azt az elképzelést, rendezői koncepciót, amely hátat fordítva a hagyományos színjátszásnak minden tekintetben az újszerű színpadi megoldásokra, formanyelvre támaszkodott.

Hat igen jelentős előadás született abban a periódusban, helyesebben mondva: a Hernyák-korszakban. Az egyik Mrožek *Nyílt tengeren* című, ritkán játszott műve, a másik Angelo Beolco *Csapodár madárka* című komédiája volt. Az előbbi produkcióval a temerini színjátszók részt vettek az ópázovai (Stara Pazova-i) szemlén (a legjobb vajdasági együttesek hagyományos találkozóján), és onnan rangos elismeréssel tértek haza, míg a másik előadással, a *Csapodár madárka* cíművel a vajdasági magyar amatőr színjátszók III., bácskerteszi találkozóján arattak osztatlan sikert! A temerini színjátszók, köztük olyanok, mint Péter Szabó Andrea, Nagy Tibor, Balogh Sándor és Góz László valójában remekeltek a kis bácskai faluban.

Hogy mi következett a Hernyák-korszak után? Ezt kizárólag a temerini színjátszók válaszolhatják meg. Remélem, nem elégednek meg egy-egy kollázs- vagy kabaréműsor bemutatásával. Szabó Péter – mint

mindig – most is derűlátó. Úgy látja, Góz Lászlóék újabb komoly színházi feladatok megvalósítására készülnek. Jó lenne hinni, hogy ez így igaz, s hogy már a közeljövőben újra alkalmunk lesz színpadon látni a temerini színjátszókat.

Temerin színjátszása múltjának töredékeivel igyekeztem érzékelni, visszahozni azokat az eseményeket, történéseket, amelyek a mozgalomnak rangot, nagyon-nagyon komoly rangot teremtettek, amelyek felmutatták a lehetőséget az önkifejezésre, a művelt, művészetet értő és szerető közönség nevelésének jó eszközére. A hagyományok köteleznek! S a színjátszásnak Temeriben nagyon gazdag hagyománya van.

Szükség van a színjátszó együttesek találkozóira

Muzslyán a közelmúltban véget ért a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók IV. Találkozója. Az eredményeket ismerjük, a látottak mérlegelésére, értékelésére vonatkozó vélemények többé-kevésbé már megfogalmazódtak. Általában pozitív kicsengése volt ezeknek a véleményeknek, amiből arra lehet következtetni, hogy a rendhagyó körülmények között lebonyolított rendezvény minden tekintetben műkedvelő színjátszásunk fejlődésének újabb fejezetét fogalmazta meg a maga módján.

A találkozó egyébként alkalom volt nemcsak az ilyenkor szokásos szakmai beszélgetésekre, véleménycserére, hanem többek között műkedvelő színjátszásunk tegnapijának a megidézésére is. Például kérdésként merült fel, hogy a múltban miért hiányoztak az ilyen jellegű rendezvények a magyar színjátszó mozgalomból. Mert ugye tény, hogy 1996-ban – hála mindenekelőtt a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetségnek – sike-

rült megrendezni az első találkozót. Ezzel szemben a román, a ruszin és a szlovák színjátszók évtizedek óta rendszeresen, minden évben megtartják a maguk szemlét?!

A kérdésre nem is olyan könnyű a válasz. Azt viszont mindjárt meg kell mondani, hogy tulajdonképpen egy újjászületett, újraálmódott találkozóról van szó. Mert hála hűséges színházi krónikásainknak, sok mindent megtudhatunk, ha esetleg belelapozunk a *Magyar Szó* 1950. április 4-ei számába. Műkedvelő színjátszóink akkori találkozójáról van szó. A címben olvassuk: „Harmadszor is Kikinda nyerte meg a vajdasági magyar műkedvelő együttesek versenyét”. Nagyra becsült írónk, publicistánk, Sulhóf József írásáról van szó, amelyben részletesen szól a magyar színjátszó csoportok szemléről, versenyéről. Érdekes néhány sort idézni az említett írásból: „Lezárult a vajdasági magyar amatőr színházak és műkedvelő együttesek idei nagy versenye. Hetek és hónapok sok izgalmossal járó versengése után szombaton és vasárnap tartották meg Zentán a befejező előadásokat, a döntő versenyt... Kilencvennél (!) több műkedvelő együttes versenyzett a három első helyért, amelyeket végül – a járási, a körzeti, a kerületi versenyek után – a szubotocai Magyar Népkör, a zrenjanini (nagybecskereki) Petőfi Sándor és a kikindai József Attila együttese szerzett meg.”

Az írást böngészve három dologra mindenképpen oda kell figyelni. Az első, ami szinte fejbe kólint bennünket: több mint kilencven magyar színjátszó együttes vett részt a nemes megmérettetésben, hogy aztán a többlépcsős selejtezők után a három legjobb kerüljön a döntőbe. Szerényen és

nagyon halkán megjegyzem: az idén összesen tizenhárom színjátszó csoport nevezett be a IV. találkozóra. Gondolkozzunk el ezen a két adaton!

A másik írásból megtudjuk, hogy harmadszor nyerték el a legjobb együttesnek kijáró díjat (a zentai döntőn 1950-ben Galsworthy *Ezüstszelence* című művének a bemutatásával érdemelték ki). Tehát a bán-sági kisváros színjátszói már fél évszázaddal ezelőtt is felhívták magukra a figyelmet színvonalas előadásaikkal, s bizony teszik ezt ma is (gondoljunk csak a kikindaiak *Mockinpott úr kínjai és meggyógyíttatása* című előadására!)

S aztán harmadik dologként azt említeném meg, hogy azokban az években (az ötvenes évekre gondolok) műkedvelő színjátszásunk gondjaival, problémáival és természetesen sikereivel jeles szerzők foglalkoztak, irodalmunk, újságírásunk nagyon is ismert és tisztelt egyéniségei! Rendszeresen írtak színjátszóink bemutatásáról, ott voltak az akkori találkozók, szemléken, és bizony nem tettek különbséget a hivatásos és nem hivatásos színjátszás között, már ami a szakember etikusságát illeti!

A Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozója nagyon nagy szükség van. Szükség volt rá ötven évvel ezelőtt is. Ezek a találkozók ugyanis rádöbbennek bennünket, hogy a színház közösség-összetartó hatalom, és amíg vannak, amíg lesznek, akik ezt a „hatalmat” gyakorolják, addig a mozgalomért, színjátszásunk létéért nem kell aggódnunk. Persze, azért jó lenne, ha a mozgalom tevékenységére a színházi szakma ismert egyéniségei is odafigyelnének, valahogy úgy, mint fél évszázaddal ezelőtt!

Színjátszó csoportjainknak szilárd alapokra van szükségük

Évek óta elgondolkoztató jelenség foglalkoztatja mindazokat, akik szívükön viselik a színjátszó mozgalom sorsát. Arról van szó, hogy a legtöbb helyen (a város, a falu vagy egy kis település műkedvelő színjátszásában) még mindig csak időszakos jellege van a mozgalomnak! A művelődési egyesületek színjátszó csoportjai évekig nem hallatnak magukról, aztán egyik napról a másikra azt tapasztaljuk, érzékeljük, hogy életjelet adnak, meglepően színvonalas előadásokkal lepnek meg bennünket. A fénymadár módjára újjáéledő csoportok azonban néhány év után kifulladásra, és újból egyszerűen „elhallgatnak”!

Az okok után járva az illetékesek a legtöbb esetben az anyagiak hiányával magyarázzák a gyakori hullámvölgyeket, azt a furcsa libikókát, amely olyannyira jellemző jó néhány színjátszó együttesünkre. Aztán a szinte lehetetlen munkakörülményekre is

hivatkoznak egynéhányan. Ez az állítás, hivatkozás azonban eléggé megalapozatlan, mert hát akkor hogyan történik, történhet meg az, hogy az érintett színjátszó csoportok hosszúéves hallgatás után egyszerre csak remek előadásokkal rukkolnak elő a lehetetlennek tűnő körülmények között is!

Ilyenkor, amikor ez a kérdés „napirendre” kerül, mindig John Steinbeck néhány sora jut eszembe, az a néhány sor, amely a valamikori Tiszai Ünnepi Játékok műsorfüzetében volt található, és amellyel a játékok szervezői várták és köszöntötték a résztvevőket és persze a közönséget is. Ez a mottószerű néhány sor, idézet így hangzik: „A színház a világ egyetlen olyan intézménye, amely négy évezred óta haldoklik, de sohasem adja meg magát. Szívós, áldozatkész emberekre van szüksége, ezek tartják életben.”

Úgy érzem, hogy ebben az idézetben fogalmazódik meg az, amire ma (s általában nemcsak ma) a mozgalomnak szüksége van! Szívós, áldozatkész emberekre, olyanokra, akik őszintén és egyértelműen elkötelezik magukat az ügy érdekében, akiket sem az anyagiak hiánya, sem a nehéz, sokszor szinte elviselhetetlennek tűnő munkakörülmények nem kényszerítenek térdre!

A jegyzet megírására tulajdonképpen a nagykikindai találkozó előtti hangulat készítetett! Meglepődve tapasztaltuk ugyanis, hogy jó néhány olyan együttes is benevezett színjátszóink rangos seregszempléjére, amelyekről régen nem hallottunk, és

valahogy úgy gondoltuk, hogy talán hátat is fordítottak a mozgalomnak. Benevezésüket örömmel nyugtáztuk abban a reményben, hogy részvételükkel, a mozgalomban való határozott jelenlétükkel stabilizálódik a műkedvelő színjátszás közösségükben. Tehát nem kampányszerű megmozdulásról van szó, hanem annál sokkal, de sokkal többről.

Örömmel fedeztem fel tehát a benevezettek névsorában az új társulatokat. Ebbe az örömben azonban jó adag ürem is vegyült. Nem találtam ugyanis jó néhány olyan társulat nevét, amelyet joggal elvártam volna. A szenttamásiakra gondolok (a vajdasági magyar színjátszás egyik legrangosabb együttesére), aztán a kulai és a verbászi színjátszókra, a szilágyi társulatra, a bezdániakra és hogy ne soroljam tovább!

Tudom, hogy például a kulai Népkör színjátszói csak a kilencvenes évek derekán kapcsolódtak be komoly stagnálás után újra a mozgalomba, és az elmúlt évek során egymás után „gyártották” a jobbnál jobb előadásokat, és nagyon hamar feltornázták magukat műkedvelő színjátszásunk élvonalába! Most nem lesznek ott a találkozón! Merem remélni, hogy ezúttal csak egy kisebb fajta rövidzárlatról van szó, és semmi esetre sem az újbóli elhallgatásról! A szenttamásiakkal kapcsolatban is csak azt mondhatom, hogy valószínűleg csak egy kis megtorpanásról lehet szó, mert egyszerűen nem tudom elhinni, hogy egy olyan remek, rendkívül tehetséges társulat, mint a

szenttamási, egyik napról a másikra „eltűnjön” a mozgalomból!

Úgy gondolom, hogy a kikindai találkozó után sok mindenről szót kellene ejteni. Amikor azt mondom, hogy sok mindenről, akkor arra gondolok, hogy a szakmai kérdések mellett mindenekelőtt a színjátszó csoportok létjogosultságával, helyzetével is foglalkozni kellene és természetesen arra is feleletet kell majd kapni, hogy mi is okozza a stabilnak hitt társulatok váratlan megtorpanását!

Színjátszó mozgalmunk léttjogosultsága

88

Színjátszóink nagykikindai találkozója már elmúlt. A színházi esték forró hangulatát, a színek és fények csodálatos kavalkádját, a bánsági város vendégmarasztaló ragaszkodását már csak elvéve említjük, ha egyáltalán említjük. Amíg tartott színjátszóink nagy seregszemléje, addig a mozgalom is mintha nagyobb életteret kapott volna. Elmozdult művelődési életünk pereméről, és tudunkra adta, hogy van, hogy szerényen, csendben teszi a dolgát. Nap mint nap beszámoló, tudósítások adtak hírül, hogy lám itt, a Vajdaságban ki mindenki barátkozik a műzsákkal, hogy a legkisebb falvakban is megkondították Thalía templomának a harangját! Mondom, nap mint nap adták egymásnak a kilincset Nagyikindán a tévések, a rádiósok, a sajtó munkatársai. S ez így volt rendjén. S mindenképpen köszönettel tartozunk nekik, hogy valós képet adtak a találkozóról, hogy a mozgalom iránti megbecsülésünket nem hallgatták el.

A díjazottak és a VMMSZ vezetői a nagykikindai színpadon

Színjátszóink rendhagyó ünnepe tehát immár mögöttünk van. Következnek a szürke hétköznapok. Az együttesek maguk felé fordulnak. A kikindai találkozó motiváló hangulata, tapasztalata érdeklődésünket már a holnap felé irányítja. Hiszen lassan készülni kell az új évadra, az új találkozóra. S akkor újra kiléphetnek félretett kis világukból színjátszóink, hogy tudunkra adják: dolgoznak, tehát vannak! S akkor újra felfedezik őket, rájuk csodálkoznak, vállukat veregetik, elismerő szavakkal halmozzák el őket, mondván, senki sem gondolta volna, hogy mire képesek. S aztán, ugye, jön megint a feledés sülylesztője. S ez ellen semmit sem tehetünk. Valóban?

Néhány szó erejéig engedtessek meg nekem, hogy színjátszó mozgalmunk iránt támasztott elvárásaimról, az esetleges elő-

készületekről és általában magukról az együttesekről szóljak.

Amióta ugyanis a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség égisze alatt helyet kapott a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszó Találkozója, azóta rendszeresen követhetők a mozgalmon belüli történések, színjátszó együttesek munkája. Érzékelhetjük mindazokat a pozitívumokat, amelyek előbbre viszik színjátszásunkat, és azokat a negatívumokat is, amelyek hátráltatják, gúzsba kötik a továbblépés lehetőségét.

Az elmúlt évek tapasztalataiból ítélve úgy érzem, néhány színjátszó együttesünk szilárd alapot teremtett magának, arra építkezik nagyon is sikeresen. Manapság például a stabilitás, a rendszeres, folyamatos munka jeleit érezhetjük a kikindai Egység Művelődési Egyesület színjátszó-

inak tevékenységében. Ez a határozott arculatú bánsági társulat érdekes, s nem utolsósorban igényes műsorpolitikájával (a *Mockinpott úr kínjai és meggyógyítósa*, *A nyugati világ bajnoka* és a *Néma levente* után az új évadra is meglepetést tartogat számunkra) és a műsorra tűzött darabok színvonalas feldolgozásával évek óta a vajdasági magyar műkedvelő színjátszás rangját növeli. S ugyanez mondható el a bácskerteszi Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjátszó társulatáról is azzal a különbséggel, hogy ez a bácskai kis falu a zenés műfajnak teremtett rangot. A bácskerteszi színjátszók munkáját is az igényesség jellemzi, no és a folyamatosság, ami ugye azt bizonyítja, hogy azok, akik abban a kis közösségben a műkedvelő színjátszást éltetik, akik igyekeznek a működés feltételeit megteremteni, ugyancsak elkötelezettjei a mozgalomnak.

A stabil, állandó jelleggel működő társulatok közé sorolnám a zentai színtársulatot, azokat a fiatal színjátszókból verbuválódott csoportokat, amelyek mindig valami újjal, valami igazi színházi „csemegével” lépnek meg bennünket. Ide tartozik a csókai Orpheus Theatre is, amelyet Szabó László értő, szakmai vezetésének hála, műkedvelő színjátszásunk egy nagyon is határozott, érdekes színfoltjaként tartunk számon. A bajmoki Jedinstvo–Egység színjátszóinak munkáját is a folyamatosság jellemzi. S a folyamatosságon kívül a színvonal is, amelyet évről évre felmutatnak, s ami mellett nem szabad csak úgy elmenni. A stabil társulatok közül a torontálorosziakat sem

szeretném kihagyni. A kis bánsági falu színjátszói Berta Ferencnek, a torontáloroszi és egyúttal a vajdasági színjátszó mozgalom kiemelkedő egyéniségének korai halála után is talpra álltak, volt erejük hozzá, hogy megtartsák helyüket színjátszásunk élvonalában. S a stabil, erős alapokra építkező társulatok közé kell sorolnom a bácsföldváriakat is. A Kultúrkör színjátszói az utóbbi néhány esztendőben mutatott munkájuk alapján mindenképpen rászolgáltak arra, hogy azok között legyenek, akiknek a tevékenységét nem az időlegesség jellemzi.

A bácsfeketehegyi Művelődési Egyesület Soma színtársulata pillanatnyi megtorpanása ellenére újra azt a színvonalat mutatta fel az idei találkozóon, amelyet megszoktunk, és amely arra utalt, hogy ez a nagy múltú társulat továbbra sem adja fel működésének eddigi formáját, amelyet a folyamatosság, a rendszeresség határozott meg.

Felsoroltam azokat a színjátszó társulatokat, amelyek működését ez idáig a folyamatosság jellemezte, és amelyek a nyári holt idenyt arra is felhasználják, hogy új darabokat keressenek, elképzeléseket fogalmazzanak meg a további munkában, tehát az előkészületek ideje is lesz a következő néhány hónap.

Nem tagadom: érdeklődéssel várom ezeknek az előkészületeknek az eredményét. Elvárásaim vannak a színjátszó társulatok iránt. S nemcsak a felsoroltak iránt, hanem a kikindai találkozóon debütáló társulatok iránt is. Számomra ugyanis ők jelentették az idei találkozó egyik legkellemesebb meglepetését. Örülök, hogy

alkalmam volt látni azokat a produkciókat, amelyeket a tóbai, a nagybecskereki, a tornyosi, a zentagunarasi, a székelykevei és az újvidéki színjátszók mutattak be. Ezeknek a magukról újra életjelet adó színjátszó csoportoknak a fellépése jelzésértékű volt a számomra, és azt példázta nagyon is értelemszerűen, hogy igen jelentős, kedvező mozgások észlelhetők a mozgalomban. És ha ehhez még hozzáadjuk, hogy a torontálvásárhelyi, a szabadkai, a zombori, a muzslyai színjátszók sem fordítottak hátat a találkozóknak, műkedvelő színjátszásunknak, akkor a mozgalommal szembeni derűlátásunkat igazán nem kell véka alá rejteni.

Színjátszóink iránti elvárásaink ezzel azonban még nem „merültek ki”. Meggyőződésem, hogy az új évadban azok a társulatok is bekapcsolódnak a mozgalomba, amelyek eddig ilyen vagy olyan okokból kifolyólag ezt nem tették. Nem akarom elhinni, hogy jövőre, színjátszóink VII. találkozásán nem lesznek majd ott a szenttamási, a kulai, a verbászi, a bezdáni, a szilágyi, a doroszlói, a pancsovai vagy a tordai színjátszó társulatok. Nem akarom elhinni, hogy akad akár egyetlen olyan együttes is a Vajdaságban, amely nem kíván részt venni a magyar színjátszó társulatok immáron hagyományos találkozásán.

Elvárások fogalmazódnak meg bennem, amelyek által színjátszó mozgalmunk holnapja válik gazdagabbá. Hogy ezeknek az elvárásoknak van-e reális alapjuk, azt majd azok mondják meg, akik lelkes, elkötelezett hívei a mozgalomnak.

Egy csoportkép üzenete

90

Az utóbbi időben nem egyszer igyekeztem felhívni a figyelmet arra, hogy a hivatásos és a nem hivatásos színjátszás közötti kapcsolat zsákutcába került! Ma már alig beszélünk a műkedvelő színjátszó csoportoknak a hivatásos színházi szakma által nyújtott önzetlen segítségéről. Ez sajnos így van, mivelhogy egyszerűen nincs miről beszélnünk. A hivatásos rendezők, színészek – néhány kivételtől eltekintve – nem érzik annak szükségét, hogy egyik-másik színjátszó csoport mellé álljanak, és színpadi tapasztalataikkal segítsék munkáját.

Pedig ugye tudjuk, hogy itt, a Vajdaságban hagyománya van, még hozzá igen gazdag hagyománya van ennek a közös, együttes munkának. (Hogy ne nyúljunk nagyon vissza az időben, ezúttal a Zentai Színtársulat 1900 és 1995 közötti tevékenységét hozom fel példának, amikor is a hivatásos és a nem hivatásos színjátszók

A szabadkai rendezői tanfolyam résztvevői 1949-ben

együttműködése példamutató volt.) Rendezőink és színészeink dicséretes módon nemcsak egy-egy rendezésre vállalkoztak, hanem bizony a színpadi munka mellett a színjátszó csoportok vezetését is elvállalták (Nagykikinda, Nagybecskerek, Bajmók, Szenttamás stb.).

Az ilyen közvetlen támogatási forma mellett azonban a színházi szakma más módon is segítette a mozgalmat. Az amatőr rendezők képzésére gondolok. Az olyan néhány hetes tanfolyamokra (a múltban szemináriumnak is neveztük), amelyeken a résztvevők elsajátíthatták azokat a szakmai alapismereteket, amelyek birtokában aztán már a színpadra állítás nem épp könnyű feladatára is vállalkozhattak. (Az alapszín-

tű képzés után természetesen a tanfolyam keretében a rendezés csínjának-bínjának magasabb fokával is megismerkedhettek.) A tanfolyam résztvevőit a színházi szakma legismertebbjei készítették fel a színjátszókkal való munkára a rendezés mesterségbeli ismereteinek gyakorlati alkalmazására.

A napokban Ferenczi Jenő kollégám egy nagyon régi fényképet mutatott. A fotós mintegy negyven személyt kapott lencsévégre talán nem is sejtve, hogy több mint fél évszázad után érdeklődéssel nézegetjük majd az általa készített csoportképet.

Jenő barátom sietett magyarázatot fűzni a rendhagyó fotóhoz, pontosabban azokhoz a mögöttes dolgokhoz, amelyek hozzá kapcsolódnak:

Emberek, események... Naplótöredék

„1949. január elején az egyesület titkára Ferenczi Jenő az újvidéki József Attila Kultúregyesületben tevékenykedett abban az időben közölte velem, hogy a vezetőség úgy döntött, engem küld el arra a rendezői tanfolyamra, melyet 1949. január 17-e és február 16-a között szerveznek Szabadkán. Természetesen a műkedvelő színjátszókról van szó, azokról, akik a tanfolyam elvégzése után a színjátszó csoportok élére kerülnek, azokkal dolgoznak.

A szabadkán eltöltött egy hónap alatt egy új világ nyílt meg előttem. A tanfolyam ideje alatt majd minden másnap megnéztük a Népszínház magyar társulatának egy-egy előadását. Aztán megtárgyaltuk a látottakat, elemeztük a jeleneteket, az alakításokat. Többször előfordult, hogy hosszúra sikeredtek az előadások, a beszélgetések, és ilyenkor bizony gyalog bandukoltunk Palicsra, merthogy ott szállásoltak el bennünket.

Felejthetetlen napok voltak azok. Igazi nagy színházban lehettem, ott állhattam azokon a világot jelentő deszkákon, megcsodálhattam a zsinórpadlást, az öltözőket, a hatalmas csillárt, a bársonyfüggönyt, szóval mindazt, ami a színházhoz tartozik. S hiszem, hogy a tanfolyam többi résztvevője is ugyanazt érezte, amit én. Az a több mint harminc kolléga, aki ott volt velem, hiszem, hogy még ma is féltve őrzik (legalábbis azok, akik még köztünk vannak) azoknak a napoknak az emlékét.

Különösen hálás vagyok a sorsnak, hogy akkor ott, Szabadkán olyan emberekkel, művészekkel hozott össze, akik aztán elin-

dítottak a színészi pályán, s akiket majdan, jóval később barátaimnak szólíthattam nagy tisztelettel, megbecsüléssel.

Laták István, a színház akkor igazgatója az irodalom világában igyekezett elkalauzolni bennünket, akárcsak Lévay Endre is. Garay Bélának rendező- és színészképzés volt a feladata. Pataki László pszichológiát, Siflis Irma beszédtechnikát, Stevan Jenovac pedig díszlettervezést és -készítést tanított. Kimondhatatlanul sokat megtanultunk az alatt az egy hónap alatt, és a tanfolyam befejezése után siettünk haza, mindegyikünk a maga kis közösségébe, hogy a szerzett szakmai ismereteket továbbadjuk.”

Ferenczi Jenő vallomása sok mindent elárul. Mindenekelőtt azt, hogy a műkedvelő színjátszásnak már a negyvenes évek derekán jelentős segítséget nyújtottak mind a hivatásos szakma, mind irodalmunk neves személyiségei. Színjátszó mozgalmunk minőségi előbbre jutásán fáradoztak sokan és önzetlenül, az őszinte segíteni akarás szándékával. Különösen az a felismerés szerzett érvényt, hogy a hivatásos és a nem hivatásos színjátszás közötti kapcsolat csak gazdagíthatja színházi életünket.

Manapság sokan másként tekintenek erre a kapcsolatra. Nem érzékelik termékeny hatását, kisugárzását. Ezt az alapálást egyik napról a másikra megváltoztatni természetesen nem lehet, esetleg elgondolkozhatunk rajta. Meg azon is, hogy az új érvezredben nyújthatunk-e többet, legalább annyit, amennyit elődeink nyújtottak műkedvelő színjátszásunknak.

Augusztus 9.

Napilapunkban olvasom: augusztus 24-én Titelen megkezdődik az immár X. Vajdasági Magyar Ünnepi Játékok! Jóleső érzéssel veszem tudomásul a hírt. Csillagos ötöst érdemelnek a szervezők. Az aracsí Pusztatemplom, a bácsi várrom és Versec után újra méltó helyen kerül sor a nyitó rendezvényre. A Tisza melletti község rendhagyó múltja jogán igazán megérdemli, hogy az immár hagyományos rendezvény nyitányának otthont adjon. A szervezőket a színhely kiválasztásában nyilván elsősorban ez vezérelte, és talán az is, hogy ezzel a döntésükkel segítik a kis magyar közösség újjáéledését, újjászerveződését, talpra állását.

„A második világháborút követően Petőfi Sándor néven művelődési egyesület alakult – olvasom a titeli nyitó rendezvényt kapcsolatos írásban –, de amikor az 1950-es

években a nemzetiségi művelődési egyesületek ideológiailag nemkívánatossá váltak, akkor megszűnt.” Több mint három évtized kellett ahhoz, hogy újra életjelet adjanak magukról a titeli magyarok, legalábbis azok, akik még ottmaradtak. Tiszavirág Művelődési Egyesület néven új szervezet alakult, amely folytatni kívánta azt az igen tartalmas munkát, amelyet az elődök elkezdtek. Ha visszapergetjük az idő kerekét, akkor látjuk, hogy a húszas, de különösen a harmincas években pezsgő művelődési életben volt része a titeli magyarságnak. Kezdetben a Katolikus Olvasókör igyekezett meghatározója lenni a művelődésnek, de mivel ez nemigen sikerült, 1918-ban megszűnt. 1923-ban újabb egyesületi megmozdulás történt. Megalakult a Szent Cecília Egyházi Énekkar, majd három évvel később, 1926-

ban a Katolikus Kör. Hervanek Ödön plébánosnak, a kör első elnökének és az akkori krónikásoknak a feljegyzéseire hivatkozva megállapíthatjuk, hogy a Katolikus Kör valóban, a szó szoros értelmében az ott élő közösség szellemi központja volt. Néhány szakosztálya működött, köztük a színjátszóké – méghozzá szép eredménnyel. Nagyobb személyzetű darabok bemutatására is lehetőség volt, hiszen állandóan 20-30 színjátzó várta, hogy színpadra léphessen. Az akkori titeli közönség láthatta a *Mézeskalács*, a *Mesék az írógépről*, a *Csikós*, a *Gyimesi vadvirág*, a *Sárga csikó*, a *Terézia nővér*, a *Csavargó lány* című darabokat, sőt még a *Hawaii rózsája* című operettet is. Kollár Lajos mellett Gelinek István, Tatay László és Starcz Lajos rendezett, de külön ki kell emelni Nonnenmacher Jenő nevét is, aki

1922 után főleg a szabadtéri előadások színpadra állításában jeleskedett.

1937-ben felépült a Katolikus Kör új, szép, tágas otthona, és ez minden tekintetben friss lendületet adott a szakosztályok munkájának. 1940 márciusában megalakult a Magyar Közművelődési Egyesület. Az egyesület lelkes vezetőségének ígéretes elképzelését azonban már nem sikerült megvalósítani.

Talán kissé egyoldalúan kizárólag a titeli műkedvelő színjátszás múltjára igyekeztem felhívni a figyelmet. Ennek az a magyarázata, hogy évek (vagy inkább évtizedek) óta foglalkoztat a vajdasági magyar nyelvű színjátszás múltja (s jelene is). Talán joggal állíthatom, hogy a titeli műkedvelő színjátszás is szerves része annak a képnek, amelyben a vajdasági

A titeli Katolikus Kör vezetősége

magyar színjátszás egésze megmutatkozik. Tudom, hogy a múltban alig vagy semmit sem hallottunk a titeliéről, hogy ott több mint három évtizeden át hallgattak a múzsák. Most esélyt látok arra, hogy újra megszólaljanak, hogy az ottani műkedvelők újra visszatérjenek a vajdasági magyar színjátszók nagy családjába.

Augusztus 10.

Ma is műkedvelő színjátszásunk foglalkoztat. Nem egyedülálló ugyanis a titeliek példája. Az utóbbi egy-két évben számos megmozdulásról kaptunk hírt. Olyan közösségekben kezdődött el a kisszámú magyarság önszerveződése, amelyekről alig tudtunk valamit. Művelődési egyesületek alakultak például a szerémségi falvakban, kis településeken, aztán a közelmúltban Rumán is összefogtak a még ott élő magyarok.

A nemzeti öntudat ébredésével, az erkölcsi-szellemi megújulás folyamatával természetesen az illetékesek foglalkoznak és magyarázgatják. Jómagam kizárólag műkedvelő színjátszásunk belső szerkezetének, pontosabban életének alakulása, változása révén próbálom érzékeltetni azokat az elmozdulásokat, amelyek derűlátásra adnak okot. Mert tény és való – s ezt bűn volna nem észrevenni –, hogy közösségünkön belül a nemzet fogalmának az újraértelmezése, jelentésének újragondolása sok mindent újjáfogalmazott egyénben és közösségben egyaránt. S ez az öntudatra ébredés a mozgalmat sem kerülte el.

Örülünk kell tehát, ha azt tapasztaljuk, hogy egymás után alakulnak a művelődési egyesületek, hogy működni kezdenek a különféle szakosztályok, köztük a színját-

szóké is, mert úgy érzem, ez igazolja előbbi gondolataimat.

Ne felejtjük el azonban, hogy azért öröm is vegyül örömünkbe. A *Bokréta* című kiadvány (a jugoszláviai műkedvelők almanachja, amely a két világháború közötti színjátszásunkról szól) nem egy fejezete nagyon is elgondolkodtató. Sorolhatnám most azokat a helységeket, településeket, amelyekben valaha a magyar műkedvelő színjátszásnak jelentős bázisa, mozgósító ereje volt. Volt – mondom, mert ma már nincs! Egy-két példánál azonban elidőzöm. Zsablya! A *Bokrétából* tudom meg, hogy ebben a dél-bácskai községben már a XX. század elején, a húszas és a harmincas években a magyar műkedvelő színjátszók igen tevékenyek voltak. A Zsablyai Magyar Olvasókör adott otthont a színjátszóknak, akik főleg népszínműveket, zenés darabokat mutattak be. A *Bokréta* név szerint felsorolja, hogy az előadásokban kik vettek részt. Utánaszámoltam. Mintegy 60 színjátszó nevével ismerkedhettem meg. S ma?

Csúrogon 1927-ben megalakult a Katolikus Legényegylet, majd később, 1935-ben a Keresztes Egylet. A színjátszók évente 3-4 bemutatót tartottak. Az előadásokat főleg Dobos János állította színpadra. Dobos Jánost tekintik egyébként a csúrogi műkedvelő színjátszás megteremtőjének. S ma?

S van még ilyen elgondolkodtató, elsomorító példa. A *Bokrétának* színjátszásunkról megrajzolt összképe ma már sajnos másként fest, de ez nem jelenti azt, hogy a közösségünkben észlelhető kedvező folyamatok ne korrigálhatnák a kép hiányosságait, hogy ne állíthatnák vissza azokat a

mozaikkockákat, amelyeket a mögöttünk maradt idő eltüntetett.

Még néhány mondat erejéig maradjunk a *Bokréta* című kiadványnál! Nagyon sokat jelent számunkra, a mozgalom számára. Több mint fél évszázadig azt sem tudtuk, hogy van, legalábbis nagyon sokan nem tudták. A közelmúltban újra kiadták, még hozzá Ausztráliában: a Délvidéki Magyar Könyvbarátok Köre. Nemzettársaink 400 példányt nekünk is megküldtek. Szép, nemes gesztus. Köszönet érte igaz szívből! A Vajdasági Magyar Művelődési Szövetséghez érkezett a rendkívül értékes ajándék.

A Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók idei, bácskerteszi találkozóján dr. Szöllősy Vágó László, a szövetség főtítkára a fellépő társulatok mindegyikét megajándékozta egy-egy példánnyal. Az előadásokat követő közös vacsorákon egyik-másik fiatal színjátszó lelkesedve jött oda hozzám, és magyarázta, hogy a nagyapja neve is benne van a könyvben, vagy korosabb műkedvelő közölte nem titkolt megadottsággal, hogy édesapja nevére bukkant a kiadványban.

Az ausztráliai *Bokrétáról* érdemben csak Dudás Károly szólt. Meleg hangú írásában a könyv jelentőségét méltatta, s hangsúlyozta azt az őszinte ragaszkodást, szeretetet, amely messzi kontinensen élő nemzettársainktól árad felénk. Dudás Károly nem egy beszélgetésünkön egy új, a második világháború utáni színjátszással foglalkozó Bokréta-kiadvány (azaz Bokréta-féle kiadvány) megjelentetésének a szükségességét is felvetette. Nagy szükség volna rá. S a folyamatosságot is elősegítené, hogy az utánunk jövő nemzedékek követni tudják a mozgalom útját.

Amatőrszínházaink rendezői

Balázs János

Színjászó mozgalmunk érdekes egyénisége. Régóta, több mint három évtizede figyelemmel kísérem mindazt, amit a mozgalomban, a mozgalomért tesz. Személyében nemcsak a rendezőt, hanem a színészt és az énekest is alkalmam volt megismerni. Tehetsége, meglepő szakmai jártassága minden esetben elismerést, munkája iránti tiszteletet váltott ki bennem.

Ezúttal azonban én mégis Balázs János rendezői munkásságát említem, talán azért is, mivel az utóbbi időben érdeklődése inkább a rendezés felé fordult, arra helyezte a fő hangsúlyt. S nem is tévedett, amikor a színészt és az énekest kissé háttérbe szorította (1988-ban Nóti Károly *Nyitott ablak* című zenés darabjában még mindig három „fachban” remekelt), mivel több évtizedes színpadi tapasztalatát így átadhatta azoknak is, akik úgy igazából most ismerkednek a színjátás fortélyaival! Szinetár György *Susmus* című vígjátékában, amelyet az elmúlt esztendőben a Muzslyán megtartott

találkozón láttunk (a Vajdasági Magyar Amatőr Színjászók IV. Találkozásjáról van szó), Balázs János már csak mint rendező „vett részt”!

A Szinetár-darabnál azonban érdemes lesz egy kissé elidőzni. Közel két évtizeddel ezelőtt (1981 áprilisában) a muzslyai Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjászói az akkori községi szemlén nagy sikerrel bemutatták Szinetár György *Susmus* című vígjátékát. Az együttes a bírálóbizottság döntése alapján továbbjutott, és részt vett a törökkanizsai községközi találkozó! Akkor Balázs János rendező a *Magyar Szónak* nyilatkozva (1981. ápri-

lis 11.) többek között megjegyezte: „Az ötödik színdarabot rendeztem, úgy érzem, ez volt a legsikeresebb. Egyébként az elmúlt időszakban munkánk nehézségekbe ütközött, nem volt megfelelő helyiségünk, sokszor a próbát is meg kellett szakítanunk, és egy másik épületben folytattuk. Helyzetem különösen nehéz volt, mivel rendező, színész, műszaki, zenei rendező, úgyszólván mindenese voltam. Eddig már sokszor megfogadtam, hogy nem kezdek újba, de a siker mindig elhomályosította a nehézségeket.”

Tehát közel húsz esztendő után Balázs János újra elővette a Szinetár-szöveget!

Persze nem azért kívánta ismét színpadra állítani a népszerű vígjátékot, mert az esetleg megkönnyítette volna a dolgát, hiszen egyszerűen csak le kellett volna „másolnia” a *Susmus* húsz év előtti rendezését, hanem mert úgy érezte, hogy most – sok mindent másként „csinálva” – mindekelőbb szakmai szempontból gazdagíthatja, színvonalasabbá teheti az előadást. S ez sikerült is neki.

Tulajdonképpen az szerettem volna elmondani, hogy Balázs János azok közé tartozik (az amatőr rendezőkre gondolok), akik sohasem elégedettek munkájukkal, akik mindig úgy érzik, hogy jobban is sikerülhetett volna az általuk rendezett előadás! Ez az elégedetlenség aztán rákényszeríti rendezőinket arra, hogy újabb megoldások felé forduljanak, hogy megpróbálják kijavítani azokat a hibákat, amelyek az általuk rendezett előadásban negatívumként jelentkeznek. A muzslyaiak két Szinetár-bemuta-

tójából – annak ellenére, hogy két évtized választja el őket egymástól – ez a rendezői magatartás nagyon szépen kiolvasható (gondolok a két előadás közötti minőségi különbségre)!

Balázs János különösen a zenés műfajokat „kedveli”, ami talán érthető is, hiszen mint énekes már nagyon régen nevet szerzett magának itt, a Vajdaságban (az Újvidéki Rádió szalagtára ma is őrzi azokat a szerzeményeket, amelyek az énekes népszerűségét megalapozták). Mindenesetre azok a zenés darabok, amelyek az ő „keze alól” kerülnek ki, a zenei szakember nagyfokú hozzáértéséről is tanúskodnak. Ezt bizonyítja például Nóti Károly *Nyitott ablak* című zenés vígjátéka is, amelyet két évvel ezelőtt mutatott be a muzslyai társulat, és aratott vele osztatlan sikert. (A *Nyitott ablak*ot is – a *Susmushoz* hasonlóan – hosszú esztendőket után rendezte újra Balázs János).

A muzslyai rendező sokoldalú, érdekes egyéniség. Olyan valaki, aki színjátszóként indult a „pályán”, így ismerkedett meg először a színpad titkaival, aztán legnevesebb énekeseink (a könnyű, szórakoztató zeneszámok tolmácsolóira gondolok) társaságában ízlelgette annak a világnak a csodálatos ízeit, és végül kezébe véve a rendezői „pálcát”, előadásokat álmodott és álmodik ma is a színpadra!

TISZTELET ÉS MEGBECSÜLÉS
KÍSÉRTE MUNKÁJÁT

Balázs László

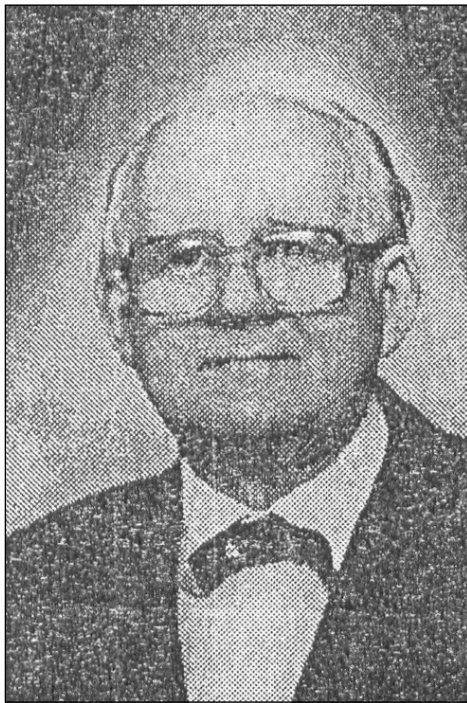

Altalában a vajdasági zenei élet egyik figyelemre méltó egyéniségéként ismerjük. Tudjuk, hogy több mint 150 dalt komponált (lemezen is megjelent 16), hogy jó néhány vajdasági operettnek a szerzője, hogy zenei munkásságáért számos díjat, elismerést kapott! De keveset tudunk – magamból indulok ki – arról a tevékenységéről, amelyet az elmúlt fél évszázad alatt az amatőr színjátszásban fejtett ki. Különösen vonatkozik ez rendezői munkásságára, amelynek – mindenekelőtt szilágyi tartózkodása alatt – meghatározó szerep jutott a kisbácskai falu és általában a Duna-táj amatőr színjátszásában.

Balázs László korán, még a második világháború kitörése előtt színpadközelbe került. Legényemberként egy operettben, az *Ide gyere, rózsám!* címűben lépett először közönség elé. Sikeres volt a fellépés. A fiatal színjátszót egy életre „megfertőzte” a színház varázsa, levegője. S mindjárt jött

is a következő feladat: eljátszotta Balogh szerepét Gárdonyi Géza *Annuska* című színművében. Hogy mennyire hatással volt rá Thalia temploma, mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy pedagógiai pályáját feladva – az ötvenes évek legelején – a szabadkai Népszínház akkor még létező operaszakához szerződött. Szabadkai tartózkodása azonban nem volt hosszú életű. A családi gondok hazaszóltatták. S így, ott-hagyva Szabadkát, visszakerült Szilágyira – a falu legnagyobb örömére.

Rendezői munkássága Szilágyin kapott lendületet. Miután a faluban felépült a művelődési otthon, lehetőség kínálkozott, hogy a falu rendkívül gazdag műkedvelő színjátszásának hagyományait újraélesszék. Balázs László vállalkozott erre a nem éppen könnyű feladatra. Megrendezte Nušić *Gyánús személy* című vígjátékát, amelynek tulajdonképpen mozgósító szerepet szánt – már ami a fiatal műkedvelők toborzását illeti. Több kabaréműsor megrendezése után figyelme mindinkább a zenés darabok felé fordult. Nemigen volt azonban választási lehetősége, ugyanis akkor – mint sajnos most is – hiányoztak a könyvtárakból a színpadi művek, nem volt kihez fordulni, a keresett művet nem volt kitől, honnan beszerezni. Balázs Lászlót azonban nem bátortalanították el ezek a gondok. Elhatározta, hogy szerzőként is próbát tesz. A *Palicsi nyár* című operettel debütált. Az ősbemutatót (Szilágyin), igaz, Varga Károly rendezte, de a későbbi években, amikor a szilágyiak újra műsorukra tűzték,

már Balázs László állította színpadra a népszerű operettet. Ugyancsak ő rendezte a Zomborban bemutatott előadást is. (Egyébként érdemes megjegyezni, hogy a *Palicsi nyár c.* operett 150 előadást ért meg, természetesen más-más rendezőkkel és más-más együttesek előadásában. A temeriniek például a magyarkanizsai ünnepi játékokon is bemutatták szép sikerrel).

Második operettje, a *Piros szegfű* is jó visszhangra talált (ezt is ő rendezte). Ezután megírta az *Elkésett vallomás* és a *Szeretni szép, szeretni jó* című operetteket.

Természetesen ezek is az ő rendezésében kerültek színpadra. Az idén, a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók III. Találkozóján a szilágyiak a *Szeretni szép, szeretni jó* című operettel léptek közönség elé. Ezt az előadást azonban már Balla Borbála rendezte a zenés műfajok iránti érzékkel, komoly szakmai felkészültséggel.

Természetesen csak néhány rendezését említettem, hiszen a teljesség igényével egy ilyen rövid írásban lehetetlen teljes képet adni munkásságának a műkedvelő színjátszásra vonatkozó részéről. Több mint 30 évig dolgozott Szilágyin (ma Zomborban él). Több mint három évtizedig foglalkozott a műkedvelő színjátszókkal. 75. születésnapjára a szilágyiak egy felejthetetlen Balázs-esttel ajándékozták meg.

A MOZGALOM
IGAZ ELKÖTELEZETTJE

Berta Ferenc

Berta Ferencről olvastam valahol, hogy ő a torontálorosziak mindene, rendezője, szervezője, „hadfi” a kultúra frontján. Műhelyében sok-sok izgalmas előadás született, s nála a háborús években sem hallgattak a műzsák. Kemény, bánsági fajta!

Engem ezúttal Berta Ferenc színházi műhelye érdekel, az a „műhely”, amelyre különösen az utóbbi időben kezdünk nagyon is odafigyelni, ugyanis évről évre olyan előadások kerülnek ki onnan, hogy azok nem kis meglepetésre igazi színházi élménnyel ajándékoznak meg bennünket. Érdeklődésem természetesen mindenekelőtt Berta Ferenc felé irányul, hiszen ő ennek a „műhelynek” a megteremtője, a „szellemi atyja”, az az ember, aki a színházról, a rendezésről megfogalmazott elképzeléseit igyekszik ott megvalósítani.

Nem könnyű a dolga. Nagyon gyakran mindent előről kell kezdenie (ugyanis

újabb és újabb nemzedékek kapcsolódnak be a színjátszók munkájába). A rendező-pedagógus türelmével, rátermettségével ő az, aki felvezeti a torontáloroszi kezdő színjátszókat a világot jelentő deszkákra, felvezeti őket, felvillantja előttük annak a varázslatos világnak a fényeit, megtanítja őket ott járni, ülni, beszélni, álmodni, megtanítja őket sírni, nevetni, és azok, akik tegnap még esetleg csak botladoztak ott, a reflektorfényben, „bajlódtak” a megformálható mondatokkal, a dialógusokkal, egyszerre csak azon veszik észre magukat, hogy onnan, a rivaldán túli sötétségből sok-sok szempár hálás melege nyúl feléjük, és az összeverődő tenyerek „muzsikája” már nekik szól, mert ők már nemcsak „botladoznak” ott, a színpadon, hanem különböző figurákat, jellemeket is megformálnak hitelesen, őszinte átéléssel!

Érdekes egyéniség Berta Ferenc. Csendesen, szerényen teszi a dolgát abban a csodálatos kis „műhelyében”. Az embernek látszólag az a benyomása, hogy a torontáloroszi rendező szeret csendes vizeken hajózni – már ami rendezői munkásságát illeti. Ha azonban egy kicsit is „utána járunk”, ha belelapozunk a torontáloroszi színjátszók műsorfüzeteibe, vagy ha egymás mellé állítjuk, összehasonlítjuk a látott torontáloroszi előadásokat, akkor nagyon hamar rájövünk, hogy tévedtünk, hogy Berta Ferenc rendező de még mennyire a kihívások embere, de még mennyire a merész, a rendező és a társulat számára egyaránt komoly próbatételt jelentő feladatok után kutat, és sohasem elégszik meg azzal, hogy csak „szórakozást nyújtson” a közönségnek. Mondanivalója van a számára. Üzenete.

1966-ban vette először a kezébe a rendezői „palcát”! Sulhóf József *Kidőlt a májusfa* című énekes népszínművét állította színpadra. Aztán jöttek sorban a szebbnél szebb rendezői feladatok: Tersánszky Józsi Jenő: *Kakuk Marci*, Csiky Gergely: *Kaviár*, Robert Thomas: *Szegény Dániel*, Vaszary Gábor: *Bubus*, Molière: *Képzelt beteg*; Dickens: *Házitücsök*, Illés Endre: *Türelmetlen szeretők*, Pintér Lajos: *Pogány tivornya*, Dušan Kovačević: *Balkáni kém*, Georges Feydeau: *Férj uram vadászni megy*, majd Bródy Sándor *A tanítónő* című színműve jelentette a nagy „erőpróbát”. Aztán Kőművesné Nyáry Márta *Kukkantson Orosziba* című tájjellegű összeállítás és végül idei rendezése, Edmond Moritz *Fatányér* című drámájának a színpadra állítása példázza a maga módján, hogy Berta Ferenc érdeklődése semmiképpen sem „ragadt le” egyik vagy másik műfajnál. Ellenkezőleg: annak sokszínűségével igyekezett szembesülni, vállalva a legkomo-

lyabb „megmérettetést” is. (Jelenleg Alfred Jarry *Übü király* című drámája „foglalkoztatja”! Egy rendező számára kihívás ez a „javából”!).

Berta Ferenc sokéves rendezői munkája nemcsak a torontáloroszi, hanem a vajdasági magyar nyelvű amatőr színjátszás fejlődéséhez is nagyban hozzájárult. Komoly szakmai felkészültsége (ami az állandó önművelés eredménye), pedagógiai érzéke és nem utolsósorban a mozgalom iránti mélységes elkötelezettsége messzemenően meghatározta rendezői munkásságát. Pontosabban: meghatározza! Berta Ferenc ugyanis még sok szép, üzenetet hordozó előadással tartozik nekünk, a nézőknek! Hisszük, hogy emberközpontú, emberi melegséget árasztó produkciói (mint amilyen például a *Fatányér* volt) nem hiányoznak majd a jövőben sem a torontálorosziak repertoárjáról. Jogos elvárások ezek. Berta Ferenc mondta egyszer: „Ha van célod és feladatod, akkor ne gondolkodj sokat, cselekedj!” Ezt a cselekvést várjuk ma is, holnap is a torontáloroszi rendezőtől!

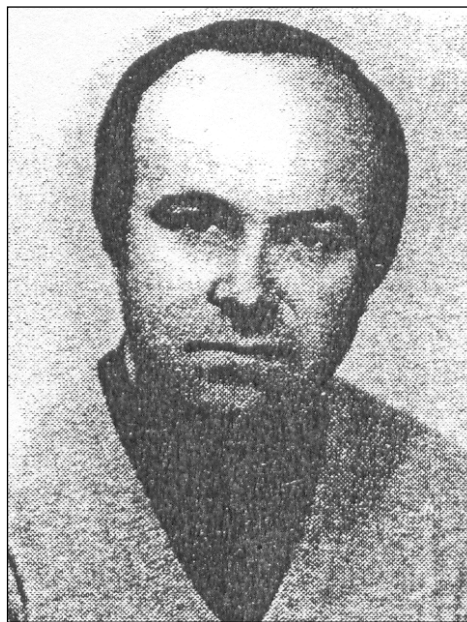
Bittó Tamás

A hetvenes évek elején, 1972 júniusában Kula volt a házigazdája a köztársaság legjobb amatőr színházainak, színjátszó csoportjainak. Tizennegyedik alkalommal került megrendezésre ez a rangos találkozó, amelyre eljutni bizony nem volt éppen könnyű! Ezért nem kis meglepetést okozott az őrszállási színjátszóknak a találkozón való részvétele. A kis bácskai falu társulata először a községi, majd a községközi és végül a vajdasági szemléken „harcolta ki” – teljesen megérdemelten – a továbbjutás jogát, végül pedig a kulai találkozón való részvételt.

Az őrszállási színjátszók Rivier *Paprikás csirke* című vígjátékával érték el ezt a sikert. Persze ennek nem mindenki örült. Nagyon sokan elmarasztalták a darabválasztást, mondván, hogy mi, magyarok nem tudunk szabadulni az ilyen könnyű, szórakoztató daraboktól. S közben megfélekedtek arról, hogy az említett vígjáték

egy nagyon jó előadásban került a nézők elé, hogy a darab rendezője kitűnő munkát végzett. A közel három évtizeddel ezelőtti előadást Bittó Tamás állította színpadra megfelelő szakmai felkészültséggel.

Bittó Tamásnak már akkor neve volt a vajdasági magyar színjátszásban. Több mint két évtizeddel korábban a mozgalom egyik úttörőjeként említik a nevét. 1950-ben „jegyezte” el magát a műkedvelő színjátszással. A *Pártütők*ben mint színész esett át a „tűzkeresztén”. Az ötvenes években, majd egészen a hatvanas évek derekáig inkább csak játszott. A *Csikós*, a *Liliomfi*, A *válogatós hölgy*, a *Cigány*, a *Sárga csikó*,

a *Naftalin*, Az *új rokon* – hogy csak néhány címet említsek – jelezte az igen tehetséges műkedvelő színjátszó útját, a színpad iránti őszinte elkötelezettségét.

„Színészkedés” közben persze tanulta a szakmát, úgyhogy később már nemcsak játszik, de rendez is! Méghozzá sikerrel. S megint csak címeket említek. A *Huszonnégy szál piros rózsza*, a *Meztelen ember*, a *Fruska*, a *Szép Salamon Sára*, az *Emberrek*, az *Egérút*, a *Nem olyan időkét élünk*, A *tanár úr vizsgázik*, A *doktor úr*, a *Revizor* (!), az *Egy bolond százat csinál*.

Sajnos manapság az őrszállási műkedvelő színjátszásról nem sok jót mondhatunk. Bittó Tamás is keserűen panaszolja: „Nincs kinek, és nincs kivel!” Ez a rövidke mondat sok mindent elárul. Bittó Tamás azonban nem adja fel. Bajmokon vendégeskedett, ott kapcsolódott be a színjátszók munkájába. Ott láttuk Óbecsén a Vajdasági Magyar Amatőrszínház nyitó előadásában, a *Szeres-sük egymást, gyilkosok!*-ban, aztán a közeljövőben a Berta Ferenc Zsebszínház nyitó előadásában Edgar Wallace *Az ember, aki megváltoztatta a nevét* (*Kaméleon* néven játsszák majd) című darabban is látjuk, láthatjuk majd.

Őrszálláson hagyománya van a műkedvelő színjátszásnak. 1936 óta kongatják ott Thalia harangját. Magyar Kultúregyesület néven 1939-ben alakult meg az első szervezet, amely a fő hangsúlyt a műkedvelő színjátszásra helyezte. Háromszáz tagja volt az induló egyesületnek. Kezdetben főleg egyfelvonásosokat játszottak a műkedve-

lők, később már népszínműveket, színműveket is előadtak. 1940. március 24-én a *Falurossza* című népszínművet adták elő osztatlan sikerrel.

Fontosnak tartottam ezt a néhány soros visszapillantást abban a reményben, hogy esetleg az őrszállásiak szükségét érzik majd annak, hogy tovább gazdagítsák műkedvelő színjátszással kapcsolatos hagyományukat annál is inkább, mivel jelenleg megfelelő színházterme van a falunak, s ott van még Bittó Tamás, aki igazán megérdemelné, hogy újra felsorakozzanak mögéje az őrszállásiak, hogy újra olyan társulata legyen, mint harminc évvel ezelőtt!

Harminc évvel ezelőtt az őrszállási Ady Endre Művelődési Egyesület színjátszói Bittó Tamás vezetése mellett egy szép előadással öregbítették a falu és természetesen a vajdasági magyar színjátszás rangját. Felsorolom azok nevét, akik azon a kulai találkozón részt vettek: Varga Ilona, Locsa Aranka, Locsa Károly, Locsa Ilona, Markó Magdolna, Drobiná Ferenc és Bittó Tamás mint színjátészó és mint rendező is. Markó Magdolna Juliska szerepének megformálásáért komoly elismerésben részesült.

Ez a tény is serkentheti az őrszállási műkedvelő színjátszás újjáéledését. És Bittó Tamás, aki immáron több mint fél évszázada szolgálja a mozgalmat, ott folytathatná, ahol abbahagyta (legalábbis Őrszálláson)!

A GONDOK SOHASEM
KÉNYSZERÍTETTÉK TÉRDRE

Fehér Mihály

Nem minden lelkiismeret-furdalás nélkül tapasztalom, hogy csak most fedezem fel azokat, akik hosszú évtizedek óta jelen vannak amatőr színjátszánkban, s nemcsak jelen vannak, hanem lelkiismeretes, önzetlen munkájukkal nagyban hozzájárulnak annak erőteljes fejlődéséhez! Így vagyok most Fehér Mihállyal is, a bácsföldvári Kultúrkör amatőr színjátészóinak rendezőjével, művészeti vezetőjével, akit a tavasszal a *Násztutasok* című vígjáték rendezőjeként, szerzőjeként és nem utolsósorban szereplőjeként ismertem meg.

Őszintén bevallom, meglepett az a szakmai tájékozottság, amellyel az említett darabot színpadra állította. A színpadképek megkomponálásában, a dialógusok kidolgozásában ott éreztem a tapasztalt rendező „kezet”, az igényességre törekvő szándékot. Most már tudom, hogy nagyon régen ott van a mozgalom elkötelezettjei között, hogy eddigi rendezői munkássága minden

tekintetben tiszteletet érdemel, hiszen négy és fél évtizede tanulja ezt a „mesterséget”, 45 esztendő tapasztalata segíti, irányítja rendezői munkáját.

Fehér Mihályt tizenhat éves korában a Becsei Iparosegylet színpadán láthattuk. 1957 tavaszáig ott „ismerkedett” azzal a függöny mögötti világgal. A bácsföldvári fiatalember azonban mégis úgy érezte, hogy otthon, Bácsföldváron kell valamit „csinálni”. Megalakították a fiatalok színjátészó csoportját, egyfelvonásosokkal kezdték a munkát. Ezeket a rövid lélegzetű színpadi játékokat már Fehér Mihály rendezte, és amit most mindenképpen el kell mondani:

NE FELEDKEZZÜNK MEG
A MOZGALOM NAGYJAIRÓL!

Fertnerné Hudák Nóra

az akkori kultúregyesület ideális lehetőséget teremtett a munkához – gondolok a színházteremre, a színpadra is, de nemcsak arra a belsőre, a klasszikusra, hanem a nyári színpadra is, amelyet a falu lakossága önkéntes munkával épített meg a színjátszók részére (de nem csak azokéra)!

A bácsföldvári színjátszók főleg a szóra-koztató darabokat részesítették előnyben. Az ötvenes évek derekától folyamatosan dolgoztak. A *Kuruzsló* c. színmű, aztán az *Álgróf* c. népszínmű, majd a zenés darabok, mint amilyen például a *Szeresd az első!*, a *juhászlegény*, a *Huszárkisasszony*, a *Maharadzsa*, a *Ki kinek a menyasszonya?*, vagy a kacagtató bohózatok: a *Hamar egy férjet*, a *Szerdán esküszünk* vagy a két emlékezetes színpadi produkció, *A bor és a Cigány* című színművek – egyértelműen Fehér Mihály rendezői munkáját dicsérik.

Sajnos ez a biztató, reménykeltő felfelé ívelés megtört, és következett egy olyan időszak, egy olyan csaknem 10 esztendő kiesés, amelyre a bácsföldvári színjátszók nem szívesen emlékeznek. A színjátszó csoportot vagy inkább mondjuk úgy, hogy a bácsföldvári amatőr színházat ugyanis a Becsei Művelődési Központhoz csatolták, ami az évekig tartó lelkesedést, akarást egyszerűen a szőnyeg alá söpörte! A láng, az amatőr színjátszás lángja azonban nem aludt ki teljesen, és 1995-ben Fehér Mihály-nak sikerült összehoznia újra egy kis társulatot: Földvári Kultúrkör néven léptek közönség elé. A lehetőségek sajnos nagyon

is beszűkültek. Gondolok itt most a színpadra, a nézőtérre, az öltözőkre, amelyekkel igazán nem dicsekedhettek a bácsföldvári színjátszók. A „semmi” volt az, ami az újra-indulásnál melléjük szegődött, de Fehér Mihály határtalan lelkesedése, amellyel sikerült megfertőznie a többieket, nemcsak színpadot, hanem figyelemre méltó produkciókat is teremtett az elmúlt néhány esztendőben. Ezt példázza *A vállalat érdekében* című háromfelvonásos vígjáték, az *Amerikai vőlegény* és a már említett *Nászutások* című vígjáték.

A Fehér Mihály most sem pihen. Kis társulatával már készül az új, a következő bemutatóra (a *Vendéglány* című 3 felvonásos vígjátékot próbálják a bácsföldvári színjátszók), amellyel novemberben szeretné meglepni a közönséget. Hogy a feltételek gondot okoznak a munkában? Hogy hiányzik ez meg az? Fehér Mihályt az elmúlt hosszú évtizedek megedzették. A problémák, a gondok, bármennyire is súlyosak, komolyak voltak, nem kényszerítették térdre! Hisszük, hogy ezúttal sem adja meg magát ez a csendes, hitében meg nem tántorítható bácsföldvári rendező!

Úgy érzem, hogy műkedvelő színjátszásunknak még nagyon sok adósága van. Mindenekelőtt azok iránt, akik a múltban, hosszú éveken keresztül szolgálták a mozgalmat, és akiről aztán – miután távol kerültek a színpadtól, miután befejezték vagy kénytelenek voltak befejezni azt a munkát, tevékenységet, amely nagyon-nagyon sokat jelentett a számukra – hát azokról bizony egyszerűen megfeledkezünk.

Ezek a gondolatok foglalkoztatnak most, amikor nem minden lelkifurdalás nélkül a feledés sülyesztőjéből idézem meg Fertnerné Hudák Nórát, a valamikori apatini magyar nyelvű színjátszás nagyon is meghatározó egyéniségét. Sajnos több mint három és fél évtizede annak, hogy elkészönt a társulattól, a múzsáktól!

Amikor megküldte nekem azt a kis füzetcskét vagy inkább munkanaplót, amelyben szorgalmasan feljegyezte mindazt, ami

az apatini műkedvelő színjátszók életében történt az ötvenes években és a hatvanas évek elején, bevallom őszintén, nemcsak meglepődtem, hanem meg is döbbsentem. Azt hittem ugyanis – mennyire felületes is tud lenni az ember –, hogy az apatini magyar színjátszás fehér folt volt a mozgalomban, s ha egyáltalán történtek is kezdeményezések, hát azok valószínűleg rövid lélegzetűek voltak.

Most, ahogy lapozgatok a naplószerű füzetben, látom, hogy mennyire nem volt igazam. Fertnerné Hudák Nóra már 1950-ben megrendezte Apatinban Móricz Zsigmond *Sári bíróját*. Utána, a következő évben Charles Dickens *Házitücsök* című színművét állította színpadra. Ezt az előadást négyszer játszották el Apatinban, de vendégszerepeltek vele Zomborban, Szilágyin, Bácskertesén és Szabadkán is.

A *Házitücsök* előadása a legjobb vajdasági magyar színjátszó csoportok találkozóján került a közönség elé Kosztolányi városában! Dickens színműve után Bónyi Adorján *Édes ellenség* című műve következik. 1952 februárjában mutatta be a társulat. Ezzel az előadással az apatini színjátszók részt vettek a Palicsi Ünnepi Játékokon (1952. június 2-án). Aztán 1954-ben Fertnerné egyik legjobb rendezését láthatja a közönség: Zilahy Lajos *Tűzmadár* című drámáját állítja színpadra nagyszerű szereposztásban. A siker egyértelmű. A dráma után vígjáték következik. Hennequin *Három kalap* című szellemesen megírt műve (1955). S jött egy újabb remek előadás: Csiky Gergely *Nagyamámja* 1956-ban. A népszerű zenés vígjátékot háromszor kellett eljátszani Apatinban, de a társulat Bácskertesén, Szilágyin, Doroszlón, Zomborban és Kiskőszegen is bemutatta a *Nagyamámát*. 1958-ban Niccodemi fergeteges vígjátékát, a *Scampolót* (a szabadkai Népszínház *Vakarcs* címmel játszotta) álmódja színpadra. A környező falvak közönsége mellett ezt a vígjátékot a zentaiak is láthatták. Ezután Fehér Klára *Nem vagyunk angyalok* című színművének rendezésével lepi meg a közönséget (1960). A munkanaplóban ott találok még Zilahy Lajos *Zenebohócok* című művét is, amelyet Sneider Józseffel együtt rendezett meg. A naptár az 1963-as esztendő jelezte, és a *Zenebohócok* után már üresen maradtak a kis füzetecske lapjai.

Fertnerné Hudák Nóra szakmai ismeretekkel jól felvértezve fogott munkába Apatinban. Már a *Sári bíró* rendezésével (1950-ben) is azt példázta, hogy nem idegen előtte a színpad furcsa, igen összetett

világa. Ez talán érthető is, ha tudjuk, hogy a komoly pedagógus 1949 decemberében és 1950 januárjában részt vett Szabadkán azon a rendezői „tanfolyamon”, amelyen többek között olyan egyéniségek is előadtak, mint amilyen Garay Béla és Pataki László volt. Ez azonban még nem minden. Ugyanis 1957-ben Belgrádban résztvevője lehetett egy több hónapig tartó rendezői képzésnek, amelyen a legrangosabb fővárosi szakemberektől tanulhatott. Sőt! Munkája elismerésül „leküldték” a Dubrovnikai Ünnepi Játékokra, ahol ugyancsak alkalma volt gyarapítani, gazdagítani szakmai tudását, már ami a rendezői munkát illeti.

Fertnerné Hudák Nóra ma Apatinban él. Csendesesen telnek a nyugdíjas pedagógus napjai. A mögötte maradt esztendőik eseményeit, színeit, ízeit már csak az emlékezet őrzi, s az a kis naplófüzet, amely életének egy csodálatosan szép periódusát őrzi a maga módján. Műkedvelő színjátszásunknak sohasem szabad megfeledkeznie a Hudák Nórákról, azokról, akik olyan nagyon-nagyon sokat adtak a mozgalomnak!

Fischer Károly-e az utolsó mohikánok egyike a profi rendezők közül?

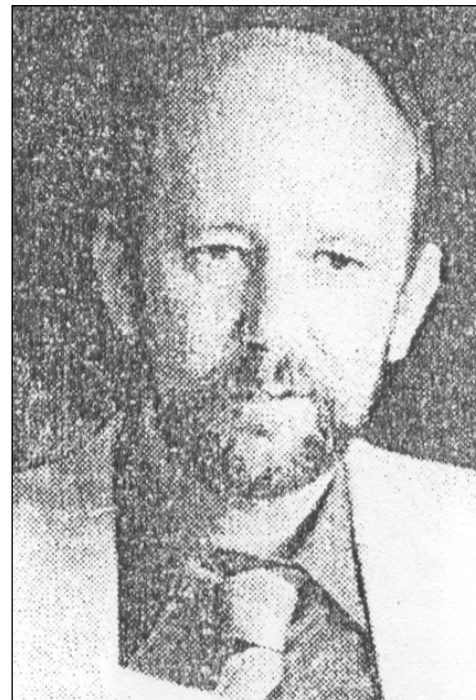

Valamikor nem győztük hangsúlyozni, hogy a színházi szakma hivatásosai és nem hivatásosai mennyire együtt gondolkodnak, mennyire igyekeznek egymást segíteni, támogatni. Emlékszem, hogy színházi életünk legismertebb egyéniségei valamikor szívvel-lélekkel egyengették műkedvelő színjátszásunk útját. Garay Béla, Pataki László, Mamuzsics István, Vujkov Géza, Gyapjas János, Sovény Károly, Varga István, Szilágyi László, Bambach Róbert, Virág Mihály, aztán Barácius Zoltán, Fischer Károly, Kovács Frigyes, Hernyák György, Vajda Tibor – hogy csak néhányukat említsem – műkedvelő színjátszásunk iránti elkötelezettségünkkel, példamutató magatartásukkal messzemenően meghatározták az amatőrmozgalmi minőségbeli fejlődését.

De hol van már a tavalyi hó? Hol van már az a mozgalom iránti ragaszkodás, amelyre olyan büszkék voltunk valamikor? Hol vannak azok a szakmabeliek, akik önzetlenül vállalkoznának egy-egy színjátszó csoport vezetésére? Az utóbbi egy-két esztendő, sajnos, azt bizonyítja, hogy igazán már csak ketten maradtak: Barácius Zoltán és Fischer Károly (esetleg a fiatal színésznek, Káló Bélának a nevét kell még említeni, aki ugyancsak komolyan foglalkozik a színjátszókkal). Barácius Zoltán munkásságáról – legalábbis ami a színjátszó mozgalmat illeti – már jó néhányszor szoltunk, Fischer Károlyról azonban kissé megfélekedtünk, pedig Baráciushoz hasonlóan ő is évtizedek óta együtt dolgozik a műkedvelőkkel. Ezúttal Fischer Károly pályájáról, az amatőrmozgalmhoz való kötődéséről szolunk.

A hivatásos szakember pályája

Érettségi után a belgrádi Színművészeti Akadémia fölvételi vizsgáján próbálkozik: sikerrel. A nagybecskereki Madách Amatőrszínház oszlopos tagját tehát fölveszik az akadémiára. A belgrádi tanulóévek után, 1967-ben a szabadkai Népszínház magyar társulatához kerül. De nem sokáig marad Kosztolányi városában. Néhány sikeres színészi feladat megoldása után úgy dönt, hogy az Újvidéki Rádióhoz szerződik. A fiatal színész pályafutása így tulajdonképpen a rádiónál kezdődik. Korszerű, ám egyszerű eszközökkel dolgozik, s alakításaiban általában közvetlenségre

törekszik. Első figyelemre méltó alakítását Varga Zoltán *Útitársak* című hangjátékában nyújtja. Ennek a rádiójátéknak aztán a színpadi változatára is sor került, s Fischer Károly a vizuális változatban is kitűnőre vizsgázott. Varga Zoltán hangjátéka után Tolnai Ottó és Gion Nándor rádiójátékai-ban bizonyított újra.

Fischer Károly természetesen nem csak hangjátékokban bizonyított. Alakításaira más rádiós műfajokban is fölfigyelhetünk. Különösen a vidám műsorokban vált nagyon hamar népszerűvé! De nemcsak

a stúdiókban, a mikrofonok előtt kama- toztatta tehetségét, hanem a rendezőknek kijáró vezérlohasztal mellől is irányítani kezdte a stúdiókban dolgozó kollégáit! Ma is rendezőként dolgozik az Újvidéki Rádió- ban, valamint színész mesterségre tanítja az Újvidéki Művészeti Akadémia hallgatói- nak magyar nyelvű osztályát.

Amikor Fischer Károly pályafutásának vázlatos ismertetésére vállalkozunk, sem- miképp sem feledkezhetünk meg azokról az alakításairól, amelyek hivatásos színhá- zakhoz kötődnek. A teljesség igényével ez esetben sem élhetünk, ezért csak az Újvi- déki Színházban vállalt feladatait említjük. Mindjárt azzal kell kezdenünk, hogy ott volt már az Újvidéki Színház nyitó előadásában Örkény István *Macskajáték*ában Józsi figu- ráját formálta meg hitelesen. Azután, még ugyanabban az évadban (1973/74) Shaw *Sosem lehet tudni* című vígjátékában dr. Valentine szerepét bízta rá a rendező, Vajda Tibor. Megmutatkozási lehetőségét kapott továbbá Ödön von Horváth *Mesél a Bécsi Erdő* című színjátékában, majd Edward Albee *Nem félünk a farkastól* című drámá- jában. Ebben a híres Albee-műben (1976- ban mutatta be a színház) Nick figurájának ragyogó megformálásáért Fischer Károly a Vajdasági Színházak Találkozásján szép elismerésben részesült. Ugyancsak a legran- gosabb színészi díjat érdemelte ki a követ- kező esztendőben (1977-ben) is Schisgal *Szerelem, ó!* című színművében nyújtott alakításáért (Harry Berlin figuráját formál- ta meg). Közben ott láttuk Csiky Gergely *Mukányijában* 1976-ban (Kozák Mór), a következő évben Kesslering *Arzén és leven- dulójában* (Mortimer), majd Molière: *Don Juan*ában, a címszerepben, Albee másik

drámájában, a *Mindent a kertbe* címűben 1980-ban (Richard), Kosztolányi Dezső *Édes Anna* című regényének dramatizált változatában 1983-ban (Vizy Kornél), Dür- renmatt *Az öreg hölgy látogatása* című tragikomédiájában 1986-ban. Bethaencourt *Aznap, amikor a pápát elrabolták* (1987) c. vígjátékában és Arthur Miller *Édes fia- im* című drámájának emlékezetes előadá- sában, 1994-ben az Apa szerepében... De ne is soroljuk tovább, hisz ezúttal nem a színészeiről, hanem a műkedvelő együttesek lelkiismeretes rendezőjéről szólunk.

Az amatőrmozgalom elkötelezettje

A gazdag és tartalmas pálya hosszú évti- zedei alatt Fischer Károly sohasem szakadt el a műkedvelők mozgalmától. Ez talán ért- hető is, hiszen – amint említettük – amikor a 60-as évek elején a belgrádi Színművé- szeti Akadémia felvételijére jelentkezett, az igen tehetséges színjász már „régén” a Madách Amatőrszínház tagja volt. Az első lépéseket a világot jelentő deszkákon ott, a Bega-parti városban, Nagybecskereken tette meg!

A Madáchban azonban nemcsak mint színész, hanem mint rendező is nagyon hamar felhívta magára a figyelmet. Kez- detben néhány vidám műsort rendezett, később már háromfelvonásos színpadi művekkel is „megpróbálkozott”, megbir- kózott. Nagy sikerrel állította színre Peter Shaffer *Black Comedy* című népszerű vígjátékát 1974 tavaszán. Ezután Pintér Lajos *Antik komédia* és Kopeczky László *Földyekkel játszó égi tünemény* című víg- játékát rendezte meg (az előbbi 1979-ben,

az utóbbit 1982-ben) már egy tapasztalt rendező biztonságával.

Fischer Károlynak az amatőrmozgalom iránti ragaszkodását nemcsak Becskere- ken tapasztalhattuk. Emlékeszem, hogy a hatvanas években – váratlanul – életjelet adtak magukról a sziváci műkedvelő szín- játszóknak. Kristály Klárának, a sziváci kis magyar közösség meghatározó személyisé- gének köszönhetően Fischer Károlyt, tehát egy igazi színházi szakembert kértek föl az ottani műkedvelő színjátszók vezetésére. S ő azután jó néhány évig dolgozott a sziváci amatőrökkel, és a nem éppen ideális mun- kakörülmények ellenére rendkívüli ered- ményeket ért el velük: szép, színvonalas előadásokat rendezett.

A Szivác közelében levő Cservenkán is dolgozott a műkedvelőkkel Fischer Károly, az utóbbi öt esztendőben pedig a szenttamá- si Arany János Művelődési Egyesület szín- játszó csoportjának a munkáját irányítja. Úgy érzem, a szenttamási egyesület vezető- sége helyesen döntött, hogy hivatásos szak- embert állít a társulat élére. Fischer Károly munkájának eredménye ugyanis nagyon hamar meglátszott: nagyon gyorsan sikerült egy jó, igen tehetséges társulatot összehoz- nia, és mindjárt az első előadással (1995- ben), annak színvonalával jeleznie, hogy a szenttamási magyar műkedvelő színjátszás a megújulás útjára lépett.

Ezt egyébként az egymást követő elő- adások bizonyítják, amilyen például Peter Shaffer *Black Comedyje* (Becskerek után Szenttamáson is megrendezte), aztán Marc Camoletti *Leszállás Párizsban* című vígjá- téka, majd Milan Grgić *Ébredj fel, Katám!* című kacagtató komédiája (ez tavaly a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók IV.

Találkozóján, Muzslyán kiérdemelte a legjobb előadásnak járó díjat), vagy a szenttamásiak idei produkciója: Kaló Flórián *Négyen éjjélkor* című színpadi játéka. Mindenesetre: a szenttamási társulat Fischer Károly irányításával rendkívüli eredményeket ért el, és ma ott van a vajdasági magyar műkedvelő színjátszás élvonalában!

Fischer Károly, a színész és a rendező tehát nem szakadt el a műkedvelőktől, és (Barácius Zoltánhoz hasonlóan) igyekszik segíteni mindenütt, ahol csak tud, és ahol igénylik szakmai tudását. Sajnos – és nem minden keserűség nélkül fogalmazom meg ezt a mondatot – mind kevesebben vannak a szakmából, akik még vállalkoznak arra, hogy műkedvelő színjátszókkal dolgozzanak. Sajnos – és szeretném, ha nem lenne igazam – Barácius Zoltán és Fischer Károly személyében az utolsó mohikánok egy fajtáját vélem fölfedezni, azokat, akik még töretlen hittel, a lehangoló körülmények ellenére is még mindig folyamatosan foglalkoznak a színjátszókkal, még mindig őszintén ragaszkodnak mozgalmukhoz!

BEMUTATJUK AMATŐR
SZÍNHÁZAINK RENDEZŐIT

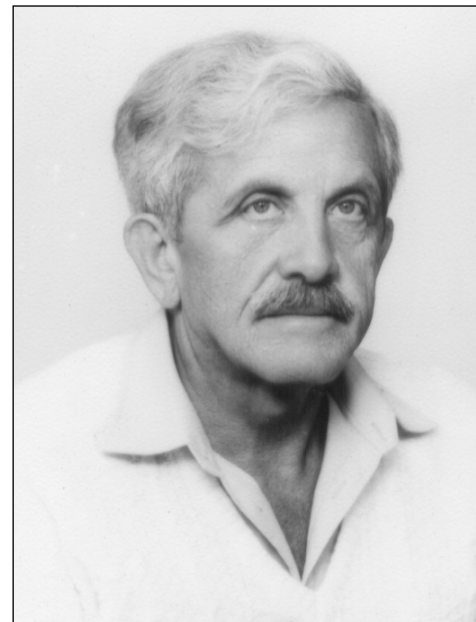
Dr. Pfaff Mihály

Szabadkán, a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók VII. Találkozóján életműdíjban részesült dr. Pfaff Mihály, a bezdáni Petőfi Sándor Művelődési Egyesület amatőr rendezője.

Közel öt és fél évtized fémjelzi azt az önzetlen, minden tekintetben elkötelezett munkát, amellyel a doktor úr nemcsak a bezdáni, de a vajdasági magyar amatőr színjátszást is gazdagította a maga módján. Az életműdíjat elismerésként, megbecsülésként vette, vehette át. A rangos díj mögött azonban elvárások is megfogalmazódnak, hiszen dr. Pfaff munkájára még nagyon is nagy szüksége van színjátszó mozgalmunknak!

Dr. Pfaff Mihály 1949-ben VII.-es gimnazistaként Szabadkán lépett először a világot jelentő deszkákra (érdekes, vagy inkább a véletlen játéka, hogy 53 esztendő után is itt, Kosztolányi városában vette át az életműdíjat). A nagynevű szabadkai gimnázium

tanára, Sturc Béla Gogol *Revizorjában* a Polgármester szerepét bízta rá. A fiatal, kezdő színjátész meglepő érettséggel, szerepformáló készséggel oldotta meg a rábízott feladatot. Ez volt tehát az indulás!

A Pfaff-családban hagyománya volt az amatőr színjátszásnak. A doktor úr édesanyja, Pfaff Anna a térség egyik legismertebb amatőr rendezője volt, úgyhogy amikor érettségi után Pfaff Mihály visszatért Bezdánba, édesanyja azonnal színpadra „küldte”, az általa rendezett előadásokban lehetőséget adott fiának a megmutatkozásra, a különböző színészi feladatok megvalósítására.

„Így lettem – vallja önmagáról dr. Pfaff Mihály – a bezdáni Petőfi Sándor Műve-

lődési Egyesület táncos-komikusa. Egyetemista koromban a nyarakat természetesen Bezdánban töltöttem, pontosabban az ottani színházterem színpadán. Játsoztam főszerepeket, epizódszerepeket. Később segítettem édesanyámnak a rendezésben. Egyszóval: tanultam ezt a különös, de mégis oly csodálatos szakmát. 1959-ben a Zágrábi Orvosi Egyetemen diplomáztam, a színpadról azonban nem mondtam le. Sajnos egy téli éjszaka leégett a bezdáni művelődési ház! Hosszú, nagyon hosszú szünet következett. A bezdáni amatőr színjátszás megtorpant. Egy jó évtizedig semmi sem történt, ami talán érthető is. Az új színházterem 1979-ben végre felépült. Megindult a munka. Megszerveztem a megnyitőünnepséget, valamint a hivatásos színházak rendszeres bezdáni vendégjátékát.”

A művelődési ház leégése – mint ahogyan azt dr. Pfaff Mihály is megjegyezte – elhallgattatta a műzsákat Bezdánban. Az újrakezdés, az új épület felavatása utáni megmozdulás, lelkesedés a csatorna mellett kis közösség amatőr színjátszásának megújítását sejtette a szó igaz értelmében. Ezt a megállapítást támasztotta alá Molnár Ferenc *A doktor úr* című vígjátékának bemutatója is, amelyet dr. Pfaff Mihály rendezett (a főszerepet is ő játszotta), és amely immáron az új épületben a hosszú kihagyás után a bezdáni színjátszás továbblépésének egy újabb fejezetét fogalmazta meg nagyon is egyértelműen.

A nyolcvanas évek a bezdáni színjátszás gazdag hagyományainak folytatását mutatták fel. Évente két bemutatót is tartottak.

(Többnyire zenés darabokat, vígjátékokat játszottak. Sőt! Gogol *Revizorját* is újraálmodta a doktor úr.)

A háborús évek megtörték dr. Pfaff Mihály alkotókedvét. Abbahagyta a munkát. Visszavonult. Azt hitte véglegesen. Azok azonban, akiket ő vezetett fel a színpadra, akikkel megismertette azt a másik, függöny mögötti világot, nem engedték meg, hogy önkéntes „száműzetésben” töltsen napjait. Közel egy évtizedes hallgatás után újra bekapcsolódott Bezdán művelődési életébe. 1999-ben megválasztották a helyi művelődési közösség elnökének. Még ugyanabban az évben 50 szereplővel nagy sikerű tarka műsort rendezett, és aztán már újra ott volt a színpadon a rendezői „pálcával” a kezében, és ott van ma is (egyelőre továbbra is ő vezeti Bezdán művelődési életét).

Közel ötvenöt esztendő jelzi dr. Pfaff Mihály munkásságát színjátszó mozgalmunkban. Öt és fél évtizede barátkozik a műzsákkal Bezdánban. Reméljük, hogy ez a barátkozás még sokáig, nagyon sokáig tart. Reméljük, hogy ez a nagyon is megérdemelt életműdíj (a múltban már megkapta a Művelődés Szikrái Díjat) további munkára ösztönzi majd, hiszen – s ebben biztos vagyok – dr. Pfaff Mihálynak még van számkunkra mondanivalója.

EGY ÚJABB NEMZEDÉK
TEHETSÉGES KÉPVISELŐJE

Foki István

A mozgalom továbbélését, erősödését nap mint nap tapasztaljuk. S ami színjátszásunk jövőjét illetően külön derűlátással tölt el bennünket: színjátsozóink ma már igyekeznek megszabadulni a dilettantizmus csapdájától, és egyértelműen az igényesség az, ami munkájukat meghatározza. Így lassan érlelődik, de nemcsak érlelődik, hanem valóra is válik az az elképzelés, miszerint az amatőr színházak, színjátszó csoportok élére olyan embereket kell állítanunk, akik készek és képesek elsajátítani azokat az alapismereteket, amelyek az említett dilettantizmus kényszerzubonyától megszabadítják a színpad varázsába kerülő kezdő amatőröket! Természetesen a szakmailag felkészült amatőr rendezők feladata ezeknek a színpadi alapismereteknek az átadása!

Foki István a fiatal, most induló amatőr rendezők közé tartozik. 1979-ben Bezdánban „jegyezte el” magát az amatőr színjátszással. Kezdetben mint szereplő vett részt az előadásokban. Nagy József amatőr rendező „tanítgatta” a szakmára, később pedig Pfaff Mihály, a bezdáni amatőr színjátszás meghatározó egyénisége vette „szárnyai alá”. Egy évtizeden át (1980-tól 1990-ig) rendszeresen részt vett rendezéseiben. Amikor dr. Pfaff Mihály véglegesen elköszönt a színjátszóktól, sokan – köztük Foki István is – úgy érezték, hogy a bezdáni amatőr színjátszásnak vége! Egy interjúban Foki István erről így nyilatkozott: „Engem is dr. Pfaff Mihály vezetett fel a színpadra, s amikor néhány évvel ezelőtt a doktor úr, a mi rendezőnk fanyar mosollyal az ajkán abbahagyta a munkát, és visszavonult, az az érzésünk támadt, hogy vége mindennek, az egyesület ablakait és ajtaját be lehet deszkáztatni. Elvégeztetett!”

Néhány éves kihagyás után azonban újraindult a munka. 1993-ban új vezetőség került a bezdáni Petőfi Sándor Művelődési Egyesület élére. Az amatőr színjátszás ismét az érdeklődés homlokterébe került. Zenés, szórakoztató műsorokkal próbálkoztak a bezdániaiak, majd 1994-ben komoly erőpróbára vállalkoztak, amikor is bemutatták Molière *Képzelt beteg* című vígjátékát. Foki István Argan szerepét formálta meg hitelesen.

Rendezéssel 1995-ben kezdett foglalkozni. Először Földes Imre *Lányom* című vígjátékát, majd Fodor László *Szilveszteri*

szerelem című darabját állította színpadra. Az elmúlt évben újra Fodor László mellett döntött. Ezúttal a szerző egyik zenés vígjátékát, a *Szeretek egy színésznőt* címűt rendezte meg szép sikerrel! Ez utóbbival a bezdáni színjátszók beneveztek a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók III. Találkozó-jára. A hosszabb lélegzetű darabok mellett Foki István természetesen kollázműsorokat is rendezett, aztán egyfelvonásosokat (*Sakk-matt, Az anyag nem vész el, csak átalakul, Göre Gábor, Mégis forog a föld* stb.), rövid jeleneteket, villámtréfákat, amelyeket főleg az Ötösfogat közönsége láthatott (1994-től).

Egyébként a bezdáni amatőr színjátszás megújítását nagyban segíti a Bezdáni Színházi Napok című rendezvényesorozat, a

vendégegyüttesek bemutatkozása ugyanis mindenképpen motiválja a bezdáni színjátszókat is, aztán a vajdasági amatőr színjátszás ismert egyéniségeinek önzetlen segítése, támogatása is az egészséges, határozott talpra állást igyekszik megszilárdítani. Ezzel kapcsolatban is Foki Istvánnak egy régebbi interjúban megfogalmazott véleményére hivatkoznék: „Győrfi Sándorék hathatós támogatásával színre vittünk egy közös kabaréműsort *Nyomoznak* címmel. Sokat tanultunk Sándortól, megerősödött a hitünk. Nemegetszer kételkedtünk a magunk tehetségében, sőt a színpadra lépésünket megelőző lámpaláz valósággal leszedett bennünket a lábunkról, de most már bátrabak vagyunk...”

Amikor hiányzik az az intézményrendszer, amely amatőr rendezőink felkészülését vállalná, akkor ez az egymásrautaltság, az egymástól való tapasztalatszerzés, az egymástól való tanulás a képzés egyetlen útja. Csak reménykedni merünk, hogy azok az elképzelések, tervek, amelyek – végre – az amatőr rendezők képzését kívánják megoldani, sikerrel járnak. Mindenesetre jó, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozunk, jó, hogy hivatalos körökben is látják, érzik, hogy nagyon nagy szükségünk lenne a képzett szakemberekre, annál is inkább, mivel a mozgalom állandó bővülése ezt megkívánja. Foki István példája pedig azt bizonyítja, hogy igenis vannak, akik dolgozni akarnak, dolgozni szeretnének a színjátszókkal. Egy nemzedék kopogtat a mozgalom ajtaján! Nyissuk meg előttük!

Győrfi Sándor

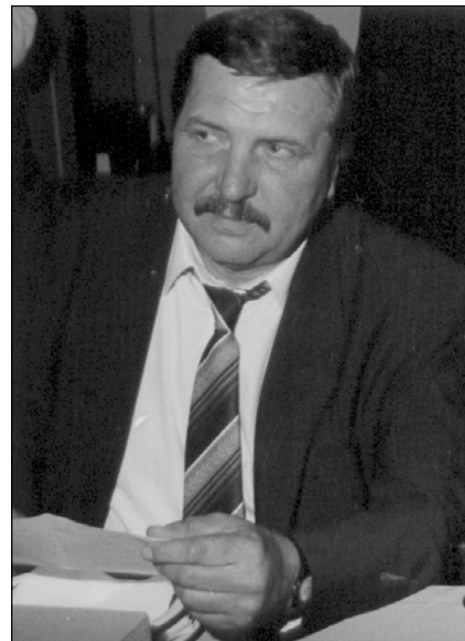
Öt évvel ezelőtt (1993. augusztus 11-én) a szabadkai Népkör színháztermében az ünnepi hangulat igaz, őszinte megnyilvánulása ültette egymás mellé az embereket, azokat, akik azért jöttek el, hogy Győrfi Sándornak, amatőr színjátszásunk rendhagyó egyéniségének 35 éves színpadi élete előtt tisztelegjenek. Barácius Zoltán a jubileum kapcsán a szerény kis műsorfüzetben többek között megjegyzi: „Olyan színművésszel találkozunk ma este, aki elődeire, a nemzet napszamosaira, *Liliumfiékra* és a többiekre hasonlít, és azok nyomdokában jár...!”

Győrfi Sándor nagyon régóta járja a nemzet napszamosainak göröngyös útját. Bezdánból indult el 1958-ban, ott szegődött mellé Thalia templomának csodálatos varázsa, és maradt hűséges útítársa a mai napig. Bezdán után következett a szabadkai Népkör, a zombori Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, a bajmoki Jedinstvo–Egység, a

kulai Népkör és végül, de nem utolsósorban a Vajdasági Magyar Amatőrszínház küldetést betöltő feladatvállalása. Állomások – pályájának, fejlődésének meghatározó mérföldkövei. Szerepek, színpadi feladatok, amelyek alkalmat adtak a megmérettetésre, s amelyek aztán erős, sokoldalú színészegyéniséggé érlelték!

Színpadi alakjait – amelyeket egyébként rendkívül egyszerű kifejező eszközökkel formált élővé – amatőr színjátszásunk gyöngyszemeiként tartjuk számon. Sorra venni őket, azt hiszem, lehetetlenség lenne (s nem is az a célom), ezért csupán Arthur Miller *Édes fiaim* című drámájához való kötődését említem. Győrfi Sándort ugyanis először Szabadkán (1963-ban) láttuk a Miller-darabban. A Szomszéd szerepét játszotta el. 1983-ban – tehát tíz év múlva – a Fiú szerepét bízta rá a rendező, hogy aztán újra, immár harmadszorra is 1992-ben a zombori és a szabadkai színjátszók közös vállalkozásában természetesen az *Édes fiaimban*, de most már az apa szerepében lássuk újra viszont. Három szerep, három ragyogó alakítás.

Győrfi Sándor hosszú, igen tartalmas pályafutása alatt állandóan bővítette, gazdagította szakmai tudását, és gyűjtötte be, raktározta el magában azokat a tapasztalatokat, amelyeket azokon a világot jelentő deszkákon szerzett. Ezeket igyekszik most hasznosítani, átadni azoknak, akik most kapcsolódnak be a mozgalom munkájába. A rendezői „pult” mögé állt Győrfi Sándor (a nyolcvanas években már ízlelte, már

belekóstolt a rendezői munkába, de igazán csak az elmúlt néhány évben kezdett vele foglalkozni, mármint a rendezéssel). S mondjuk meg mindjárt: amatőr színjátszásunk nagy nyeresége ez a lépés! Győrfi Sándorban ugyanis nagyon sok minden ott van, ami az alapos, a jó rendezőt már eleve meghatározza. Tárgyismerete, szervezői és szakmai felkészültsége, de mindenekelőtt azon képessége, hogy ne csak a darab, a színpadi szöveg, hanem a színészek gondolatait, problémáit is érzékelje, kikutassa, arra utal, hogy olyan rendezővel gazdagodtunk, aki alaposabb munkára, nagyobb szellemi erőfeszítésre ösztönzi színészeit!

AKITŐL NAGYON SOKAT
VÁRUNK

Izelle Károly

Amikor Győrfi Sándort ebbe a sorozatba „megidéztem”, akkor nemcsak a munkássága iránti megbecsülés szándéka vezérelt, hanem az a mélységes tisztelet is, amelyet az ilyen, amatőr színjátszásunk megtartásáért, továbbéléséért önzetlenül küzdő, karizmatikus egyéniségek iránt érzek. Úgy érzem, hogy ő már nagyon régen ott van a mozgalom nagyjai között. Élete, munkássága már régen egybeforrt színjátszásunkkal (gondoljunk csak az első Vajdasági Magyar Amatőrszínház megalakítása, majd működtetése körüli fáradhatatlan ügyködésére!), már régen – jó néhány hozzá hasonló személyiséggel együtt – motorja minden kezdeményezésnek, minden, amatőr színjátszásunk megújítását szolgáló elképzelésnek.

Győrfi Sándor 40 esztendőre tekint most vissza (1958-as bezdáni indulását, debütálását vettem figyelembe), négy évtized munkásságát mérlegeli (velünk együtt), és valószínűleg önkéntelenül is felteszi önmagának a kérdést: érdemes volt-e?! Az egyértelmű, igenlő válaszban, azt hiszem, nem kell kételkednünk. Sőt úgy gondolom (s hiszem, hogy ebben majd Győrfi Sándor is egyetért velem), hogy az elmúlt időszak csak egy tartalmas periódusként, fejezetként értékelhető, és semmiképpen sem lezárt, befejezett életútként, pályaként! Rendezői munkásságával ugyanis Győrfi Sándor egy új, ígéretes fejezetet nyitott, és mi joggal elvárjuk tőle, hogy ebben az új szerepében is az igényesség, a minőségre való törekvés határozza majd meg munká-

Tulajdonképpen a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók II. torontalorosi találkozásán figyeltünk fel igazán Izelle Károlyra, a rendezőre. Külön hangsúlyozni szeretném: a rendezőre! Ez ideig ugyanis inkább csak a színészt ismer-tük meg benne. S azt hiszem, nem túlzok, ha azt állítom, hogy a mozgalom egyik legérettebb, legsokoldalúbb színészeként tartottuk, és természetesen tartjuk ma is számon a nagybecskereki, de nemcsak a nagybecskereki, hanem a vajdasági színjátszás nagyon is meghatározó egyéniségét.

Torontalorosziban azonban rádöbben-tünk, hogy Izelle Károly nemcsak a külön-féle figurák megformálásának, megsze-mélyesítésének mesterségéhez ért, hanem bizony a rendezői munka titkait is ismeri, és sokéves színpadi tapasztalatait, amelyek-re színészként tett szert, hasznosítani tudja, át tudja adni azoknak, akiket most ő irányít, vezet azokon a csodálatos deszkákon.

Az utóbbi években a Jugoszláv Mál-tai Szeretetszolgálat színjátszóival osztotta meg tapasztalatait. Velük állította színpadra többek között Lukáts Márta *Szent Gellért élete* című misztériumjátékát, amely a torontalorosi találkozáson valóban meglepetést keltett – mindenekelőtt a rendezői munka. Izelle Károly mindenre kiterjedő figyelme, kifinomult színpadi érzéke nagyon érdekes, rendezői megközelítés szempontjából rendhagyó produkciót állított színpadra egy-értelműen jelezve, hogy a jövőben a mozgalomnak személyében egy új színeket hozó, rendkívül gazdag tapasztalatokkal rendelke-

ző szakemberrel, rendező-színésszel kell majd számolnia.

Izelle Károly 1962-ben kapcsolódott be a nagybecskereki Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjátszóinak a munkájába. Első tanítómestere – mint azt nem egy esetben nagy szeretettel hangsúlyozza – Vlah Toni bácsi volt. Rengeteget tanult tőle, és a megbecsült mester után ő vette át a csoport vezetését. 1969-ben már a Madách Amatőr-színház tagjai között találjuk, és ettől kezdve nyomon követhetjük állandóan felfelé ívelő pályafutását. A színész első, valóban átütő sikere az 1974. esztendőhöz fűződik. Peter Shaffer *Black Comedy (Játék a sötétben)* című vígjátékában Brindsley Millert alakította meglepő érettséggel, szerepformáló készséggel. Alakításáért elismerésben részesült nemcsak a közszéki, hanem a tartományi, sőt a köztársasági szemlén is!

A Shaffer-vígjáték után Izelle Károly egyszerre nagyon keresett színész lett. A rendezők nem győzték egymás kezébe adni a nagyon tehetséges, mindenképpen sokat ígérő egyéniséget. Egymás után kapta a szebbnél szebb színészi feladatokat, és a megvalósítás tekintetében nem is okozott csalódást sem a rendezőknek, sem a közönségnek. Mintegy 50 színpadi figurát keltett életre az elmúlt évek alatt! A Madách Amatőr-színház mellett a hivatásos társulatok is igencsak érdeklődtek Izelle Károly iránt. A becskerekai Toša Jovanović Népszínházban nem egy érdekes figurát keltett életre, a Bábszínházban pedig rendszeresen szerepelt. Az Újvidéki Színház is igényt tartott rá. Müller Péter *Szomorú vasárnap* című drámájában kapott megmutatkozási lehetőséget a becskerekai tehetség, és ezt a lehe-

tőséget Izelle Károly ki is használta a szó legnemesebb értelmében.

Elismert rendezőkkel, a szakma legjobbjaival dolgozott Izelle Károly, olyanokkal, akiktől volt mit tanulnia (ifj. Szabó István, Lányi István, Vajda Tibor, Bambach Róbert, Soltis Lajos, Radoslav Dorić, Stevo Žigon, Milan Tuturov). S tanult is. A rendezői mesterséggel kapcsolatos szakmai ismereteket lassan elraktározta magában, és fokozatosan hasznosítani is kezdte. Először gyermekelőadások rendezésével próbálkozott. A csernyei gyerekekkel 4 évig foglalkozott (három rendezése az óbecsei Májusi Játékokra is eljutott). Társrendezőként eljárógatott Lukácsfalvára, Tordára, Csernyére, Udvarnokra. Torontálvásárhelyen is rendezett (*Miss Hobbs, Téboly*). Egyszóval: Izelle Károlyt ma már nemcsak színészként, hanem rendezőként is szívesen alkalmazzák. Ez érthető is, hiszen az egyik szakmailag legképzettebb amatőr rendezőnkéről van szó, akitől sokat várunk, mindenekelőtt azt, hogy tapasztalatait továbbadja, hasznosítsa, ezzel is erősítve azt a mozgalmat, amelyet több mint három és fél évtizede szolgál.

AKI NEM MONDHAT LE
A SZÍNHÁZRÓL

Koncz István

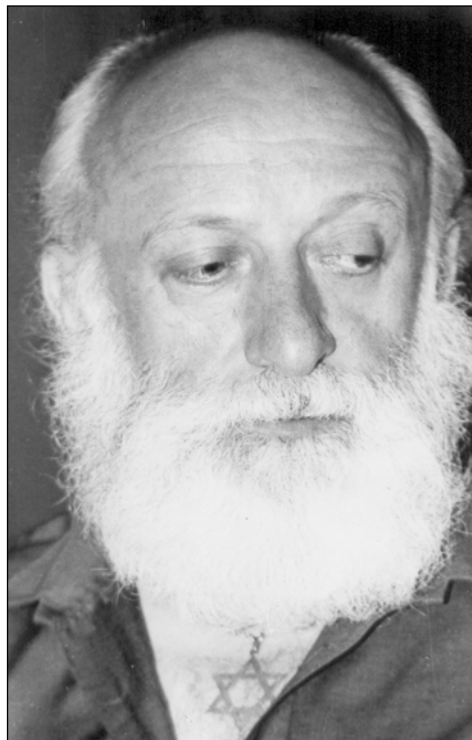
Amatőr színjátszásunkat új évad várja. Reménykeltő, egy újabb előre lépésre váró évad. A mozgalmon belül már érzékelhető a felkészülés. Mindezekelőtt a rendezők azok (amatőrök és hivatásosok egyaránt), akik a nyári holt időnyt már maguk mögött tudják, már a megrendezésre váró darabok után kutatnak, esetleg már a meglévőkkel „bajlódnak”! Róluk, különösen az amatőr rendezőkről keveset tudunk, nemigen foglalkozunk velük, pedig meghatározó szerepet játszanak amatőr színjátszásunk életében. Ezúttal őket szeretném sorra venni, bemutatni az őszinte megbecsülés, tisztelet szándékával.

Ezt a valószínűleg nagyon is szubjektív meglátásból indított sorozatot ki mással kezdeném, mint Koncz Istvánnal, a vajdasági magyar amatőr (s nemcsak az amatőr) színjátszás egyik legmarkánsabb alakjával.

1958. október 30-án alakult meg a Kani-zsai Amatőr-színház. (Néhány hónap múlva

40 éves lesz, jó lenne erről nem megfeledezni!) Koncz István alapító tagja volt. Rendezői pályafutását ettől a dátumtól követem. S most, hogy emlékezetem visszafelé pergeti az időt, mindenekelőtt azok az előadások rajzolódnak elém, amelyek Koncz István pályafutását döntően meghatározták. Ezek: Pearl Buck *Kwai Lan*, dráma; August Strindberg *Júlia kisasszony*, dráma; Hans Thimayer *Ifjúság a bíróság előtt*, dráma; Kosztolányi Dezső *Édes Anna*, dramatisztika; Nakamura Sinkicsi *A zenélő doboz*, dráma; Đorđe Lebović *Temetni délután szokás*, hangjáték; Zilahy Lajos *Zenebohócok*, dráma; Matije Poljaković *Dilivár* (Ludograd), szatíra; Weiss Zoltán *Centrifuga*, színpadi játék; Willis Hole *Heten voltak*, dráma; Hans Wittinger *Ismeri a Tejutat?* (Koncz István legjelentősebb és legjobb rendezése); V. Ognjenović–B. Nušić *Vallomások*, dramatisztika; Sásdi Sándor *Nyolc hold föld*, dráma; Brecht '76, kollázs; Pavel Kohout *Ilyen nagy szerelem*, Weiss Zoltán *A 125. levél* (az európai haláltáborok halálraíteltjeinek búcsúlevelei).

Az előadások legtöbbször a tartományi szemléken láttam, mert Koncz István előadásai nagyon ritkán hiányoztak a legjobb vajdasági amatőrszínházak, csoportok hagyományos találkozóiról! A Brecht '76 című kollázs azonban a köztársasági szemlére is eljutott (1976 júniusában), és az egyértelmű siker mellett jócskán „felkavarta” a kedélyeket, természetesen a szakmán belül, mert voltak, akik nem tudták vagy nem

akarták elfogadni azokat az elképzeléseket, amelyek a színházi kifejezőeszközök újrafogalmazását, „megreformálását” szorgalmazták, és amelyek Koncz István rendezésének alapjait képezték.

Egyébként is Koncz Istvánt hosszú, tartalmas és nagyon eredményes pályafutása alatt gyakran „kikezdték” az akkori, a konzervativizmus mocsarába ragadt „szaktekinthetők”. Nagyon jól emlékszem még a *Centrifuga*, az *Ismeri a Tejutat?*, a *Vallomások* vagy a *Brecht '76* című kollázs

utáni elvtelen vitákra, azokra a „szakmai beszélgetésekre”, amelyekből a magyarkanizsai rendező mindig emelt fővel került ki. Színpadra álmódott előadásai minden alkalommal igazolták Koncz Istvánt, és a maguk módján „kivédtek” a színházról alkotott elképzeléseit.

Azt hiszem, az a sok „jóindulat”, amely olyan gyakran melléje szegődött a pályán, csak megerősítette, elmélyítette benne a rendezésről alkotott ars poeticát.

Ment (s meg még ma is) a maga útján. Az általa rendezett előadásoknak erős, jól megépített konstrukciója magas fokú szakmai jártasságról tanúskodik. Egyéni hangvétele pedig a nyugtalan, a teátrum új színei után kutató művészembert példázza igen egyértelműen.

Koncz István, reméljük, újra hallat majd magáról az új évadban. Korai lenne még a „visszavonulás”, korai lenne még elköszönni a világot jelentő deszkáktól. Tudom, hogy sok a keserűség benne, hiszen azt, amit teremtett, darabokra törte a meg nem értés, de mint ahogyan azt ő fogalmazta meg egyszer: „Az emberiség bármilyen tébolyítóan tragikus időket él is, nem mondhat le a színházról...!” Ahogy én ismerem Koncz Pistát, ő még nem dobta be a „törülközőt”. S éppen ezért hiszem, hogy nem egy bemutatót hirdető plakáton ott lesz majd a neve. Barácius Zoltán írta amatőr színjátszásunk rendhagyó egyéniségéről: „Hogy lesz-e egyszer olyan színháza, amilyenre vágyott, nem tudhatom. De Koncz István akár a tengert is felszántaná az érdekében.”

Lepár Ferenc

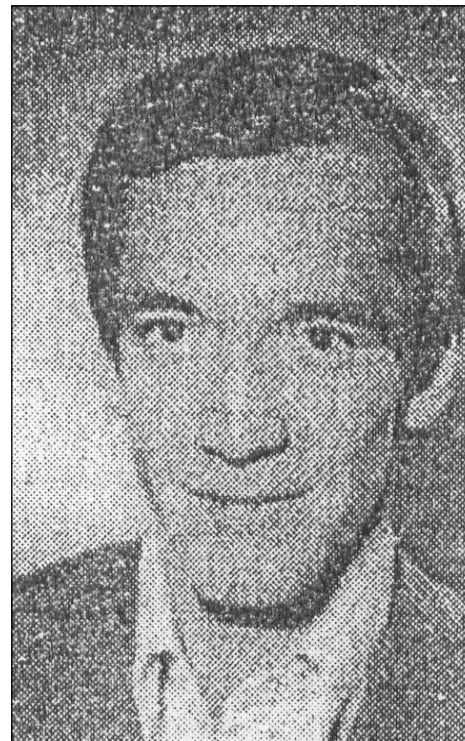
114

Azok közé tartozik, akiknek az élete elválaszthatatlanul kötődik a színházhoz. Tizenhat éves volt, amikor már ott „téblábolt” a nagykikindai Egység próbatermeiben. Először a táncsoport tagjaként ismerkedett az egyesületben folyó munkával, de nagyon hamar rájött, hogy az ő helye a színjátósok között van.

Harminc évvel ezelőtt a *Régi szeretőben* debütált. Ígéretes volt az indulás, az első megmutatkozás. Egyértelmű volt, hogy egy igen tehetséges színjászóval bővült a kikindai társulat. A pályakezdő fiatal színjászónak azonban várnia kellett néhány évet, hogy bizonyítson, hogy megmutassa, nem a véletlen játéka hozta össze a sikeres indulást. Az történt ugyanis, hogy az egyesület épülete olyan állapotban volt, hogy ott már lehetetlen volt tovább dolgozni, az átfogó felújítás mellett döntött a vezetőség. Ez a felújítás jó néhány évig eltartott, és a munka csak 1976-ban indulhatott meg újra.

A több mint fél évtizedes kihagyás ellenére Lepár Ferenc ugyanolyan lelkesedéssel, elhivatottsággal kapcsolódott be a színjátósok munkájába, mint tette azt az indulásnál. A rendezők egymás után bíznak rá nehezebbnél nehezebb feladatokat. Örkeny István *Kulcskeresők* című művében remekel, majd Ken Kesey *Száll a kakukk fészkére* című drámájában nyújt emlékezetes alakítást. Az Indián figuráját formálta meg hitelesen. Alakításáért a legjobb vajdasági amatőr színjátósok 25. találkozóján elismerésben részesült. Következett Szophoklész *Antigoné* című tragédiája, amelyet Kovács Frigyes állított színpadra. Lepár Ferenc újra kitűnt alakításával, mint ahogyan bizonyított a *Vásári komédiák* című előadásban is, amely egyfelvonásosokból állt össze, s amelynek kizárólag a szórakoztatás volt a célja. A tehetséges színjászó megmutatta, hogy a könnyű műfajban is helyt tud állni (a *Vásári komédiákat* is Kovács Frigyes rendezte). Említsük meg még Tennessee Williams *Üvegfigurák* és Dosztojevszkij *Fehér éjszakák* (adaptáció) című művét már csak azért is, mivel a két darab újabb lehetőséget nyújtott Lepár Ferencnek, hogy szerepformáló képességéről tanúságot tegyen. Az említett két darab eljutott a tartományi szemlére is, ahol mind az előadások egészét, mind a szereplők játékát magasra értékelte a bírálóbizottság.

Ezek az előadások, az igen összetett színészi feladatok és az a tény, hogy a Vajdaság legismertebb rendezőivel és színészeivel dolgozhatott (ifj. Szabó István, Vajda Tibor, Dragan Jović, Soltis Lajos, Kovács

Frigyes, Fischer Károly, Bakota Árpád, hogy csak néhányukat említsem), lehetővé tették, hogy elsajátítsa a szakma „titkait”, hogy felvértezze magát azokkal az ismeretekkel, amelyek birtokában már rendezésre is vállalkozhatott és vállalkozott is (természetesen a kikindai amatőr rendezők – mint amilyen például Moldvai Endre vagy Pócik József volt – segítségéről sem feledkezik meg Lepár Ferenc).

A nyolcvanas évek végétől Lepár Ferenc már rendszeresen dolgozik a színjátósokkal,

AZ IGÉNYESSÉG
ELKÖTELEZETTJE

Lőrik Gizella

most már rendezői minőségben. Színpadra állította Nušić *Gyászoló család* című vígjátékát, Margaret Máyo *Gólya* című komédiáját, Németh László *Bodnárné* című drámáját (a *Bodnárné* című előadással a kikindaiak sikerrel szerepeltek Zsámbékon, a Határon Túli Színjátszók III. Találkozásán), aztán Csokonai Vitéz Mihály *Özvegy Karnyóné* című groteszk játékát és Lorca *Bernarda Alba háza* című tragédiáját, hogy csak a legjelentősebb színpadi munkáit említsem.

Lepár Ferenc rendezői munkájának mérlegelésénél két dologra mindenképpen oda kell figyelni. Az első a gondosság, a körültekintő alaposág, ugyanis nagyon ügyel arra, hogy minden szereplő a maga helyére állva megkapja a saját külön hangsúlyát és jelentőségét. A másik a társművészetekre vonatkozik. A díszletre, a kosztümökre, a zene jelentőségére komoly hangsúlyt helyez, és nem tulajdonít nekik másodlagos szerepet az előadásban. Egyszóval: egy minden tekintetben felkészült rendezőről van szó, akinek a mozgalomban való jelenlétére számítunk, rendezéseit érdeklődéssel várjuk!

Várjuk, mondom, mert Lepár Ferenc mintha elhallgatott volna, mintha a közelmúltban ért csalódások, rosszindulatú bírálatok miatt egyszerűen félreállt volna. Nem lehet, nem szabad, Feri! Mindenesetre akik hisznek Lepár Feriben, és nagyon sokan hisznek benne, azok visszavárják! A nagy-kikindai, de a vajdasági színjátszásnak is szükség van a Lepár Ferencekre!

Néhány évvel ezelőtt a VI. Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók nagy-kikindai találkozásán a torontálorszi Testvériség-egység Művelődési Egyesület színjátszói Schwajda György *Himnusz* című művét mutatták be nagy sikerrel. Az érdekes színpadi művet – amely minden tekintetben igen komoly feladatot jelent nemcsak az amatőr, hanem a hivatásos társulatok számára is – Lőrik Gizella rendezésében láthatta a közönség.

Számomra – annak ellenére, hogy régóta ismerem, és nagyra becsülöm a torontálorszi színjátszó társulatot, amely évek óta a legjobb vajdasági magyar együttesek közé tartozik – mégis meglepetést jelentett a Schwajda-produkció. Persze: pozitív értelemben. Mindenekelőtt a rendező munkája volt az, aminek köszönhetően élményt nyújtó előadást láthattunk. Lőrik Gizella nagyon szépen megkomponálta az előadást. Odafigyelt a részletekre, a figurák kidolgozására,

mozgatására, a szövegmondás tisztaságára, árnyaltságára. S tette mindezt olyan jártassággal, szakmai érettséggel, mintha legalábbis évek, évtizedek tapasztalata lenne mögötte. Pedig Lőrik Gizellának ez volt az első rendezése.

Persze, Lőrik Gizella számára azért nem volt ismeretlen az a függöny mögötti világ. 1980-tól 2000-ig aktív tagja volt a torontálorszi színjátszó csoportnak. Berta Ferenc volt a tanítómestere, az a Berta Ferenc, aki nemcsak a torontálorszi, hanem a vajdasági magyar műkedvelő színjátszásnak is megbecsült és tiszteletet érdemlő személyisége volt.

Berta Ferenc váratlan halála után Lőrik Gizella állt oda a rendezői pult mögé és már a *Himnusz* megrendezésével egyértelműen jelezte, hogy a torontálorszi magyar műkedvelő színjátszás – amelynek munkáját közel egy évszázad óta a folyamatosság jellemzi – tovább él, sőt továbblép, és mind színvonalasabb előadásokkal igyekszik megőrizni azt az igényességet, rangot, amellyel a torontálorszi magyar műkedvelő színjátszás kiérdemelte megbecsülésünket, őszinte tiszteletünket.

Lőrik Gizella Schwajda *Himnusz*zával már jelezte, hogy az igényesség az, ami munkáját meghatározza. Ez a figyelemre méltó törekvése nemcsak a szakmai szempontokra vonatkozik, hanem a társulat műsorpolitikájára is. A Schwajda-mű után ugyanis Sütő András *Balkáni gerléje*, majd Molière *Dandin György* című vígjátéka kerül színpadra, természetesen

az ő rendezésében. Éppen úgy, mint a *Himnusz*, a *Balkáni gerle* és a *Dandin György* is komoly kihívást jelentett számára (s a társulat számára is). Nem riadt vissza a feladattól. S ez az utóbbi két rendezése is csak azt példázta, nagyon is egyértelmű, hogy a *Himnusszal* debütáló rendezővel, Lőrik Gizellával gazdagabb lett műkedvelő színjátszásunk.

A közeljövőben rendhagyó ünnepre kerül sor Torontáloroszipan. A kis bánsági közösség műkedvelő színjátszásának kilenc évtizedére emlékezik. A korabeli krónikások feljegyzéseiből ugyanis megtudhatjuk, hogy 1913-ban Dölle Mária nyugalmazott tanítónő társulatot toborozott, alapított, és megrendezte Tóth Ede a *Falurossza* című népszínművet. Ez volt az első színielőadás a faluban. Most, 90 esztendő után tisztelegve az elődök úttörő munkája előtt, a torontáloroszi Testvériség-egység Művelődési Egyesület színjátszói újra bemutatják Tóth Ede a *Falurossza* című népszerű művét Lőrik Gizella rendezésében. Figyelemre méltó, nemes gesztus. Megbecsülése a múltnak, a tegnapnak.

AZ EMBERARCÚ SZÍNHÁZ
ELKÖTELEZETTJE

Merkva Péter

A múltban, de néha napjainkban is a szakmailag felkészült amatőr rendezőket hiányoljuk, azt hiszem, teljesen alaptalanul. Sőt merem állítani, hogy azok, akik még mindig előszeretettel foglalkoznak ezzel a témával, egyszerűen nem ismerik a valós helyzetet, nincsenek tisztában mindazzal, ami manapság a mozgalomban történik. Amatőr színjátszásunk létjogosultságát ugyanis nemcsak a diplomás szakembereknek köszönhetjük, hanem azoknak is, sőt, mindenekelőtt azoknak – akiket nem az arra hivatott intézmények készítettek fel a rendezői pályára, hanem a szakmai ismeretekkel a több évtizedes, folyamatos munka vertezte fel őket, és azt hasznosítják most – legnagyobb örömünkre!

Erre a kis kitérőre, eszmeifuttatásra tulajdonképpen Merkva Péter bácsfeketehegyi amatőr rendező „kényszerített”! S a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók III. Találkozóján látott előadása, pontosabban ren-

dezése kapcsán fogalmazódik meg bennem újra – ki tudja már hanyadszor! – amatőr rendezőink munkájáról alkotott, vallott véleményem, amely az irántuk érzett megbecsülésem, tiszteletem mellett azt is igyekszik hangsúlyozni, hogy amatőr rendezőink már régen nem szorulnak a hivatásosok mögé, hanem velük együtt végzik nagyon is felelősségteljes munkájukat.

Merkva Péter az idei találkozon a bácsfeketehegyi Soma színtársulattal Tömörkény István egy kis remekét, a *Barlanglakókat* állította színpadra. A szöveghez való hozzáállása, a darab kidolgozása egy érett, szakmailag rendkívül felkészült rendező munkáját dicsérte. „Honnan ez a szakmai felkészültség?” – kérdezhetnénk. – Honnan azok az alapismeretek, amelyek nélkül az ember igazán nem vehetné a kezébe azt a bizonyos „karmesteri pálcát?!” Az ötvenes évek legelején az újvidéki József Attila Kultúregyesület volt az a hely, ahol az első lépéseket megtette. „Újvidéken Hirschler Ferenc keze alatt kezdtem a *Hajnali vendégben* – vallja Merkva Péter önmagáról –, majd amikor Vojtehovszki és Vitkay »bácsi« felfedezték az énekhangomat, jó néhány operettben is felléptem. Így a *Víg özvegyben*, amelyet Gáspár Lajos rendezett, majd a *Mágnás Miskában*, amelyet Kapmayer Ferenc állított színpadra, aztán Gyapjas István vezetése alatt a *Farsang tündérében*, s később, amikor néhány szabadkai színész átszerződött az Újvidéki Rádióhoz, egy kis operettben, az *Ide gyere, rózsám!* címűben is részt vettem. Remeténé Fazekas Piri volt

a partnerem. Természetesen a zenei műfaj mellett a drámaival is megismerkedhettem. Heijermans *Remény* című halászdramája és Krleža *A Glembayok* című műve volt az az iskola, amelyben sokat tanulhattam, s tanultam is. Amikor a város konfiskálta az egyesület épületét, a telepi Petőfi Sándor Művelődési Egyesületben próbálkoztunk Ladik Katalinnal és a szabadkai Muszin Imrével, de sajnos nem sok sikerrel.”

Az újjvidéki tanulóévek után néhány esztendeig pihentek a műzsák Merkva Péter életében, és csak ott, a hetvenes években

szegődtek újra melléje. A kishegyesi színjátszóknak igyekezett átadni a tartományi székvárosban szerzett tapasztalatait. Érdekes, tartalmas évek következtek. Bemutatják Szilágyi László és Harmath Imre *Szomjas krokodil* című kétrészes zenés vígjátékát, majd néhány egyfelvonásos bohózat után a *Kocsonya Mihály házasságával* osztatlan sikert arattak. A Tiszai Ünnepi Játékokra is eljutottak, ahol előadásukat díjazta a bírálóbizottság. Sajnos, pályafutásának ez a periódusa is megtört. A meg nem értés, az érdektelenség egyszerűen megkérdőjelezte további munkáját.

A mozgalom igaz elkötelezettjeit azonban nem könnyű „eltemetni”, nem könnyű elszakítani a színpad varázsától. Így volt ez Merkva Péterrel is! Bácsfeketehegyen, a Soma színtársulatban rátalált azokra, akiket hasonló álmok, elképzelések irányítottak oda, abba a függöny mögötti világba és a rendező-színész nem habozott, nagyon rövid idő alatt rangot is teremtett egy kis, lelkes társulatnak, rangot, amely ma már kötelezettséggel jár. Nemcsak megőrizni azt a minőséget, amelyet a Soma társulata az elmúlt évadban Merkva Péter szakszerű irányításával elért, hanem azt továbbvinni, magasabb szintre emelni, ez a feladata Merkva Péternek és a bácsfeketehegyi színjátszóknak.

Merkva Péter nem a látványszín ház kedvelője. Az emberi mélység rezzenéseire igyekszik odafigyelni, azt igyekszik a színész egyszerű kifejező eszközeivel a felszínre hozni. Alkotó ember, művészlélek.

BEMUTATJUK AMATŐR
SZÍNHÁZAINK RENDEZŐIT

Mérges Sándor, a színház elkötelezettje

Mindig jóleső érzéssel és tisztelettel szólok azokról, akik hosszú éveken, évtizedeken át szolgálták/szolgálják amatőr színjátszásunkat. S aminek különösen örülök, az az, hogy itt, a Vajdaságban sokan vannak, akiknek élete szorosan kötődik a mozgalomhoz, akik egyszerűen kötelességüknek tartják, hogy nemzedékeket neveljenek a színház szeretetére, megismerésére.

A torontálvásárhelyi Mérges Sándor is azok közé tartozik, akik szerényen, fáradhatatlanul teszik a dolgukat közösségünkben, akiknek munkája messzemenően meghatározza a mozgalom életét – természetesen pozitív értelemben.

A torontálvásárhelyi születésű Mérges Sándor életében már elemista korában kitárlkozott az a másik világ, az a színes, függöny mögötti világ, amely mellett aztán végleg el is kötelezte magát. Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálig* című dramatizált regé-

nye színpadi változatának élménye volt az, amely a kis elemistában ezt az elkötelezettséget elmélyítette, véglegesítette.

Az igazi színházi élettel azonban Magyarokanizsán ismerkedik meg. 1965-ben kerül a Tisza-parti kisvárosba. Az ottani mezőgazdasági iskolában folytatja tanulmányait. A hatvanas években Magyarokanizsa amatőr színjátszásunk Mekkája volt. A Tiszai Ünnepi Játékok révén nemcsak a város, de a térség amatőr színjátszását is meghatározta. Koncz István „iskolájába” került tehát Mérges Sándor, és amint azt ő maga is nem győzi hangsúlyozni, igazán ott került emberközelbe a színpaddal, ott sajátította el annak titkait. Rengeteget tanult, gazdagította szakmai tudását. Koncz István számos színészi feladatot bízott rá. Epizód szerepek után főszerepek követték egymást. A Kani-

zán eltöltött öt esztendő alatt tizenhat színpadi produkció részese volt.

1972-ben visszakérül Torontálvásárhelyre, szülőfalujába. Az első önálló rendezése itt Petar Petrović-Pecijica *Vadvirág* című háromfelvonásos vígjátéka volt. Erdemes megemlíteni, hogy öt évvel ezelőtt, a Vajdasági Amatőr Színjátszók III. (bácskerteszi) Találkozójára készülődve újrarendezte ezt a vígjátékot. Erdemes, mondom, már csak azért is, mert Mérges Sándor az említett vígjátékot egy kissé átdolgozta, „átültette” abba a környezetbe (a torontálvásárhelyre gondolok), amelyben közönség elé került. Ez a „nyelvi átdolgozás” remekül sikerült!

Az elmúlt több mint három évtized alatt közel hatvan produkciót állított színpadra. Mindenekelőtt a színművek és a vígjátékok voltak azok, amelyekkel szívesen foglalkozott, de különböző jellegű és fajsúlyú kollázsműsorok rendezését is örömmel vállalta el.

Felsorolni mindazokat a darabokat, amelyeket Mérges Sándor hosszú pályafutása alatt színpadra állított, azt hiszem – legalábbis egy ilyen rövidebb lélegzetű írásban – lehetetlenség lenne. Mégis a *Vadvirág* című vígjáték mellett meg kell említeni Gárdonyi Géza *A bor* című művét, valamint Kisfaludy Károly *A kérők* című vígjátékát. Az említett produkciók egy körültekintő, szakmai kérdésekben járatos rendező munkáját példázzák.

Amit ugyancsak meg kell említenünk: Mérges Sándor nemcsak rendező, hanem kitűnő színész is. Igaz, amióta inkább csak rendez, kisebb színészi feladatokat vállal. Azok a kis epizód szerepek azonban, amelyekben előadásról előadásra látjuk, meg-

győznek bennünket arról, hogy Mérges Sándor életízű, színes figurákat varázsol a színpadra minden egyes rábízott epizód szerepből!

Évekig irányította és irányítja ma is a torontálvásárhelyi József Attila Művelődési Otthon színjátszóinak munkáját. Célja mindenekelőtt az, hogy ebben a bánsági kis közösségben, Torontálvásárhelyen megteremtse azokat a lehetőségeket, feltételeket, amelyek a színjátszó csoport munkájának a folyamatosságát biztosítják. Mind több és több fiatal kapcsol be a csoport munkájába, hogy azok aztán felkerülve a színpadra továbbvigyék, gazdagítsák a vásárhelyi amatőr színjátszás gazdag hagyományait.

Mérges Sándort 1994-ben a József Attila Művelődési Otthon igazgatójává választották. 1998-ig töltötte be ezt a tisztséget. Utána egészségi okok miatt nyugalomba vonult. Ez a „visszavonulás” azonban nem jelentette/jelenti azt, hogy búcsút mondott a színpadnak. Ellenkezőleg! Dolgozik a színjátszókkal mélységes hittel, elkötelezettséggel!

CSENDESEN, SZERÉNYEN
TESZI A DOLGÁT

Molnár József

A bácskertesiek *Mágnás Miskája* két-séggkívvül az elmúlt évad kellemes meglepetése volt (a műkedvelők is klasszikus színházi évadban gondolkodnak). A közönség is, de a szakma is (legalábbis azok a szakmabeliek, akik nem „irtóznak” az olyan zenés műfajoktól, mint amilyen például az operett) szépen fogadta az előadást, dicsérve a fellépő műkedvelők szerepformáló képességét, mozgását, beszédkultúráját, a hangulatos jeleneteket. A dicséretekből természetesen nem maradhatott ki – s nem is marad ki – a *Mágnás Miska* rendezője, Molnár József, akit a *Mágnás Miska* ötletes, átgondolt színpadra állításáért a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátékosok III. Találkozójának bírálóbizottsága Garay Béla-díjjal jutalmazott.

Mint a műkedvelők legnagyobb része, színjátékosként kezdte „pályafutását”. A színpadi megmutatkozás, a különféle figurák megszemélyesítésének a lehetősége vonzot-

ta. Kezdetben csak a rövid lélegzetű, főleg humoros kis jelenetekben ismerkedett a függöny mögötti világ titkaival. Később, amikor a rendezők látták, hogy egy igen tehetséges színjátékosval van dolguk, komolyabb színpadi feladatokat is meg kellett oldania. Így a *Mézeskalács*, a *Három a szerelem*, a *Nyitott ablak*, az *Egy bolond százat csinál*, az *Érdekházasság*, *A szabin nők elrablása* és a *Vadvirág* című darabokban már érett, sokoldalú színjátékosként mutatkozott be. A szakmát is megismerte, hiszen a bácskertesiek nagynevű rendezője, Sturcz József „keze alatt” dolgozott. A

falu legendás „tanító bácsija” pedig önzetlen és bőkezű volt, amikor gazdag szakmai tapasztalatait átadta a fiataloknak.

Folyamatos rendezői munkásságát a *Kolduskisasszony* című népszínmű színpadra állítása indította el 1989-ben. Természetesen Sturcz József volt az, aki felkeltette és támogatta érdeklődését a rendezői szakma iránt. Molnár József levelében ezzel a váltással kapcsolatban így ír: „A tanító bácsi korára és fáradékonyására hivatkozva abba akarta hagyni a rendezési munkát, és ezért Koleszár Istvánt és engem mint régi, biztos, megbízható és a színjátékos csoport legjobban angazsált szereplőit megkért, hogy vegyünk át a rendezést, és az ő tanácsával és segítségével vállaljuk el a csoport vezetését, a darabok rendezését, mert a falu színjátékosának gazdag hagyományait ápolni kell, és az eddigi jól bejáródott, folyamatos munkát semmiképpen sem szabad abbahagyni.”

Molnár József mint rendező sem okozott csalódást. Felvértezve magát a szükséges szakmai ismeretekkel, a *Kolduskisasszony* sikeres színpadra állítása után újabb rendezést, vagy talán helyesebb lesz, ha azt mondom: rendezéseket vállalt. Következett ugyanis a *Babos kendő*, majd a *Vacsora Budán*, amelyek sikerén felbuzdulva a bácskertes színjátékosok Budapestre is elvitték a darabot, és ott, az Almássy Téri Szabadidőközpontban be is mutatták ugyancsak szép sikerrel. Molnár József ezután egy sor zenés-táncos vidám műsorral lepte meg a közönséget, majd megint csak a három-

felvonásos darabok kezdték érdekelni. A *Kölcsönlakás*, a *Sárgarigófészek*, az *Ez a hölgy hozzám tartozik*, majd az *Elvámolt éjszaka* és végül a *Mágnás Miska*.

Tudjuk, hogy a *Mágnás Miska* a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók III. Találkozóján, amelyet az idén Bácskerteszen tartottak meg, osztatlan sikert aratott. A legjobb előadásnak kijáró elismerés mellett a rendező is rangos díjban részesült. Azt hiszem, joggal, hiszen Molnár József megmutatta, hogy a zenés műfajok háza táján nagyon is otthon érzi magát. Nagyszerű érzéssel komponálta meg az előadást, szem előtt tartva, különösen ügyelve a próza, a zene és a tánc harmonikus összefonódására. Rangot teremtett a műfajnak, amelyet – legalábbis itt nálunk – már számtalanszor igyekeztek „leírni”, félretenni! A bácskertesieknek a zenés műfajok iránti elkötelezettségét prezentálta a maga módján, és a tanító bácsinak is talán ezzel az előadással köszönte meg mindazt, amit tőle kapott!

Molnár József, mint a legtöbb amatőr rendező, csendesesen, szerényen teszi a dolgát. A színjátszók megbíznak rendezőjükben, ő pedig igyekszik nemcsak megtartani, hanem tovább emelni is azt a színvonalat, amelyet az elődök teremtettek, és amelyre valóban büszkék a bácskertesiek. Hiszem, hogy Molnár József nevével még sokszor találkozunk majd, még sok rendezésének tapsolunk!

Nagy József emlékezetes előadásairól

Az utóbbi egy-két évben nemigen hallunk Nagy Józsefről, a vajdasági amatőr színjátszás egyik igencsak figyelemre méltó egyéniségéről. Nevét, sajnos, hiába keressük a törökbecsei színjátszók bemutatóit hirdető plakátokon. Nem találjuk. Azt mondják, otthagya a Tisza-parti kisvárost, és Magyarcsernyére költözött.

Nem tudom, hogy mostani „visszavonulása”, hallgatása mögött mi rejlik, de tény, hogy Törökbecsén nagyon sok szép, emlékezetes előadást rendezett (nemcsak a magyar, hanem a szerb társulatban is), és nagyon sok kezdő, fiatal színjátszót kapsolt be a mozgalomba. Ottani munkásságáról csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatunk. Lankadatlan energiája, meglepő szakmai felkészültsége és nem utolsósorban a társulattal/társulatokkal szemben megnyilvánuló pedagógiai érzéke, közvetlen kapcsolata az alkotómunka igazi lég-

körét teremtette meg, és ennek köszönhetően, hogy a „keze alól” kikerülő előadásoknak mindig pozitív visszhangja volt.

Nagy József munkásságát több évtized fémjelzi. Nehéz lenne most időrendi sorrendben felsorolni azokat az előadásokat, amelyeket ő állított színpadra. Jomagam közel három évtizeddel ezelőtt, 1970 májusában „fedeztem fel” az igen tehetséges rendezőt. A Törökbecsei Amatőrszínház Sulhóf József *A parasztkisasszony* című énekes vígjátékát mutatta be Magyararkanizsán, a Tiszai Ünnepi Játékokon. Hét évvel később, 1977 áprilisában Velimir Subotić *Emberek* című drámájának előadását láttam újra Magyararkanizsán, a Tiszai Ünnepi Játékokon, ugyancsak Nagy József rendezésében és a törökbecsei magyar színjátszók előadásában.

A két különböző rendezői megközelítést követelő előadás mindenekelőtt azt példázta, hogy Nagy József nemcsak a könnyű műfaj követelményeit ismeri, hanem a komoly drámai szöveg labirintusában sem téved el. *A parasztkisasszonyt* a látványszínház ismerveire építette, nagyon ügyesen, míg Subotić szövegében a drámai elemeket hangsúlyozta leegyszerűsített színészi eszközökkel, igen hatásosan! Tehát a két előadás arról győzött meg, hogy a törökbecsei színjátszókat olyan szakember irányítja, aki mesterség dolgában nemigen marad el a hivatásos szakemberektől.

Aztán elmúlt csaknem két évtized, hogy ismét egy olyan produkciónak tapsolhattam, amelyet Nagy József rendezett. A legjobb vajdasági amatőrszínházak, színjátszó

Sturcz József

csoportok ópázovai szemléljén, 1996-ban bemutatkozott a törökbecsei amatőr színját-szók szerb csoportja. Milan Grgić *Ébredj fel, Katám!* című vígjátékát mutatták be szép sikerrel (a bírálóbizottság a második díjjal jutalmazta a törökbecseiek teljesítményét)! Nagy Jóska, az előadás rendezője remek munkát végzett. A felfokozott ritmusú előadásban minden a helyén volt, minden maximálisan funkcionált. Talán érdemes megemlíteni azt is, hogy egy évvel később, ugyancsak Ópázován, a legjobb vajdasági amatőr színját-szók 35. találkozásán Nagy József újabb elismerésben részesült. Ezúttal azonban nem rendezői, hanem díszlettervezői munkáját értékelte a bírálóbizottság. Természetesen 1977 és 1996 között sem „pihent” Nagy Jóska. Rendezett, szervezett, és csinált mindent, ami a művelődési élethez kapcsolódott. Én ezúttal csak azokat a produkciókat említettem, amelyek láttam, és amelyeket egyértelműen egy igen tehetséges rendezővel ismertettek meg.

Most azt rebesgetik, hogy Nagy Jóska „visszavonult”, letette a „lantot”! Azzal, hogy otthagya Törökbecsét, a színjátszásnak is hátat fordított. Nehezen hiszem el. Nem lehet egyik napról a másikra, könnyű szívvel elköszönni a színháztól! Én mindenesetre visszavárom Nagy Jóskát. Ugyanis tennivalója van még itt, a Vajdaságban! Még sok érdekes színpadi szöveg várja, még sok társulat szívesen dolgozna vele. Újra rendeznie kell, és remélem, hogy Nagy József újra rendezni is fog.

Megtiszteltetés a számomra, hogy ebben a kis sorozatban Sturcz Józsefről, a bácskertesiek (s nemcsak a bácskertesiek) nagyra becsült tanító bácsijáról szólhatok. Ebben a kis jegyzetben kizárólag rendezői munkásságát említem. Természetesen tudom, hogy nemcsak a színjátszás volt az, amit híven, önzetlenül szolgált. A zeneművészet is élete szerve részévé ötvöződött. A társművészetek találkozása, összefonódása messzemenően meghatározta pedagóguspályáját (mert mindenekelőtt az volt, pedagógus), és olyan tartalommal töltötte azt ki, amelyre tisztelettel, megbecsüléssel tekint fel a kis bácskai falu, de nemcsak a falu, hanem mi mindannyian!

Sturcz József fél évszázaddal ezelőtt kezdett komolyabban foglalkozni a rendezéssel. Jártas lévén a zenei világban természetesnek tűnt, hogy érdeklődése a zenés műfajok felé fordult. Nem volt könnyű dol-

ga. Az akkori vájt fülű ítések nem titkolt fenntartásokkal fogadták a zenés vígjátékokat, de különösen az operetteket (mindenekelőtt a különféle szemléken nyilvánult meg ez az „elmarasztaló” magatartás). Alacsonyabb rendű műfajnak kiáltották ki! Nem úgy a bácskertes rendező. Nagyon hamar bebizonyította, hogy nincs alacsonyabb rendű műfaj, csak igénytelen, stílustalan, dilettáns produkció van. Megmutatta, hogy igenis lehet jó, színházi élményt nyújtó előadásokat színpadra álmolni azokból a megkérdőjelezett zenés darabokból is.

Hogy mi mindent rendezett az elmúlt hosszú évtizedek alatt Sturcz József?! Kezdjük talán az operettekkel: *János vitéz*, *Mézes-*

kalács, *Három a szerelem, Piros szegfű, Aranykakas, Zeng az erdő, Mágnás Miska.* Érdemes talán megemlíteni, hogy a *János vitéz*t 1950-ben a bácskerteszi iskolások is előadták (természetesen Sturcz József rendezésében). Bácskerteszen 19 alkalommal láthatta a közönség az iskolások remek előadását. Sőt! Ezzel az előadással nagy sikerrel szerepeltek Palicson, Vukováron (!), Zomborban, Bezdánban, Monostorszegen, Doroszlón, Apatinban, Szilágyin és Vörösmarton is!

Aztán ott voltak a népszínművek, melyeknek ugyancsak rangot teremtett Sturcz József. Az ő rendezői keze alól került ki a *Falurossza*, a *Piros bugyelláris*, a *Sárga csikó*, a *Bor*, a *Sári bíró*, a *Vén bakan-csos és a fia*, a *Huszár*, a *Falu gyöngye*, a *Tépett rózsza*, a *Csikós*, a *Juhászlegény*, a *sze-gény juhászlegény*, a *Parasztkisasszony*, a *Sárga rózsza*, a *Kicsérélt menyasszony*, a *Haragszik a pusztabíró*, a *Vereshajú* és a *Lúdas Matyi*.

Sturcz József számára a komolyabb műfaj sem volt idegen, ezt példázta a nagy sikerű Darvas-darab, a *Szakadék* és Bródy Sándor ismert színművének, a *tanítónő*nek a színpadra állítása. Elmélyült, átgondolt, atmoszférát teremtő produkciók voltak ezek, és egy pillanatig sem hagytak kétséget afelől, hogy a rendező egy érett, igen tehetséges társulattal álmodta színpadra a két művet!

Ennek az érettségnek, a társulatnak, a bácskerteszi Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjátszói által a színpadon felmutatott felkészültségnek megvolt a maga folyamata. Sturcz József ugyanis az iskolai színjátszókkal is komolyan foglalkozott. Mondhatnám azt is: nagyon komolyan! A pedagógus-rendező alaposságával készítet-

te fel őket arra a másik színpadra, hogy ne kezdőként kapcsolódjanak be a „nagyok” munkájába. A szépen megkomponált gyermekdarabok (*Tündérország vándorai*, *Pán Péter*, *Árgirus királyfi*, *A bűvös táská*, hogy ne soroljam tovább) a fiatal, tehetséges színjátszók nevelésében jelentős szerepet játszottak, és ami a leglényegesebb: évről évre újabb és újabb nemzedékeket állítottak a bácskerteszi amatőr színjátszás szolgálatába!

Sturcz József ma már nem ül ott a rendezői kis asztal mellett, nem irányítja lentről, a nézőtétről a színpadon érlelődő játékot, de tanácsaival, segíteni akarásával ott van mindenhol, ahol csak szükség van rá. Azok, akik a rendezői stafétátotól tőle vették át, ma is számíthatnak és számítanak is a „tanító bácsira”, annak gazdag, az elmúlt több mint ötven esztendő alatt begyűjtött tapasztalataira, szakmai ismereteire!

Sturcz József rendezői munkássága a bácskerteszi amatőr színjátszás folyamatosságát teremtette meg a maga módján, és természetesen rangját is, amelyet ma tanítványai őriznek, akiknek a munkásságáról ma már a legnagyobb elismerés hangján szólhatunk csak!

SZÍNJÁTSZÁSUNK ÜGYÉNEK
SZOLGÁLATÁBAN

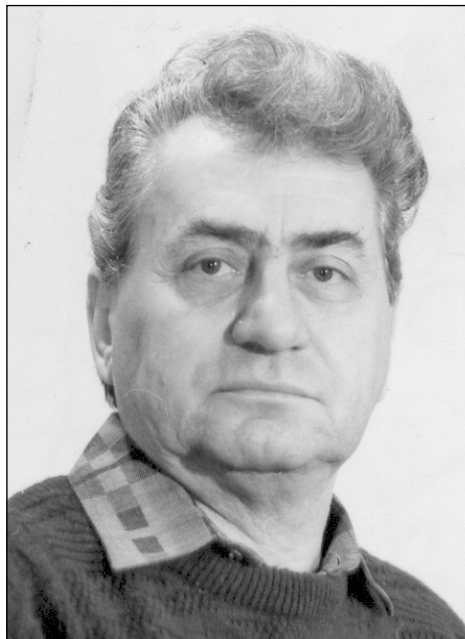
Szabó István

Szerény, talán túlságosan is szerény ember Szabó István. Igyekszik a háttérben maradni, és valószínűleg ez az oka annak, hogy általában keveset tudunk róla, pedig ha csak egy kicsit is utánanéznünk, akkor látjuk, hogy az elmúlt több mint fél évszázad alatt hangyaszorgalommal tette a dolgát itt, a Vajdaságban, és különösen rendezői munkássága volt az, ami meghatározta életét, mindennapjait.

Az amatőr színjátszással Csernyén jegyezte el magát. 1945-ben lépett először a közönség elé. A fiatal középiskolás műkedvelő nagyon hamar otthon érezte magát abban az ismeretlen, de mégis rendkívül vonzó világban. Az akkori csernyei amatőr rendezők igyekeztek foglalkoztatni az igen tehetséges színjátszót, aki rendkívül fogékonyak bizonyult, és gyorsan elsajátította a „titkok titkát”, azokat a szakmai alapismereteket, amelyek az igényes, a színvonalas amatőr színjátszás alapjait képezték.

Rendezéssel is Csernyén kezdett foglalkozni. A népszínművek (*A vereshajú, Sárga rózsza*) színpadra állításával vizsgázott, méghozzá kitűnően! Mindenesetre azok az évek, amelyek alatt Csernyén tanároskodott (1953-tól 1959-ig) rendezői munkásságának első, de mindenképpen legjelentősebb korszakát határolták be. Különösen fontos volt számára az a nagybecskereki rendezői tanfolyam (az ötvenes évek közepén), amelyet Jovan Putnik, az egyik legismertebb belgrádi szakember vezetett, és amelyen aztán valóban sikerült sok mindent megtanulnia, már ami a rendezői mesterséget illeti. Komoly szakmai felkészültségét már akkori rendezései is példázták. Gondolok itt most nemcsak azokra az előadásokra, amelyeket az iskola tanulóival tanított be (Mark Twain: *Koldus és királyfi*, Mikszáth Kálmán: *Szelistyei asszonyok*, Somogyi T. Sándor: *Hogy állunk, fiatalember?* stb.), hanem mindenekelőtt azokra, amelyek a csernyei színjátszás rangját, színvonalát öregbítették: Móricz Zsigmond *Égi madár* (Pacsirta), aztán Sterija *Hazug és füllentő* című vígjátéka, majd Arthur Miller *Édes fiaim* című drámája volt az a három produkció, amely már egyértelműen jelezte, hogy amatőr színjátszásunk Szabó István személyében sokoldalú, a különböző műfajokban egyaránt járatos, igen tehetséges rendezőt „kapott”. Kuriózumként talán meg kell említeni, hogy a Miller-drámát, amelyet először 1957-ben állított színpadra, még kétszer megrendezte. Másodsor huszon-

öt évvel később a zombori Petőfi Sándor Művelődési Egyesület kérésére a zombori színjátszók közreműködésével, majd tíz év után megint Zomborban (1992-ben), csak most már közös produkcióként a zombori Petőfi Sándor és a szabadkai Népkör színjátszóinak együttes, mindenképpen példabértékű részvételével!

Szabó István egyébként 1959-ben került Szabadkára. A Népkör munkájába 1960 elején kapcsolódott be Medres (Markovics) János zeneszerzővel és költővel. Ez az ismeretség (barátság) nagy hatással volt a rendező további munkásságára. Érdeklődése a zenei művek, összeállítások felé

fordult. Például Medres zenéjével, de az ő rendezésében és dramatizációjával nagy sikerrel játszották a Népkörben Bret Harte *Vihar a Sasanyán* című vadnyugati tárgyú művét, amely aztán Magyarokán a Tiszai Játékok nagy meglepetése lett! Ugyancsak komoly sikerük volt az olyan összeállításoknak, mint amilyen a *Tavaszi szél vizet áraszt* (dramatizált és megzenésített szövegek) vagy a *Cigányrapszódia* (eredeti cigánydalokból és balladákából szerkesztett történet), hogy csak néhány ilyen jellegű színpadi megvalósítást említsék.

A kilencvenes évek közepén Szabó István egy régi, szép álmát szerette volna megvalósítani: egy irodalmi színpad létrehozásának a tervei foglalkoztatták. Természetesen Szabadkán és a Népkörben! Sajnos, elképzelése nem valósult meg, valahogy túlságosan is magára maradt, magára hagyták. A kudarc – ha egyáltalán annak lehet nevezni – eléggé elkeserítette. Nemrégén egy vele készült interjúban többek között megjegyezte: „... ma már csak néma szemlélője vagyok mindennek, ami valamikor az életem lényege volt. Szép volt – igaz volt! Mindenesetre, legalábbis úgy gondolom, nagy akarással, erőbevetéssel szolgáltam a mozgalom, amatőr színjátszásunk ügyét.” Reméljük, Szabó István továbbra is ugyanolyan hittel, mint eddig, szolgálja majd színjátszásunkat.

AKI IGAZÁN „KITANULTA”
A SZAKMÁT

Szabó László

124

A *Befutók* zentai bemutatója után figyeltem fel igazán Szabó Lászlóra. Később – ugyancsak az 1999-es esztendőben – a magyar színjátszók muzslyai találkozásán alkalmam volt újra látni Claude Magnier szellemesen megírt vígjátékát, és újra csak arról győződhettem meg, hogy azt egy szakavatott rendező állította színpadra.

– Honnan ez a mesterségbeli jártasság, felkészültség – vetődött fel bennem újfent a kérdés –, hiszen az amatőr rendezők képzése eléggé akadozik nálunk. Ezúttal is azt kellett azonban tapasztalnom, bevalani magamnak, hogy az ezzel a kérdéssel kapcsolatos ismereteim eléggé hézagosak. Szabó László pályafutását követve ugyanis látom, hogy a fiatal színjátszó-rendező már 1983-ban Újvidéken részt vett egy három hónapos rendezői tanfolyamon, amelyre a Művészeti Akadémia szervezésében került sor, és amelyet Radoslav Lazić, ismert szak-

ember vezetett. Az 1994. esztendőben újra alkalmam nyílik a továbbképzésre. A magyarországi Zsámbékon, majd Zentán „tanulja a szakmát” Lengyel Pál neves anyaországi szakmabeli irányítása mellett. A következő esztendőben, 1995-ben és 1996-ban újra ott találhattuk a zsámbéki rendezői továbbképzésen! Tehát egy folyamatos képzésről tanúskodnak az elmúlt évek, és így aztán érthető (most már számomra is), hogy Szabó László nem kezdő a szakmában, hogy személyében egy rendkívül tehetséges, igen képzett rendező munkája gazdagította és gazdagítja a jövőben is a mozgalmat. Claude Magnier *Befutók* és a közelmúltban látott *Falstaff* (Shakespeare) előadása után ezt joggal állítom!

Szabó László egyébként közel két évtizeddel ezelőtt került színpad közelébe. 1981-ben csatlakozott a csókai ifjúsági színjátszó csoporthoz. Első szerepe Bulgakov *Iván, a rettentő* című komédiájában volt. A Cár íródeákját személyesítette meg. 1982 decemberében az évzáró kabarét rendezte. 1983-ban Eörsi István *Sírkő és kakaó* című műve kerül bemutatásra Csókán. Érdeklődése tehát lassan mindinkább a rendezés felé irányul. 1984 jelentős dátum életében, ugyanis megválasztották a csókai Móra Ferenc Művelődési Egyesület elnökévé. Komoly feladatok várják. A színpadot azonban nem „hanyagolja el”. Sőt. Bábcsoporttal bővíti a színjátszók munkáját. Aztán a zentaiakkal közös produkcióra vállalkozik. Megrendezi Örkény István *Pisti a vérzivatarban* című művét.

A rendezések most már egymást érik. Szabó László azonban még mindig úgy érzi, hogy tanulnia kell. Éppen ezért eleget tesz a Zágrábi Kulturális Központ meghívásának, és részt vesz 1987-ben Groznijban (Isztriában) egy igen rangos rendezői „szemináriumon”, majd Törökkanizsán 1988-ban dr. Branimir Đorđević tanfolyamát látogatja szorgalmasan. Ebben az esztendőben két darabot is színpadra állít: Exupéry *A kis herceg* című népszerű művét és Miro Goran *Az istenek éjszakája* című darabját. 1989-ben Marin Sorescu *Jónás* című darabját rendezte, valamint Móra Ferenc *A király kenyere* című mesejátékát a csókai gyerekekkel. Aztán megint csak a szakma titkai után kutat. 1991-ben Törökbecsén L'ubos-

SZÍNHÁZ NÉLKÜL
NEM ÉLET AZ ÉLET

Szabó Péter

lav Majera rendező mellett szorgoskodik, és természetesen tanul, majd Zentán Herenyák György segédrendezőjeként tevékenykedik (az *Enek a halott asszony házából* című darabban).

A kilencvenes évek közepétől kezdve Szabó László érdeklődése mindinkább a korszerű színpadi formák felé fordul. Itt jegyezzük az *István, a király* című rockoperát (Szajánban volt a bemutató, később beutazták vele egész Erdélyt), majd Illyés Gyula *Tűvétevek* című színpadi játékát (Tiszaszentmiklóson mutatták be), aztán Szögi Csaba–Tóbiás Krisztián *Legyenek átkozottak* c. érdekes színpadi játékát, majd a már említett Claude Magnier *Befutók* című vígjátékát. Következett Déry Tibor *Talpsimogatója*, majd a közelmúltban (a magyar színjátszók idei, bácsfeketehegyi találkozásán) a *Falstaff*.

Ide tartozik mindenképpen az is, hogy Szabó László Bácsfeketehegyen, a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók V. Találkozásán megkapta a Bambach-díjat, amelyet az új kifejezési formák kereséséért érdemelt ki. Ez az elismerés kötelezi is a csókai rendezőt, hogy újabb és újabb színpadra álmódott előadással gazdagítsa a mozgalmat, és minél több kezdő színjátszónak adja át azokat a szakmai ismereteket, amelyeket hosszú éveken át elsajátított, „begyűjtött” magának.

Egy évvel ezelőtt egy vele készült interjúban arról beszélt, hogy egy különműsort szeretne összeállítani, és azzal elbúcsúzni a temerini közönségtől, amelyet 40 esztendeig önzetlenül, híven szolgált! A nem titkolt keserűséget, csalódottságot éreztem a mondatok között, amit az interjú befejező része aztán egyértelműen igazolt „Ha valaki most megkérdi: hogyan él ön, Szabó Péter? – azt válaszolnám: köszönöm, rosszul. Színház nélkül nem élet az élet. Mert el szeretnék jutni az óceánig. Az a bizsergés a szívem táján napról napra újból jelentkezik, s ennek a parancsát megtagadni nem ajánlatos. Igaz?!”

A színház utáni vágyakozás fogalmazta meg ezeket a mondatokat, és akkor – valószínűleg sokan – nem értették, hogy miért is kell Szabó Péternek elbúcsúznia a közönségtől, miért is kell feladnia azokat az álmokat, amelyek az elmúlt négy évtized alatt megszínésítették az életét, és amelyek

még mindig az öltözők, a színpad, a nézőtér különös világa felé keresték az utat!

A miértekre nem könnyű válaszolni. Mindenesetre a meg nem értés, a más-ként gondolkozókkal szembeni elvtelen viszonyulás közrejátszott abban, hogy Szabó Péter szépen, csendben behúzza maga mögött a színházterem ajtaját. Szerencsére az az ajtó nem zárult be véglegesen mögötte! S a csoda, amely a színházi embereket újra és újra visszaszólítja azokra a fura deszkákra, ezúttal is kézen fogta Szabó Pétert. A közelmúltban újságolta, hogy olyan „vállalkozásba” kezdett, amely évek óta foglalkoztatja, amelyre évek óta készül! Déry Tibor *Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról* című művét állítja majd

színpadra. Óriási a feladat! Több mint 30 szereplőt kell „mozgósítania”! – Ez lesz az ő igazi, nagy búcsúja – mondja, amiben mi természetesen nem hiszünk, sőt ez a bemutató lesz Szabó Péter rendezői pályafutásának egyik legjelentősebb állomása, ami semmi esetre sem a befejezést, hanem a továbblépést jelenti majd!

Szabó Péterrel mint rendezővel 1964-ben ismerkedett meg a közönség (addig csak mint színész szerepelt). A *Tabáni orgonák* című zenés darabbal „debütált” nagy sikerrel! Az ezt követő évek alatt – egészen 1995-ig – 35 színpadi művet (drámát, vígjátékot, zenés darabot) állított színpadra. Említsünk meg néhányat: Nušić *A miniszter felesége*, Sarkadi Imre *Elveszett paradicsom*, Tóth Miklós *Kutyaszorító*, Tabi László *Spanyolul tudni kell*, Görgey Gábor *Szexbogyó* és a *Fejek Ferdinándnak*, Illyés Gyula *Bál a pusztán*, Molnár Ferenc *Ibolya*, Fekete Sándor *A lila villa titka*, Balázs László (hazai szerző) *Palicsi nyár*, Kaló Flórián *Négyen éjfélkor* és az *Apám, a szocialista kulák* című Partljícdarab jelezte többek között, hogy Szabó Péter rendező egyetlenegy műfajnál sem „ragadt le” végérvényesen, hanem bátran vállalkozott a legösszetettebb rendezői feladatokra is, amint ezt legújabb rendezése, a Déry-darab is bizonyítja!

Szabó Pétert a díjak, az elismerések sem kerülték el. Többéves, igen tartalmas és sikeres munkásságáért 1989-ben kiérdemelte a Köztársasági Közművelődési Közösség aranyérmét és díszoklevelét. A Vajdasági Szakszervezeti Szövetség rangos elismerése is a mozgalom iránti elkötelezettségét, az ott elért eredményeket dicsér-

te. Rendezői díjat az *Apám, a szocialista kulák* című darab sikeres színpadra állításáért kapott!

A rendezői mesterség „titkait” Jovan Putnik, a szakma nagy ismerője fedte fel Szabó Péter előtt. Tehát már pályája legelején elsajátíthatta azokat az alapismereteket, rendezői módszereket, amelyek az olvasópróbákra, a jellemelek kidolgozására, a színpadtér bejátszására, racionális kihasználására, a játék összehangolására, ritmusára vonatkoztak. Rendezései, színpadra állított produkciói azt példázzák, hogy az elsajátított „tananyagot” kamatoztatni tudta.

A temerini amatőr színjátszás meghatározó egyénisége, a vajdasági műkedvelő mozgalom egyik megbecsült rendezője, színésze jó néhány esztendő után most újra színházközelben van. Lelkes, fiatal színjátszók veszik körül, olyanok, akik hisznek benne, bizalommal fordulnak hozzá, és mindenekelőtt megtiszteltetésnek veszik, hogy vele dolgozhatnak! Hisszük, hogy Szabó Péter „megtérése” csak javára szolgál majd a mozgalomnak!

EGY KIS FALU
MEGHATÁROZÓ EGYÉNISÉGE

Szalai János

Két évvel ezelőtt egy interjúban az újságíró kérdésére, hogy bizakodó-e, derülátó-e színjátszásunk jövőjét illetően, Szalai János így válaszolt: „Csak ne uralkodjon el rajtunk a nagy magyar bánat, a búskomorság! Meghaltak színházaink, aztán újjászülettek – bármilyen kínnal is, de újjászülettek. Ha mások is harcra születtek, akkor ne üldögeljünk lustán a tisztaszobában vagy a kerti fenyők között, csak a múltunkon rágódva. Egyszer majd csak letisztul az értékrend, s akkor...”

Úgy érzem, hogy Szalai Jánosnak ez a holnap felé forduló optimizmusa nem volt alaptalan. Az az értékrend, amellyel egyébként a múltban sokan visszaéltek, a maga igen szigorú minőségi elvárásaival most újra a mozgalom erősödésének, újjászületésének letéteményese lett, hála azoknak, akik nem a „tisztaszobában vagy a kerti fenyők között” keresik boldogulásukat.

Szalai János ötven évvel ezelőtt, 1948-ban a doroszlói Móricz Zsigmond Művelődési Egyesületben kapcsolódott be a mozgalom tevékenységébe. Kezdetben csak „besegített” az akkori rendezők munkájába. Aztán már szerepeket is elvállalt. Egyszóval: tanulta a szakmát. S jól megtanulta. Nagyon hamar átvette a színjátszó csoport vezetését. Sokat dolgozott a fiatalokkal, akiket mindenekelőtt az igényességre nevelt. Ez az igényesség határozta meg rendezői munkásságát is. Különösen vonatkozik ez a darabválasztásra. Érdekes néhány címszót felsorolni: Molnár Ferenc: *A doktor úr*, Dickens: *Házitücsök*, Darvas József: *Szakadék*, Fodor László: *Érettségi*, Bónyi Adorján: *Elcserélt ember*, Tamási Áron: *Énekesmadár*, Illyés Gyula: *Tűvétevők*, Nušić: *Atlagerber*, Ibsen: *Nóra*, Gobby Fehér Gyula: *Kerítés*, aztán Móricz Zsigmondtól a *Sári bíró*, a *Búzakalász*, a *Légy jó mindhalálig*, és ott vannak még az ifjúsági darabok, *A Pál utcai fiúk*, a *Tamás bátya kunyhója* és jó néhány egyfelvonásos Csehovtól, Jack Londontól és másoktól.

A felsorolt művek természetesen csak egy részét képezik azoknak a daraboknak, amelyeket Szalai János rendezett, állított színpadra. Mindenesetre az említett színpadi alkotások sok mindenre felhívhatják a figyelmünket: mindenekelőtt arra, hogy az az említett igényesség, amely a darabválasztásban is megnyilvánult, munkásságának meghatározója volt. S ez az igényesség aztán az elmúlt fél évszázad alatt egy perc-re sem hagyta cserben.

Hosszú éveken át igen jelentős szerepet játszott a falu életében a Doroszlói Színházi Napok elnevezésű rendezvénysorozat. A doroszlói amatőr színjátszók mellett a szabadkai Népszínház magyar társulatának, a zombori Népszínház együttesének és néhány szomszédos színjátszó csoportnak a fellépésével tette tartalmassá, gazdaggá a téli hónapokat. Hála Szalai Jánosnak ez a rendezvénysorozat igazi színházi élményt nyújtott a közönségnek. Ugyancsak itt kell megemlíteni a *Négyesfogatot* is (a gombo-

si, bácskerteszi, szilágyi és doroszlói színjátszók nagy összefogását), amely immáron közel harmincéves múltra tekint vissza, és amelynek létrehozásában nem kis szerepe volt Szalai Jánosnak. Ennek a rendhagyó művelődési rendezvénynek minden tekintetben mozgósító ereje volt, hiszen nagyon sok, általában kezdő színjátszónak nyújtott megmutatkozási lehetőséget.

Ezek a rendezvények és természetesen az a folyamatos, igen alapos munka, amely a doroszlói amatőr színjátszásnak rangot teremtett, nem maradt, nem maradhatott visszhang nélkül. A közönségre gondolok, arra, hogy egy színházhoz értő, a színházhoz ragaszkodó közönség nevelődött fel a múltban Doroszlón. S most megint csak Szalai János nevét kell említenem, mondván, hogy mindez az ő érdeme! Ő azonban nem osztja véleményemet. Levelében, amelyet nemrég kaptam kézhez, és amelyben az elmúlt fél évszázad munkájáról, az elért eredményekről ír, nem győzi hangsúlyozni, hogy nemcsak az ő munkája van a sikerek mögött. Nagyon sokan segítettek, de a legnagyobb segítséget élettársa, Piroska tanító néni nyújtotta. Károlyi Piroska, a művelődési egyesület könyvtárosa Szalai Jánossal egyidejűleg, tehát ötven évvel ezelőtt kapcsolódott be a Móricz Zsigmond Művelődési Egyesület munkájába. Mindent csinált: sugott, sminkelt, díszletezett, öltöztetett, szerepelt és rendezett. Szerényen, csendben együtt járták be a mögöttük maradt csodálatos utat, és reméljük, együtt is folytatják majd azt, amit 50 évvel ezelőtt elkezdtek.

Vecsera Sándor

Régen itthagyt bennünket, régen nincs már ott a színpad közelében, a műkedvelők között. Ma már csak az emlékezet őrzi (ha őrzi) a palánkai magyar nyelvű színjátszás életre keltőjének, meg nem alkvó zászlóvivőjének a nevét, munkásságának maradandó kis mozaikjait, amelyek a színházhoz kötődtek.

Amatőr színjátszásunkat nemegyszer földre kényszerítették, igyekeztek megfosztani a továbbélés lehetőségétől. Sikertelenül. A mozgalom a legnehezebb időket is túlélte. Igen, túlélte, mert mindig akadtak, akik töretlen hitükkel, áldozatkészségükkel, emberi magatartásukkal a mozgalom mellé álltak, ott is, ahol nemcsak az amatőr színjátszás, hanem a közösség, a magyar anyanyelvű kis etnikum sorsa, megmaradása is kérdésessé vált. Vecsera Sándor egy volt közülük, és én most szégyenkezve bevallom, hogy munkásságával, mindazzal, amit ott, Palánkán négy hosszú évtized alatt tett,

csak most ismerkedtem meg igazán. Csak most, jóval a halála után döbbenek rá, hogy nekünk még nagyon sok törlesztenivalónk van mindenekelőtt azokkal szemben, akik egész életüket a közösségnek szentelték, azt szolgálták, de akikről, sajnos, nagyon gyakran megfeledkezünk!

1945 őszén magyar művelődési egyesület alakult Palánkán. Az új egyesület a nagy magyar költő, Petőfi Sándor nevét vette fel, és nagyon gyorsan a Duna-parti kisváros művelődési központja, szellemi otthona lett! Vecsera Sándor temerini fiatalember ezekben az években Palánkán élt, és az elsők között volt, aki bekapcsolódott a művelődési egyesület munkájába. Temerinben az amatőr festészet mellett a színjátszók munkája iránt is érdeklődést tanúsított, úgyhogy Palánkára már magával hozta a színházzal kapcsolatos tapasztalatait, azokat az alapismereteket, amelyek rendezői tevékenységét megalapozhatták. Átvette az újonnan alakult egyesületben a színjátszó csoport vezetését, és a lelkes palánkai fiatalokkal, valamint egy csoport ott tartózkodó temerini barátjával együtt számos igen érdekes és színvonalas színpadi produkcióval ajándékozta meg a nagyon hálás palánkai közönséget.

Vecsera Sándor rendezői munkásságáról még ma is szívesen, nagy tisztelettel beszélnek a palánkai magyarok. Bakos Pál, az ottani magyarság (a még meglévő magyarság) krónikása összegyűjtötte azokat az emlékforgácsokat, adatokat, amelyek a palánkaiak Sanyi bácsijához fűződnek – mert így

nevezte Vecsera Sándort a kisváros aprajagynagyja –, és amelyek a rendező meghatározó szerepéről, tartalmas tevékenységéről szólnak, azt támasztják alá!

Vecsera Sándor 1946-ban, a *Gerda Tamás lánya* című háromfelvonásos népszínművel debütált. Osztatlan sikert aratott az előadás, és számos reprízt megért. Ezután 1947-ben egy rendkívül nehéz, összetett rendezői feladat megoldására vállalkozott. A *Dózsa György* című művet állította színpadra. Kuriózusként meg kell említenünk, hogy akkor harminckét férfiszereplőt mozgatott a rendező. Harminckét magyarul beszélő színészt láthatott Palánkán a közönség! S ma? De talán jobb erről nem beszélni! Inkább soroljuk azokat a címszavakat, színpadi

MEGVALÓSULT ÉS MEG
NEM VALÓSULT ÁLMOK

Zsilli Gizella

műveket, amelyeket ő állított színpadra: *Zeng az erdő, a Csikós, A bor, a Cigány, Csavargólány, Mágna Miska, Lúdas Matyi, Aranymadár, Ember a híd alatt, A betyár, János vitéz, Falurossza, az Ördög, Háziücsök, Fény a faluban, A kutya, Férfihez megy a feleségem, Liliomfi.*

Vecsera Sándor mozgósítani tudta a palánkai magyarságot. A fiatalok, de az idősebbek is örömmel kapcsolódtak be a színjátszók munkájába. A vendéjátékokra is nagy figyelmet fordított. Különösen a gombosiakkal sikerült szoros kapcsolatot teremtenie, de fellépett Erdővégen, Tóvároson, Újvidéken, Doroszlón, Péterrévén, Ókén és még jó néhány vajdasági faluban.

Aztán lassan, fokozatosan megszűnt a nagy lelkesedés, akarás. Felsőbb rendeletről ugyanis kilakoltatták az egyesületet abból az épületből, amelyet a palánkai magyarok valóban szellemi otthonukká avattak. Egy több kis tereméből álló kocsmahelyiségbe kerültek. Később a művelődési egyesületet is megszüntették, a színjátszók szakosztályát beolvasztották a Városi Népi Amatőr Színházba, ami aztán tulajdonképpen a véget is jelentette. Vecsera Sándorra tisztelettel kell emlékeznünk, a palánkaiak példáján pedig el kell gondolkodnunk!

A *tanítónő* című színművet szeretné megrendezni, Bródy Sándor műve foglalkoztatja már évek óta. Egy álmodást, egy színpadi álmodást, amely különösen ilyenkor, az évad elején újra és újra megszínesíti képzeletét, mert hát, ugye, felcsillan a lehetőség: hátha most végre sikerül! Végre tapsolhat majd a zombori közönség (de nemcsak a zombori) a Zsilli Gizella által színpadra állított színműnek. (A *tanítónőt* a szabadkai Népszínház magyar társulata 1951 januárjában mutatta be nagy sikerrel.) Az amatőr színjátszók is szívesen tűzték műsorukra a Bródy-színművet. Legutóbb, néhány évvel ezelőtt a torontáloroszi társulat vitte színre Berta Ferenc rendezésében!

Zombori találkozásunk alkalmával Zsilli Gizella, amatőr színjátszásunk egyik igen meghatározó egyénisége, főleg pályájáról vallott, az elmúlt évek, évtizedek csodálatos élményeit rakosgatta elém féltő ragasz-

kódással, szeretettel. Rengeteget játszott. Kezdetben inkább csak színészkedett, de aztán mind gyakrabban rendezésre is vállalkozott.

Baranyából indult. A Drávaszögben ismerkedett meg először a színjátszás szépségével. Onnan Bácskertesre került, ahol főleg csak szerepelt. Zomborba 1960-ban költözött át. Azonnal bekapcsolódott a Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjátszóinak munkájába. A hatvanas évek elején részt vett egy rendezői tanfolyamon (akkor így hívták), amelyet Újvidéken tartottak, és ahol a tartomány legismertebb szaktekinté-

lyei adtak elő, kalauzolták el a hallgatókat a rendezői mesterség furcsa labirintusában. Ez az újvidéki rendezői tanfolyam mindenestre véglegesen meghatározta pályáját. Egymás után rendezte a darabokat. 1964-ben Szinetár György *Susmus* című színpadi játékát állította színpadra. A siker egyértelmű volt, sőt a zomboriak ezzel a darabbal beneveztek a magyarkanizsai Tiszai Ünnepi Játékokra is, és ott kiérdemelték a legjobb előadásnak járó díjat! Emellett megrendezte a *Jaj, a mama!* című zenés darabot, a *Kisasszonyok a magasban* című művet és neve természetesen még nagyon sok plakáton ott szerepelt (s nemcsak rendezőként, hanem színészként is)! Egy időre aztán elhallgatott Zsilli Gizella. Betegsége miatt kénytelen volt csak messziről szemlélni mindazt, ami abban a másik, számára oly csodálatos világban történt. A kilencvenes évek legelején azonban már újra ott van a színjátszók között, újra ott tölti idejének legnagyobb részét a Kaszinóban (a zomboriak legnagyobb öröme), és szervez, keresi, kutatja a fiatal tehetségeket, azokat, akikkel aztán újra teremtheti a zombori magyar színjátszást (amelynek rangjáról, azt hiszem, nem kell külön szólni)! Az *Ötösfogat* műsorában rendezéseire már nagyon is odafigyelnek. Az elmúlt évben Torontálországban, a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók II. Talál-

kozásán a bírálóbizottság Zsilli Gizellának ítélte oda a rendezési díjat a *Kölcsönlakás* című vígjáték színpadra állításáért. Az idén is a könnyű műfajt részesítette előnyben. Dunai Ferenc *A nadrág* című kacagató, szórakoztató színpadi játékát rendezte meg a tőle már megszokott biztonsággal és – természetesen – igényességgel, mert egyik nagy érdeme Zsilli Gizellának, hogy azokban az úgynevezett „könnyű” darabokban is az igényesség az, ami munkáját, a darabhoz való hozzáállását meghatározza. Pontosan felépített rendezői koncepciójában nincs helye az üres „ripacszkodásnak”, a felesleges „túljátszásnak”. Kidolgozott, hiteles figurák játékát irányítja a szakma mesterségbeli felkészültségét bizonyítva, és a cselekmény szálait mindvégig a kezében tartja. Rendezései, előadásai így válnak kompakt, erős, minden szempontból egységes produkciókká!

Zsilli Gizella vallomásának csak néhány mozaikját sikerült rögzítenem (néhány személyes véleményemmel kiegészítve). A pályatöredékek mögül azonban mindig felsejlett, mindig megfogalmazódott a Bródy-darabbal kapcsolatos elvárása. Meg is jegyezte: „Ha azt kérdeznék tőlem, hogy mi az álmom, akkor azt válaszolnám, hogy nagyon szeretnék a színpadra állni, és még néhány darabot megrendezni, elsősorban a *A tanítónőt*, ... de lehet, hogy ez csak álom marad.”

Írásom elején említettem, hogy miről álmodik Zsilli Gizella, és hogy talán ebben az új évadban ez az álom valóra is válik (gondolom én)! Őszintén kívánom, hogy a zombori Kaszinóban színpadra kerüljön *A tanítónő* Zsilli Gizella rendezésében és szereplésével.

Bemutatjuk amatőr színjátszóinkat

Amatőr színhátszóiink bácsfeketehegyi találkozója után

CSAPONGÓ, DE EGYMÁST
KERESŐ GONDOLATOK

Bácsfeketehegy. A Vajdasági Magyar Amatőr Színhátszók V. Találkozásának a színhelye. Emberközpontú kis közösség. Az egymás iránti megbecsülés, tisztelet csendes oázisa. Szeretettel és őszinte ragaszkodással várta és fogadta a legjobb vajdasági magyar színhátszó csoportokat, amelyek valóban otthon érezték, érezhették magukat a bácskai kis faluban éppúgy, mint az előbbi évek során Torontálorszában, Bácskerteszen vagy Muzslyán a már hagyományossá vált találkozón.

Estéről estére megtelik a művelődési otthon színházterme. Sorjáznak az előadások. Egymást váltják a társulatok. Színek, fények, emberi hangok igyekeznek a sötétbe burkolódzó nézőtér felé. A hálás bácsfeketehegyi közönség szereti a színházat, és megbecsüli azokat, akik ott fenn, azokon a deszkákon feléjük, a nézők felé nyúlnak, hozzájuk szólnak.

Ünneppé ötvöződik a hangulat. Szép így együtt lenni, együtt örülni, álmodni Thalia temploma szolgáinak a társaságában. Igen, minden este éreztem ezt a fel-emelő, csodálatos hangulatot. S önkéntelenül is Esterházy Péter néhány sora jutott eszembe. Így fogalmazott egy helyen: „A hazugságok legnagyobbika, hogy elhitették velünk: vagyunk!” Sokáig töprengtem s töprengök ma is, hogy valaki, aki az anyaországban él, így gondolkodik. Ha netán a kisebbségi sorsban élők állítanák ezt, talán megérteném. Nem vagyok biztos benne! Mindenesetre én Bácsfeketehegyen csak azt éreztem, hogy vagyunk!

A Vajdasági Magyar Amatőr Színhátszók V. Találkozóját, mint eddig minden évben, Dudás Károly, a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség elnöke nyitotta meg. Üdvözlőbeszédének volt egy része, amely a műkedvelő színhátszás jelentőségét, szerepét érintette. Dudás Károly azt hangsúlyozta, hogy a mozgalomra óriási feladat hárul, hogy a műkedvelő színhátszás (természetesen a hivatással együtt) – különösen ebben a változó időkben – nagyon sokat tehet anyanyelvünkért, szellemi értékeink megőrzéséért és önmagunk megbecsüléséért!

Úgy érzem, hogy az ünnepi megnyitón elhangzottak nemcsak a mozgalom létjogosultságát igazolták, hanem azt fogalmazták meg nagyon is egyértelműen, hogy műkedvelő színhátszásunknak ma (akárcsak a múltban) meghatározó szerepe van művelődési életünkben. A mozgalom jelentőségé-

nek a hangsúlyozása mögött természetesen ott vannak azok az elvárások, feladatok, amelyek színhátszóiinktól és mindazoktól, akik közvetlenül vagy közvetve munkájukat segítik, irányítják, még fokozottabb helytállást követelnek. Bizton remélem, hogy a mozgalomra váró feladatoktól senki sem hátrál meg.

A találkozó alkalom volt arra is, hogy „felmelegítsünk” néhány olyan témát, amely évek óta foglalkoztat bennünket. Arról beszélgettünk (újfent), hogy miképpen kellene elbírálni a látott produkciókat, színhátszóiink munkáját. A legszigorúbb szakmai mércék alapján elemezzük-e az előadást, ragaszkodva a „könyörtelen” igazsághoz, vagy inkább némileg mellőzve a szakmai kizárólagosságot, a pedagógus türelmével, a segíteni akarás szándékával dicsérrjük és bíráljuk is anélkül, hogy annak esetleg következményei legyenek? Érvek és ellenérvek feszültek egymásnak. Nem könnyű ugyanis ebben a kérdésben dűlőre jutni. Tény és való például, hogy az őszinte, kemény, semmit el nem hallgató bírálat gyakran bumerángxént üt vissza, mert annak ellenére, hogy így kívánja „jobb útra” téríteni a színhátszókat, azok csak azt érzik, hogy munkájukat nem becsülik, félvállról kezelik. Nem egy ilyen bírálat után a társulat tagjai „bedobják a törülközőt”, és „istenhózzádot” mondanak a színhátszásnak. Viszont azt is el kell mondani, hogy a túlzott jóindulatnak, a jóindulatú értékelésnek is vannak buk-

tatói. Megtörtént, és megtörténik ma is, hogy egyik vagy másik szakmabeli azt is megdicséri, amit nem kellene, nem szól a nagyon is kirívó hibákról, a rendező vagy a színjátszó melléfogásairól! Teszi azt abban a meggyőződésben, hogy így „segíti” a színjátszókat. Sajnos az ilyen „támogató” bírálat után a megbírált produkció résztvevői úgy gondolják, hogy remekművet alkottak, hogy számukra már nincs titok a függöny mögötti világban. Mindent tudnak, nincs kitől tanulniuk. Az ilyen szakmai megközelítés a visszafejlődés biztos útját jelenti a színjátszók számára. Tehát a két „módszer” között kellene valamiféle kompromisszumos megoldást találni! A téma körüli vita Bácsfeketehelyen nem zárult le, továbbra is nyitott maradt, és mindenképpen sokszor napirendre kerül még.

Az eredményhirdetés, a díjkiosztás ünneplés pillanataiban gyakran eszembe jut, hogy a legrangosabb díjat mindig elfelejtjük kiosztani. A díjat, amelyet a közönség érdemel ki. A nagybetűs Néző, aki estéről estére ragaszkodó szeretettel ott ül a sötétben a széksorokban, és együtt él, sír vagy nevet azokkal, akik a fényben úszó színpadról hozzá szólnak. Mennyi ragaszkodás, féltés sugárzik onnan, a rivaldán túli sötétből! Mert nemcsak egy-egy sikeresebb jelenet, jó poén után zúg fel a taps. Nem! Ugye, megfigyelte már a Kedves Olvasó (színházlátogató), hogy amikor egyik vagy másik színjátszó „bukdácsolni” kezd a szövegmondásban, amikor hirtelen rövidzárlat keletkezik a játékban, akkor nem valamiféle kuncogás, suttogás hallatszik, hogy „ez nem tudja a szöveget”, hanem szinte elemi erővel felzúg a taps. A sűgő helyett is jön a biztatás, az önbizalmat erősítő támogatás.

Igen, ez a közönség, amely minden pillanatban ott van a színjátszók mellett. Velük él, örül, sír, ha kell, és az előadás végén úgy szorítja magához Thalia templomának hűségét szolgálait, mint aki hozzájuk tartozik.

Így van ez már örök idők óta (legalábbis amióta a teátrum él). Az utóbbi években azonban ez a ragaszkodás valahogy sokkal mélyebbről jön. Bácsfeketehelyen a találkozó minden napján ezt éreztem. S most utólag mindazok nevében, akik tíz napon át a világot jelentő deszkákra léptek, a legnagyobb, a legrangosabb díjat a közönségnek adom át a *Szabad Hét Nap* hasábjain. A díjat, amely egy szóból áll: „Köszönjük!”

BEMUTATJUK AMATŐR
SZÍNJÁTSZÓINKAT

Bugyi Angéla

Amatőr színjátszóink hagyományos találkozói, például a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozója minden esetben alkalmat nyújtanak arra, hogy átfogó képet kapjunk színjátszó mozgalmunk helyzetéről, életéről. Láthatjuk, érzékelhetjük a részt vevő társulatok munkáját, a minőséget, amelyet felmutatnak, műfaji elkötelezettségüket, amelyet követnek.

Sok mindenről informálnak ezek a találkozók. Többek között arról is, hogy mind több és több igen tehetséges amatőr színjátszóra kell figyelniünk. Kellemes meglepetéssel kell tapasztaljuk, hogy a nemes megmérettetésben már érett, komoly jellemábrázolási képességeket felmutató alakításokkal találkozunk.

Bácskerteszen a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók VIII. Találkozója is bővelkedett ilyen kellemes meglepetésekben. Számomra különösen Bugyi Angélának, a magyarcsernyei színjátszó társulat tagjá-

Dienes Koleszár Valéria

nak a teljesítménye jelentett meglepetést. A magyarcsernyei Ady Endre Művelődési Egyesület színjátszó szakosztálya Robert Thomas *Szegény Dániel* c. bűnügyi komédiáját mutatta be Izelle Károly és Oláh Ilo-
na közös rendezésében. A női főszerepet, Florence figuráját Bugyi Angéla játszotta el valóban meglepő érettséggel. Látszott, hogy tudatosan dolgozta ki Florence figuráját, ügyelve az árnyalatokra, amelyek a figura összetettségének belső és külső megnyilvánulására vonatkoztak. Biztosan, határozottan mozgott a színpadon. Látszott, hogy nem idegen számára az a világ.

Erthető Bugyi Angéla szakmai jártassága, ismerete, hiszen mint azt ő maga is mondja: „Főiskolás koromban, 1993 nyarán olyan szerencsém volt, hogy eljutottam,

eljuthattam a Tanyaszínházba, és mint amatőr színész részt vehettem az évi produkcióban. A *Csantavéri passiót* játszottuk Soltis Lajos és Hernyák György rendezésében. Csodálatos volt az a nyár, a munka a két neves rendezővel.”

Bugyi Angéla Nagybecskereken született. Már az általános iskolában részt vett a kis színjátszók munkájában. A nyolcvanas évek elején a különböző körzeti versenyeken és a óbecsei Májusi Játékokon találkozhattunk a nevével.

Középiskolai tanulmányait ugyancsak Nagybecskereken végezte. Ma a magyarcsernyei Forum boltban dolgozik, és munkája mellett idejének legnagyobb részét a helybeli Ady Endre Művelődési Egyesületben tölti, ahol – legalábbis az elmúlt néhány évben – újra hallattak/hallatnak magukról a színjátszók. Hosszú évekig hallgattak ugyanis a múzsák Magyarcsernyén, stagnált a színjátszás, és csak 2000-ben sikerült újraindítani a munkát, sikerült színpadra állítani újra jó néhány igen tehetséges idősebb színjátszót, és természetesen a fiatalok is lehetőséget kaptak, bekerültek az újonnan alakult társulatba.

Bugyi Angéla a VIII. Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozójának ünnepélyes záróműsorán átvette a legjobb női főszerep alakításáért járó Ferenczi Ibi-díjat. A rangos elismerés persze kötelez is, kötelezi a fiatal színjátszót, hogy ugyanolyan komolysággal, elkötelezettséggel dolgozzon, szolgálja a mozgalmat, mint tette azt az elmúlt néhány esztendőben.

A mikor a bácskerteszi műkedvelő színjátszásról beszélünk, akkor nemcsak arra a folyamatos munkára gondolunk, amely most már több mint nyolcvan esztendeje élte ezt a nemes öntevékenységi formát a bácskai kis faluban, hanem arra is, hogy bizony nem kevés azok száma, akik évről évre bekapcsolódnak a mozgalomba, akik egy-egy készülő produkció mögé felsorakoznak. Erről egyébként – ha csak az elmúlt három esztendőt vesszük is figyelembe – magunk is meggyőződhetünk. Ugyanis Szirmai Albert *Mágnás Miska* című operettje (1998), aztán Tersánszky Józsi Jenő *Kakuk Marcija* (1999), majd pedig az idei bácsfeketehegyi találkozón látott Szipligeti-színmű, a *Cigány* impozáns, nagyszámú színjátszót vonultatott fel, s mindenekelőtt nagyszámú fiatalnak adott lehetőséget a megmutatkozásra. Természetesen a mennyiségi mutatók mögött ott van az a minőség is, amely joggal váltja

ki elismerésünket, tiszteletünket, amikor a bácskertesi színjátszásról beszélünk.

Erre a minőségre gondolok, hivatkozom most, amikor a bácskertesi színjátszás egyik igen tehetséges tagjának, Dienes Koleszár Valériának a kis portréját igyekszem felvázolni. Mindaz ugyanis, amit az elmúlt három esztendőben Bácskertesén, Muzslyán és Bácsfeketehegyen a már hagyományos találkozókon a színpadon tőle láttunk, arra enged következtetni, hogy egy sokoldalú és igen tehetséges színjátszóval van dolgunk. A *Mágnás Miska* Marcsája, vagy a *Kakuk Marci* Pattanó Rozija, és most a *Cigány Rózsija* nem valami papírfigurára hasonlított, nem üres, lélektelen alakként jelent meg a színpadon, hanem ellenkezőleg: színes, gazdagon árnyalt jellemeként mutatta meg nekünk az említett három színpadi figurát.

Dienes Koleszár Valéria persze nem tegnap kezdett foglalkozni a színjátszással. Hosszú évek tapasztalata, munkája segítette, hogy ott legyen, ahol van: a bácskertesi és egyúttal a vajdasági magyar színjátszók legjobbjai között. Tulajdonképpen a nyolcvanas évek derekán figyeltek fel rá az ottani rendezők, és „látták” el mindjárt színészi feladatokkal. A már említett előadások mellett a fiatal színjátszót ott láttuk olyan színpadi produkciókban, mint amilyen az *Érdekházasság*, az *Egy bolond százat csinál*, a *Vacsora Budán*, az *Elvámolt éjszaka*, a *Babos kendő*, a *Sárgarigófészek*, a *Kölcsönlakás*, hogy csak néhány címszót említsek.

Dienes Koleszár Valériát tehát az elmúlt közel másfél évtized megismertette a színpad világával, lehetővé tette, hogy a szakmailag jól felvértezett bácskertesi rendezők segítségével ellesse azokat a titkokat, amelyek a színészi kifejezőeszközök „használatához” elengedhetetlenül szükségesek. S mivel már „járatos” azokon a bizonyos deszkákon, így talán bízhatunk abban, hogy a jelenlegi sikerek, díjak, amelyek figyelemre méltó alakításait kísérik, további ösztönzést jelentenek számára, és még sok szép alakítással lepi meg a bácskertesi (de nem csak a bácskertesi) közönséget!

Erőteljes színészi egyéniség

BEMUTATJUK DÖME ZOLTÁNT

A kilencvenes évek alapozták meg Döme Zoltán „pályáját”, a huszadik század utolsó évtizede állította reflektorfénybe a rangos Zentai Színtársulathoz csatlakozó fiatalembert. Nagyon hamar megbecsült, ismert tagja lett a Tisza-parti kisváros együttesének. Szerencséje volt, hogy első lépéseit olyan szakemberek segítették, mint amilyen Hernyák György, Kovács Frigyes vagy Vajda Tibor volt. Ugyanis ezek a színházi „öreg rókák” nagyon hamar rájöttek, hogy egy rendkívül tehetséges színjátszóval van dolguk, olyan valakivel, akinek jellemábrázoló képessége megérdemli a rendhagyó jelzót. Így aztán amikor – különösen az összetett színészi feladatokra – szereplőket kerestek, elsőnek mindig Döme Zoltánt célozták meg.

1991 októberében ott látjuk Verebes Ernő *Ének a halott asszony házából* című misztériumjátékában (Hernyák György rendezte).

1992-ben Muszty Bea–Dobay András *Kunigunda hozománya* c. zenés mesejátékában lép a közönség elé (Kovács Frigyes és Körmöci Petronella munkája). Ugyanebben az esztendőben a *Shakespeare, vagy amit akartok* c. szerelmes színjáték (William Shakespeare műveinek felhasználásával) jelenti számára az újabb színpadi jelenléte (Körmöci Petronella állította színpadra). Az 1992-es esztendő – már ami a bemutató-

kat illeti – ezzel még nem ért véget: október 2-án egy emlékezetes előadást láthattunk. A közönség Boris Vian *Birodalomépítők, avagy a Schmürz* című színmű bemutatójának tapsolhatott, amelyet Hernyák György állított színpadra. Döme Zoltán természetesen nem maradt ki a darabból, sőt az 1992-es esztendő utolsó bemutatójában is ott láthattuk Joseph Otto Kesselring *Arzén és levendula* című bűnügyi bohózatában, amelyet Vajda Tibor rendezett, Teddy figuráját formálta meg hitelesen. A következő esztendőben, 1993-ban Harold Prince *Kabaré* című musicaljében Schultz úr, a zsidó zöldseges szerepét osztja rá Kovács Frigyes, a darab rendezője, és nem csalódik. Döme Zoltán ügyesen megoldja a rábízott feladatot. Közvetlenül a *Kabaré* bemutatója után még egy igen érdekes produkcióra is sor került. Egy zenés történelmi paraboláról van szó, amelynek a címe *Pipin*, és Körmöci Petronella rendezte. Döme Zoltán ott volt a szereplők között. Az 1993-as esztendőben volt még egy emlékezetes előadása a Zentai Színtársulatnak. Hernyák György Weöres Sándor *Holdbeli csónakos* című kalandos játékát állította színpadra, és a szerepek kiosztásánál Döme Zoltánról sem feledkezett meg.

Az 1993-as esztendőnek volt még egy igen fontos eseménye, legalábbis Döme Zoltán számára. Feladatot kap a Szörényi–Cseres *Kivándorlás* című színpadi játékában, amelyet a csókai színjátszók mutattak be, és amelyet Szabó László rendezett. A

csókai produkcióban való szerepvállalásával szoros, elmélyült kapcsolat jött létre Szabó László csókai rendező és Döme Zoltán zentai színjátszó között. Együttes munkájuk sok színpadi sikernek volt a kovácsa, ami egyébként a mai napig is tart, mármint a produkcióban való közös részvétel. Ezt a munkát csak elmélyítette az Orpheus Theater (Csóka) megalakulása 1998-ban. Csak néhány figyelemre méltó bemutatót említek, olyanokat, amelyek rangot teremtettek az új színháznak. Terry Gilliam *A halászkirály legendája* című tragikomédiájában Döme Zoli Perryt, a csavargót játszotta, aztán Claude Magnier *Befutók* című vígjátékában Angelo Provolone, a maffiafehér figuráját alakította élvezetesen, Déry Tibor *Talpsimogató* című kedves színpadi játékában a klub pincéret személyesítette meg, és végül William Shakespeare *Falstaff* című komédiájában a címszerepet formálta meg valóban ragyogóan. (A Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók V. Találkozóján, amelyet a közelmúltban tartottak meg Bácsfeketehelyen, a legszebb színpadi beszédért járó Szántó Róbert-díjat, Döme Zoltán érdemelte ki!)

Alig egy évtized van Döme Zoltán mögött, s máris sok szép alakítással gazdagította nemcsak a csókai (aztán persze a zentai), hanem a vajdasági magyar színjátszást is. Reméljük, hogy az elkövetkező években szerepeinek száma csak gyarapodik, és még sokszor meglep majd bennünket élményt nyújtó alakításaival.

Fehér Ferenc

138

A mikor amatőr színjátszóink igaz elkötelezettjeit igyekszem reflektorfénybe állítani, gyakran eszembe jut John Steinbeck örökös érvényű megállapítása – legalábbis számomra örök érvényű –, miszerint: „A színház a világ egyetlen olyan intézménye, amely négy évezred óta haldoklik, de sohasem adja meg magát. Szívós, áldozatkész emberekre van szüksége, ezek tartják életben.”

S mivel a színház fogalmából nem zárható ki azok sem, akik nem intézményesített formában szolgálják a közönséget, így az ő helyállásukról sem szabad megfeledkeznünk. Az óbecsei Fehér Ferenc is a szívós, áldozatkész emberek közé tartozik. A Tisza-parti város színjátszásának egyik nagyon is aktív „mozgatója”. Dolgozik – hangyaszorgalommal – a színpadon, a színpad körül, és mindenhol, ahol csak szükség van rá. Élete már régen egybeforrt azzal a

különös világgal, „amely négy évezred óta haldoklik, de sohasem adja meg magát”.

Először – több mint egy évtizeddel ezelőtt – Fekete Sándor *A lila villa titka* című színpadi játékában „merészkedett fel” a világot jelentő deszkákra. Ezután Szenteleky Kornél *Jakab álma* című zenés játékában kapott érdekes színészi feladatot. A Szenteleky-darabot egyébként ritkán tűzik műsorukra az amatőr színjátszók (a hivatásosok pedig egyáltalán nem). Éppen ezért az óbecseiek előadása, amelyet Pásthly Mátyás rendezett, színháztörténeti vonat-

kozásban is figyelmet érdemelt. Pásthly Mátyás a *Jakab álma* után Kertész Imre *Csacsifogatát* is megrendezte Óbecsén. A szereposztásból Fehér Ferencet sem hagyta ki. Dr. Adorján Elek figuráját bízta rá, és nem csalódott, mert Fehér Ferenc nagy-szerűen megoldotta a rábízott nem éppen könnyű feladatot.

Az óbecsei színjátszókkal Koncz István is foglalkozott. Munkájával nagyban hozzájárult a társulat erősödéséhez, fejlődéséhez. Érdekes volt a *Kocsonya Mihály házassága* című vásári komédia, amelyet mesterien állított színpadra, s amelyben Fehér Feri a Táblabíró szerepében jeleskedett. Ugyancsak jelentős feladatot kapott az óbecsei színjátszó Sásdi Sándor *Nyolc hold föld* című drámájában, valamint Novak Novak *Ki az úr a háznál?* című vígjátékában. (Mindkét művet Koncz István rendezte.) Persze még számos darabban játszott, sok szép színpadi feladatot valósított meg.

Néhány évvel ezelőtt tagja volt annak a lelkes kis társulatnak, amely létrehozta, megalakította a Vajdasági Magyar Amatőr Színházat. A mozgalom fanatikusaival együtt úgy gondolta, és gondolja ma is, hogy ez a most már néhány éve működő színház jelentős szerepet tölt be a vajdasági magyar amatőr színjátszás életében.

Az óbecsei Fehér Ferenc – mint azt már említettem – nemcsak a színpadon teszi a dolgát, hanem a színpad körül is. A „mindenes” szerepét játssza, még hozzá kitűnően. Így például a most készülő új

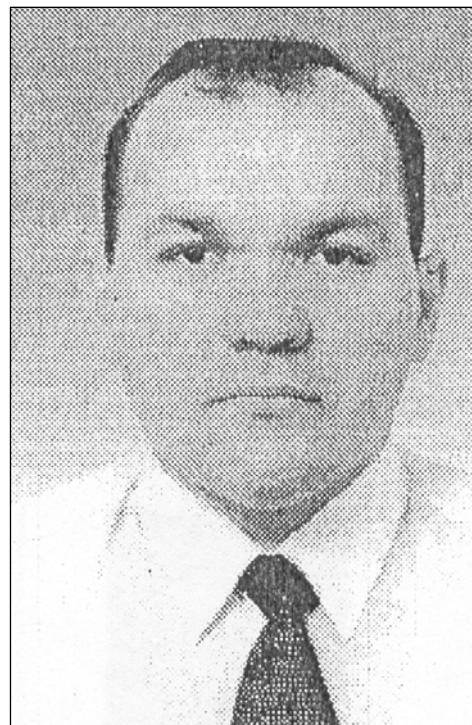
MŰKEDVELŐ SZÍNJÁTSZÁSUNK ERŐSSÉGE

Fenyvesi József

darabban, Jean de Letraz *Szerencsemalac* című vígjátékában a rendező, Barácius Zoltán nem bízott rá színészi feladatot, ami azonban nem jelenti azt, hogy Fehér Ferenc nem vesz részt a produkcióban. Ott lesz a függöny mögött, ott lesz azok között, akiknek segítsége nélkül nem jöhet létre az előadás. S persze ő lesz az is, aki igyekszik majd megteremteni azokat a feltételeket – gondolok itt mindenekelőtt az anyagiakra –, amelyek eleve meghatározzák, meghatározhatják a színjátszók munkáját (díszlet, színpadi kellékek, aztán a terem használata körüli kiadások stb.)!

Vajdaság-szerte szívós, áldozatkész emberek éltetik a mozgalmat. Évek, évtizedek bizonyítják ezt. Fehér Ferenc is közéjük tartozik. Megbecsülésünk, tiszteletünk nem kerülheti meg munkáját.

Az elmúlt esztendőben az óbecsei Vuk Karadžić Művelődési Központ keretében működő magyar amatőrszínház társulata a *Gubanc* című kabaréval nevezett be a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók IV. Találkozójára. A kollázsszerű igen érdekes műsorban (a műsort Lajber György állította össze, és vezette nagy-nagy szakértelemmel) Fenyvesi József három rövid lélegzetű tréfában kapott feladatot. Három különböző figurát kellett megformálnia. A szenttamási színjátszó (aki egyébként vendégként szerepelt a műsorban) figyelemre méltó jellemformáló készséggel lepett meg mindannyiunkat. Mindenekelőtt már a feladat megközelítése is szót érdemel. Fenyvesi József ugyanis nem a már megszokott, „lekezelő” viszonyulást tanúsította a kabaré műfaja iránt, nem tessék-lássék módra, kizárólag színpadi rutinjára támaszkodva személyesítette meg a rábízott figurákat, hanem tudatosan

építette, árnyalta őket, úgyhogy végeredményben három, egymástól teljesen különböző színpadi alakot állított elénk.

Bevezetőül mindezt el kell mondanom, mert nemcsak az igen tehetséges színjátszót „fedeztem fel” magamnak, hanem egy olyan valakinek is tapsoltam, aki a profikat is meghazudtoló komolysággal igyekszik a reábízott színpadi figurákat megszemélyesíteni még akkor is, ha azok a figurák esetleg csak egy kabaréműsorban jelennek meg!

Fenyvesi József a szenttamási Arany János Művelődési Egyesület színjátszó cso-

portjának egyik oszlopos tagja. A nyolcvanas években kezdett igazán a színház felé fordulni. Vonzotta a festett világ, a színpad varázsa. Botka István, a mozgalom ottani doyenje fogta először kézen, és bízott rá kisebb-nagyobb színészi feladatokra. Később Kovács Frigyessel is dolgozott. Tanulta a szakmát, tapasztalatokat szerzett.

A legtöbbet azonban Fischer Károly rendező-színésztől kapta. Fischer Károly több mint fél évtizede dolgozik a szenttamási színházzal. Komoly kis színházi műhelyt teremtett Szenttamáson. Folyamatos munkája nagyon is meglátszik a társulat tagjain. Fenyvesi József jó tanítványnak bizonyult. Nagyon gyorsan elleste azokat a mesterségbeli „fogásokat”, amelyek azután egykettőre eligazították a színpadi játék labirintusában. Fokozatosan, szerepről szerepre gyűjtötte a tapasztalatokat, gazdagította szakmabeli tudását, úgyhogy ma már egy érett, kiforrott színész biztonságával oldja meg a rábízott feladatokat.

Mindenesetre az elmúlt öt esztendő (1995-ben vette át Fischer Károly a szenttamási színház irányítását) sokat jelentett Fenyvesi József számára. Sok érdekes, összetett figurát formált meg. Ott láttuk Marc Camoletti *Leszállás Párizsban* című vígjátékában, Peter Schaffer *Black Comedy* című színpadi játékában, aztán az elmúlt évben Milan Grgić *Ébredj fel, Katám!* című bohózatában (ez a produkció tavaly a muzslyai találkozón elnyerte a legjobb előadásnak járó díjat) és nem olyan régen, a bácsfeketehegyi találkozón Kaló Flórián *Négyen éjjélkor* című kis remekében. Megmutatkozási lehetőséget „kínáltak” ezek a produkciók Fenyvesi Józsefnek, aki élt

is ezekkel a lehetőségekkel, és az említett darabok mindegyikében figyelemre méltó alakítást nyújtott.

Fenyvesi Józsefet a rendezés is érdekelte, és persze érdekli ma is. Már 1996-ban sikerrel színpadra állította Edvard la Boyle *A pofon* című korszerű mesejátékát. Később még jó néhány gyermekdarab rendezését vállalta el, és nem okozott csalódást: a gyerekek is szívesen dolgoztak és dolgoznak vele. Türelmesen, a pedagógus körültekintésével tanítgatja a kis kezdőket. Ő is így kezdte, mielőtt a nagyok közé került volna, kezdetben ő is mesefigurákat keltett életre az iskolai ünnepeken, rendezvényeken.

Műkedvelő színházasunk erőssége Fenyvesi József. Eddigi színpadi jelenléte, munkássága mindenképpen ezt igazolja. S egyúttal jelzi is, hogy a most már érett, szakmai tapasztalatokkal jól felvértezett színjátész tovább kíván lépni a pályán, továbbra is részt kíván venni a mozgalom munkájában.

A RIVALDAFÉNYBEN TALÁLTA
MEG ÖNMAGÁT

Győrfi Klára

A mozgalom olyan egyénisége, akire érdemes odafigyelni, akinek munkássága, eddigi színpadi pályafutása már önmagában véve is amatőr színjátásunk színvonalának biztató, tiszteletet parancsoló képét vetíti elénk.

Jó néhányszor alkalmam volt szembe-sülni azokkal a figurákkal, melyeknek ő „kölcönözött” életet, s akik ott, a rivaldafényben felmutatták mindazokat az értékeket, amelyekkel Győrfi Klára dicsekedhet. Gondolok itt mindenekelőtt jellembrázolásának sokszínűségére, azokra az árnyalati megoldásokra, melyekkel gazdagítja, emberközelbe hozza színpadi figuráit. Egyszóval: a világot jelentő deszkák titkait, úgy érzem, már nagyon régen „megfejtette”, ugyanis szakmai felkészültsége példaértékű.

Győrfi Klára is ott kezdte, ahol a mozgalom legtöbb elkötelezettje: az óvodában, majd az iskolában. Azt hiszem, az iskolai

színhátság nagyon sokat jelentett számára, hiszen azok az első lépések, ha nehezek is, de mégis a legszebbek, már ami a színpadi megmutatkozást illeti.

A hatvanas évek vége felé a zombori Petőfi Sándor Művelődési Egyesületben, pontosabban a Kaszinóban találjuk. Azokban az években Kószó István rendező maga köré gyűjtött jó néhány igen tehetséges fiatal színjátszót, és komolyan dolgozott velük. Györfi Klára is köztük volt. Főleg kollázsszerű vidám műsorok kínálták a lehetőséget, igyekeztek a színpadhoz kötni a fiatalokat. Sajnos a hatvanas éveknek ez a nekilendülése nem volt tartós, és a Kaszinóban újra leállt a munka.

Az 1982. esztendő rendhagyó dátumként vonul be Györfi Klára színpadi életébe! Györfi Sándor javaslatára elhatározták,

hogyan bemutatják Arthur Miller *Édes fiaim* című drámáját. Az újra összeverbuválódott társulat hihetetlen lelkesedéssel, odaadással dolgozott a számukra igen nehéz szövegen. Az eredmény nem maradt el. A siker kárpótolta a társulatot. Györfi Klára az anyát játszotta el hitelesen, megrázóan. Kuriózusként meg kell említeni, hogy a zombori *Édes fiaim* után még egyszer játszott Miller-drámában, de most már egy közös szabadkai–zombori produkcióban.

S ha már az első, pályáját mindenképpen meghatározó szerepét megemlítettem, akkor az ezt követő szerepeiről se feledkezzünk meg. Újra az anya figuráját formálta meg Camus *Tévedés* című művében. Bevalása szerint ez a szerep nőtt legjobban a szívéhez, ezt szerette igazán! Aztán következett megint egy anyaszerep. Somogyi Tóth Sándor–Szabó István: *Hogy állunk, fiatalember...* Ebben nemcsak játszott, hanem a rendező munkáját is elvállalta. Ezután a rendezők már nemcsak anyaszerepeket osztottak rá. Egymás után kapta a különbözőbbnél különbözőbb feladatokat. Sikeresen megformálta Margarita (Alfonso Paso: *Őn is lehet gyilkos*), Sophie (Jean Poirot: *Húsvéti ünnepek*), Tepanné (Fernando Arrabal: *Tábori piknik*), Sara (Joso Bethencourt: *Amikor a pápát elrabolták*), Betty (Vaszary Gábor: *Egy bolond százat csinál*), Ida (Tóth Miklós: *Jegygyűrű a mellényzsebben*), Pauline (Jean de Letraz: *Mackó*), Therése (Robert Thomas: *Szeres-sük egymást, gyilkosok*), az anyós (Tóth Miklós: *Az anyós visszajár*) és Mimóza,

az öltöztetőnő (Lajtai Lajos–Békeffi István darabjában) figuráját!

Györfi Klára színpadi pályafutását értő kezek, szakmailag képzett rendezők egyengették. Vajda Tibor, Barácius Zoltán, Szabó István, Koncz István, Petar Ujević, Trupinszki Béla és Györfi Sándor bontotta ki tehetségét, és mutatta meg számára azt az utat, amelyet képes lesz bejárni, és Györfi Klára nem is maradt adós tanítómestereinek, nem okozott nekik csalódást, ellenkezőleg, szebbnél szebb alakításokkal hálálta meg bizalmukat!

S amit semmiképpen sem szabad elhallgatni: Györfi Klára igazi vajdasági színész, a szó legigazibb értelmében. Mondom ezt azért, mert nemcsak Zomborban, a Kaszinóban, de Kulán, Bajmokon, a szabadkai Népkörben is gyakran ott látjuk a nevét egy-egy bemutató plakátján. S azt sem kellene elfelejteni, hogy állandó tagja a Vajdasági Magyar Amatőrszínháznak, amely ugye fáradhatatlanul járja a tartományt, és igyekszik mindenhova elvinni a magyar nyelvű teátrumot! Györfi Klára a színpad szerelmese, örök elkötelezettje! Hiszem, hogy sokat hallunk még róla.

A bácsföldvári magyar műkedvelő színjátszás gazdag, tartalmas múltjára tekint vissza. A kis bácskai közösségben már több mint egy évszázada nemzedékek adják át egymásnak azt a stafétabotot, amely a műkedvelők munkájának folyamatosságát példázza, szimbolizálja a maga módján. A régi, a mozgalommal kapcsolatos kiadványokban lapozgatva, azt tapasztalhatjuk, hogy sokan voltak Bácsföldváron, akik elkötelezték magukat a színjátszásnak, és akik az elmúlt hosszú évtizedek alatt sohasem engedték meg, hogy a mozgalmat megtartó, erősítő lánogszka kialudjon.

Így van ez most is. Lelkes társulat igyekszik életben tartani a műkedvelő színjátszást. A nagyon nehéz körülmények ellenére évről évre újabb és újabb bemutatókkal lepik meg a hálás bácsföldvári közönséget. Az együttesből ezúttal Horti László nevét említenénk meg, aki az elmúlt évek

alatt érett, sokoldalú színésszé fejlődött. Érdekes volt, de mindenekelőtt tanulságos figyelemmel kísérni Horti László színpadi „pályafutását”. Azt már az első fellépésnél érzékelhettük, hogy egy rendkívül tehetséges színjátszóval van dolgunk. Ugyanis a szakmai ismeretek hiánya ellenére is úgy mozgott, beszélt a színpadon, mintha már ki tudja, mióta „űzné” ezt a mesterséget! Néhány évvel ezelőtt (1988-ban) Fehér Mihály bácsföldvári szerző *Nászutasok* című vígjátékában már a figurát tudatosan építő, színező, lassan komoly egyéniséggé fejlődő színjátszó/színész teljesítményének tapsolhattunk. Az elmúlt esztendőben egy újabb vígjátékban kapott feladatot (*A vendéglány* volt a darab címe, a szerzője pedig újfent Fehér Mihály). A vígjáték egyik kulcsfiguráját (Benőcit) keltette életre. Alakítását figyelve és értékelve nem egy szakmabeli megjegyezte: „Horti Lászlónak hivatásos társulatban lenne a helye!” Az ilyen és ehhez hasonló megjegyzések már eleve minősítették a bácsföldvári színjátszó teljesítményét.

Az idén, a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók V. Találkozásán, amelyet Bácsfeketehegyten tartottak meg, Horti László átvehette a legjobb férfi mellékszereplőnek kijáró Nagy István-díjat! A bácsföldvári színjátszó Fehér Mihály *A kérők* című vígjátékában nyújtott remek alakításáért érdemelte ki a magas elismerést, díjat. Rohacsek figuráját „hozta” természetes egyszerűséggel, árnyaltan és mindenképpen meggyőzően.

Tanulságos volt – említettem – figyelemmel kísérni (ha csak néhány alakításán keresztül is) Horti László színpadi szereplését. Tanulságos volt már azért is, mert újfent csak rádöbbenhettünk, hogy a műkedvelés, az tulajdonképpen nyilvános tanulás, önnevelés, ismerkedés a szellem értékeivel, s természetesen a szakma titkaival. Horti László nem elégedett meg azzal, hogy egy-egy színpadi fellépése után megdicsérték, biztatgatták, hogy „tehetséges vagy”, hanem igyekezett, és igyekszik ma is a „kapott” tehetséget kamatoztatni, igyekszik továbblépni, feladatról feladatra gazdagítani szakmai tudását! Nem rendhagyó jelenség ez, nem! S éppen ezért bízunk abban, hogy műkedvelő színjátszásunk szebb napok elé néz!

EGY SOKAT ÍGÉRŐ TEHETSÉG

Horváth Alen

Gyakran hallom, hogy sötét napok várnak műkedvelő színjátszásunkra. A „jóindulatú” megjegyzések arról igyekeznek meggyőzni, hogy manapság a fiatalok nemigen érdeklődnek a mozgalom iránt, hogy az önkifejezésnek, az önnevelésnek ez a nemes formája már régen a múlté!

Csak mosolyogni tudok az ilyen és ehhez hasonló, mindenképpen megalapozatlan véleményeken. Ugyanis pontosan az ellenkezőjét vallom, tapasztalom nap mint nap itt, a Vajdaságban. Mind több és több fiatal színjátész kér és kap lehetőséget azokon a világot jelentő deszkákon. A mozgalom iránti érdeklődést a fiatalok részéről sokat ígérő jelenségként kell elkönyvelni!

Horváth Alen, a fiatal bezdáni színjátész ahhoz az igen tehetséges nemzedékhez tartozik, amely a kilencvenes évek elején meghatározó módon kapcsolódott be a

mozgalomba. 1993-ban egy jól sikerült kabaré megrendezésével hívta fel magára a figyelmet. (*Örömmel szórakoztatunk* volt a kabaré címe és a rendezés mellett néhány szerepet is eljátszott.) 1994-ben Molière *Képzelt beteg* című vígjátékát állította színpadra. Óriási volt a feladat. Sikerral birkózott meg vele (a Molière-darabban is vállalt szerepet). 1995-ben Földes Imre *Lányom* című vígjátékában színészi képességéről győzött meg bennünket (a vígjátékot Foki István rendezte). 1996-ban Fodor László *Szeretek egy színésznőt* című zenés vígjátékában láttuk újra.

A kilencvenes évek derekán búcsút mond a bezdáni színjátszásnak, és előbb a zomboriak produkcióiban látjuk viszont (*Csutak, Bébi a családban marad*), majd a talpra állni látszó Vajdasági Magyar Amatőrszínházban kap megmutatózási lehetőséget (*Régi nyár*). Tehetsége azonban akkor kezdett igazán kibontakozni, amikor Győrfi Sándor rendező irányításával folytathatta a munkát. Ez különösen arra a két évadra vonatkozik, amelyet Kulán töltött, a kulai színjátékosok társaságában.

1999-ben a kulai Népkör és a verbácsi Szirmai Károly Művelődési Egyesület színjátékosainak közös produkciója, Vaszary Gábor *Bubus* című bohózata a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátékosok IV. muzslyai találkozóján osztatlan sikert aratott. A Vaszary-bohózatot Győrfi Sándor állította színpadra nagyszerű érzékkel. A rendező Horváth Alent sem hagyta ki a szereposztásból. Nem kis meglepetésre Kondorkának, a kissé szenilis, középkorú számtantanárnak a figuráját bízta rá. A fiatal színjátész nem ijedt meg a nagyon is összetett szereptől. S annak ellenére, hogy sokan úgy gondolták, ez nem neki való szerep, még túl fiatal ahhoz, hogy ilyen feladatokat is megoldjon: egy remekbe szabott, aprólékos gondolat kidolgozott, hiteles figurával rukkolt elő. Jellemábrázolásból kitűnőre vizsgázott a fiatal, tehetséges színjátész!

2000 áprilisában színjátékosaink bácsfeke-tehegyi találkozóján ugyancsak a kulai Népkör előadásában Tabi László *Spanyolul tudni kell* című vígjátékában újra találkoztunk

tunk Horváth Alennal. Magabiztosan, már egy érett színjátészó hozzáállásával oldotta meg a rábízott feladatot. Ezt az előadást is Győrfi Sándor rendezte.

Horváth Alen nem győzi hangsúlyozni, hogy a műkedvelő színjátszás iránti elkötelezettség akkor mélyült el benne igazán, amikor Győrfi Sándor „keze alatt” kezdett dolgozni, amikor a folyamatos, igen kemény munka megismertette vele a színpad különös világát, a szakma titkait. Megemlíti még, hogy Barácius Zoltántól is sokat tanult.

A fiatal, tehetséges bezdáni színjátészó jelenleg a Berta Ferenc Zsebszínház első, nyitó előadására készül. Edgar Wallace *Az ember, aki megváltoztatta a nevét* (a Zsebszínház *Kaméleon* címmel mutatja be a darabot) című színpadi műben kapott szerepet. Az előadást Győrfi Sándor rendezi.

Reméljük, hogy Horváth Alen ezúttal sem okoz majd csalódást!

NEGYED ÉVSZÁZADA
A SZÍNPADON

Kanalas Ilona

Avajdasági magyar színjátészó mozgalom egyik kétségtelenül szilárd fellegvára Nagyikinda. Évtizedek óta tapasztaljuk, hogy ebben a bánsági kisvárosban megkülönböztető figyelmet fordítanak a színjátszásra, s tapasztaljuk azt is, hogy az eredmények sem maradnak el, hogy a kikindai színjátészók évtizedek óta folyamatosan, szinte állandó jelleggel irigylésre méltó, színvonalas előadásokat produkálnak.

Kanalas Ilona, a kikindai színjátszás egyik igencsak figyelmet érdemlő alakja, érdekes egyénisége. Huszonöt éve tagja az Egység Művelődési Egyesület színjátészó társulatának. Huszonöt éve szolgálja szerényen, de a műkedvelő színjátészók fanatizmusával a mozgalmat. Huszonöt esztendeje számtalan színpadi figurát személyesített meg, formált meg hitelessé.

Sovény Károly, a kikindai színjátszás meghatározó egyénisége (később a szabad-

kai Népszínház és az Újvidéki Rádió tagja) „fedezte fel” a tehetséges fiatal színjátészót, és bízta rá mindjárt Ančica szerepét Sterija *Felfuvalkodott tökfey* című vígjátékában. Sikeres volt a bemutatkozás. Felfigyeltek rá. S jöttek a feladatok, a szerepek. A rendezők bizalmat szavaztak Kanalas Ilonának. Számítottak rá. Azokban az években (a nyolcvanas és a kilencvenes évekről van szó) egymásnak adták ott a kilincset olyan ismert szakemberek, mint amilyen Kovács Frigyes, Vajda Tibor, Fischer Károly, Barácius Zoltán, és a mozgalom akkor már „befutott” rendezője: Lepár Ferenc. Kanalas Ilonának volt kitől, kiktől tanulnia. S az alkalmat nem szalasztotta el.

Nem könnyű feladat felsorolni azokat a színpadi figurákat, amelyeket az elmúlt

TÖBB MINT FÉL ÉVSZÁZADA
HÚSÉGESEN SZOLGÁLJA
SZÍNJÁTSZÓ MOZGALMUNKAT

Koleszár István

két és fél évtized alatt színpadra álmódott. Ezért csak néhányat említek meg. Azokat, amelyekre még ma is szívesen emlékszem. Amanda (Tennessee Williams *Üvegfigurák*), Laura (Steinbeck: *Egerek és emberek*), Bodnárné (Németh László: *Bodnárné*), Karnyóné (Csokonai Vitéz Mihály: *Az özvegy Karnyóné*), Bernarda (Lorca: *Bernarda Alba háza*), Higginsné (Bernard Shaw: *Pygmalion*), Tótné (Örkény István: *Tóték*), de különösen az elmúlt néhány esztendőben ott láttuk/láthattuk Peter Weiss *Mockinpott úr szenvedései, kínjai és meggyógyíttatása*, Ray Cooney *Egy ágyban az ellenzékkel*, John Millington Synge *A nyugati világ bajnoka* vagy Heltai Jenő *Néma levente* című színpadi művében.

Huszonöt esztendő maradt Kanalas Ilona mögött. Hogy mit jelentettek számára az elmúlt évadok, a sok szép színészi feladat, a taps, a nézők, a közönség őszinte ragaszkodása, szeretete, azt néhány mondatban így fogalmazta meg: „Valami csodálatos dolog ott lenni a színpadon, játszani a nézőknek, megnevetetni őket, könnyeket csalni a szemükbe. Valahogy mindig úgy érzem, hogy velem vannak, velem éreznek, és amikor előadás után odajönnek hozzám, és gratulálnak, akkor tudom, hogy azért valamit én is adtam, adhattam a közönségnek. S ez végtelen boldogsággal tölt el. Igen, ma már tudom, hogy érdemes volt végigjárni ezt az utat, és remélem, hogy az elkövetkező esztendőben is ott lehetek majd a színpadon a kikindai Egység Művelődési Egyesület színjátszóival együtt.”

Bácskertes (Kupuszina) műkedvelő színjátszásáról mindig csak az elismerés hangján szólhatunk. S ha szövegünk is, akkor nemcsak azt mondjuk el, hogy ebben a bácskai helységben a tömegesség az, ami a színjátszó mozgalmat jellemzi, hanem bizony a minőséget is megemlítjük, azt a minőséget, amely a közel kilenc évtizedes múltra visszatekintő mozgalomnak nemcsak egyik-másik korszakára vonatkozik, hanem folyamatosan jelen volt és jelen van ma is a bácskertes színjátszók munkájában, produkcióiban!

Ez a jelenség talán azzal is magyarázható, hogy ott a színpad igaz szerelmesei hosszú évtizedekig nem hagyják el a színpadot, és általában igyekeznek gazdag tapasztalataikat átadni a fiataloknak, igyekeznek őket őszintén segíteni.

Koleszár István a bácskertes műkedvelő színjátszás egyik kiemelkedő, tiszteletnek örvendő személyisége. Több mint fél évsz-

zada, hogy „eljegyezte” magát a színpadnal! Igen, Koleszár István a *Mézeskalács* Pityi Pál csizmadiamestereként 1952-ben, lépett először a közönség elé. Sturcz József, a bácskertesiek megbecsült, igen népszerű tanító bácsija állította színpadra az említett darabot, amelynek bemutatója után talán még Koleszár István sem gondolta, hogy a mai napig hű marad majd ahhoz a festett, különös világhoz, amelyet színháznak neveznek. Hű maradt! Ma is ott látjuk, láthatjuk a színpadon, a bácskertes Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjátszóinak előadásában. Ma is megtapsoljuk

érett, hiteles alakításait. Az elmúlt évtizedek során szerzett tapasztalatait, szakmai ismereteit érzékeljük, érzékelhetjük határozott, rutinos színpadi mozgásában, gesztusrendszerében, helyes szövegmondásában!

Felsorolom – bár nem a teljesség igényével – azokat a címszavakat, műveket, amelyekben Koleszár István lehetőséget kapott a megmutatkozásra: *A parasztkisasszony*, *Egy bolond százat csinál*, *Elvámolt éjszaka*, *Kölcsonlakás*, *Kolduskisasszony*, *Vacsora Budán*, *Babos kendő*, *Vadvirág*, *Szabin nők elrablása*, *Zsákbamacska*, *Aranykakas*, *Nyitott ablak*, *Mágnás Miska*, *Csárdáskirálynő*, *Légy jó mindhalálig*, *Szexbogyó*, *A nő hozzám tartozik* (ez utóbbi vígjátékban a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók I. Csantavéri Találkozóján kiérdemelte a legjobb férfi főszereplőnek járó díjat), ezenkívül nagyon sok kollázsműsorban is fellépett: egyfelvonásos jelenetekben, rövid lélegzetű tréfákban)!

Koleszár István ma is, több mint fél évszázad után hűségesen szolgálja színpadi mozgalmunkat. A mögötte maradt évtizedekben szerzett tapasztalatait tovább gyarapítja, alakításainak érdekes, színes galériáját újabb és újabb színészi feladatok megvalósításával gazdagítja.

Több mint ötven esztendő a színpadon! Rendhagyó jubileum még így, megkésve is. Ismerve Koleszár Istvánt, hiszem, hogy holnap és holnapután is ugyanolyan igaz elkötelezettséggel, hittel teszi majd a dolgát a mozgalomban, mint tette azt az elmúlt évtizedek alatt!

HÚSZ ESZTENDEJE A SZÍNPADON

Lázár Ervin

A mikor műkedvelő színjátszásunk egy-egy már „befutott”, ismert, megbecsült egyéniségéről szölok, – ha csak egy ilyen vázlatos kis portréban is – akkor mindenekelőtt az óvodai és az iskolai színjátszásra való hivatkozás az, ami a színpadon megtett első lépésekre, indulásukra vonatkozik.

Lázár Ervin a torontálorszi Testvériség-egység Művelődési Egyesület színjátszó csoportjának a tagja. Hála a kis bánsági falu pedagógusainak, már az általános iskolában lehetőséget kapott a megmutatkozásra, már ott megismerkedett a színpad színes világával. Jellemformáló képességét már akkor felismerték, és első tanítómesterei igyekeztek is azt tudatosítani, gazdagítani. (A *Papírsárkány*, a *Forradalom a könyvtárban*, az *Első szerelem* és a *Táltos bárány* című kis színpadi játékokban bizonyította akkor tehetségét.)

Ez volt az indulás húsz évvel ezelőtt, ugyanis 1983-ban debütált mint kisszínész! Aztán már mint a torontálorszi színjátszó társulat állandó tagja egymás után kapta a jobbnál jobb szerepeket, színészi feladatokat, és minden tekintetben igazolta a vele szemben megfogalmazott elvárásokat.

1988-tól kezdve Berta Ferenc rendező „keze alatt” dolgozott, ő irányította a „pályán”, bővítette, gazdagította szakmai ismereteit. Berta Ferenc, akinek színjátszó mozgalmunkban meghatározó szerepe volt, nem egy produkcióban Lázár Ervinre építette akkor tehetségét.)

REMEKBE SZABOTT ALAKÍTÁSOK

Péter István

tett, így is hangsúlyozva a fiatal színjátszó tehetségét, jellemformáló képességét. Hogy miben játszott a Berta-korszakban Lázár Ervin? Sorolom: *Éva naplója*, *Javítóintézet*, *Légy jó mindhalálig*. Az utóbbi Móricz-darab csodálatos, színpadra adaptált mű volt Berta Ferenc utolsó rendezése.

2001-től kezdve egy igen tehetséges, alapos rendező, Lőrik Gizella dolgozik a torontáloroszi színjátszókkal. Az új rendező ismeri Lázár Ervin képességét, számítra. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az a tény, hogy Schwajda György *Himnusz*-nak főszerepét is rábízta. S Lázár Ervin ragyogó alakítással köszönte meg ezt a bizalmat. A *Himnusz* után ott láttuk a *Balkáni gerlében*, a *Dandin Györgyben*, és ott látjuk majd december derekán a *Falurosszában* is!

1997 óta alkalmam volt a torontáloroszi színjátszók minden előadását, bemutatóját megnézni. Ha jól számolok, hét produkcióról van szó, amelyeknek mindegyikében Lázár Ervin jelentős színészi feladatot oldott meg. Alakításaiban, általában rutinos színpadi mozgásában nemcsak a magamögött hagyott húsz esztendő tapasztalattát érzékeltem csupán, hanem a különböző jellemeket tudatosan és sikeresen kimunkáló, megszemélyesítő, határozott profilú egyéniséggé fejlődött színjátszó szakmai felkészültségét, érettségét. Lázár Ervintől még sokat vár nemcsak a torontáloroszi, hanem a vajdasági magyar műkedvelő színjátszás is.

A lig van túl a harmincon, és mégis: már múltja van, hiszen – mint majdnem mindegyik kisdíák – nagyon korán került a színjátszás vonzáskörébe. Bácskerteszen ugyanis gazdag hagyománya van az iskolai színjátszásnak, és hála ennek évről évre tehetségesebbnél tehetségesebb fiatalok kapcsolódnak, kapcsolódhatnak be a „nagyok” munkájába.

Péter Istvánnal is ez történt. A *Csipkerózsikában*, a *Robin Hoodban*, a *Mimi királykisasszonyban* figyeltek fel rá tanárai, pedagógusai. Mert fel kellett rá figyelni. A fiatal gyermekszereplőben ugyanis volt valami, ami „megfogta” az embert, ami egyszerűen jelezte, hogy a mese- vagy az ifjúsági darabok figurái mögött tulajdonképpen egy őstehetség bontakozik. Később, amikor már a „nagyok” között láthattuk viszont, amikor a *Vacsora Budán*, a *Kölcsönlakás*, a *Norton kastély*, majd pedig a *Mágnás Miska*, a *Kakuk Marci* és a közelmúltban a *Cigány*

című színműben lépett a közönség elé, már megbizonyosodhattunk: Péter István bácskertesi színjátszó valóban őstehetség.

Ez a megállapítás mindenekelőtt Sziliget Ede *Cigány* című színművében nyújtott alakítása után (az öreg cigányt játszotta) fogalmazódott meg bennem véglegesen. Igaz, már a *Mágnás Miskában* (Miska figuráját formálta meg), de különösen a *Kakuk Marci*ban (Bojnyikot játszotta) tudomásul kellett vennünk, hogy Péter Istvánt szívesen látnák a hivatásos társulatok produkcióiban is. A bácskertesi színjátszókról ugyanis nyugodtan elmondhatjuk, hogy azok közé tartoznak, akik valami belső egyszerűséggel, mélységgel és persze természetességgel „hozzák” a

figurát, akik – habár nem „tanulták” a szakmát, a színjátszás mesterségbeli „fogásait” – egyszerűen otthon vannak abban a levegőben, amely ott, a világot jelentő deszkákon „fogadja” őket.

Szigligeti öreg cigánya rendkívül összetett figura. A megalázottság, a kiszolgáltatottság, a keserűség, a bánat, az örömviaszkodnak egymással lelkében. S az érzelmeknek ezt a belső „harcát” el kell játszani, hitelesen kell „eljátszani”, persze úgy, hogy az öreg cigány vívódása a rivaldán túlra is eljusson, hogy a néző is megértse, megérezze/átérezze az öreg tragédiáját és mindazt, ami vele és körülötte ott a színpadon történik! Péter István nem „játssza”, hanem éli a figurát. Mintegy közvetlenül adja önmagát, és éppen ezért teljes az illúzió, éppen ezért kerül emberközelségbe az öreg cigány a nézővel, a közönséggel! S ez bizony nem könnyű dolog. S éppen ezért állítom, hogy Péter István személyében őstehetiséggel van dolgunk.

Péter István ma a bácskertes Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjátszó csoportjának a tagja. Az utóbbi években Molnár József rendező irányításával „dolgozik”. Jó kezekben van! Molnár József ugyanis nagyon jól tudja, hogy kivel van dolga, hogy egy igen tehetséges színjátszó pályáját irányítja. Hacsak az elmúlt két esztendő említjük, látjuk, hogy ez az „irányítás” a jó pedagógus munkáját jellemzi. Tavaly a *Kakuk Marciban* kisebb (de igen jelentős) szerep jutott Péter Istvánnak. Muzslyán, a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók IV. Találkozásán Péter István Bornyik alakjának megformálásáért a legjobb mellékszereplőnek járó Nagy István-díjat érdemelte ki. Az idén a *Cigányban* nyújtott teljesítményéért

a Szilágyi László-díjat vehette át, amely a legjobb férfi főszereplőnek jár.

Az alig harminc-egynéhány éves fiatal emberről – legalábbis úgy érzem – még sokat hallunk, rendezője, Molnár József bizonyára újabb és újabb feladatokat bíz majd rá. Péter István pedig elismerő, dicsérő szavaink ellenére ugyanolyan szerényen, a színjátszás iránti elkötelezettséggel teszi majd a dolgát, mint tette eddig is. Ismerve a fiatal színjátszót, bízom benne, hogy így lesz!

MÉG NEM KÍVÁN ELKÖSZÖNNI
A SZÍNPADTÓL

Pozsár Sándor

Több mint negyven éve jelen van műkedvelő színjátszásunkban. Egy olyan nemzedékhez tartozik, amely évtizedeken át töretlen hűséggel kötődik a színpad világához, és teszi dolgát minden nehézség ellenére. Nem olyan régen egy interjúban többek között így vallott: „Három infarktust vészelttem át, kissé vigyáznom kell, hogy mit csinálok, de hát én a belső sugallatra hallgatok, és az azt súgja, hogy folytatnom kell a munkát. S éppen ezért én csak igent mondhatok a rendezőknek...”

S hogy ez így van, bizonyítja már az a tény is, hogy Pozsár Sándorral újra és újra találkozunk a színpadon, hogy még mindig vállal kisebb-nagyobb színészi feladatokat. Az utóbbi években például ott láttuk Kállai István *Majd a papa* című zenés vígjátékában, Nóti Károly *Nyitott ablak* című ugyancsak zenés darabjában, majd a közelmúltban, műkedvelő színjátszóink bácsfeketehegyi találkozásán Szűcs György

Elveszem a feleségem c. vígjátékában. A muzslyai színjászó ezekben a darabokban is azt bizonyította, hogy nagyszerű jellemszínész, hogy a pár szavas epizód szerepekből is figyelemre méltó miniatűröket tud a színpadra álmódni.

Valamikor az ötvenes évek derekán Nagybecskerek „fedeztette fel” vele a színházat. Az ottani Petőfi Művelődési Egyesület és persze a Madách előadásai „oltották be” ezzel a szérummal, ami aztán végleg a színpadhoz kötötte. Az első nagy színészi

feladattal azonban mégis Muzslyán kellett „megbirkóznia”. Schönthan *A szabin nők elrablása* című zenés bohózatban Rettegi Fridolin színházigazgató figuráját kellett megformálnia. A siker nem maradt el: Pózsár Sándor Rettegi Fridolin alakját színesen, valami természetes humorérzékkel formálta meg.

Pózsár Sándor muzslyai színjászó „pályafutása” a hatvanas években teljesedett ki. A színpadi feladatok egymást érték. *A szabin nők elrablása* után ott láttuk *A meztelen lányban*, a *Fatányér* című drámában, a *Valahol délen* című operettben, a *Csirkepaprikásban*, a *Ne szóljatok bele!* című vígjátékban, de remekelt Farkas Ferenc–Dékány András *Zeng az erdő* című daljátékában is, amelynek sikeréről még ma is sokat beszélnek a bánsági kis közösségben.

Pózsár Sándor életének volt egy olyan periódusa, amikor úgy érezte, hogy a hivatásosok között kell folytatnia pályafutását. Garay Béla biztatására csatlakozott is a szabadkai Népszínház magyar társulatához, de nem sokáig maradt Kosztolányi városában. Visszatért Muzslyára, és ott folytatta, ott kapcsolódott be újra a műkedvelő színjászók munkájába. Mindenesetre jól jött számára a szabadkai „kiruccanás”. Ismeretséget kötött ismert színművészeinkkel, a magyar színjászás legismertebb rendezőivel, Varga Istvánnal, Szilágyi Lászlóval, akik nem egy produkcióban angazsálták is! Tehát alkalma volt nemcsak betekintést nyerni a színházi világba, hanem sikerült

ott sok mindent elsajátítania, legalábbis ami a színjászás mesterségbeli „fortélyait” illeti!

Pózsár Sándor a muzslyai Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjászó csoportjának megbecsült tagja, aki még mindig úgy érzi, hogy több mint negyven esztendő után is van még mit mondania a nagybetűs Nézőknek, hogy neki ott a helye a színpadon, a fiatalok között, akiknek átadhatja majd azokat a tapasztalatokat, amelyeket az elmúlt évtizedek során „begyűjtött”.

Pózsár Sándor műkedvelő színjászásunk iránti elkötelezettségéről, hűségéről már számtalanszor meggyőződött bennünket. Eddigi munkássága ezt mindenképpen igazolja!

Regécz László

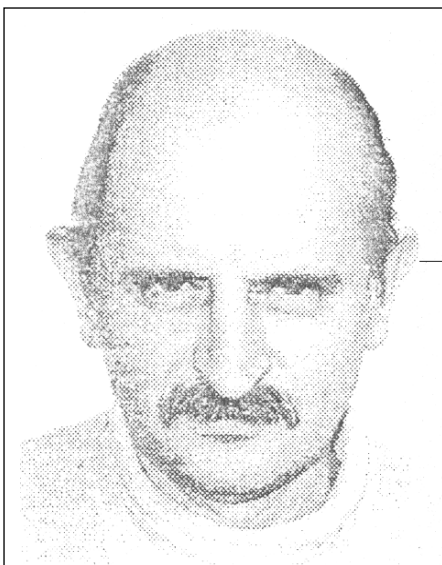

150

Vannak emberek a műkedvelő-mozgalomban, akikről keveset hallunk, pedig gyakran ott látjuk őket a színpadon vagy egyéb művelődési rendezvények szervezői között. A kulai Regécz László is e mozgalom lelkes, önzetlen közkatonái közé tartozik. Több mint harminc éve csendes, szerény embernek ismertem meg, aki egyszerűen csak teszi a dolgát. Mindenütt ott van, szinte észrevétlenül, meghúzódva a háttérben. Amikor előadás előtt vagy után néhány mondat erejéig összehoz bennünket az alkalom, akkor sem önmagáról, hanem a kisváros művelődési életéről, a kulai Népkör munkájáról, főként persze a színjátszó csoport tevékenységéről beszél.

Regécz László 1968 tavaszán kezdte meg színjátszói pályafutását. Mint az már történni szokott: a színpad körül forgolódo fiatalemberen megakadt a rendező szeme már csak azért is, mert az egyik szerepre nem talált megfelelő alkatú színészt, így hát

a kapóra jött Regécznek a kezébe nyomta a szövegkönyvet, fölvezette a színpadra, s elmagyarázta, hogy mit kell ott csinálnia. S miután így őt is színésszé „avatták”, és fölkerült a világot jelentő deszkákra, azokat a mai napig nem hagyta el: őszinte elkötelezettséggel szolgálja a műkedvelő-mozgalmat.

Az 1989/90-es színházi évadig minden előadásban kapott föladatot. Hogy csak néhány címet említsek: *A nadrág*, *A doktor úr*, *Férjek papucsban*, *Kártyavár*, *Érettség*, *Antigoné*, *Ádám és Éva a bíróság előtt*, *Aznap, amikor a pápát elrabolták*, *Tábori piknik*, *Ki az úr a háznál?* Ezután, a háborús évek alatt egészen 1997-ig Kulán is pangott a műkedvelő színjátszás. Az újraindulást a helybeli amatőr tevékenység kez-

detének századik évfordulója hozta meg. A kulai iparosdalárda színjátszó csoportja 1897-ben bemutatta a *Sárga csikó* című színpadi művet, s ezzel indult meg a színjátszók működése a városban.

Három éve tehát újból mozgósították a színjátszókat, és Regécz Lászlót is láttuk megint az új bemutatókban: a *Nászút férj nélkül* (1997), *Az anyós visszajár* (1998) címűekben, tavaly pedig a *Bubusban* lépett közönség elé. Regécz egyszerű eszközökkel formálja élővé színpadi figuráit. Kerüli a harsányságot a jellemábrázolásban, a rikító, túlzó színeket. S épp ezért érezzük játékában erénynek a közvetlenséget, a mértéktartást, a fegyelmet.

Ez a kitaró műkedvelő azonban nemcsak a reflektorfényben mutatkozik meg. A függöny mögötti életben is ott van nemegyszer. A hangeffektusok nagymestereként is számon tartják, ami azt jelenti, hogy a műszakiakkal együtt ott szorgoskodik a színpadok mögött is, részese lévén így is az előadásnak. Azután van még egy föladata az egyesületben: amikor ugyanis a színjátszók pihennek, ő zenés műsorok készítésében is részt vesz a szólistákkal, a zenekarral. Talán idetartozik az is, hogy Regécz László jelenleg a Népkör egyik szakcsoportjának, az énekkarnak az elnöke. Tehát mint látjuk, nagyon is benne van a Népkör munkájában, az egyesület működésében, amely az utóbbi időben igen jelentős eredményeket ér el.

Visszatérve régi jó ismerősünk színjátszói tevékenységéhez, azt még mindenképp

A DÍJAK, AZ ELISMERÉSEK
KÖTELEZNEK

Robotka István

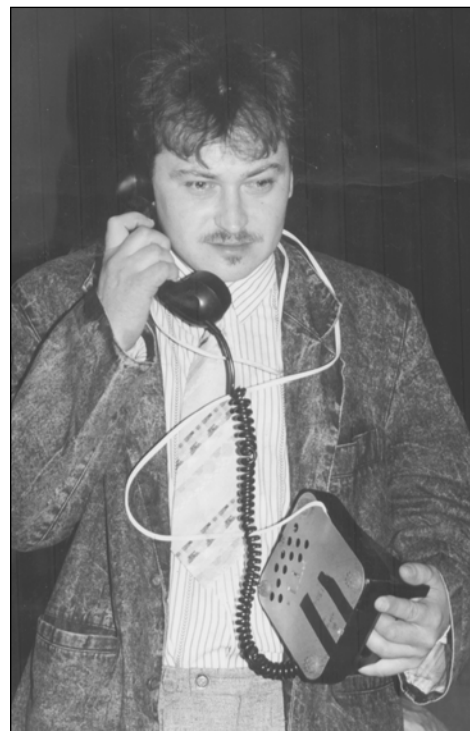
el kell mondanunk, hogy ez a munka Győrfi Sándor zombori amatőr rendező „fölbukkanásával” az utóbbi évek során jelentős minőségi dimenzióval gazdagodott. Persze, ez az egész társulat szakmai színvonalának emelkedését is jelenti.

A mozgalom úgynevezett „egyszerű közkatonáját” próbáltam emberközébe hozni. Tudom, hogy különösen most, ezekben az ínséges időkben nagyon sokan vannak, akik – mint Regécz László is – csöndesen, szerényen végzik munkájukat, hűséggel szolgálják a közművelődés ügyét. Épp azért, mert általuk működik a halk szerkezet, remélem, hogy fáradozásuk elismerése, az irántuk való tisztelet sem marad el.

Nyugodtan állíthatjuk, hogy oszlopa a szenttamási Arany János Művelődési Egyesület színjátszó társulatának. Sőt – habár hálátlan dolog bármiféle rangsorolásba bocsátkozni – az sem kétséges, hogy Robotka István a vajdasági magyar amatőr színjátszók legjobbjai közé tartozik. Alakításait általában a gazdag árnyaltság és játékoság, az átalakuló képesség jellemzi.

Tulajdonképpen a kilencvenes években figyeltünk fel igazán a rendkívül tehetséges szenttamási színjátszóra. Úgy gondolom, hogy az igen körültekintő „alapozás” után (az alapozásban nagy szerepet játszott Kovács Frigyesnek, a szabadkai Népszínház igazgatójának és Szabó Péter temerini amatőr rendezőnek a munkája) Robotka István számára sokat jelentett, és pályáját a mozgalomban nagyban meghatározta az a tény, miszerint a szenttamási Arany János Művelődési Egyesület vezetősége – nagyon

helyesen – úgy döntött, hogy színházi szakembert kér fel a társulat vezetésére! Ez egyúttal az állandó, a folyamatos munkát is jelentette. A szakembert Fischer Károly színész-rendező személyében találta meg az egyesület vezetősége.

Fischer Károly 1995-ben vette át a társulat irányítását. Már az első, általa rendezett előadás, a *Black Comedy* című vígjáték (Schaffer népszerű színpadi műve, amelyet nemcsak az amatőr, de a hivatásos színházak is szívesen tűztek/tűznek műso-

rukra) szép sikert aratott, és egy ígéretes társulattal ismertette meg a közönséget és természetesen a szakmát is. Ezután következett Marc Camoletti *Leszállás Párizsban*, majd Heltaitól a *Naftalin*, aztán egy újabb Camoletti-darab, az *Anna csak egy van* című vígjáték. Előadások, amelyekben Robotka István komoly feladatokat kapott, és oldott meg meglepő rátermettséggel, érettséggel. Az elmúlt esztendőben a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók IV. Találkozójára, amelyet Muzslyán tartottak meg, a szenttamásiak Milan Grgić *Ébredj fel, Katám!* című vígjátékával neveztek be, és érdemelték is ki a legjobb előadásnak kijáró díjat. Az előadás mellett a legjobb férfi főszerepért kijáró díj is Szenttamásra került: Robotka István kapta Igor szerepének sokszínű, hiteles megformálásáért. Az Arany János színjátszói az idén is ott voltak a vajdasági magyar színjátszó társulatok immáron hagyományos találkozóján (Bácsfeketehegy volt a találkozó házigazdája), és Kaló Flórián *Négyen éjjélkor* című vígjátékát mutatták be ugyancsak Fischer Károly rendezésében. Robotka István a *Négyen éjjélkorban* is remekelt a szó igaz értelmében!

Az elmúlt fél évtized tehát minden tekintetben rangot teremtett a szenttamási társulatnak és azon belül a társulat tagjainak, köztük természetesen Robotka Istvánnak is, aki azonban társaival együtt igyekezett más produkciókban is érvényt szerezni tehetségének. Amikor azt mondom, hogy más produkciókban, akkor a népszerű szenttamási színjátszónak azokra a vendégjátékaira gondolok, amelyek minden esetben kihívást jelentettek számára, és ő nem ijedt meg ezektől a kihívások-

tól! Így például ott láttuk az óbecsei Vuk Karadžić Művelődési Központ keretében működő Magyar Amatőrszínház társulata által bemutatott kabarében, a *Gubancban*, aztán a Vajdasági Magyar Amatőrszínház produkciójában, *A régi nyár* című operettben és még jó néhány vajdasági együttes előadásában.

A különböző műfajokban, előadásokban vállalt feladatok mindegyike csak sietette a színjátszó erőteljes kibontakozását, arculatának, egyéniségének határozott kialakulását. Színpadi teljesítményeire nemcsak mi figyeltünk fel. Jó néhány magyarországi szemlén, találkozón is nem kis meglepetéssel vette tudomásul az ottani szakma, hogy milyen képzett, tehetséges színjátszókkal rendelkezik a vajdasági színjátszó mozgalom. A díjak, az elismerések nem kerültek el Robotka Istvánt sem itthon, a mi kis pátriánkban, de ott, az anyaországban sem. Ezek a díjak, elismerések – hiszem – további munkára serkentik a szenttamási színjátszót. Kötelezettséget jelentenek számára! A megelégedettség nem szegődhet mellé. Újabb és újabb színészi feladatok megoldását várjuk el tőle.

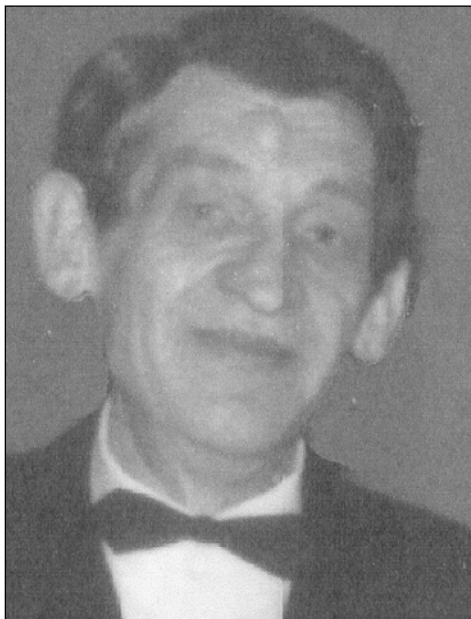
SZERÉNY, CSENDES SZOLGÁJA
A MOZGALOMNAK

Szántó János

Nemrégén a nagybecskereki Madách Egy igen sikeres rendezvényéről tudósított az Újvidéki Televízió magyar nyelvű műsora. Régi, kedves operettmelódiákkal ajándékozták meg a fellépők a közönséget. A látottakból, a hallottakból, a közönség reagálásából csak azt érzékelhetjük, hogy „telitalát” volt a becskerekieknek ez a zenés összeállítása.

A műsor résztvevői között ott láttam a vajdasági magyar színjátszás egyik érdekes egyéniségét, hűséges közkatónáját, Szántó Jánost. Persze, nincs ebben semmi rendkívüli dolog – mondhatnánk, hiszen Szántó János, a becskerekiek népszerű Sztatyija hosszú évek óta tagja a társulatnak, és általában ritkán hiányzik a Madách produkcióiból, rendezvényeiből! Ez így igaz. Látva azonban őt ott, a reflektorfényben, lelkiismeret-furdalást éreztem. Ez a rendkívül szerény, nagyon tehetséges színjátszó ugyanis több mint fél évszázada áll, mozog

ott, azokon a világot jelentő deszkákon! Szerepeiről, színészi alakításainak számáról beszélni nagyon nehéz dolog lenne most így hirtelen. Mondom, lelkiismeret-furdalást éreztem egyszerűen azért, mert a múltban – de napjainkban is – valahogy elmentünk a tehetséges színjátszó mellett, nem vettük észre remekbe szabott kis alakításait, azokat a figurákat, amelyeket ő formál élővé, színéssé!

Szántó János, színjátszásunk Szatyija a jellembrázolás nagymestere. Számára a legkisebb színészi feladat is megtiszteltetés jelent. S úgy is áll hozzá. Ennek köszönheti aztán, hogy a különböző műfajokban vállalt szerepeire még ma is emlékezünk (dráma,

vígjáték, zenés darabok, kabaré stb.) Emlékezünk, mert gazdagon árnyalt figurái mindig valami emberi melegséget sugároztak, és természetesen sugároznak ma is, merthogy – mint azt ez a legutóbbi fellépése is igazolja – Szántó János még ma is töretlen hittel és erővel teszi dolgát ott, a színpadon!

A nagybecskereki magyar színjátszás doyenje. Nagyon régen elkötelezte magát a mozgalomnak. Mint már említettem, munkásságának, pályájának összegezésére vállalkozni egy ilyen rövid írásban lehetlenség lenne, és talán korai is, hiszen Szántó János még nem mondott búcsút a mozgalomnak, ellenkezőleg! Mégis a különféle helyi jellegű kiadványokban lapozgatva látom, hogy Szatyi a becskereki Magyar Népszínház hivatásos társulatának előadásaiban is részt vett. Így a *János vitéz*ben is ott láttuk (1954 márciusában), majd egy évvel később a *Leányvásár* című operettben jelentkezett (Mexikói figurájában). Tehát a színjátszó mozgalom mellett a hivatásosok világába is „belekóstolt”, azok produkciójában is részt vállalt ott, az ötvenes évek elején!

Egy villanásnyira bukkant fel előttem a képernyőn. Játsszótársaival együtt meghajolt az őket ünneplő közönség előtt és aztán már le is gördült a bársonyfűggöny. Ennyi volt csak? Nem. Az a villanásnyi idő az elmúlt évek nagy könyvét nyitotta fel nekem. Műkedvelő színjátszásunk mögöttünk maradt éveit rakta szépen elém, amelyekben a maga egyszerűségével ott volt a becskerekiek Szatyija is. A

csupa szív, szín, ötlet és jókedv megtestesítője, műkedvelő színjátszásunk kisése talán elfelejtett egyénisége. Tudom, hogy sokan vannak még, akiket a feledés süllyesztőjébe kényszerített a nemtörődömség, a felelőtlenség, de azt is tudom és remélem, hogy a mozgalom azért nem feledkezik meg azokról, akik évtizedek óta szolgálják színjátszásunk ügyét! Szántó János, a népszerű Szatyi ezt tette és teszi ma is! Szolgálja a mozgalmat! A szó igaz értelmében! Csak tisztelettel szólhatunk róla, s tesszük is nem titkolt megbecsüléssel!

Takács Tibor

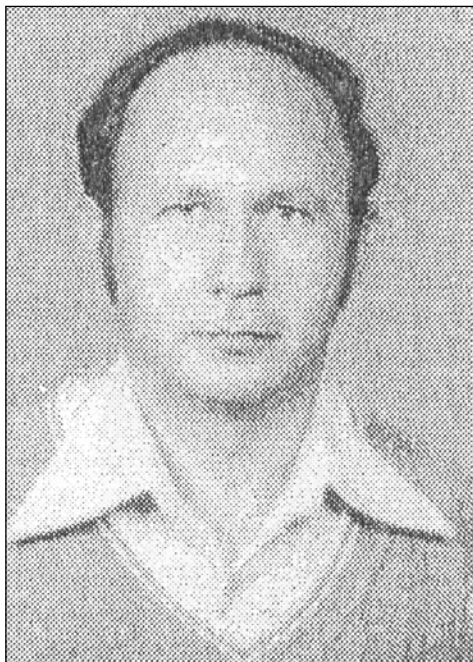

154

Az, akit olyan művészegyéniségek vezettek fel a színpadra, mint amilyen Garay Béla, Pataki László, Virág Mihály volt, aki 1965-ben szorgalmasan látogatta (annak ellenére, hogy a Minerva nyomdájában dolgozott, ott volt „főállásban”) a Népszínház mellett működő színészképző stúdiót, az igazán kitanulta a szakmát, és a mozgalomban, amelynek később oszlopos tagja lett, profi módon oldott meg minden feladatot, rendezői vagy színészi „megbízatást”!

Nagyon korán barátságot kötött a színházzal. – A Takács családban – mondja nem titkolt büszkeséggel – a színházlátogatás ünnep volt! A kis elemista szüleivel együtt minden bemutatón ott szorongott a szabadkai Népszínház csodálatos nézőterén, és szívta magába azt a levegőt, amely nélkül később már igazán élni sem tudott. Takács Tibor 1964-ben kapcsolódott be a szabadkai Népkör munkájába. Muszin Imre

– a Népkör akkori rendezője – egy kabaréban (*Szót kérünk* volt a címe) léptette a színpadra. A tehetséges fiatal színjátszóra felfigyelt Vujkov Géza és felesége, Lippay Etelka, majd Garay Béla, színjátszásunk nagy egyénisége.

1966-tól 1969-ig a Népkör szervezőtitkára volt, és természetesen játszott is. Ebben a periódusban sikerült egy erős, jó képességű műkedvelőkből álló társulatot összehozni. Évente 7-8 bemutatóval dicsekedhettek a Népkör színjátszói. Garay Béla szinte állandó jelleggel ott volt velük, mellettük. Nagy sikerrel állította színpadra a *Közös lakást*,

majd az *Aranykakast*. De Virág Mihály sem hagyta magukra az akkor verbuválódott társulat tagjait. A *Türelmetlen szeretők* az ő rendezésében szép siker volt. Rendezett még ifj. Szabó István, Versényi Ida (Budapestről), s természetesen Pataki László. Emlékezetes évek voltak azok, Takács Tibor számára mindenképpen.

1969 májusában Takács Tibor lekerül Újvidékre. A mozgalom iránti ragaszkodását, szeretetét nem hagyta Szabadkán, magával hozta. A teledi Petőfi Sándor Művelődési Egyesületben folytatta azt, amit a Népkörben csinált. Szilágyi Lászlóval, Sinkó Istvánnal dolgozott. Talán még emlékezünk a teledi színjátszók nagyszerű előadására, az *Érettségire* (Fodor László népszerű műve), Szkopál Béla mellett ott remekelt Takács Tibor is!

1980-ban visszajött Szabadkára. Sajnos, a nyolcvanas években megrekedt a műkedvelő színjátszás a Népkörben (de a hivattasos színjátszás is a szakadék szélére került azokban az esztendőkből). Igazán csak 1991 őszén, egy Medres János- emlékesttel indult újra az élet, a műkedvelő színjátszás a Népkörben. Különösen jelzésértékű volt – már ami a további munkát illeti – Arthur Miller *Édes fiaim* című színművének bemutatása. Az *Édes fiaimat* a zombori Kaszinó színészeivel közösen állították színre a népkörösök. A remek előadást Szabó István rendezte. 1993-ban Takács Tibor megrendezte Tóth Miklós *Kutyaszorító* című bohózatát. Negyvenszer ment a darab. Vasváron (Magyarország) a Határon Túli

SOKAT ÍGÉRŐ TEHETSÉG

Talpai Zsuzsanna

Amatőr Színjátósok I. Találkozásán a Nép-
kör színjátósai (a *Kutyaszorítóval*) az első
helyet osztották a szlovénokkal! 1994-ben
Miodrag Đurđević *Az igazság pillanata*
című zenés vígjátéka dicsérte a rendező-szí-
nész Takács Imre munkáját.

Az utóbbi egy-két évben Nádasdy Lász-
ló *Feleség férj nélkül* és Aldo Benedetti
Huszonnégy szál piros rózsza című vígj-
játékában láttuk Takács Tibort. Az igazi
művészember elmélyülésével, hozzáállá-
sával formálta a figurákat, azt példázva
nagyon is egyértelműen, hogy a vígjáté-
kokban vállalt színészi feladatokat is a
legtisztább színészi alázattal közelíti meg,
dolgozza ki.

Takács Tibor munkájáról csak az elis-
merés hangján szólhatunk. Mint rendező
és mint színész is tiszteletre méltó helyet
vívott ki magának színjátásunkban. A
díjak, az elismerő oklevelek, amelyeket
nemcsak itt, szűkebb pátriánkban, hanem
magyarországi fellépései nyomán is kiér-
demelt, minden tekintetben meggyőznek
bennünket, hogy nagyon tartalmas munka
van az eredmények mögött.

A Takács Tiborokra nagyon nagy szüksé-
ge van színjátásunknak. A hozzá hasonló
egyéniségektől reméljük és várjuk a mozga-
lom további erősödését.

Edmond Moritz *Fatányér* című melo-
drámáját az elmúlt évben mutatta be
a torontálorszi Testvériség-egység
Művelődési Egyesület színjátós csoport-
ja Berta Ferenc értő, igen átgondolt rendezésében. Talpai Zsuzsannára Klára szerepét
bízta a rendező. Klára, a feleség nagyon
is összetett figura. A fiatal színjátósónak
különböző magatartásformákat kell eljátsza-
nia abban a kapcsolatrendszerben, amely
a családtagok egymás közötti viszonyát
határozza meg. Talpai Zsuzsanna sikeresen
oldja meg a nem könnyű színészi feladatot.
Minden tekintetben hiteles volt, és meglepő
szakmai rátermettségről tett tanúságot.

Tizennégy éves korában, 1988-ban Berta
Ferenc, a torontálorsziak népszerű Feri
bácsija fedezte fel az iskolai színjátás
sztárját, mert Talpai Zsuzsanna az volt,
hisz számos gyermek- és ifjúsági előadás-
ban érdekes, színes figurákat formált meg
meglepő érzékkel. A felnőtt, már gazdag

tapasztalatokkal rendelkező színjátósok
közé került, és ha kezdetben talán a bizony-
talanság szegődött is melléje, hála a rendezőnek
nagyon hamar megtalálta önmagát. Ezt bizonyítja
már az is, hogy Molière *Képzelt beteg* című remek
szatírjában igen jelentős feladatot kapott.

A talpraesett Toinette figuráját kellett
megformálnia. Nem okozott csalódást sem
a rendezőnek, sem a közönségnek. Több
mint húsz alkalommal játszották el a toron-
tálorsziak a *Képzelt beteget*. Kárpátalján
is nagy sikerrel szerepeltek.

Ezután már Talpai Zsuzsannát a
„nagyok” között tartották számon. S a sze-
repek sem maradtak el. Következett Illés

Endre *Türelmetlen szeretők* című műve, Krisztint játszotta el, majd a *Balkáni kém*-ben Szonját, Lukácsy Sándor *A vereshajú-*jában a főszereplőt személyesítette meg. Egyszóval: nem panaszkodhatott, egymás után kapta a szebbnél szebb feladatokat.

Néhány évvel ezelőtt a torontálroszi színjátszók műsorra tűzték Bródy Sándor *A tanítónő* című színművét. Flóra szerepét kapta. Óriási feladat. Megbirkózott vele. Újra bizonyított. „A szívemhez nőtt a szerep – mondta egy alkalommal –, mert úgy érzem, hogy közel áll hozzám. Egyik kedvenc előadásom *A tanítónő!*” Egyébként a torontálrosziak a Bródy-színművel részt vettek a magyarországi Zsámbékon megrendezett összmagyar találkozón (amatőr színjátszókról van szó), és igazán szép sikert arattak.

A sok szép színházi pillanat után, sajnos, nem várt csalódás következett. 1995-ben ugyanis nem vették fel az újvidéki Művészeti Akadémiára. A tehetséges fiatal amatőr színjátszó nem jutott túl a felvételin. Kár! Ennek ellenére meghívták a Tanyaszínház társulatába, úgyhogy az a „famózus” 1995-ös esztendő mégis tartogatott a számára egy kis elégtételt. A Tanyaszínház Goldoni *Két úr szolgálja* című művét mutatta be. Talpai Zsuzsanna Clarise szerepét játszotta el a tőle megszokott biztonsággal!

A Tanyaszínház után torontálroszi előadások következtek. Kőművesné Nyáry Márta *Itt-Hon*, valamint *Kukkantsunk Orosziba* című színpadi művei. Kőművesné Nyáry Mártának különösen az utóbbi darabjával, a *Kukkantsunk Orosziba* cíművel arattak nagy sikert a torontálrosziak. Ezzel az előadással újra eljutottak Zsámbékra. Még ma is műsoron van. A

torontálroszi színjátszók most Tóth Ede *A tolonc* című színművét próbálják. A szereposztásból természetesen Talpai Zsuzsanna sem maradt ki. Liszkát játssza.

Amit még mindenképpen el kell mondan: ahol folyamatos a munka, ahol rendszeresen és főleg szakavatott emberek foglalkoznak a műkedvelőkkel, ott a színjátszó csoportokat nem kell félteni az „előrege-déstől”! A tehetséges fiatalok fokozatosan bekapcsolódnak a munkába, tanulnak nemcsak a rendezőtől, hanem idősebb társaiktól is, és nagyon hamar megteremtődik így az az egyensúly, amely a csoportok stabilitását biztosítja. Talpai Zsuzsanna példája is ezt igazolja, mármint azt, hogy a tehetséges fiatal műkedvelők nemzedékének igenis lehetősége van az érvényesülésre, csak fel kell karolni őket, melléjük kell állni. Torontálrosziban ez a gyakorlat évek óta jelen van. S így az eredmények sem maradnak el.

SZÍNJÁTSZÓ MOZGALMUNK HŰSÉGES KÖZKATONÁJA

Tóth János

Vannak emberek, akik a maguk kis világából nemigen szeretnek kilépni, nemigen szeretnek önmagukról beszélni, életükről, munkájukról nyilatkozni. Sokáig Tóth Jánost, a nagykikindai Egység Művelődési Egyesület jeles tagját is az említettek közé soroltam. Amikor azonban a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók VIII. Találkozóján Bácskertesén több évtizedes munkásságáért, a színjátszó mozgalom iránti elkötelezettségéért rangos elismerésben részesült, a csendes, rendkívül szerény színjátszót mégis sikerült szóra bírnom.

A szabadkai Paulinum papnevelő gimnáziumban különböző alkalmi műsorokban lépett fel. Kisebb jelenetekben szerepelt, majd az érettségi után Đakovón (Diakovár) vállalt nyilvános fellépéseket.

– 1980 őszen egy barátom vezetett be az Egységbe – mondta. – Második otthonom lett az egyesület. Még ugyanabban az esztendőben bekapcsolódtam az Egység Műve-

lódési Egyesület színjátszóinak a munkájába. Sovény Károly rendező mindjárt pár mondatos szerepet bízott rám Gárdonyi Géza *Fehér Anna* című betyárdramájában. Egy gyóntató pap figuráját személyesítettem meg. A közönség felfigyelt a nyúlfarknyi szerepre, a figurára. S a rendező is, mert mindjárt egy másik szerepet is rám bízott. Sterija *Felfuvalkodott tökfey* című vígjátékában Vaso szerepét játszhattam el.

1983-ban Kovács Frigyes, a szabadkai Népszínház színművésze vette át a kikindai Egység vezetését. Csodálatos évadok következtek. Egy felejthetetlen korszak a kikindai színjátszók életében. Kovács Frigyes Gyurkó László *Don Quijote* című színjátékával kezdett.

– Nagyon komoly szakmai elvárások elé állította a társulatot. Profi módra dolgoztunk. A rendező nem kímélte sem önmagát, sem bennünket. Ennek az lett az eredménye, hogy egy remek előadással leptük meg a közönséget. A következő esztendőben, 1984-ben Ken Kesey *Száll a kakukk fészkére* című nagyszerű művét játszottuk el megint csak Kovács Frigyes rendezésében. Pályafutásom egyik legkedvesebb és legsikeresebb szerepét kaptam: a dadogós bolondot, Billy Bibit alakíthattam. A rendező segítségével egy erős, igen tehetséges gárda kovácsolódott össze. Nemcsak a színpadon voltunk egy csapat, nemcsak ott tartottunk össze igazán, hanem azon kívül is. Együtt örültünk a sikernek. A közönséggel együtt. S megfogadtuk, hogy az elért színvonalon alul nem adjuk. S követke-

zett Szophoklész *Antigoné* című drámája. Kovács Frigyes a vak jósnak a figuráját bízta rám. Nagy kihívás volt ez a feladat számomra. A szerep ugyanis elég távol állt tőlem. Végül is sikerült megoldanom a rám bízott feladatot.

1986-ban módosult az Egység műsorpolitikája. Hans Sachs *Vásári komédiák* című

színpadi játékát tűzték műsorra. Kovács Frigyes a *Vásári komédiák* után még két darabot rendezett. Schwajda György *Himnusz* című művét és Steinbeck *Egerek és emberek* című drámáját. 1988-ban saját erőből készítették a kikindaiak az előadást. Lepár Ferenc Nušić *Gyászoló család* című vígjátékát állította színpadra.

– Ebben az előadásban kaptam először főszerepet: Agatont játszottam. A közvélemény, de a szakma is úgy tartotta, hogy azért az epizód szerepekben jobb vagyok. 1989-ben Dosztojevszkij *Fehér éjszakák* című darabjában újra színpadon voltam, majd Margaret Mayo *Gólya* című vígjátékában kaptam újabb lehetőséget, hogy a könnyű műfajban újfent bizonyítsak. Nagyon élveztem a darabot. Itt igazán megtanultam a közönséggel való kommunikáció addig nem ismert fortélyait. 1991-ben Fischer Károllyal dolgoztunk, majd Barácius Zoltánnal, s tőlük ugyan csak sokat tanultunk.

Az idén, a színjátszók VIII. találkozóján Örkény István *Tóték* című tragikomédiájában a postás szerepében léptem a közönség elé. Az előadást Lepár Ferenc kollégám rendezte. Nagyon szerettem/szeretem a *Tóték* postásának a figuráját. Úgy érzem, sikerült hitelessé formálnom.

Talán arra is utal ez a kis vallomás, hogy színjátszóink mennyire igényelték a szakmai ismereteket. Ez a következtetés szerintem nemcsak a kikindai színjátszókra vonatkozik, hanem a vajdasági magyar színjátszás egészére is.

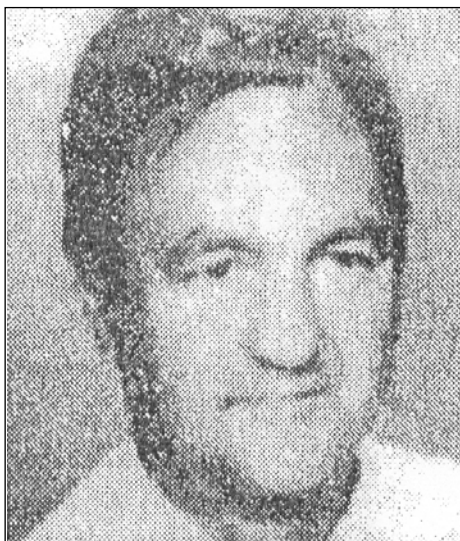
Vinczer Imre

158

A szabadkai Népkör műkedvelő színjátszásunk alappillére volt a múltban (s reméljük, a jövőben is az lesz). Teátrumunk nagyjainak nem egy tiszteletet parancsoló tagja onnan indult el, ott készítették fel arra az útra, amely a hivatásos színészi pálya felé vezetett. Persze voltak olyanok is, akiket – annak ellenére, hogy megérdemelték volna a hivatásos státust – más irányba sodort az élet. A színpadtól azonban sohasem tudta elválasztani őket. Ezek közé tartozott Vinczer Imre, a Népkör tagja, aki már fél évszázada hittel, végtelen ragaszkodással szolgálja Thalia templomát, s akit ma műkedvelő színjátszásunk rangos egyéniségeként tartunk számon.

Vinczer Imre az ötvenes években került testközelbe a színpaddal. Először – mint azt büszkén hangoztatja – Lévy Anna népkörös gyermekszínházában lépett a közönség elé. Később aztán, az ötvenes években, amikor a szabadkai Népkör színjátszói évente 5-6 bemutatót is tartottak, már a „nagyok” között

is helyet szorítottak számára, és komoly színészi feladatokat bíztak rá. A szakmát gyorsan „kitanulta”, hiszen olyan ismert tanítómesterei voltak, mint Virág Mihály, Lendvai Lajos, Mamuzsich István, Szabó István, sőt még Versényi Ida budapesti rendező is. Aztán sokat jelentett Vinczer Imre számára az is, hogy olyan kollégákkal dolgozhatott azokban az években, mint amilyen Majoros Katica, Szabó Ferenc, Nagy István vagy Horváth József volt (az előbbi három valamikori népkörös a szabadkai Népszínházban, míg Horváth József az Újvidéki Rádióban folytatta pályafutását).

A Népkör rangos színjátszóját sok szép, emlékezetes előadásban láttuk. Csak néhányat említek: *Móricz Zsigmond Légy jó mindhalálig* és *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* című művének színpadi megjelenítésében, aztán Molière *Képzelt betegében*,

Zilahy Lajos *Tűzmadarában*, Kosztolányi Dezső *Édes Annájában* és persze még nagyon sok kisebb produkcióban.

Az elmúlt években Nádassy László *Feleség férj nélkül* című zenés komédiájában és Benedetti *Huszonégy szál piros rózsza* című vígjátékában tapasztalhattunk Vinczer Imrének. Két évvel ezelőtt a Nádassy-vígjátékkal Magyarországon vendégszerepeltek a Népkör színjátszói. A Vas megyében portyázó szabadkai színjátszók fellépéseit osztatlan siker kísérte. Az egyik magyarországi színikritikus többek között így vélekedett: „A siker nem a véletlen műve: a rutinos színészek teljes valójukkal birtokolják a színpadot, és gyorsan hatalmukba kerítik a nézőket is.”

Vinczer Imre sokoldalú színész. A színpadi műfajok sokszínűségében nem kallódik el tehetsége. Mindig megtalálja azokat a kifejezőeszközöket, amelyekkel hiteles figurákat formál, legyen az dráma vagy vígjáték. Olyan színészgyéniség, aki minden szerepében újat, érdekeset hoz a színpadra.

A szabadkai Népkör színjátszója fél évszázada járja azt a göröngyös utat, amely – ha bármennyire is nehéz – még mindig életben tartja színjátszó mozgalmunkat. Mindenekelőtt azok számára, akik vállalják a nehézségeket, a buktatókkal járó út viszontagságait! Vinczer Imre vállalta, és hiszem, hogy még ma is egyenes gerinccel lépked a maga választotta úton, és eszébe sem jut, hogy megálljt parancsoljon önmagának. S ha így van – márpedig nem kelle-ne kételkednünk benne –, akkor még számos szerepben látjuk majd a színpadon.

„Nekem, amióta megismertem, igazából mindig Ő jelentette a Drávaszöveget, Baranyát. Ennek a tájnak a szelídsége, melankóliája, egyedülvalósága számomra a Tanárnőben testesült meg. Ő maga volt a Baranya. Senki mást semmivel se tudnék annyira azonosítani, mint Őt magát Vörösmarttal, Kopáccsal, Laskóval, Sepsével. Ment mendegélt előre a kicsi asszony, s bevilágította a maga mögött hagyott ösvényeket. Ha már nem volt vagy nemigen volt mibe kapaszkodni most, a szikkadó jelenben, fölragyogtatta a múltat, bizonyára azért, hogy erőt gyűjtsenek belőle azok, akik a lámpát tovább akarják vinni!”

Németh István: *Baranyai Júlia emlékének*

A horvátországi magyar színjátszás

A horvátországi magyar színjátszásról (annak múltjáról) felvázolt kép hiányosságai valószínűleg igen szembetűnőek.

Magam is megdöbbenve veszem észre, hogy ennek a mozgalomnak kis gyöngyszemeit nem sikerült összegyűjtenem, legalábbis nem úgy, ahogyan azt szerettem volna. Például a Drávaszög vonatkozásában – anyagiánny miatt – kimaradt az összképből Várdaróc, Darázs, Dályhegy, Nagybodolya, Pélmonostor, hogy ne is soroljam tovább! A hercegszöllősi színjátszásról is csak néhány igen szerény adat tanúskodik, s azok is a két világháború közötti évekre utalnak, amikor is a Keresztény Ifjúsági Egyesület keretein belül Faragó Ferenc református lelkész vezetésével jó néhány színpadi előadás került a közönség elé.

A szlavóniai magyar műkedvelő színjátszást, mindenekelőtt annak múltját sem sikerült teljes egészében bemutatni. A kora-

Dr. Vimmer István

beli krónikások feljegyzései ugyanis olyan adatokat közöltek, a szlavóniai magyar műkedvelő színjátszás kibontakozásának olyan vetületeire mutattak rá, amelyek – legalábbis addig – ismeretlenek voltak előttem. Így egyszerre falvak, települések magyar művelődési életére csodálkoztam rá a felfedezés örömeivel.

Az említett feljegyzések majdnem mindnyolcában dr. Vimmer István nevével talál-

koztam. Hogy ki volt dr. Vimmer István? Zágrábban élő szlavóniai földbirtokos, aki valami hihetetlen energiával, elkötelezettséggel járta a szlavóniai falvakat, településeket, és szervezte, támogatta a magyar nyelvű művelődési szervezetek megalakulását, azok működését. Gazdaköröket szervezett (gazda- és olvasókörök), könyvtárak létrehozásához nyújtott komoly anyagi segítséget, és ahol csak tehetett, ösztönözte, segítette a színjátszó csoportok munkáját. A színjátszókkal kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy az erkölcsi és az anyagi támogatás mellett dr. Vimmer István a társulatok szakmai képzésére is odafigyelt, sőt bemutatásra kerülhető műveket ajánlott, küldött a színjátszóknak. Dr. Vimmer István 1938-ban 26 községben teremtette meg az ott élő, általában kisszámú magyarság számára a szervezetbe való tömörülés lehetőségét. Húsz helységben pedig könyvtárat alapított! Csak néhány helységnevet említek: Babinac, Barkovci (Barkóc), Bedenik, Budakovac, Čačinci, Donji Miholjac (Alsómiholjác), Gaj (Gálya), Ivanovci (Alsószentbenedek), és sorolhatnám tovább azokat a szlavóniai helységeket, amelyekben az ott élő kis magyar közösségeket nem temette el az idő, és hála dr. Vimmer Istvánnak, megőrizték nyelvüket, hagyományaikat, legalábbis a húszas, a harmincas és a negyvenes évek erről tanúskodnak!

Meg kell még említeni, hogy dr. Vimmer István 1928-ban *Szlavóniai Magyar Néplap* címmel újságot alapított, indított (Eszéken jelent meg), amely ugyancsak az ott élő magyar kisebbség érdekeit szolgálta.

A szlavóniai műkedvelő színjátszás múltjának természetesen még számos, eddig talán ismeretlen fejezete várja, hogy felkeltse figyelmünket. Ilyen például Lacháza (Vladislavci) is. Ebben a faluban az ötvenes években adtak magukról életjelet a színjátszók. Jáger György nevét említi a krónikás, aki évekig azon fáradozott, hogy szilárd alapot teremtsen a mozgalomnak. Később Szabó Mihály, majd Nád Katalin igyekezett életben tartani a színjátszó csoportot. Az újgráci (Novi Gradac) műkedvelő színjátszásról sem szabad megfeledkezni, azért sem, mivel lehetőség mutatkozik annak újjáéledésére.

Amikor a horvátországi magyar műkedvelő színjátszásról beszélünk, akkor semmiképpen sem feledkezhetünk meg a zágrábi Ady Endre Művelődési Kör példamutató munkásságáról. Évtizedek óta töretlen hittel munkálkodnak a Kör tagjai.

Tudatosan említtem a horvátországi magyar műkedvelésről általam felvázolt kép hiányosságait. Ugyanis abban reménykedem, hogy akadnak majd olyanok, akik pótolják ezeket az űröket, hiányosságokat. Őszintén hiszem, hogy lesznek majd, akik elindulnak azokon a „vízbe vesző nyomokon”, elindulnak a teljesség igényével, hogy összegyűjtsék, begyűjtsék a térség magyar nyelvű színjátszásának kallódó értékeit, ha nem másért, hát önmagukért, megmaradásukért!

Vörösmarty Mihály mondja: „A múltat tiszteld a jelenben, s tartsd meg a jövőnek!” A horvátországi magyar nyelvű színjátszásnak nagy múltja van, rendkívül gazdag hagyománya. S ez kötelez is. Kötelez mindannyiunkat, hogy a nagy költő szavai szerint cselekedjünk!

Kiskőszeg (Batina)

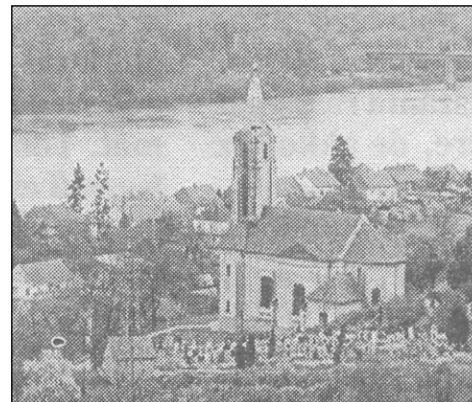

A negyvenes évek derekán, de különösen az ötvenes évek elején a baranyai Kiskőszegről – Batináról – igazán nem mondhattuk el, hogy ott „megállt az idő”! Mozgalmas, a mindennapok megszokott nyugalmát megbolygató események követték egymást a kis Duna-parti faluban. Abban az időben ugyanis nemcsak a folyami hajósok kötöttek ott ki, hogy a hegyaljai kocsmákban megpihenjenek, nemcsak a bácskai borkereskedők rótták az utcákat, kopogtattak be az egymásba kapaszkodó présházákba, hanem jeles irodalmárok, publicisták, kezdő tollforgatók érkeztek a Bácskából a komppal vagy Pémonostor felől a sín busszal, és kaptattak fel a lugasok, szőlőskertek közé szorult ösvényeken az íróhoz, Herceg Jánoshoz, aki idejének legnagyobb részét ott töltötte: a Leányvár emlékeit őrző csodavilágban!

Irodalmi szeánszok köszöntöttek nem egy esetben a hajnalt ott, a Duna fölél magasodó hegyoldalban. S nemcsak a szép szó mívesei üldögéltek ott jókat a nagy diófa árnyékában, a kis kőasztal körül, hanem a falusiak is fölmerészkedtek, s lett velük a leányvári remete otthona, a rendhagyó beszélgetések hangulata színesebb, gazdagabb.

Az írók, költők Kiskőszegre zarándoklása, ottani jelenléte nem maradt visszhang nélkül, már ami a falu művelődési életét illeti. Igaz, más irányban, de tény, hogy az addig tespedésbe sülyedt ottani művelődési életre jelentékenyen hatott, sőt mondhatjuk úgy is: azt döntően befolyásolta, természetesen jó értelemben.

A műkedvelő színjátszók mozdultak meg először. Egészen 1947-ig tulajdonképpen alig történt valami. De talán érthető is,

Kiskőszeg látképe: A Duna közepén halad át az országhatár

hiszen a háború nyomait nem volt könnyű eltüntetni. S aztán mégiscsak megindult a munka. Egyszerre két magyar és egy horvát csoport foglalta el a Művelődési Otthont, amelynek színpadját és öltözőjét úgyahogy rendbe hozták, és néhány lelkes, a leányvári találkozásokon feltöltődött ember vezetésével megkezdték a próbákat.

Egymást követték a bemutatók, s az előadások lassacskán becsalogatták a nézőket, így hát 1948 után már természetes volt, hogy a színjátszók táblás házak előtt lépnek a közönség elé.

Gyapjasék

Egy szép napon újabb vendégek érkeztek a komppal. Gyapjas Jánost és Máriát, a szabadkai Népszínház magyar társula-

tának két ismert színművészt várták és köszöntötték a kisköszegi amatőr színjátszás illetékesei.

A színéssz páros valószínűleg azzal a szándékkal érkezett a kis baranyai faluba, hogy majd besegít – időnként – a színjátszók munkájába, és talán maga sem hitte, hogy évekig ott marad, hogy a kisköszegi, de az egész baranyai műkedvelő színjátszás egyik legszebb fejezetét fogalmazza majd meg a maga sajátos módján.

Kisköszeg akkori közéletében nemcsak lelkes, hanem igen tehetséges színjátszók fogtak össze, hogy Gyapjasék vezetésével egy új, egy erős amatőrszínházat teremtsenek! Hogy kik voltak azok, akik vállalni merték, vállalni akarták a kezdetben megvalósíthatatlannak tűnő elképzelések valóra váltását? Írjuk le néhányuk nevét tisztelet-

tel emlékezvén rájuk: Kollár Béla, Zsivity Teréz, Petresev István, Kollár Teréz, Kedves László, Gábori János, Csapó András, Dobos Mihály, Zsivity Szimo, Knol József, Böhm János, ifj. Dobler Béla és még sokan mások.

Eszéken 1951 júniusának elején megtartották a horvátországi magyar művelődési egyesületek első találkozóját, ezen belül pedig a baranyai és a szlavóniai színjátszó csoportok vetélkedőjét. A kisköszegi színjátszók Dickens *Házitücsök* című művét mutatták be Gyapjas János rendezésében: osztatlan sikerrel. Mindenekelőtt a színészi teljesítmények érdemelték ki a dicséret jelzőket. Az előadás után nyilvánvaló lett, hogy a vörösmarti színjátszás mellett a kisköszegiről is csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatunk.

Molière: Botcsinálta doktor (1950)

A juhászlegény (1952)

Gyapjas János

Talán ide kívánczik még az 1951. évi szemle műsora is, hogy lássuk: a színjátékosok nem akármivel jelentek meg az első találkozón. A bellyei színjátékosok Nušić *A miniszter felesége* című vígjátékát, a vörösmarti József Attila Művelődési Egyesület társulata Szigligeti Ede *Cigányát*, az újbezdáni Dózsa György Művelődési Egyesület színjátékosai Sterija *Felfuvalkodott tökfey* című vígjátékát, a karancsi Petőfi Művelődési Egyesület Herman Heijermans *Remény* című drámáját, a szentlászlói Petőfi Egyesület Molière *Botcsinálta doktorját* s végül a kisköszegiek Dickens *Házitücsökjét* mutatták be a szemlén.

Kisköszegen a rendszeres, de mindenekelőtt megbízható szakmai felügyelet alatt folyó munka nem maradt eredmény nélkül. Az előadásokból lassan kigyomlálódtak a dilettantizmus elemei, a színészi játékban is a tudatos, igényes szerepformálás jelezte, hogy a színjátékosok nemcsak többet akarnak, hanem többre is képesek. A *Mágnás Miska*, a *Botcsinálta doktor*, *A juhászleány*, *A bűn útja* című előadások már jelezték az előbbre lépést!

Zsivity Teréz, aki ott volt az indulásnál, egy régi interjúban hangsúlyozta: „... az előadások színvonalának emelkedésében talán legnagyobb érdeme a Gyapjas házaspárnak volt. Gyapjas János és felesége rövid idő alatt komoly tudású kis együttest nevelt. Ha tovább maradnak, könnyen amatőrszínház alakulhatott volna. Szakmai tudásukkal talán ők tették a legtöbbet a kisköszegi amatőr színjátszásért.”

Ami csak álom maradt

A Gyapjas házaspár azonban nemcsak Kisköszegen dolgozott. Ahol csak tudtak, segítettek mindketten. Járták a baranyai falvakat, ott voltak a készülő előadások próbáin, igyekeztek a kezdő színjátékosokkal megismertetni a színházi alapfogalmakat, szabályokat, különösen azt, ami a színpadi beállítást, a színpadképek kompozícióját, a mozgást és a beszédet illeti. A sminkelésnél is ott voltak, egyszóval: mindenhol, ahol szükség volt rájuk.

Karancson Herman Heijermans *Remény* című halászdramáját készítettük. Készítettük, mondom, mert részese voltam a rendkívüli „vállalkozásnak”. Nem volt könnyű

munka, de Gyapjasék segítettek. Ott, azokon a próbákon sokat beszélgettünk a baranyai színjátszásról. Igaz, a kisköszegiek csak amatőrszínházról álmodoztak, mi azonban már akkor merészebb álmokról beszélgettünk Gyapjas Jánossal és feleségével, Máriával.

Egy hivatásos vándorszínház megalakítását terveztük, egy horvátországi magyar színegyüttes létesítését. Nem állandó társulatra gondoltunk, hanem egy-egy projektumhoz Baranya és Szlavónia legjobb amatőr színjátékosait szerződtettük volna. Vörösmart és Kisköszeg lett volna a központ!

Sajnos, az álom csak álom maradt, ahogy a köszegi amatőrszínházból sem lett semmi. A lehetőségek mindinkább leszűkültek, a lelkesedést lassan lehűtötték, akiknek ez volt a dolguk, s Gyapjasék elmentek. Becskereken magyar színház alakult, és oda szerződtek nem sejtve, hogy az is kérés-életű lesz!

Kisköszegyet meg már régóta nem keresik föl magyar irodalmárok, publicisták. Igaz, a komp ormótlan deszkatestét sem ringatja már a Duna. Új híd köti össze a bácskai és a baranyai partot, azon jönnek és mennek az emberek. De inkább mennek – különös, befelé forduló, csöndes emberek. Mennek, és bizonyára nem is tudják, hogy ott, mögöttük, a Leányvár emlékeit őrző hegyoldalban és alatta csaknem fél évszázaddal ezelőtt mi minden történt, ami túlnőtt a hétköznapi anyagszerúségen. Kár. Nem kellene elfelejteni!

Vörösmart

Vörösmart „magyar falu Baranya vármegyében, a Duna mellett, a bács–eszéki postaúton. Lakja 800 katolikus, 1100 református, 15 óhitű és 12 evangélikus (1927 fő)” – írja a krónikás 1851-ben.

A nagy múltú helység a XIX. században a belyei főhercegi uradalom tartozéka volt, sőt annak egyik kerületében mint székhely működött. Státusa szerint 1841-től mezőváros volt, 1871-ben, az új községi törvény megjelenése után viszont a nagyközségi kategóriába sorolták. Vörösmart azonban azután sem veszítette el gazdasági és kulturális jelentőségét. A jegyzőség mellett körorvosi, vásártartási, kereskedelmi, ipartestületi és művelődési központ maradt nemcsak a századfordulóig, hanem azon túl, az első és a második világháború alatt és után is. És az ma is! Bármilyenek is a körülmények, bármennyire is nehéz ezt így most leírni. Vörös-

mart – térdre kényszerítve is – még mindig a Drávaszög központja, legalábbis magyar vonatkozásban.

Ebben a kétségkívül tiszteletet érdemlő központban már a XIX. század derekán tartalmas, szerteágazó művelődési tevékenység fémjelezte a helység lakóinak mindennapi életét. A református egyház hívei 1869-ben olvasókört alapítottak (a levéltári iratok Egylet néven említik), hivatalos működését azonban csak 1877-ben engedélyezték az illetékesek. A Katolikus Kör 1893-ban alakult meg. Ezenkívül 1893-tól az addigi Dalárda már Kaszinó néven működött.

A vörösmarti műkedvelő színjátszás kezdetei után kutatva megállapíthatjuk, hogy ebben az időszakban eresztett gyökeret. Ugyanis ezekben a szervezetekben a megmutakozási szándék nemcsak az énekesekben, táncosokban ébredt fel, nemcsak ők léptek közönség elé a társas esteken, az ünnepi vagy más jellegű rendezvényeken, hanem voltak, akik már egy-egy vers elmondására is vállalkoztak, sőt rövid, kis jelentekeket is bemutattak. Később kabaréműsorokra is sor került, olyan összeállításokra, amelyekben a próza került előtérbe. Tehát a színjátszás lassan helyet kért és kapott is Vörösmart kulturális életében.

Századunk elején, a húszas évek után a színjátszás annak ellenére, hogy a lehetőségek eléggé behatárolódtak – gondolok itt arra, hogy megfelelő színpad, helyiség hiányában kocsimákban léptek közönség elé a műkedvelők (a nagykocsmá, ma a régi

Szabinné elrablása (1955)

iskola épülete, a Novák-kocsmá és Magdika Dani bácsiéknál) – szóval: minden nehézség ellenére már szép feladatokra is vállalkoztak. Először játszották a *Cigányt* (1950-ben újítják fel), aztán a *Gyurkovics lányok*, a *Nosztly fiú esete Tóth Marival*, *Az ördög mátkája*, az *Iglói diákok* kerül bemutatásra az említett játszóhelyeken.

Amikor a vörösmarti színjátszás történetével foglalkozunk, akkor annak két fejezetére, periódusára külön figyelmet kell fordítanunk. Az első Berger Ottó nevéhez fűződik, a másik pedig az iskolai színjátszáshoz.

Berger Ottó

Berger Ottó a színház szerelmese volt a szó legszebb értelmében. Világot járt ember lévén sok előadást látott, s habár

nem a rendezői szakmát tanulta (női szabó volt), nem volt ismeretlen előtte a függöny mögötti világ, s bizony sok hivatásos rendező vállalta volna magáénak az ő előadásait. Érdemes szólni a barátságáról, amely Garay Bélához, a jugoszláviai magyar színjátszás nagy rendező- és színészegyéniségéhez fűzte. Béla bácsi tanácsaival, személyes jelenlétével is segített Berger Ottónak.

Azután 1947-ben a *Magdolnát* állították színpadra, 1948-ban a *János vitézt*. Csak Vörösmarton 17 alkalommal adták elő, de vendégszerepeltek vele másutt is, például Zággrában! Pazar kivitelezésű, nagyszerűen megkomponált előadás volt. Aztán következett a *Cigány*, a *Csikós*, a *Sári bíró*, majd 1957-ben a *Marica grófnő* című operett, 1958-ban a *Bent az erdőben* című dráma. Hirtelen jött aztán a „váltás”. A ragyogó díszletek, ruhák után az egyszerű, puritán színpadkép, a sötét tónusok. A

nagy közönségsiker ugyan elmaradt, de a rendező és a színészek számára jó iskola volt ez.

Visszatérve a *János vitézhez*, fontosnak tartom Rumpf Kálmán vörösmarti tanító méltató sorait, hogy lássuk: az ottani értelmiségiek hogyan viszonyultak a színjátások munkájához. Rumpf Kálmánt idézem: „Kevés falu van, amely ilyen sikeres előadással dicsekedhet. Ezt az előadást írásban nem lehet kellőképpen méltatni, de aki látta, sohasem fogja elfelejteni. Örök élmény marad számára. Mindezekhez a rendkívüli színpadi sikerekhez sokban hozzájárult Berger Ottó (a rendező) és Sturcz József (aki a zenét tanította be) zsenialitása, szorgalma, kitartása. Még valamiről nem szabad megfeledkeznünk: mindehhez hozzájárult Tatai Jóska és zenekarának kifinomult zenekultúrája, mely még egy művelt, zeneértő városi közönségnek is megfelelt volna.” (Tatai

József a Drávaszög legismertebb cigányprímása volt.)

Iskolai színjátszás

„Minden tanító, tanár, aki az ötvenes években idekerült [Vörösmartra] az iskolába, szinte magától értetődőnek tartotta, hogy rendszeres munkája mellett a falu kultúrelésében is tevékenykednie kell” – írja Petrik Anna a vörösmarti színjátszással foglalkozó munkájában. S ez a szó legnemesebb értelmében így is volt. A pedagógusok főként Berger Ottó rendezéseit kísérték figyelemmel. Ott ültek a próbákon, hogy lássák az alkotói folyamatot, amely a rendezőt és a színjátszókat a bemutatóig elvezette. Érdemes felsorolni e pedagógusok nevét: Schneider (Baranyai) Júlia, Rumpf Kálmán, Molnár Pál, Tóth Lajos, Sturcz József, Petrik Anna, Petrik László és Pataky András!

Gyurkovics lányok (1938)

Vadállat (1965)

A *Cigány* előadásának résztvevői (1933)

Berger Ottó
fiatalkori képe

Csúza

Tóth Lajos 1952-ben Darvas József *Szakadék* című művét állította színre (a főbb szerepekben: Tóth Lajos, Tompek Zsuzsa, Kőszegi Júlia, Petrik László, Pipusz Franciska). Úttörő vállalkozás volt.

Az algimnázium és a vörösmarti művelődési egyesület közös munkája volt Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálig* című ifjúsági művének a bemutatása. Az iskola tanulói adták elő Baranyai Júlia tanárnő rendezésében.

Petrik László rendezésében, s a teljes tanári kar részvételével 1953-ban színre került Móricz Zsigmond *Forró mezők* című műve, majd 1957-ben, ugyancsak Petrik rendezésében, Kodolányi János *Földindulása*. Petrik Anna és Petrik László rendezésében 1958-ban színpadra került Bródy Sándor *A tanítónője*, 1961-ben Sturcz

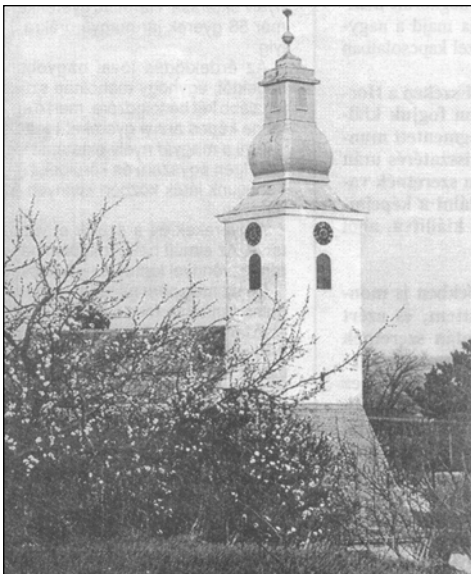
József megrendezte a *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* című zenés művet. Ezzel a vörösmarti színről lassan el is tűntek a „zenés darabok”. Mind nehezebb lett nagyobb létszámú társulatot összehozni, s az anyagiak is sok mindenbe beleszóltak.

A pedagógusok persze újabb és újabb darabokat állítottak színre (*Hamupipőke*, *A Pál utcai fiúk*, *Az aszódi diák* stb.), de lassan visszavonult az iskolai színjátszás: mások lettek az igények.

A vörösmarti színjátszásnak gazdag múltja van. Jelene, sajnos, nincs, de jövője még lehet. Azoknak a példája, akiknek emberi magatartása, hite a vörösmarti színjátszást egykor magas színvonalra emelte, további munkára kötelezi mindazokat, akik ma – vagy inkább holnap – ezt a szép, nemes munkát folytatják.

A nagy múltú drávaszögi falvak gazdag és tartalmas művelődési életéről sok mindent megtudunk, ha figyelmesen követjük az elmúlt évszázadok, évtizedek krónikáinak feljegyzéseit. Ezek a feljegyzések azonban nemcsak az egymástól elköszönő, az egymást követő évszázadok szellemiségének nagyjairól, meghatározó egyéniségeiről szólnak, nemcsak azok életével, munkásságával ismertetnek meg bennünket, hanem azokkal a kezdeményezésekkel, eredményekkel is, amelyek a műkedvelés sokszínűségét érzékeltetik.

A délvidéki magyar műkedvelő színjátszás töredékeit gyűjtögetve (ezzel a témával a teljesség igényével foglalkozni olyan feladat lenne, amelyre semmiképpen sem mernék vállalkozni) a 750 esztendő Csúza-

A csúzi református templom

nál is el kell időznünk. Ez a kis drávaszögi falu ugyanis, amely oly féltő ragaszkodással őrzi Ács Gedeonnak, Kossuth tábori lelkészének az emlékét, s nemcsak őrzi, hanem annak szellemiségében is él, már az elmúlt évszázad elején a múzsák felé fordult, és már csaknem száz esztendővel ezelőtt eljutott a felismerésig, miszerint a műkedvelés – mint azt Sütő András is olyanira hangsúlyozza – „nyilvános tanulás, önnevelés, ismerkedés a szellem értékeivel – és nem utolsósorban: az anyanyelviség jó értelemben vett kultusza”.

1914-ben Csúzán megkezdte működését a Lorántffy Zsuzsanna Egyesület (a budapesti Lorántffy Zsuzsanna fiókegyleté-ként). Tevékenységét igyekezett kiterjeszteni az élet minden területére. Többféle rendezvényt szervezett, amelyek általában

valamilyen ünnephez kapcsolódtak. Ezen a rendezvényeken az énekkar fellépése mellett (az énekkar 1915-ben alakult meg Kovácsy Ilonka tanítónő vezetésével) a műsorban valószínűleg elhangzott egy-egy szavaltat is, esetleg egy-két rövid jelenetre is sor került. Ezt a feltételezést az a tény támasztja alá, hogy már a harmincas évek elején, de főleg a közepe táján Csúzán egymás után születnek a színvonalasabbnál színvonalasabb színelőadások. Ami, ugye, azt jelenti, hogy nem kezdő műkedvelők léptek a közönség elé, hanem színpadi tapasztalattal/tapasztalatokkal felvértezett színjátékosok mozogtak nagyon is rutinosan a színpadon. A színpaddal való ismerkedést pedig a különböző ren-

dezvényeken való fellépés, megmutatkozás segítette elő.

Amikor a csúzi műkedvelő színjátszás megalapozásáról, talpra állásáról beszélünk, akkor két ember nevét mindenképpen meg kell említenünk. Az egyik a falu nagy tudású lelképásztoraé, Berta Imréé, a másik pedig Urbán Elemér bezdáni újságíróé. Az előbbi, Berta Imre tiszteletes úr, meghatározó személyisége volt a falu művelődési (és nemcsak a művelődési) életének. Ő alakította meg a Keresztyén Ifjúsági Egyesületet. Ez az egyesület nagy hangsúlyt fektetett a színjátszásra. S ennek a színjátszás iránti elkötelezettségnek a nyomán vagy eredményeként került bemutatásra Mikszáth Kálmánnak *A Noszty fiú esete Tóth Marival* című művé-

Koszorúzási ünnepség Ács Gedeon református lelkész csúzi sírjánál

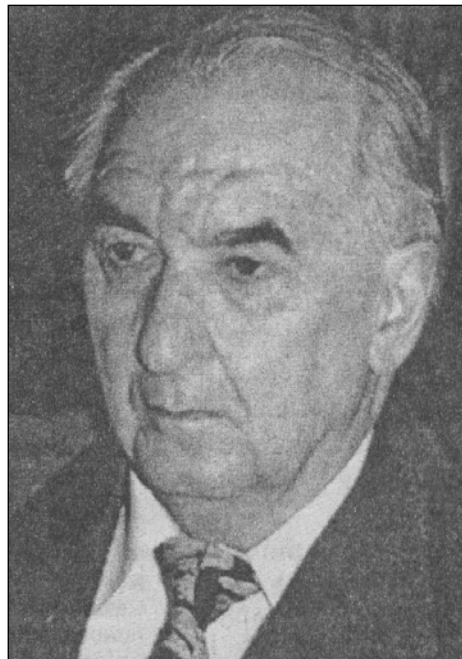
ből készült vígjáték Berta Imre rendezésében. A rangos előadás sikert aratott.

A Keresztyén Ifjúsági Egyesület mellett a csúzai magyarság másik hatékonyan működő szervezete a Polgári Olvasókör és az Iparos Ifjúság volt (ez utóbbi sikerrel mutatta be a *Vadvirág* című operettet).

A műkedvelő színjátszás másik igencsak meghatározó egyénisége Urbán Elemér. A bezdáni újságíró a színjátszás szerelmese volt a szó igaz értelmében. A bezdáni társulattal az általa színpadra álmódott előadásokkal a Drávaszögbe is ellátogatott. Úgy érezte, hogy ott nemcsak ragaszkodó, hálás közönség fogadja és köszönti a színjátszókat, hanem a színpad iránt érdeklődő, tehetséges emberek is vannak, akikkel érdemes dolgozni. Vörösmarton, Sepsén, majd Csúzán kezdett foglalkozni a színjátszókkal.

Csúzán, a helység vendéglőjében néhány színművet rendezett, állított színpadra. Megemlíjtjük *A toloncot* és a *Füsti fecskét*, ugyanis ezek az előadások és a fellépő színjátszók teljesítménye már a minőségi továbblépést példázta nagyon is egyértelműen. Ezekben az előadásokban fellépett: Varga Rozika, Kissné Jakab Ilonka, Bulyák Rózsi, Passza Dénes, Kiss Gyula, Vincze Gyula, Pinkert Mihály, Dávid Lajos, Göre Sándor, ifj. Vujevics Jenő, ifj. Kizman Mihály.

Az ötvenes évek elején a vörösmarti algimnázium megnyitása a műkedvelő színjátszás számára is új, ígéretes lehetősége(ke)t teremtett nemcsak Vörösmarton, hanem Csúzán is. Ugyanis az algimnáziumot a két „összenőtt” falu közös iskolájának tekintették. Dr. Tóth Lajos, az akkori vörösmarti algimnázium tantestületének tagja, a csúzai Jókai Mór Kultúregyesü-

Dr. Tóth Lajos

let első elnöke, aki egyébként Csúzán született, és ott is élt, az algimnáziummal foglalkozó egyik írásában a következőket írja: „A népművelés másik jelentős területe a színjátszás, melynek Vörösmarton és Csúzán is komoly hagyománya volt. Több évtizedes munkát kellett hát folytatni, és a lehetőségekhez mérten magasabb szintre emelni, addig ugyanis főleg csak népszínművek és operettek előadására került sor. Ezért meghatározott értelemben úttörő vállalkozásnak számított Darvas József *Szakadék* című előadása, amely egy falusi tanító harcáról szól.”

A *Szakadék* című művet dr. Tóth Lajos rendezte, s a darab egyik főszerepét is ő

alakította. A két „összenőtt” falu közös vállalkozása osztatlan sikert aratott. Mindenesetre az úttörő vállalkozás a mind magasabbra törő műkedvelő színjátszás igényét példázta, és ma már nyugodtan elmondhatjuk, hogy a csúzai színjátszás egyik legjelentősebb fejezete fogalmazódott meg az ötvenes években, s ebben a *Szakadék* bemutatójának 1952-ben meghatározó szerepe volt. Egyébként már a következő évben, 1953-ban Csúzán sor került az *Iglói diákok* felújítására. Ezt a népszerű színművet ugyanis a harmincas években már előadták.

A hatvanas évek derekától kezdve a drávaszögi műkedvelő színjátszás lendülete megtörni látszott. Mind több helységben érzékeltük a stagnálás jeleit. Valószínűleg a csúzai műkedvelő színjátszást sem kerülte el ez a folyamat. Mindennek ellenére azonban meggyőződéssel állítom: Csúzán gazdag hagyománya van a színjátszásnak. S ez a hagyomány kötelez is.

Sepse

170

Az egyleti élet első nyomai 1869-től ismertek a baranyai Sepse (Kotlina) helytörténetében. Az adatforrások szerint a község már akkor laza szálakkal, de mindenképpen anyagi kötelezettségekkel kötődött a Kárászi Kert Egylet-hez: a tagsági díjat a dárdai főszolgabírónak fizették be.

Az egylet működésében a hangsúlyt a korszerűbb termeléssel kapcsolatos felvilágosító előadásokra helyezték. Ez talán természetes is volt, hiszen a lakosság a hagyományos szőlő- és kertkultúra mellett a szántóföldi gazdálkodást és az állattartást űzte. A szakmai érdeklődésen kívül szórakozási igényt is tanúsítottak már az egylet tagjai, sőt a művelődési öntevékenység első formáinak körvonalai is kezdtek kibontakozni.

Egy évszázaddal ezelőtt, 1894-ben megalakult a Polgári Olvasóegylet. Külön helyiséget kapott, s munkáját a tanító irányította, végezte. Az olvasóegylettel kapcsolatos adatok hitelességét bizonyítja az a meghívó

is, amely a Magyarország millenniuma alkalmából rendezett ünnepély műsorát tartalmazta. A meghívó 10. pontjában ez olvasható: „Esti 8 órakor belépti díj nélkül táncmulatság az Olvasó-egylet helyiségében, ahol önkéntes adakozások az Olvasó-egylet javára köszönettel fogadtatnak.” (Az ünnepélyt 1896. június 7-én tartották meg.)

Az Olvasóegylet munkáját csakhamar a sokrétűség jellemezte. A tagok már nemcsak szakmai ismereteik gyarapítása végett keresték föl az egyletet, hanem az önművelés egyéb formái is vonzották őket, ugyanis a kibontakozó körvonalak megkövetelték a rendszeres munkát.

Ezúttal kizárólag a sepei műkedvelő színjátszással kapcsolatos írásos följegyzéseket, ismereteket szeretném egymás mellé

illeszteni, hogy érzékelhessük: ez a kis baranyai falu már e század elején mennyire otthon volt Thalía templomában.

A sepei színjátszás első lépéseit követve a korabeli krónikás följegyezte: „Érdekes sajátossága a kotlinai (sepei) műkedvelésnek, hogy a szereplők igen jó hanganyaggal rendelkeznek, és így szívesen és jó eredménnyel leginkább énekes darabokat, operetteket játszanak.”

A krónikás állítását igazolja *A legkisebbik Horvát lány* című operett sepei bemutatója is. Az operettet a lelkes színjátszók 1938-ban szabadtéri színpadon mutatták be, s kitűnőre vizsgáztak.

A műkedvelők munkájával kapcsolatban Kovács Sándor nevét említi a krónikás, aki nemcsak játszott, rendezett, de a

A *Titanic-keringő* bemutatójának szereplői (1968)

szervezésből is jócskán kivette a részét. Még egy névvel találkozunk meglepően gyakran, amikor a baranyai színjátszással foglalkozunk: Urbán Elemér bezdáni újságíróval, aki szívügyének tekintette a színjátszást, s aki önzetlenül munkálkodott annak népszerűsítésén. Idézzük újra a korabeli krónikást: „A rendszeres műkedvelő előadások alapjait egyes baranyai községekben 1936-ban Urbán Elemér bezdáni újságíró teremtette meg, aki előbb a bezdáni műkedvelőkkel járta be a baranyai községeket, majd a sikerek hatása alatt Zmajevacon (Vörösmarton), majd Kotlinán (Sepsén) és Suzán [Csúzán] rendezett a helyi szereplőkkel szépen sikerült előadásokat.”

Tény: a harmincas évek derekán Sepsén föllendült a színjátszás, s *A legkisebb Horvát lány* című operett mellett a közönség elé került még egy: az *Egy május éjszakán* című, valamint a *Gyurkovics lányok* is. Az is tény, hogy ezeknek az előadásoknak meghatározó szerepük volt, már ami a falu színjátszásának a jövőjét illeti.

Az „oskolamesterek” színre lépnek

A pedagógusoknak jelentős szerepük volt a sepei színjátszásban. Ezt példázták az ötvenes évek is, amikor a Zima házaspár vette át a stafétabotot. Zima Imre és Anna csaknem két évtizedig tette a dolgát a Bikus-völgyi kis faluban, tette valami hihetetlen belső akarással, hittel, tisztelettel érdemlő magatartással!

Dolgoztak a színjátszókkal, foglalkoztak a táncszóporttal, a férfikkal. Ezúttal is csak a színjátszással kapcsolatos tevékenységüket említtem, hangsúlyozván, hogy 1955 és 1960 között a színjátszás érdekében mozgósították a falut – a szó legszebb értelmében. Az akkori Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjátszó szakosztálya a nagy érdeklődés folytán két csoportban dolgoztatta a színjátszókat. A párhuzamosan készülő előadásoknak azonban nemcsak a mennyiségi mutatóira kellett odafigyelni, hanem mindenekelőtt a minőségére. Hogy mit láttunk azokban az években? *A toloncot*, a *Pártütőket*, a *Papháborút*, *A betyárt* és a *Házitücsök* című előadásokat. És nem foghíjas széksorok előtt szerepeltek a színjátszók, és nem egyszer adtak elő egy-egy darabot! Telt ház tapsolta meg igyekezetüket. S a csoport tagjai a környező falvakat is bejárták előadásaikkal. Sőt felléptek Kórógyon, Szentlászlón, Bodo-lyán, Laskón, s persze a szomszédos falvakban. S hogy kiknek tapsoltunk? Írjuk le a nevüket: Jó Sándor, Jó János, ifj. Kovács János, Kis Kónya János, Kis Kónya Sándor, Vince Éva, Tóth Margit, Troszt Jolán és még nagyon sokan mások!

A Zima házaspár a hatvanas évek végén Hercegszöllősrre költözött. A két csodálatos ember pontot tett a sepei színjátszás egyik legszebb fejezetének a végére, de nem zárult be a kör: a stafétabotot, az emberi lélekből vett stafétabotot volt kinek átadni! Keresztes Árpád tanító személyében volt, aki átvegye és folytassa Zimáék munkáját ugyanolyan hittel, akarással!

Mélypont és pont után

Keresztes Árpád már a hatvanas évek elején bekapcsolódott a munkába, akkor kezdett foglalkozni a színjátszókkal. A fiatal „oskolamester” újabb lendületet adott a színjátszásnak, újabb előadások követték egymást. A *Titanic-keringő*, a *Falurossza*, a *Vadrózsa*, a *Mézesmadzag*, a *Vadvirág* című előadások továbbra is megtöltötték a kis színháztermet, s a vendéjátékok sem maradtak el. Új, tehetséges színjátszók léptek közönség elé. Troszt János, Gergely János, Kis Pál, Zsivánovity Mária, Radó Gizella, Légrádi Mária, Kiss Mária, Kiss Iлона és mások nevét ismertük meg akkoriban.

Újabb ragyogó fejezettel gazdagodott a sepei színjátszás. A folytatás azonban, sajnos, már nem sok jót ígért. A mindennapi gondok, a megélhetési lehetőségek beszűkülése háttérbe szorította a művelődési életet. S a fiatalok is mind többen odahagyták a Bikus csodálatos világát, a falut. A színjátszók előadásai lassan elmaradoztak, s csak néha tévedt a faluba egy-egy hivatásos társulat, hogy fénysugarat lopjon be az emberek életébe.

S a jelen? Tudom, most még illetlenség ott színjátszásról beszélni. Tudom: az utóbbi pár évben a múzsákat is falhoz állította a mindennapok kegyetlensége. S azt is tudom, hogy a Drávaszög fölött sötétlő felhőket még nem oszlatta szét egészen az emberi értelem. De ne mondjunk le semmiről. Hallgassuk meg inkább Tamási Áront, egyszerű, reménykedő szavait: „... mert vihar után örvendeni akar a szív és teremni a föld!”

Karancs

172

Karancs. Drávaszögi falucska. Az Anjouk okmánytárában tűnik fel először a neve: Karanch (1357, 1390, 1426 stb.). 1591-ben 82 magyar család élt benne. A XVII. századig a népessége még színmagyar (1800 körül német telepések érkeznek, az 1900-as évek elején pedig délszlávok költöznek a faluba), ahogyan azonban múlnak az évek, évtizedek, úgy fogy a magyarság létszáma is Karancson. Lábadi Károly *Drávaszög – Ábécé* című csodálatos néprajzi és folklór-tárlékikonában lapozgatva mélységes szomorúsággal olvashatjuk, hogy míg például 1910-ben 1014 magyar nemzetiségű lakosa volt a falunak, addig 1991-ben már csak 189. (Hogy az elmúlt 10 esztendő alatt hányan hagyták el Karancsot, arról jobb nem is beszélni!)

A délvideki magyar nyelvű színjátszás útjait járva Karancson nemigen időzünk el. A többi hegyaljai faluval (Sepse, Csú-

A Remény című halászdráma bemutatójának szereplői (1951)

za, Vörösmart és Kiskőszeg) ellentétben ugyanis a színjátszó mozgalomnak nem sikerült gyökeret eresztenie az állandóan fogyatkozó közösségben. Igaz, már 1911 és 1914 között működött a faluban magyar Polgári Olvasóegylet (1912-ben 63 tagja volt), de a színjátszók folyamatos munkájáról, rendszeres színelőadásokról nem találunk adatokat. Esetleg feltételezhetjük, hogy a különböző rendezvényeken, ünnepi műsorokon elhangzott egy-egy szavaltat, bemutatásra került néhány rövid színpadi jelenet valószínűleg az iskolai tanulók részvételével.

Az első igen komoly jelét a műkedvelő színjátszás iránti elkötelezettségnek azonban az elmúlt évszázad közepe táján érzékelhettük. A negyvenes évek derekán Karancson megalakult a Petőfi Sándor Kul-

túregyesület. Kezdetben csak a dalárda működött. Mivel az újonnan alakult egyesületnek nem volt helyisége, Stalter tanító vezetésével az iskolában gyakorolt a dalárda, ott készült első fellépésére. Meg kell említeni, hogy nem volt hiány jó hangú énekesekben. Az éneklésnek kultusza volt a faluban. Ezzel kapcsolatban megemlítem Karantsi János jeles prédikátort, aki az 1750-es években két esztendőt szolgált szülőfalujában, és ez az idő elegendő volt arra, hogy földijeit megtanítsa a helyes és szép zsoltáreneklésre, pontosabban „Isten kegyelméből a kóták szerint való igaz éneklésnek a módjára”. Mindenesetre a dalárdának nagyon rövid idő alatt igen színvonalas műsort sikerült produkálnia.

A dalárda sikere nem maradt visszhang nélkül. Mind többen és többen kezdtek érdeklődni az egyesület munkája iránt. Ez a felfokozott érdeklődés most a színjátszást célozta meg. Ennek azonban volt egy másik vonatkozása is. A negyvenes évek végén ugyanis a drávaszögi magyar nyelvű színjátszás megújulását tapasztalhattuk. Ezek voltak azok az évek, amikor Gáray Béla rendszeresen eljárt Baranyába, segített, ahol tudott. A Gyapjas házaspár a szabadkai Népszínházat otthagya Kiskőszegre költözött, és ott irányította a színjátszók munkáját. Egyszerűen egymás után születtek az emlékezetes előadások (Vörösmart, Kiskőszeg), és azok minden tekintetben serkentőleg hatottak a többi, már működő vagy csak akkor alakuló társulatok munkájára.

Laskó

Tehát a karancsi Petőfi Sándor Kultúregyesület színjátszószakosztályal gazdagodott. Kezdetben a lassan alakuló, erősödő társulat csak kollázműsorok előadásával próbálkozott. Vidám jelenetek, zeneszámok váltogatták egymást. Az ilyen jellegű előadásokat kedvelte a közönség Karancson és másutt is, ahol csak bemutatta az új társulat.

Az ilyen műsorok azonban nem elégítették ki a színjátszókat. Többet akartak. Komolyabb, összetettebb feladatokra vágytak. S a társulat, amelybe a fiatalokon kívül már az idősebbek is bekapcsolódtak, elhatározta, hogy bemutatja Herman Heijermans holland drámaíró *Remény* című nagy sikerű drámáját. Szövegkönyve valószínűleg a Gyapjas házaspár közvetítésével került Karancsra (azokban az években a szabadkai Népszínház is bemutatta), és a hegyaljai kis falu színjátszóinak (akik tengert talán sohasem látták) megtetszett a darab, a téma, és elhatároztak, hogy színpadra állítják.

Az egyesületnek, mint már említettem, nem volt helyisége, színházterme. Az előadásra a falu nagykocsmájában került sor. És Gyapjasék segítségével igen színvonalas produkció lett a holland halászdramából 1951 tavaszán Eszéken. A Horvát Népköztársasági Magyar Kultúr- és Közoktatásügyi Egyesületek Szövetsége szervezésében megtartott Első Magyar Fesztiválon, amelyen részt vettek a horvátországi magyar művelődési egyesületek szakosztályai, a *Remény* című halászdrama elismerésben

részesült. A karancsi színjátszók közül különösen Király József, Győri Gizi és Ján Gizi nyújtott emlékezetes alakítást.

A karancsi Petőfi Sándor Kultúregyesületnek azonban nem volt hosszú élete. Az ötvenes évek elején még nem kérdőjeleződött meg a léte, de aztán, ahogy múltak az évek, ahogy egyre zsugorodott a magyar nemzetiségű népesség (lassan megszűnt a magyar nyelvű tanítás is 1970-ben), az egyesület tevékenysége egyszerűen abba maradt.

A hegyaljai kis falu műkedvelő színjátszását, ha csak tiszavirág-életű volt is, számon kell tartanunk, és mindenképpen helyet kell szorítanunk tevékenységének abban a nagy könyvben, amelyet majd részletező alapossgal, a teljesség igényével megírnak az arra hivatottak.

Arpád-kori település. Egykoron forgalmas kikötővároska, amely – csodálatos múltjának palástjába burkolózva – a drávaszögi falvak mindennapi életét élte a maga módján.

Amikor Laskóról beszélünk, amikor a nevét említjük, mindenekelőtt különös múltja jut eszünkbe, meg – természetesen – Baranyai Júlia (és tanítványai), aki nem engedte meg, hogy annak a múltnak az emlékeit egyszerűen szétszórja az idő. A Drávaszög mindannyiunk által nagyra becsült krónikása így ír egy helyen a kis baranyai faluról:

„Kétezer év különböző eszméinek, vallásainak, harcainak fellegvára volt a laskói templomdörömb. Dél-Baranyában itt állandósultak meg az új hitek, itt teljesedtek ki az új gondolatok, innen sugároztak szét a vidékre, mielőtt elsöpörte őket egy újabb áramlat.”

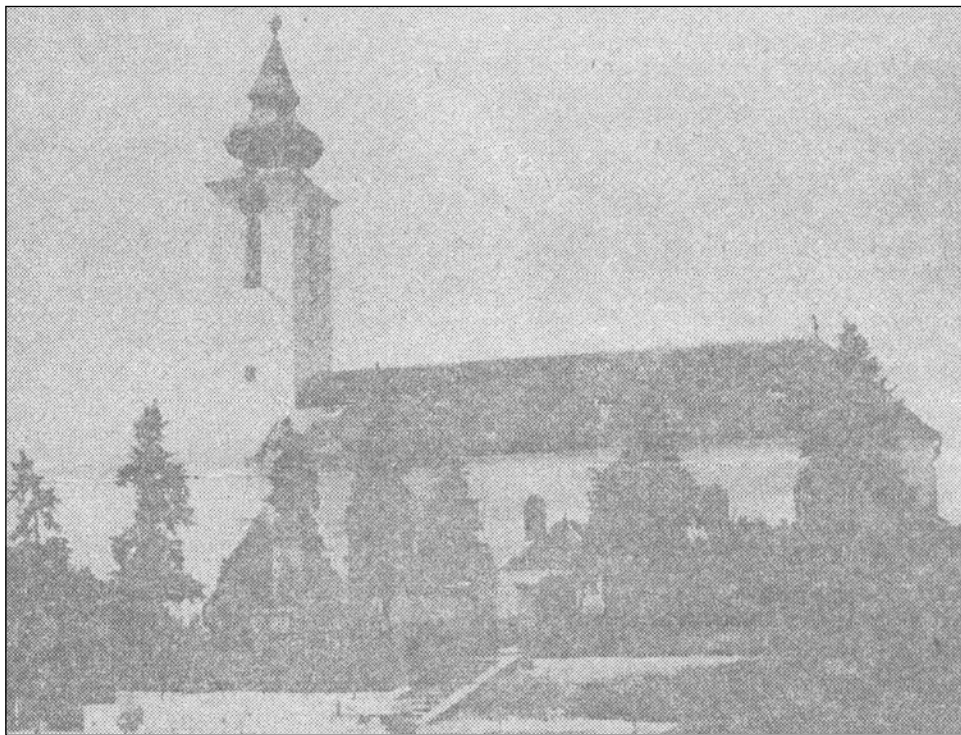
Baranyai Júliánál a templomdörömb szó külön hangsúlyt kap, mert ez nemcsak a

falu, hanem a Drávaszög fölé is emelkedik egy kis közösség nemzeti identitását őrző szimbólumként, és fáklyaként világít – még ma is – a rászakadt sötétségben.

A falu művelődési életének sokrétűségében a színházkultúra külön helyet foglalt el. A régmúlt emlékei, a ránk maradt és féltve őrzött följegyzések ezt mindennél beszédesebben bizonyítják. Sőt, Laskó színházkultúrájának első fejezete maradandó szellemi értéként rangos helyet kapott a magyar drámairodalom történetében. Sztárai Mihályról van szó, aki műveinek nagy részét Laskón írta. Így – a krónikások szerint – egészen bizonyos, hogy a XVI. század magyar irodalmának egyik pompás hitvitázó drámája, *Az igaz papságnak tiköre* Laskón született (és nyomtatott a távoli Krakkóban 1550-ben)! S nemcsak ott született, hanem – minden bizonnyal – ott is került először közönség elé. Érdemes ezzel kapcsolatban idézni Baranyai Júliának erre az eseményre vonatkozó néhány sorát:

„Sztárai Mihály valószínűleg nemegyszer Laskón is bemutatta (színművét), hiszen igen jól felhasználhatta térítő munkájában a kitűnő, egészséges humorú, nem közönséges megjelenítő erejű és nagy nyelvművészre valló színművét. A laskói templomdörömb talán látta *Az igaz papság tikorének* ősbemutatóját, és látta az első közönség elgondolkozó vagy feszülten figyelő arcát, hallotta a felharsanó kacaját. Nagy, ritka és pirosbetűsen ünnepi pillanat volt az. Baranya magyarsága akkor találkozott először az élő magyar irodalommal egészen közelről, szemtől szemben...”

Csaknem négy és fél évszázad pergett le azóta az idő nagy homokóráján. A régmúlt

A laskói református templom és a „Dörömb”

tat, a színházkultúrára, a drámairodalomra vonatkozó, talán már feledésbe merült ismereteket azért idéztük meg, hogy lássuk, tudjuk: Thalia templomának harangjai – abban a kis baranyai faluban – már régen, nagyon régen megszólaltak.

A teljesség követelményeinek – már ami a laskói színházjátszást illeti – egy ilyen rövid jegyzetben nemigen tudnánk eleget tenni, ezért most csak az utóbbi fél évszázad történéseit próbáljuk meg – a személyes ismeretekre támaszkodva – sorra venni, hogy megállapíthassuk: a régmúltban megkongatott harangok visszhangját (Thalia

templomára gondolunk) megőrizte-e az a kis baranyai falu.

A későbbiekben, a prédikátorok után – vagy talán úgy is fogalmazhatnánk, hogy mellett – a pedagógusok, a tanítók hite, lelkesedése játszott döntő szerepet a falu művelődési életében. Így századunk ötvenes éveinek elején Lavenka Gyula és Kéry Lajos tanítók irányítása alatt a laskói színházszás erőteljes föllendülésének lehettünk tanúi: 1952-ben a *Gyurkovics lányok*, 1953-ban a *Bokrétás Marika*, 1954-ben a *Papháború*, 1955-ben *A tolonc*, 1956-ban az *Érik a búzakaralász*, 1957-ben az *Akácvirág*, 1958-

ban a *Tabáni orgonák* című színműveket láthatták a laskóiak mindenekelőtt Lavenka Etel és Kéry Júlia rendezésében.

A hatvanas években a műkedvelőkkel folyó munka szervezését és a rendezést Tórizs Gyula vállalta magára: 1960-ban a *Kolduskisasszony*, 1961-ben a *Ne játssz a csókkal!*, 1962-ben a *Gyimesi vadvirág*, 1963-ban *A vén bakancsos és fia, a huszár*, 1964-ben a *Zsákbamacska* című műveket rendezte. A legnagyobb sikert azonban a *Cigány* című népszínmű színpadra állításával érte el.

Tórizs Gyula mellett, akit a laskói tanítók vezettek föl a színpadra, és ismertették meg vele annak csodálatos világát, ott voltak a lelkes színjátszók, akik önzetlenül vállalták azt az öntevékeny munkát, amit mi amatőr színjátszásnak nevezünk. Írjuk le néhányuk nevét a megbecsülés, a köszönetnyilvánítás szándékával: Molnár Sándor, Török József, Dani Jenő, Nagy Gizella, Bóli Ilona, Déra Jolán, Drobina Ilona, Ispán Mária, Farkas Gizella, Anitics Ilona, Berta János, Kovács Ilonka, Gerbács Ilona és természetesen Tórizs Gyula, Lavenka Etelka, Lavenka Gyula, Kéry Júlia és Kéry Lajos!

Sajnos, a laskói színjátszók munkáját megnehezítette a megfelelő színházterem hiánya. Laskón ugyanis új művelődési ház nem épült, s csak egy öreg, múlt századbeli építmény állt rendelkezésükre, amely, bizony, nemigen felelt meg az elvárásoknak. Színpada, öltözője kicsi volt, és a nézőtér is alig kétszáz embernek volt helye. Ennek ellenére a színjátszók tevékenysége nem feneklett meg. Igaz, kisebb-nagyobb hullámvölgyek gyakran bekövetkeztek, de magának a színjátszómozgalomnak mindig

volt ereje a továbblélésre. Sokat jelentett az öntevékenység számára a központi általános iskola megnyitása, a fiatalok jelenléte, a pedagógusok állandó, önzetlen segítségével.

Természetesen hivatásos társulatok is rendszeresen közönség elé léptek Laskón. Így a szabadkai Népszínház magyar társulata és a Pécsi Nemzeti Színház rangos együttese is ellátogatott a baranyai faluba. Egyszóval: az amatőr színjátszás a maga szórakoztató műsorpolitikájával, amely szakmai igényességgel párosult, az oda látogató hivatásos társulatokkal együtt, egymást kiegészítve, hű maradt Thalia templomához!

A Laskói Helytörténeti és Néprajzi Gyűjtemény (nem tudom, megvan-e még) rendkívül gazdag anyagával példázza ennek a kis baranyai falunak a nagyságát, rangját. A helytörténeti anyag mellett a gyűjtemény igen szép emléket állított Laskó szellemtörténetének. S éppen ezért – befejezésül – álljanak itt ismét Baranyai Júlia mondatai:

„Ha elmégy a laskói templomdomb előtt, azért mégiscsak állj meg, vándor! Itt égték és éltek egykor az új igazságok, új eszmék élő fákllyái, a haladás, a szabadság megszállottjai, a szép szavak szerelmesei.”

Kopács

A kis baranyai falu a Duna és a Dráva összeshögellésében állandó árterületen fekszik. A kopácsiakat mindig elrejtette a végláthatatlan árterület – írja Baranyai Júlia, a Drávaszög krónikása –, ezért maradhatott meg nyelvünk érintetlenül, ezért őrizhették meg hagyományait, ősi szokásaikat, népművészetüket, és itt születhettek a legszebb népmesék.”

A kopácsiak híre azonban nemcsak csodálatos mesemondóik révén jutott el a külvilágba, nemcsak a falu érintetlen nyelvének különös muzsikáját kottázták le a magyarság neves kutatói, és publikálták nem egy munkájukban példázva annak megtartó erejét, hanem a falu lakosainak tartása, meg nem alkuvo, dacos, a hatalom elnyomó szándékával mindig keményen szembeszállni kész kiállása is fémjelezte a faluról szóló tudományos munkák számos fejezetét.

Pörben a hatalommal

A századforduló nevezetességeként meg kell említenünk a kopácsi halászpert. A község lakossága a bellyei főhercegi uradalom ellenében vívta meg nagy törvényszéki csatáját, és került ki abból győztesen. Érdeemes talán még azt is megemlíteni, hogy a kopácsiakat nem kisebb személyiség, mint Eötvös Károly ügyvéd vette védelmébe. A pör megnyerése országszerte ismertté tette a községet.

Ide tartozik azonban még az is, hogy a halászper sikeres végigküzdesében a kopácsiakat a történeti előzmények tudata is sarkallta. Volt ugyanis egy másik kopácsi per is, amely időben megelőzte a híresebb halászpert. Ez Kopács község úrbéri pöre volt az 1840-es években.

Rozs András dolgozata foglalkozik ezzel a pörrel, amelynek célja: „... hogy a hosszadalmas perfolymat elemzésén keresztül bemutassa a XIX. századi Magyarország egyik leghatalmasabb és legmodernebb gazdálkodással bíró uradalma és annak egy kis-közepes községe, Kopács között létrejött konfliktus történetét”! A bellyei Habsburg főhercegi uradalom ellen folytatott úrbéri pörben is meghatározó szerepe volt a kopácsiak megalázkodni sohasem tudó, a jogaikért végsőkéig kitartó emberi magatartásának.

A falu életét egyébként messzemenően meghatározta a Kopácsi-rét csodavilága. Már nagyon régen természetvédelmi területté nyilvánították. A rét rendkívüli gazdagsága (267 féle madara és mintegy félszáz fajta hala és más állata) nemcsak az ottani emberek megélhetési gondjait enyhítette, hanem igen sok érdeklődőt vonzott oda mind a

Troszt Sándor

szűkebb pátriából, mind a szomszédos, sőt a távoli országokból is!

Talán a Kopácsi-rét sokszínűségének köszönhető például az is, hogy a faluban állandó madártani kiállítás nyílt. Az igen gazdag ornitológiai gyűjtemény a kopácsi Művelődési Otthonban kapott helyet. A hatalmas épületben, amelyet 1959-ben újjávarázsoltak, vagyis hát alaposan kitataroztak, mivel az idő vasfoga már eléggé megviselte, mondom: az épü-

letben a rendhagyó gyűjtemény mellett – mert az volt – helyet kapott a könyvtár, az ifjúsági klub és természetesen a kopácsi színjátszó csoport is. A baranyai színháztermekhez viszonyítva a kopácsi volt a legnagyobb: mintegy 500 ülőhely várta a nézőket. És ugyancsak megfelelő méretű játéktér, színpad fogadta estéről estére a lelkes színjátszókat!

Hagyománya volt a színjátszásnak

A század eleji években már bontogatta szárnyait a kopácsi színjátszás. Igaz, akkor még megfelelő terem híján egyelőre csak a kocsmá udvarán állították fel a színpadot, és ott tartották az előadásokat. A plakátokra tehát sohasem felejtették el ráírni, hogy „kedvezőtlen idő esetén az előadás elmarad”.

Természetesen – mint általában Baranyában mindenütt – a lelkészek és a tanítók vállalták az úttörő munkát. Ők gyűjtötték maguk köré a fiatalokat, de az idősebbeket is, vagyis mindazokat, akik érdeklődést tanúsítottak a színjátszás iránt.

A mozgalom a harmincas években már jelentős eredményeket mutatott fel. Egymást érték a bemutatók. Így a *Régi szerető*, *Falu rossza*, a *Sárga csikó* a húszas évek legelején aratott osztatlan sikert. A későbbi években a folyamatos munka eredményeként színre került: *Az isten keze*, a *Felhő Klári*, a *Sári bíró*, a *vereshajú*, a *Leánykérő*, a *Légy jó mindhalálig*, a *Kolduskisasszony*, aztán a *Cigány*, a *Csikós*, a *Vén gazember*, a *Sárarany*, a *Liliomfi*, a *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* és 1962-ben a *Gyurkovics lányok*.

A tanítók közül Császár Lajos volt az, akinek a vezetése alatt a kopácsi színját-

szók „színdarabot kezdtek tanulni”. Császár Lajos után Kaszap István – aki szintén tanító volt – folytatta a munkát, és rendezői, szervezői tevékenységével sokban hozzájárult a kopácsi színjátszás kibontakozásához. Ugyancsak meg kell említenünk Molnár Lajost, aki hosszú évtizedeken át a kopácsi Arany János Művelődési Egyesület élén állt, és aki a népművelés igazi közkatonája volt – a szó legnemesebb értelmében! Egy nagyon régi interjúban Molnár Lajos – egyebek között – ezt vallotta: „Barátaimmal fiatalabb koromban bementünk Eszékre egy-egy színdarab kedvéért, pedig akkor még gyalogolnunk kellett. Közel kerültem a színházhoz, és úgy éreztem, nekem is kell valamit tennem, ha máshol nem, akkor legalább a falumban.” S tett is, nagyon sokat tett!

Hívek maradtak önmagukhoz

És nem volt, nem maradt egyedül. A háború utáni években ugyanis Kopácson olyan emberek, egyéniségek sorakoztak fel a közös ügy érdekében, mint amilyen Narancsik Pálné, Tóth Lajos, Troszt Sándor, Troszt Irénke vagy Pataky András volt. Emberek, akiket csak nagy-nagy tisztelettel említhetünk!

S aztán ott voltak azok, akiknek volt bátorságuk magukra öltetni Thalia papjainak tógáját. Írjuk ide legalább néhányuk nevét: Farkas Mancika, ifj. Molnár Lajos, Kovács János, Sándorka Bálint, Varga József, Egyed István, Molnár Ilonka, Kovács Etelka, Parjók János, Dujmovics Ferenc, Győrfi Ilonka, Molnár János és mások.

A kopácsi színjátszás nem a dilettantizmus útvesztőjében botorkált, nem az igény-

telenség szekerébe kapaszkodott! Ellenkezőleg! A tanítók és általában azok, akik a színjátszókkal foglalkoztak, igenis ragaszkodtak a szakma követelményeihez, ragaszkodtak azokhoz az alapvető mércékhez, amelyek a színelőadásokat eleve meghatározták, s amelyek kizárólag az igényességre támaszkodtak. Ezért igen gyakran meghívták a vörösmarti Berger Ottót és Gypjas Jánost (aki azokban az években Kiskőszegen foglalkozott a műkedvelő színjátszókkal), hogy szaktudásukkal, tanácsaikkal segítsék egy-egy előadás színrevitelét!

Azután ezen a kis baranyai falun is végigsöpört a közelmúlt kegyetlen háborús vihara. Tudom: a Művelődési Egyesület színpadán nincsenek, már régóta nincsenek ott az egykori játszótársak. De akik ott vannak, akik még ottmaradtak, azok továbbra is őrzik nyelvüket, hagyományaikat, ősi szokásaikat, népművészetüket, csodálatos népmeséiket.

Baranyai Júlia, a Drávaszög már idézett krónikása használta ez utóbbi szavakat – nagyon régen – Kopáccsal kapcsolatban, mert ismerte lakóit, mert mélységesen tisztelte tartásukat, hitüket! Igaz, azóta sok minden történt, de hogy a kopácsiak kopácsiak maradtak, mindenekelőtt ami a tartásukat illeti, ahhoz nem férhet semmi kétség!

Bellye

A drávaszögi magyar műkedvelő színjátszás színes, gazdag palettájáról a bellyeiek sem hiányozhatnak. A *Bokréta* című kiadványból (a térség műkedvelő színjátszásának leghitelesebb dokumentuma) megtudhatjuk, hogy már a húszas évek elején hallattak magukról a színjátszók. Megmozdulásukat, munkájukat egyértelműen támogatta az akkor újjáéledő Polgári Olvasó Egyesület, valamint a Római Katolikus Olvasó Egyesület, amelynek élén akkor Kninider Tibor állt. Kninider Tibor rendkívül agilis ember volt. Szervezett, foglalkozott a színjátszókkal, egyszerűen: igen jelentős szerepet játszott a bellyei műkedvelő színjátszás megalapozásában!

Külön meg kell említeni Kubátovics Lajos nevét mindenekelőtt azért, mert a színjátszókkal való munkájában igen komoly hangsúlyt fektetett a szakmai ismeretekre. Rendezéseiben ez a törekvése nagyon is meglátszott. A bellyei rendezők közül még

meg kell említenünk Nagy István tüzoltóparancsnokot, aki ugyancsak nagyban hozzájárult a bellyei műkedvelő színjátszás kibontakozásához, fejlődéséhez.

Hogy mit játszottak a húszas és a harmincas években Bellyén? Csak néhány, akkoriban nagyon is népszerű színpadi művet említek: *Amit az erdő mesél*, a *Faluroszza*, a *Cigány*, a *Bokros uram*, a *Kolduskisaszszony* és még nagyon sok egyfelvonásos, kisebb-nagyobb színpadi jelenet (egész estét betöltő kabaréműsorok keretében). Következésképpen megállapíthatjuk, hogy a bellyei műkedvelő színjátszás folyamatosan, egészen a második világháború befejezéséig jelen volt a térség életében. S még csak annyit, hogy az akkori bellyei színjátszó csoportnak több mint 40 tagja volt!

Sajnos közvetlenül a háború utáni években megtörni látszott az a lendület, amely

oly ígéretesnek tűnt, már ami a bellyei műkedvelő színjátszás életképességét illeti. Azonban a negyvenes évek vége felé és ott, az ötvenes évek elején úgy látszott, hogy talpra áll a falu színjátszása, hogy újra visszanyeri azt a rangot, amelyet az előbbi évtizedekben teremtett, kivívott magának! 1951 júniusában ugyanis alkalom volt erről személyesen is meggyőződni. A bellyei Testvériség Kultúregyesület színjátszói Nušić *A miniszter felesége* című vígjátékát mutatták be Eszéken, a horvátországi magyar művelődési egyesületek (színjátszó csoportok) első nagy találkozásán, és arattak előadásukkal osztatlan sikert.

Eszéki fellépésük után aztán már nem igen hallattak magukról a bellyei színjátszók, legalábbis nem olyan mértékben, mint azt a találkozón való sikeres fellépésük után elvártuk volna a társulattól!

A bellyei várkastély (Építtette Savoyai Jenő herceg)

Újbezdán

A negyvenes évek vége és az ötvenes évek eleje a horvátországi magyar műkedvelő színjátszás legjelentősebb korszakát fémjelzi. Tények igazolják állításomat, tények, amelyek nemcsak a mennyiségi mutatókra utalnak, arra, hogy az említett időszakban mindenhol (a térségben élő kis magyar közösségekben), ahol arra lehetőség mutatkozott, megalakultak a színjátszó csoportok, és természetesen a színpadon is bemutatkoztak, hanem arra is, hogy a látott produkciók meglepő igényességről, magas színvonalról tanúskodtak.

Az újbezdáni Dózsa György Művelődési Egyesület színjátszói 1951. június 10-én Eszéken, a horvátországi magyar műkedvelő egyesületek szemlélén nagy sikerrel mutatták be Jovan Sterija-Popović *Az uborkafán (Felfuvalkodott tökfej)* című vígjátékát. Megérdemelt volt a siker. Az újbezdáni színjátszók valóban figyelemre méltó előadással lepték meg az eszéki közönséget.

A siker – legalábbis úgy látszott – serkentőleg hatott az újbezsdáni színjátszásra. Az ötvenes években az említett Sterija-darab mellett színre vitték még a *Sárga csikó*, a *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* és a *Forró mezők* című színpadi műveket. A különböző darabok színpadra állításában mindenekelőtt a pedagógusok jeleskedtek. Meg kell említenünk Márton Borbála, majd Szloboda János nevét. Különösen Szloboda János volt az, aki feleségével együtt valóban

sokat tett az alig félezer lakosú kis falu színjátszásáért.

A pedagógusok azonban ahogy jöttek, úgy – egy idő után – el is mentek, és talán ezzel magyarázható, hogy a hatvanas évektől kezdve majdhogynem teljesen megszűnt a műkedvelő színjátszás. Az emberek az öntevékenység más formája felé fordultak. A táncsoport és az énekkar munkája kötötte le őket. Persze, a színház iránti érdeklődés azért megmaradt. A Pécsi

Nemzeti Színház, a szabadkai Népszínház és a Baranya Megyei Művelődési Központ Irodalmi Színpada jó néhányszor vendégszerepelt Újbezsdánban.

Ezek a vendéjátékok újfent csak azt példálták, hogy Újbezsdánban szeretik a színházat, ragaszkodnak hozzá! Persze, azt sem szabad elfelejteni, hogy ebben a kis faluban 1980-ban korszerű, bár méreteiben igen szerény, de minden tekintetben funkcionális objektumot, vagy mondjuk úgy, hogy színházépületet sikerült tető alá hozni, úgyhogy a hivatásos társulatoknak van hol közönség elé lépniük! De nemcsak a hivatásosoknak, hanem természetesen a műkedvelő színjátszóknak is, mivelhogy őszintén reméljük, hogy az újbezsdáni Petőfi Sándor Művelődési Egyesület keretein belül újra megkezdik majd a munkát a színjátszók, újra hallatnak magukról, hiszen tudják: a hagyományok köteleznek!

Újbezsdáni műkedvelők

Rétfalu

180

Az Eszékhez tartozó Rétfalu magyarsága már a húszas években figyelemre méltó gondot fordított a művelődésre, 1925-ben olvasókör néven egyesületet alakított, amely aztán a különböző öntevékeny megnyilvánulásokat összefogta, irányította. Az olvasókör a színhátszövegeket is „felkarolta”, és tevékenységüket messze-menően segítette.

A színhátszöveg repertoárjában mindennek előtt a népszínművek kaptak helyet. Nagy sikerrel játszották: a *Falurosszát*, a *Gyimesi vadvirágot*, a *Cigányt*, *Az ördög mátkáját*, a *Bokros uramat*. Az előadásokat nagy szakértelemmel Spániel Árpád rendezte, míg az előadásokban felléptek: Király Sándor, Király Aranka, Zsikó Lajos, ifj. Zsikó Lajos, Bocka János, Gáspár Ferenc, Kovács Mariska, Jelics Mihályné, Gáspár

Ferencné, Csurmann Erzs, Joó János, Jelics Mihály, Czinderi Berti, Gyana Etelka, Dezső István, Kistóth Erzs, Varga László, Vajda Rozália, Vajda József, Podrugovics Illés.

Spániel Árpád neve, munkássága elválaszthatatlan a rétfalusi színhátszövegtől, annak

egyértelmű kibontakozásától, fejlődésétől. Munkáját az önzetlenség mellett a színhátszöveggel kapcsolatos alapismeretek tudatos alkalmazása jellemezte. Több mint négy évtizedig szolgálta a szó legszebb értelmében a rétfalusi színhátszöveg ügyét.

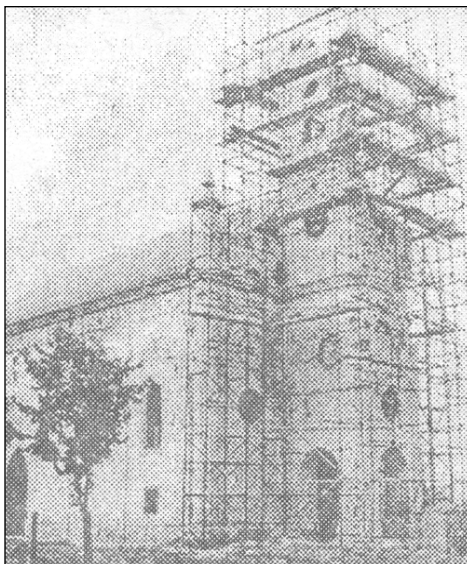
Rétfalui magyar műkedvelők a *Bokros uram* c. darabban

Szentlászló

A huszadik század utolsó évtizede a rombolás, az értelmetlen pusztítás, az embert megalázó kegyetlenség döbbenetét vagy annak nagyon is közeli emlékét hagyta ránk – egész térségünkre – örökségül. Sokáig meghatározza majd életünket ez a szégyenletes hagyatéék. Hosszú évek telnek majd el, amíg újra fölépülnek a lerombolt otthonok, és ledőlnek az emberek közé emelt válaszfalak!

Szentlászló a szlavóniai szigetmagyarság egyik – Kórógy és Haraszi melletti – csodálatos kis oázisa volt, s a jelek szerint (szerecsére) meg is marad. A már a rómaiaktól is ismert Palus Hiulca – a Palacska nevű tónak a szomszédságában – a Vuka, illetve korábbi nevén a Valkó folyó mellett, horvát és más szláv nyelveket beszélő telepességek között fekszik. Ma már – sajnos – megsebzetten, az utóbbi évtized viharaitól megtépázottan, de hitében meg nem törve él, lélegzik a kis falu, és ama nevezetes

Újjáépül a református templom

főnixmadár módjára próbálgatja megújuló szárnyait, hogy ismét életjelt adjon magáról, hogy megint bekapcsolódjon abba a vérkeringésbe, amely az egyetemes magyarság életét, jövőjét is meghatározza közvetlen szomszédságáéval együtt.

A múlttól

Valamivel több mint huszonöt évvel ezelőtt kivételes ünnepségre készülődött e szlavóniai magyar falucska lakossága: Szentlászló nyolc évszázados fennállásának a megünneplésére kerített sort! Akkoriban, 1974 nyarán kezdődött meg az a lázas

készülődés, amely a nagy ünnepséget megelőzte. Szeptemberre várták a meghívottakat, mindazokat, akiknek valami okból a szívéhez nőtt ez a sajátos múltú mikroközösség. Most, ahogy az egykori eszéki *Magyar Képes Újság* akkori számaiban lapozgatok, érzem csak igazán annak az ünnepnek a jelentőségét. Persze, a lap megírta, hogy mára – az 1974. évre gondolván – már „eltűntek a régi, nádfedeles, földből készült, parányi ablakos házak, talpas ház pedig még hírmondónak sem maradt. Már időtálló anyagból épült otthonokban zajlik az élet. Az ősi életforma minden nyoma, a szenesházak, a faragott hambárok, a régi mesterségek szerszámai, a szövőszékek, a népi ruhadarabok, a díszes kebel, kendőruhák, a cifra ládák, a kócsagok mind-mind a múlté. Lassan meghalnak a kedves arcú apók, nanók, akik múltat idéző elbeszéléseikkel egy felbomlóban és megszűnőben lévő világ utolsó hírmondói...”

Nyolc évszázad egy kis közösség életében: kitartó nemzedékek hosszú egymásutánja ott, a szlavóniai szigetmagyarság csodavilágában! Nemzedékek, amelyek konokul őrzik a rájuk testált szellemi örökséget, őrzik anyanyelvüket, annak óborra emlékeztető ízeit, zamatát, aranylő színeit. Milyen jó, hogy dr. Penavin Olga professzor, lelkes nyelvjáráskutatónk Szlavóniai szótárában összegyűjtötte ennek a nyelvnek az ősi kincseit, amelyeket a mögöttünk maradt évszázadok nem engedtek át az enyészetnek, hanem hordozták őket mindmáig, féltő ragaszkodással!

A múltból élő jelenről

Azt a két és fél évtizeddel ezelőtti lázas készülődést idézik hát föl bennem a már megsárgult újságcikkek. És persze, hogy nem ok nélkül. Hiszen nap mint nap olvasuk, halljuk, hogy a nem is oly rég elcsitul belháború viharában megbeszett, lerombolt kis településre újból visszatér az élet. Már tavaly megkezdődött 192 lakóház felújítása, és a közelmúltban többségüket már át is vehették a tulajdonosok. A súlyosan megrongált református templomot a Magyarok Világszövetsége építteti újjá, és remény van rá, hogy záros határidőn belül el is készül. Az iskolát viszont sikerült már a tavaly szeptemberi tanévkezdésre fölújítani, úgyhogy a szentlászlói kisdíákok a szomszédos ernesztini iskola helyett már az otthoniban folytathatják a tanulást.

A falu művelődési életében is jelentős előrelépés történt. Megalakult az egyesületi tánc csoport, a nőszervezet, a tűzoltótestület és a vadásszövetség. Természetesen ezek a szervezetek, egyesületek helyet adnak majd egy színjátszó csoportnak is, annál inkább, mert a műkedvelő színjátszásnak gazdag hagyománya van, illetve volt Szentlászlón. És ezzel nemcsak a második világháború utáni műkedvelő tevékenységre gondolok, hanem a korábbi kezdetekre, a húszas és a harmincas évekre is, arra az időszakra, amikor ez a nemes falusi öntevékenység megalapozódott a szlavóniai szigetmagyarság e meglehetősen szűk körében.

Ládi István akkori református lelkész volt az, aki először maga köré gyűjtötte a fiatalokat (és nemcsak azokat), és megismertette velük a közművelődési tevékenység különböző formáit. Ládi István tisz-

teletes úr mellett és után Bárdos Henrik és Nagy József foglalkozott a műkedvelőkkel. Az akkor megalakult tűzoltótestület keretében háromfelvonásos népszínművek, ismert daljátékok is bemutatásra kerültek. A későbbi évek folyamán dr. Vilmer István kezdeményezésére megalakult a Magyar Gazda Olvasókör.

Szentlászló tehát újra él, sőt: új életet kezd. A szétszórt emberek, ha lassan is, de visszatérnek otthonukba. És talán a huszonöt évvel ezelőtti ünnepségre összegyűjtött rendkívül gazdag történelmi, néprajzi és tájnyelvi anyag is előkerül majd innen-onnan, hogy jelezze: a magyarság gyökerei itt különösen mélyről táplálkoznak. És talán Döme Izráelnak, a falu krónikásának a Szentlászló gazdag múltjával foglalkozó könyvét is – most már egy újabb fejezettel kibővítvé – újra kinyomtatják! Szükségünk van rá. Önmagunk megbecsüléséért, megmaradásunkért, a továbblépésünk lehetőségébe vetett hitünk megerősítéséért.

Haraszti

Egy kis falu Kelet-Szlavóniában. Alig négyszázan lakják – lakták a legutóbbi népszámlálás adatai szerint. A lakosság fele magyar nemzetiségű (volt)!

Haraszti. Az utca két oldalán zöld lombátorba burkolódzó, egymásba kulcsolódó házak sora. Egyszerű, jólelkű emberek élnek itt, gerinces, nyílt szívű emberek. Úgy fogadnak, hogy érzed: hazajöttél! Úgy kísérik ki, hogy tudod: visszajössz. Így ismertem meg Haraszti, így maradt meg emlékezetemben.

Viharos múltja van ennek a kis szlavóniai falunak: „... a falut nemegyszer voltak kénytelenek odébb telepíteni, mert a víz kiszorította, hisz tudjuk, Haraszti ma már a harmadik telephelyén áll” – írta a faluról (több mint tíz évvel ezelőtt) a táj kiváló ismerője, dr. Penavin Olga tanárnő, majd így folytatta: „A mocsár, a nádas, lápos, zsombékos, ingoványos terület szigetecskéivel, tölgyeseivel azonban nemcsak ártott,

hanem védett is: búvóhelye volt embernek, állatnak veszedelem idején.”

Így maradtak meg és maradtak ott az emberek. Évszázadok vihára recsegett-ropogtatta a gyökeret eresztett családok mindennapjait, esztelen háborúk pusztították az újra és újra talpra álló falut, de az élet csíráit nem lehet elpusztítani.

A létért folyó küzdelem örökös útítársakul szegődött, s maradt velük később is, amikor már megregulázták a Valkó (Vuka) folyót, amikor a vasút és a közutak megszüntették az évszázados elzárkózottságot, amikor „a világ közelebb jött Harasztihoz”. A viharfelhők azonban továbbra is ott gyűrűztek a falu fölött, és gyűrűznek tán még ma is...

Tulajdonképpen nem a falu múltjával szeretnék foglalkozni, megtették ezt már arra érdemes, nagy tudású emberek. Én csak Haraszti művelődési életének a színjátszással kapcsolatos emlékeit próbálom összegyűjteni, hogy lássuk: a megmaradásnak ezt a formáját is a magukénak tekintették!

A Magyar Műkedvelők Almanachjában, amely 1940-ben jelent meg Szabadkán, s amely a magyar amatőr színjátszás húsz esztendejét ismerteti (1919–1940), a Haraszttal foglalkozó kis fejezetben a többi között ez áll: „A viroviticei járásban lévő kis falucska református magyarsága kulturális elszigetelése ellenére talán a legrégebb óta fejt ki népi kultúrmunkát, és legrégebben tart műkedvelő előadásokat. Ezt a népi teljesítményt annak köszönheti, hogy kez-

Békássy Zoltán, református lelkész

dettől fogva voltak a helyi magyarságnak megfelelő szellemi vezetői, legelsősorban a református iskolában, ahol megtanulták a magyar írást és olvasást.”

A század elején Haraszttiban már működött a tűzoltó-egyesület, majd később a Keresztyén Ifjúsági Egyesület is, amelynek elnöke Sülyös Palkó Miklós, titkára pedig Antal János volt. A színjátszás ettől kezdve szervezett formában, szinte állandó jelleggel ott volt a falu életében.

Nem kell azonban elfelejteni, hogy ezt megelőzően Pozsár József tanító (később

Zentára került) és Kincses Zoltán református lelkész már egyengette azt az utat, amely a szervezettebb formáig vezetett. Lelkes és önzetlen munkájuknak köszönhető, hogy a kis szlavóniai faluban megteremtődtek a feltételek az öntevékenység kibontakozásához.

Pozsár József tanító kezdeményezésére 1917-ben dalárda alakult. Kezdetben talán gyér volt az érdeklődés, de aztán az együttlét, a közös munka szépsége eloszlatta a bizalmatlanságot, és különösen a fiatalok egyöntetűen felsorakoztak a tanító mögé.

Az 1920-as évek elején megalakított tűzoltóegyesület rendezvényein aztán már a színjátszók is helyet kértek és kaptak. Először csak egyfelvonásosokkal próbálkoztak, azután pedig már egész estét betöltő, háromfelvonásos színművekkel is (*Amit az erdő mesél*, *Sárga csikó*) közönség elé merészkedtek!

A magyar nyelvű színjátszás Haraszttiban kétségkívül Békássy Zoltán református lelkész ott-tartózkodása alatt érte el a fénykorát! Ő tanította itt be (rendezte) Kodolányi János *Földindulás* című drámáját, amely nemcsak először került bemutatásra ezen a vidéken, hanem színvonalával, a részt vevő színjátszók teljesítményével minden tekintetben meglepetésnek számított!

A *Földindulás* után kedvet kaptak a munkához a haraszti színjátszók, és évente két-három bemutatóval örvendeztették meg közönségüket (*A lángok hőse*, *A Cigány*, *A sarló*, *A végrehajtó*, *Ködkirály*, *Kintornás család...*).

A műkedvelő színjátszás erőteljes kibontakozása színháztermet követelt! A falu 1938-ban – saját erejére támaszkodva, közadakozásból és közmunkával – fölépítette művelődési otthonát, amelyet kezdetben, igaz, a tűzoltóság birtokolt, de amelynek már elfogadható színházterme volt, s azt viszont a színjátszók vették „birtokukba” (az 1938-ban épült otthon mai formáját 1967-ben nyerte el, bár hangsúlyoznom kell: adataim 1991 előttiék). Nagyterme 150 férőhelyes, színpada kicsi, de van öltözője, és ami nagyon fontos: fűthető.

Békássy Zoltán református lelkész nevét már említettük, mint azét, aki a haraszti színjátszás erőteljes kibontakozásában jelentős szerepet játszott. A tiszteletes úrnak azonban lelkes, elkötelezett színjátszókra volt szüksége, és nem tesszük ok nélkül, ha felsoroljuk azok nevét, akik abban a kis faluban a színpad varázsában is megmutatkoztak:

Batona Eszti, Batona Mariska, Miatyánk Kati, Balázs Eszter, Gál Rozika, Antal Éva, Antal Zsófi, Pozsár Juliska, Szabó Juliska, Sülyös Mariska, Antal János, Dudás Ferenc, Balázs Ferenc, Balázs János, Izsák János, Háder József, Magdika László, Magdika Gergely, Milisevics Miklós, Milánovics József. És még egyszer írjuk le Pozsár József tanító nevét és azokét, akik még a szervezésben és a vezetésben is munkálkodtak. Ezek: Pozsár József gátőr, Pozsár Ábel gépész és tűzoltóparancsnok, valamint Pozsár István. A II. világháború után Harasztiiban új művelődési egyesület alakult, és Dózsa György nevét vette föl. A háború borzalmi nem kerültek el ezt a kis közösséget sem. Az eszéki művelődési szövetség (a HMSZ elődje) megtett ugyan mindent, hogy

A *Földindulás* bemutatójának megalkotói

újból életre keltse a falu művelődési életét, de nem volt könnyű például a színjátszók régi lelkesedését egyik napról a másikra visszahozni!

A színjátszók azonban nem hallgattak el véglegesen (*Régi szerető, a Csikós*), nem hagyták cserben közönségüket! Dóri Antal tanító haraszti tartózkodása alatt segített, ahogy tudott, később, a hatvanas években Neográdi László tanító próbálta újjászervezni a falu művelődési életét, amelyben – sajnos – a színjátszás már háttérbe szorult, a tánccsoport vált népszerűbbé.

Nem tudom, hogy ebben a szlavóniai kis faluban maradtak-e még, akik emlékeznek a *Földindulásra*, azokra az előadásokra, amelyek nemes egyszerűségükkel olyan közel kerültek az emberekhez, amelyeket olyan nagyon magáéinak érzett ez a kis közösség... Ha igen, akkor talán lesznek

majd olyanok, akik nem engedik meg, hogy abban a kis művelődési otthonban örökre kialudjanak a fények, hogy az anyészet költözködjék oda be!

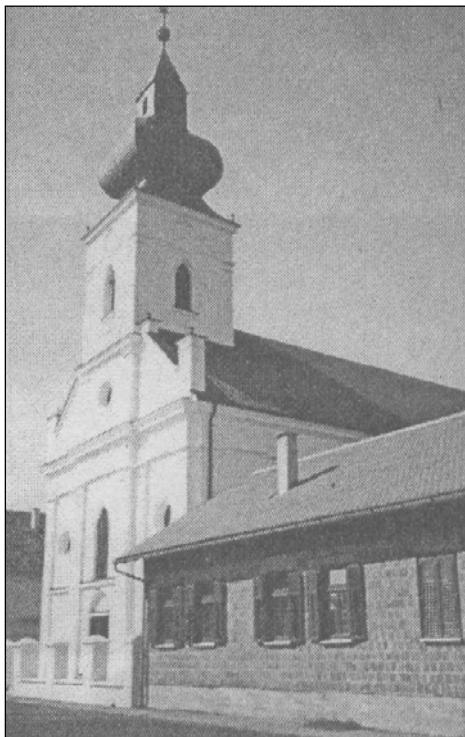
Én hiszem, hogy újra kigyulladnak majd ott a fények, és újra lesz, aki maga köré gyűjti a hitükben meg nem törteket!

Kórógy

Sok évszázados múltra visszatekintő, középkori létesítésű falu Kórógy. A régi okmányok Kórógyról 1290-től tesznek említést. Ez a ma már fogalom-má ötvöződött kis falu Kelet-Szlavóniában, Eszék és Vukovár között a magyarság megmaradásának, szülőföldön maradásának csodálatos jelképe. Az ott élő emberek az őket körülvevő szláv falvak gyűrűjében megőrizték nyelvüket, hitüket, hagyományait, és habár a történelem viharában sokszor térdre kényszerültek, mint azt a kilencvenes években is tapasztalhattuk, mindig volt erejük talpra állni, mindig volt erejük egyenes gerinccel továbblépni, tovább élni a kórógyiak embermelegségű életét.

Kórógyról Bencze Sándor kiváló és rendkívül értékes helytörténeti munkássága, munkája ad hiteles képet, és ugyancsak rendkívüli figyelmet érdemel dr. Penavin Olga egyetemi tanár munkája, amely a szlavóniai szigetmagyarság nyelvének tanul-

Az újjáépített kórógyi templom

mányozásával foglalkozott több mint másfél évtizeden keresztül [*Szlavóniai (kórógyi) szótár*]. S talán ezzel magyarázhatjuk, hogy ez a kis falu (a többi kis magyar közösségekkel egyetemben) nyelvszigetgé vált!

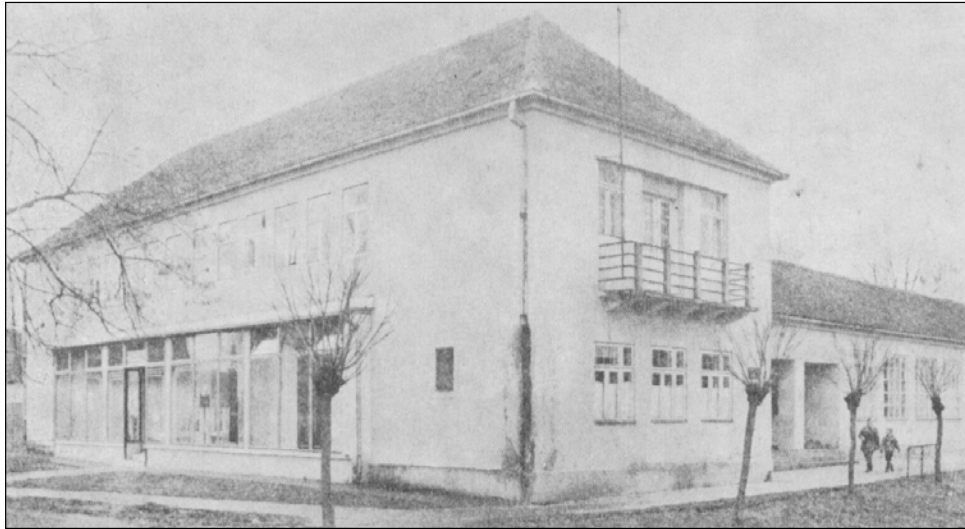
A falu múltjának, művelődési életének egy olyan fejezetét szerettem volna megismerni, amely a műkedvelő színjátszással foglalkozik. Meggyőződésem ugyanis, hogy az elmúlt évszázadokban ez az öntevé-

kenységi forma is szerves része volt Kórógy tartalmas, sokszínű művelődési életének. Ennek a fejezetnek, a színjátszó mozgalomnak, részletező alaposággal való feldolgozása, hiteles bemutatása azonban még várat magára. Reméljük, nem sokáig.

Az adatok, amelyekhez sikerült hozzájutnom, mindenesetre azt példázzák, hogy már az elmúlt század elején jelentős mozgalommá nőtt a műkedvelő színjátszás. Sípos Mihály református lelkész és Zake János tanító volt a motorja a műkedvelésnek (a színjátszók munkájának). A színjátszóknak az önkéntes tűzoltótestület adott otthont. Leginkább a fiatalok mutattak érdeklődést a színpadi fellépés/fellépések iránt. Kezdetben csak egyfelvonásosokkal léptek közönség elé, később aztán már háromfelvonásos művekkel is próbálkoztak, méghozzá sikeresen (*Falurossza, Bándi gulyás* stb.)!

Azokban a húszas és harmincas években a színjátszó csoport tagjai voltak: Miskolczi Juliska, Borka Évi, Kisgyöke Mariska, Péter Mariska, Kispalkó Eta, Péter Éva, Dezső Mariska, Márton Etelka, Somogyi Mancsi, Izsák Mariska, Moka Illés, Miskolczi József, Paprikás Pál, Kopsics Antal, Szöllősi Vendel, Izsák József, Pozsár József, Pozsár János, Pukó Pista, Szabó János, Szöllőskei Dávid, Dezső Döme, Gyöke Áron, Palkó János, Gyöke Gábor, Izsák János, Nánik Lajos, Márton János és Gyöke József.

A második világháború utáni években is jelentős szerepet játszott a falu művelődési életében a színjátszó mozgalom. Az eléggé

Kórógyi művelődési ház

A falu színjátszói

szűkös adatok ellenére a mozgalom folyamatosságát megkérdőjelezni nem lehet. A kórógyi Ady Endre Művelődési Egyesület színjátszó csoportjának munkája ugyanis a kisebb nagyobb hullámvölgyek ellenére ezt nagyon is egyértelműen bizonyítja.

Példát is említek. 1955. augusztus 20-án és 21-én rendhagyó ünnepség színhelye volt Kórógy. A Horvátországi Magyarok Szövetségének szervezésében itt tartották meg a kórógyi, a szentlászlói és a haraszi iskolák fennállásának 400. évfordulóját. Az ünnepség keretében a kórógyi színjátszók táblás ház előtt bemutatták a „Kórógy vára, hírös vára” című helytörténeti tárgyú művet! S még csak annyit: az Ady Endre Művelődési Egyesület színjátszó csoportjának munkáját az iskolai színjátszást meghatározta meg. S amikor az iskolai színjátszást említjük, akkor óhatatlanul a Lebár házaspárra gondolunk. Ugyanis ők ketten (Lebár Lajos és Guelminó Márta), természetesen a többi önzetlen pedagógussal egyetemben nagyon nagy súlyt fektettek arra, hogy a tanulók megismerjék a műkedvelés (az önkifejezés) különböző válfajait, területeit (éneke, zene, tánc, színjátszás).

Az iskolai színjátszók egyfelvonásosokat, rövidebb lélegzetű tréfás jeleneteket mutattak be, és ami ugyancsak nagyon fontos: biztosították az „utánpótlást” a művelődési egyesület színjátszó csoportjának!

Utószó

Nem a teljesség igényével készült ez a könyv. S ez talán érthető is, ha tudjuk, hogy a délvidéki magyar nyelvű műkedvelő színjátszás néhány száz éves mozgalmának hiteles bemutatása rendkívül összetett feladat, hiszen manapság színjátszó együtteseink (amatőrszínházaink) majdnem mindegyike olyan gazdag adatgyűjteménnyel (plakátok, fotók, repertóár, vendégjátékok stb.) rendelkezik, amely eleve elegendő lehetne egy-egy kiadvány (monográfia) megjelentetésére!

Ahhoz, hogy a teljesség igényével feltérképezzük, részletező alaposággal elemezzük a délvidéki magyar nyelvű színjátszás múltját és jelenét, véleményem szerint jól összehangolt csoportmunkára lenne szükség. Amire jómagam vállalkoztam, vállalkozhattam, az csupán arra irányult, hogy ennek a szerzőgázó, de mégis szorosan egybefonódó, szilárd, megbonthatatlan, szerves egységet alkotó mozgalomnak töre-

dékein keresztül érzékelni próbáljam annak nemzetmegtartó erejét, különösen a kisebbségi sorsba kényszerült/kényszerített kis közösségekben!

Az idevonatkozó adatok legnagyobb részét az 1940-ben megjelent *Bokréta* című kiadványból (a jugoszláviai műkedvelők almanachja) „kölcsonöztem”, de ebben a tekintetben segítségemre volt az Eszéken megjelenő *Magyar Képes Újság* (különösen annak XXII. és a XXIII. évfolyama), valamint a Horvátországi Magyarok Szövetsége által megjelentetett Évkönyvek is. Megelégedéssel, örömmel nyugtáztam, hogy a múltban bizony érdemben foglalkoztak műkedvelő színjátszásunkkal!

Természetesen személyes tapasztalataimat sem hallgathatom el, hiszen több mint fél évszázada, hogy állandó kapcsolatban vagyok a mozgalommal. Magam is a műkedvelő színpadokon tettem meg az első lépéseket a színészi pálya felé, és később is alkalmam volt – és van ma is – figyelemmel kísérni színjátszóink munkáját, fejlődését.

Hogy mi készítetett a könyv megírására, a műkedvelő színjátszásunkkal foglalkozó különböző jellegű írásoknak ebben a szerény kiadványban való megjelentetésére? Mindenekelőtt színjátszó mozgalmunk iránti mélyszéles megbecsülésem, tiszteletem. Csodáltam és csodálom ma is azt a határtalan lelkesedést, akarást, amellyel műkedvelő színjátszóink az ügyet, színjátszásunkat szolgálják. Mert szolgálják a szó legszebb és legigazibb értelmében! S mi talán nem is tudjuk igazán értékelni, méltányolni mind-

azt, ami ebben az önzetlen szolgálatban benne van.

A méltánylás szándéka készítetett arra, hogy az említett írásokat összegyűjtsem, hogy aztán azok a maguk módján igazolják a színjátszó mozgalom létjogosultságát, társadalmi szerepének fontosságát. Ebbéli szándékomban nem maradtam egyedül. Azt ugyanis, hogy a kézirat egyáltalán nyomdába került, mindenképp Hajnal Jenőnek, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet igazgatójának köszönhetem! S természetesen mindazoknak, akik ott, Zentán vagy az anyaországban fontosnak tartották, hogy ez a könyv megjelenjen!

Színjátszó mozgalmunk – ha nem is mindig úgy viszonyulunk hozzá, ahogy azt megérdemelné – él, lélegzik, s valami csodálatos belső energiával járja évszázadok óta a maga útját. Talán eljön majd az idő, amikor rádöbbenünk ennek a mozgalomnak, ennek az útnak, a megtett útnak a jelentőségére. Ha a könyvben összegyűjtött írások segítenek ennek felismerésében, akkor talán nem végeztem, nem végeztünk hiábavaló munkát.

Névmutató

- Ábrahám Irén 45
Ács Gedeon 168
Ágoston Sándor 73
Albee, Edward 106
Álló Mátyás 66
Andriga Sándor 73
Andruskó Károly 19
Anisics Anica 30
Anitics Ilona 175
Antal Éva 184
Antal János 183, 184
Antal Zsófi 184
Arabal, Fernando 52, 141
Arnold, Franz 29
Árok Ferenc 45
Árokszállási László 35, 36, 59
- B. Z. lásd Barácius Zoltán
Babinszki István 66
Bach, Ernst 29
Bacsó Péter 23
Bakonyi Károly 14
Bakos Pál 56, 73, 128
Bakota Árpád 114
Baksa Árpád 81
Balázs Eszter 184
Balázs Ferenc 184
Balázs György 57, 65
Balázs Janka 34
Balázs János 40, 97, 98, 184
Balázs József 65
Balázs László 29, 98, 99, 126
Balázs Márta 57
- Balla Borbála 29, 99
Balogh József 47
Balogh Mihály 28
Balogh Sándor 85
Balogh Zoltán 61
Bambach Róbert 35, 36, 41, 43, 59, 67, 105, 112
Bányi Adorján 30
Barácius Zoltán 9, 33, 36, 41, 43, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 59, 61, 65, 67, 71, 105, 107, 110, 113, 139, 141, 144, 157
Baranyai Júlia 159, 167, 173, 174, 175, 177
Barát András 48
Bárdos Henrik 182
Barillet, Pierre 52
Batona Eszti 184
Batona Mariska 184
Baum, Frank 52
Békássy Zoltán 183, 184
Békeffi István 16, 141
Bencze Sándor 185, 191
Benedetti, Aldo de 155, 158
Beolco, Angelo 85
Berger Ottó 24, 165, 166, 177
Berkó János 75, 78
Berta Ferenc 33, 37, 38, 39, 50, 63, 56, 69, 70, 89, 99, 100, 101, 115, 146, 155
Berta Imre 168, 169
Berta János 175
Bethaencourt, Joso 106, 141
Bicskei Elizabetta 45
- Bicskei István 45
Biró Lajos 80
Bittó Tamás 39, 59, 101, 102
Bloch, Robert 23
Boccaccio, Giovanni 51
Bocka János 180
Bocskovics Rózsa 30
Bognár Antal 23
Bókay János 16
Bóli Ilona 175
Bónyi Adorján 18, 22, 30, 104, 127
Borka Évi 185
Boros István 66, 67
Boros Mirjana 66, 67
Boros Pál 68
Botka István 140
Boyle, Edward la 140
Böhm János 163
Brecht, Bertolt 45
Bremzay Jenő 29
Bródy Sándor 9, 27, 37, 58, 65, 66, 100, 122, 129, 156, 167
Bruznyay Péter 29
Bubala Ignác 21
Buck, Pearl 45, 113
Bugyi Angéla 134, 135
Bujdosó Rózsa 34
Bulyák Rózsi 169
Burány Nándor 22
- Camoletti, Marc 71, 106, 140, 152
Camus, Albert 141
Christie, Agatha 33, 52

- Cocteau, Jean 23
 Convers, Garry 16
 Cooney, Ray 145
- Csábi Ilonka 30
 Csábi Lajos 30
 Csapó András 163
 Császár Lajos 176, 177
 Csehov, Anton Pavlovics 15, 127
 Cserepes Károly 137
 Csiky Gergely 30, 37, 100, 104, 106
 Csility Lajos 29
 Csizmadia István 15
 Csokonai Vitéz Mihály 115, 145
 Csurmann Erzsébet 180
 Czinderi Bertó 180
 Cziráky Imre 35
- Dani Jenő 175
 Darvas József 27, 122, 127, 167, 169
 Dávid Lajos 169
 Deák Ferenc 43
 Dékány András 149
 Delaney, Shelagh 52, 71
 Dénes Gyula 15
 Dér Zoltán 52
 Déra Jolán 175
 Déry Tibor 33, 125, 126, 137
 Dezső Döme 185
 Dezső István 180
 Dezső Mariska 185
 Dickens, Charles 30, 37, 100, 104, 127, 163, 164
 Dienes Koleszár Valéria 135, 136
 Dienes Mihály 27
 Dobay András 23, 137
 Dobler Béla, ifj. 163
 Dobó Rozika 44
 Dobos János 93
 Dobos Mihály 163
 Dobričanin, Dragutin 15
- Dognár Zoltán 49
 Dományné Kiss Katalin 16, 17, 18, 21, 22
 Đorđević, Branimir 124
 Dóri Antal 184
 Dorić, Radoslav 67, 112
 Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics 114, 157
 Dováth Arisztid 76, 77
 Dózsa György 184
 Döbrenyi Dénes 45
 Dölleré Mária 70
 Döme Gyula 18
 Döme Izráel 182
 Döme Zoltán 136, 137
 Drobina Ferenc 39, 102
 Drobina Ilona 175
 Držić, Marin 59
 Dudás Ferenc 184
 Dudás Károly 93, 133
 Dujmovics Ferenc 177
 Dukai Ilonka 71
 Dukai József 52, 71
 Dulka Andor 81
 Dunai Ferenc 130
 Đurđević, Miodrag 155
 D'Usseau, Arnauld 68
 Dürrenmatt, Friedrich 23, 106
- Egyed István 177
 Eörsi István 124
 Eötvös Károly 176
 Esterházy Péter 133
- Fa József 66
 Faragó Árpád 5, 6
 Faragó Ferenc 161
 Farkas Antal 30
 Farkas Ferenc 149
 Farkas Gizella 175
 Farkas Imre 15
 Farkas Mancika 177
- Faucher, René 76
 Fazekas Irén 30
 Fazekas Mihály 23
 Fazekas Piri 116
 Fehér Ferenc 138, 139
 Fehér Klára 30, 104
 Fehér Mihály 33, 102, 103
 Fejér István 15
 Fekete Sándor 126, 138
 Fenyvesi József 139, 140
 Ferenczi Ibi 16
 Ferenczi Jenő 91
 Fernbach Lajos 83
 Fertner István 30
 Fertnerné Hudák Nóra 30, 103, 104
 Feydeau, Georges 52, 100
 Fischer Károly 41, 59, 67, 105, 106, 107, 114, 140, 144, 151, 152, 157
 Fodor László 16, 35, 51, 76, 109, 127, 143, 154
 Foissy, Guy 52, 71
 Foki István 33, 143, 108, 109
 Földes Imre 109, 143
 Fridrik Gertrúd 29
 Frisch, Max 58
- Gábori János 163
 Gachal János 79, 80
 Gágyor Péter 23
 Gál Rozika 184
 Galsworthy, John 85
 Garay Béla 34, 35, 36, 41, 47, 67, 91, 104, 105, 149, 154, 166, 172
 García Lorca, Federico 115, 145
 Gárdonyi Géza 16, 29, 98, 118, 157
 Garvay Andor 16
 Gáspár Ferenc 180
 Gáspár Ferencné 180
 Gáspár Lajos 116
 Géczy István 15
 Gelinek István 92

Gellért Tibor 16
Genál Gabriella 30
Genet, Jean 23
Gerbács Ilona 175
Gergely János 171
Gilliam, Terry 137
Gion Nándor 105
Gobby Fehér Gyula 71, 127
Gogol, Nyikolaj Vasziljevics 45, 107, 108
Goldoni, Carlo 156
Goran, Miro 124
Govedarović, Petar 67
Gow, James 68
Göre Sándor 169
Görgey Gábor 126
Gőz László 85
Grácol Mária 66
Grédy, Jean-Pierre 52
Grgić, Milan 106, 121, 140, 152
Guelminó Márta 186

Gyana Etelka 180
Gyapjas házaspár 172
Gyapjas István 58, 116
Gyapjas János 67, 105, 163, 164, 177
Gyapjas Mária 163
Gyarmati Katalin 20, 23
Gyöke Áron 185
Gyöke Gábor 185
Gyöke József 185
Győrfi Ilonka 177
Győrfi Klára 39, 140, 141
Győrfi Sándor 33, 37, 38, 39, 40, 67, 68,
69, 109, 110, 111, 141, 143, 144,
150
Győri Gizi 173
Gyurkó László 43, 157

Háder József 184
Hadik József 47
Hajnal Jenő 6, 189

Halmi Tibor 65
Hannák Józsefné 69
Harscsa Zsuzsanna 65
Harmath Imre 117
Harte, Bret 123
Hauschka György 82
Heijermans, Herman 58, 117, 164, 173
Heltai Jenő 145, 152
Hennequin, Alfred 30, 104
Herceg János 162
Herceg Tibor 71
Hernyák György 19, 22, 23, 63, 85, 105,
125, 135, 136, 137
Hervanek Ödön 92
Hinsts József 47
Hirschler Ferenc 116
Hodonicki Mónika 57
Hole, Willis 45, 113
Hornok Nándor 15, 16
Hornnyák Tibor 30
Horti László 142
Horváth Alen 39, 143, 144
Horváth József 15, 158
Horváth Sándor 84
Horváth, Ödön von 106
Hubai Jolán 78

Ibsen, Henrik 35, 45, 127
Ignác Rózsa 23
Illés Endre 37, 100, 155
Illyés Gyula 23, 27, 71, 125, 126, 127
Ispán Mária 175
Iváncsics Tamás 81
Izbradić, Radoslav 29
Izelle Károly 56, 59, 65, 111, 112, 135
Izsák János 184, 185
Izsák József 185
Izsák Mariska 185

Jáger György 162
Jakob Strumberger 30

Jakus Viktória 80
Ján Gizi 173
Járai Ferenc 34
Jarry, Alfred 33, 60, 100
Jelics Mihály 180
Jelics Mihályné 180
Jenovac, Stevan 91
Jó János 171
Jó Sándor 171
Joanovics Emil 80
Joanovics Emilné 80
Joó János 180
Jović, Dragan 114
József Attila 12, 47, 86
Juhász László 71
Juhász Zsuzsa 58, 66, 67
Jurcza János 30

Kállai István 66, 148
Kálmán Imre 15, 17, 22
Káló Béla 105
Kaló Flórián 107, 126, 140, 152
Kanalas Ilona 48, 144, 145
Kapmayer Ferenc 15, 16, 116
Karantsi János 172
Karcher István 75, 77
Kardos Csilla 65
Kardos Krisztina 65
Karinthy Frigyes 52
Károlyi Piroška 127
Kárpáti László 47
Kasza Károly 84
Kaszap István 177
Kátai Tibor 48, 57
Kedves László 163
Kelemen Mancsi 34
Keresztes Árpád 171
Kertész Imre 138
Kéry Júlia 175
Kéry Lajos 175
Kesey, Ken 114, 157

- Kesselring, Joseph Otto 23, 106, 137
 Keyes, Daniel 23
 Kincses Zoltán 183
 Király Aranka 180
 Király József 173
 Király Sándor 180
 Kis Kónya János 171
 Kis Kónya Sándor 171
 Kis Pál 171
 Kisfaludy Károly 80, 118
 Kisgyöke Mariska 185
 Kispalkó Eta 185
 Kiss Gyula 169
 Kiss Ilona 171
 Kiss Mária 171
 Kissné Jakab Ilonka 169
 Kistóth Erzsébet 180
 Kizman Mihály, ifj. 169
 Kninider Tibor 177
 Knoblauch, Edward 76, 78
 Knol József 163
 Kobátovics Lajos 177
 Kodolányi János 167, 183
 Kohout, Pavel 45, 113
 Koleszár István 119, 145, 146
 Kollár Béla 163
 Kollár Éva 71
 Kollár Lajos 92
 Kollár Mária 84
 Kollár Teréz 163
 Kolozsvári Gyula 15
 Komjonkay István 15
 Konc István 40, 43, 44, 45, 56, 138, 141
 Konec István 57, 59, 64, 112, 113, 118
 Konecsny Sándor 46
 Kopecky László 106
 Kopping Gáspár 83
 Kopsics Antal 185
 Korica Miklós 45
 Kósa Zoltán 65
 Kószó István 141
 Koszó János 66
 Koszó Pál 66
 Kosztolányi Árpád 45
 Kosztolányi Dezső 45, 104, 106, 113, 158
 Kovačević, Dušan 100
 Kovács Etelka 177
 Kovács Frigyes 19, 22, 23, 47, 48, 105, 114, 136, 137, 140, 144, 151, 157
 Kovács Hajnalka 65, 67
 Kovács Ilonka 175
 Kovács István 66
 Kovács János 177
 Kovács János, ifj. 171
 Kovács Mariska 180
 Kovács Márton 30
 Kovács Sándor 170
 Kovácsy Ilonka 168
 Kőművesné Nyáry Márta 37, 100, 156
 Körmöci Petronella 20, 23, 137
 Körmöci Vilmos 44
 Kőszegi Júlia 167
 Kranjec, Miško 15
 Kristály Klára 106
 Krizmanics Imre 30
 Krizsán Szilvia 23
 Krlježa, Miroslav 35, 117
 Kubátovics Lajos 177
 Kulcsár István 29
 Kunyi Mihály 34
 Lábadi Károly 172
 Laboulaye, Edouard 23
 Ládi István 182
 Ladik Katalin 15, 117
 Lajber György 139
 Lajtai Lajos 141
 Lángh Zoltán 73
 Lányi István 41, 47, 67, 112
 Lányi Kálmán 30
 Laták András 15
 Laták István 91
 Lavenka Etelka 175
 Lavenka Gyula 175
 Lázár Ervin 146, 147
 Lazíc, Radoslav 124
 Lebár Lajos 186
 Lebovič, Đorđe 43, 45, 113
 Légrádi Mária 171
 Lendvai Lajcsó 158
 Lengyel Pál 124
 Lepár Ferenc 48, 114, 115, 144, 157
 Lestyán Sándor 15
 Letraz, Jean de 15, 139, 141
 Lévy Anna 158
 Lévy Endre 91
 Lippay Etelka 154
 Locsa Aranka 102
 Locsa Ilona 102
 Locsa Károly 102
 London, Jack 127
 Lorántffy Zsuzsanna 168
 Lorca, Federico García lásd García Lorca
 Lőrík Gizella 115, 116, 147
 Lukács Márta 111
 Lukácsy Sándor 156
 Macskovics Tihamér 67
 Magdika Gergely 184
 Magdika László 184
 Magnier, Claude 23, 124, 125, 137
 Majera, L'uboslav 125
 Majoros Katica 158
 Mamuzsich István 34, 36, 105, 158
 Markó Magdolna 102
 Márton Etelka 185
 Márton János 185
 Márton Borbála 179
 Máthé Imre 66
 Mayo, Margaret 115, 157
 Medres János 154
 Mérges Sándor 80, 117, 118
 Merkva Péter 33, 40, 71, 72, 116, 117

Mészáros István 28
Mészáros Kálmán ifj. 28
Mezei Kinga 20, 23
Mezei Zoltán 23
Miatyánk Kati 184
Mihalkovits Ferenc 66
Mikszáth Kálmán 123, 168
Milánovics József 184
Milisevics Miklós 184
Miller, Arthur 106, 110, 123, 141, 154
Miller, Brindsley 112
Miskolczy József 185
Miskolczy Juliska 185
Moka Illés 185
Moldvai Endre 47, 114
Molière 17, 37, 100, 106, 109, 115, 143,
155, 158, 163, 164
Molnár Ferenc 15, 33, 52, 71, 76, 108,
126, 127
Molnár Ilonka 177
Molnár János 177
Molnár József 27, 119, 120, 148
Molnár Lajos 177
Molnár Lajos, ifj. 177
Molnár Pál 166
Molnár Sándor 175
Molnár Zoltán 43
Móra Ferenc 124
Móricz Zsigmond 15, 16, 30, 37, 39, 50,
69, 104, 117, 123, 127, 158, 167
Moritz, Edmond 37, 100, 155
Moritz, Edward 69
Morvai István 17
Mrozek, Sławomir 23, 59, 60, 63, 85
Musatescu, Todor 58, 66
Muszin Imre 117
Muszlin Imre 16
Muszty Bea 23, 137
Müller Péter 112

Nád Katalin 162
Nádasdi László 155
Nádassy László 158
Nagy Abonyi Sarolta 23
Nagy Árpád 66
Nagy Gizella 175
Nagy István 158
Nagy József 40, 45, 109, 120, 121, 182
Nagy László 66
Nagy Tibor 85
Nagypál Gábor 20, 23
Nánik Lajos 185
Naracsik Pálné 177
Narancsik Pál 177
Nash, Nathan Richard 52
Németh István 159
Németh László 7
Németh Mihály 73
Neográdi László 184
Niccodemi, Dario 30, 104
Nonnenmacher Jenő 92
Nóti Károly 97, 98, 148
Novak, Novak 138
Novotny Ilonka 66
Nušić, Branislav 30, 45, 78, 98, 113, 114,
126, 127, 157, 164, 178

Nyáray Rezső 9, 58, 66
Nyilas Misi 39, 69
Nyomozunk 109

Ognjenović, V. 45, 113
Oláh Ilona 135
Orbók Attila 15, 80
Ormai Mária 59
Ormai Mária 66

Önböli András 82
Örkény István 106, 114, 124, 145, 157

Pálfi Margit, M. 34
Palkó János 185
Paprikás Pál 185
Parjók János 177
Partjić 126
Paso, Alfonso 48, 52, 71, 141
Pásthy Mátyás 138
Passza Dénes 169
Pásztor Zdrávkó 29
Pataki László 34, 36, 41, 91, 104, 105, 154
Pataky András 166, 177
Pécsi Erzsébet 67
Penavin Olga 181, 182, 185
Pénzes Katalin 71
Pereszlényi Margit 30
Péter Éva 185
Péter István 147, 148
Péter Mariska 185
Péter Szabó Andrea 85
Petőfi Sándor 73, 86, 91, 128
Petresev István 163
Petrik Anna 166
Petrik László 166, 167
Petrović, Peca 80, 118
Petrović-Pecjića, Petar 118
Pfaff Anna 107
Pfaff Mihály 107, 108, 109
Pinkert Mihály 169
Pintér Lajos 37, 100, 106
Pipusz Franciska 167
Piri Anci 30
Piri József 30
Platonov, Andrej 23
Pócik József 114
Podrugovics Illés 180
Pogány Károly 30
Pogány Margit 30
Poirot, Jean 141
Poljaković, Matija 15, 45, 113
Popović, Jovan Sterija 67, 76, 123, 144,
157, 164, 178, 179

- Pósa Rózsa 84
 Pozsár Ábel 184
 Pozsár István 184
 Pozsár János 185
 Pozsár József 183, 184, 185
 Pozsár Juliska 184
 Pozsár Sándor 148, 149
 Pribilla Valéria 35, 36, 58, 59
 Prince, Harold 23, 137
 Pukó Pista 185
 Puskás Zoltán 20, 23
 Putnik, Jovan 123, 126
- Raczkó Ilus 34
 Radó Gizella 171
 Rapaity Lívia 39
 Regécz László 33, 49, 150
 Remenyik Zsigmond 33, 71, 72
 Remete Károly 16
 Remeténé Fazekas Piri 16, 116
 Rivier 101
 Robotka Angéla 57
 Robotka István 39, 151, 152
 Rózsa András 176
 Rumpf Kálmán 166
- Sachs, Hans 157
 Saint-Exupéry, Antoine de 124
 Sándorka Bálint 177
 Sántha Pusztai Lajos 17
 Sántha Sándor 16, 34, 41
 Sarkadi Imre 15, 126
 Sartre, Jean-Paul 23
 Sásdi Sándor 45, 113, 138
 Sass Ibolya 80
 Savoie 35
 Savoyai Jenő 178
 Schaffer, Peter 59, 106, 112, 140, 151
 Schisgal, Murray 106
 Schneider (Baranyai) Júlia 166
- Schwajda György 115, 147, 157
 Sebestyén Tibor 47
 Shakespeare, William 8, 23, 124, 137
 Shaw, George Bernard 106, 145
 Sidenko-Popović, Katarina 67
 Siflis Irma 91
 Siklássy Pál 15
 Sinkösi, Nakamura 45, 113
 Sinkó István 16, 41
 Sípos László 81
 Sípos Mihály 185
 Sípos Mihály 185
 Sipos Zoltán 23
 Smoček, Ladislav 23
 Sneider József 30
 Soltis Lajos 47, 67, 112, 114, 135
 Somogyi Mancsi 185
 Somogyi Tóth Sándor 123, 141
 Sorescu, Marin 124
 Sovény Károly 16, 105, 144, 157
 Spániel Árpád 180
 Starc Lajos 92
 Steinbeck, John 11, 37, 64, 87, 145, 157
 Sterija, Jovan Popović lásd Popović, Jovan Sterija
 Strindberg, Johan August 44, 45, 113
 Stuchlik Lajos 83
 Sturc Béla 107
 Sturcz József idősb. 24, 25, 26, 27, 56
 Sturcz József ifj. 25, 27, 119, 121, 122, 145, 166, 167
 Subotić, Velimir 30, 120
 Sulhóf József 15, 37, 86, 100, 120
 Süle Mihály 16
 Sülyös Mariska 184
 Sülyös Palkó Miklós 183
 Sütő András 7
 Svaicer Mária 66
 Synge, John Millington 48, 50, 52, 145
- Szabadka Gyula 82
 Szabó Attila 43
 Szabó Ferenc 158
 Szabó Ilona 48, 57
 Szabó István 36, 40, 67, 122, 123, 141, 158
 Szabó István, ifj. 41, 59, 112, 114, 154
 Szabó János 34, 185
 Szabó Juliska 184
 Szabó Kiskároly Ilona 49
 Szabó Lajos 81
 Szabó László 89, 124, 125, 137
 Szabó Mihály 162
 Szabó Palócz Attila 23
 Szabó Péter 33, 84, 85, 125, 126
 Szakál Mónika 29
 Szalai János 126, 127
 Szalma Annamária 65
 Szántó János 152, 153
 Szarvas Mihály 81
 Szenteleky Kornél 138
 Szigligeti Ede 16, 17, 22, 26, 27, 30, 35, 135, 147, 148, 164
 Szilágyi László 16, 41, 47, 58, 67, 105, 149
 Szinetár György 97, 130
 Szirmai Albert 14, 27, 135
 Szkopál Béla 154
 Szloboda János 179
 Szloboda Tibor 20
 Szloboda Tibor, ifj. 23
 Szmolenicki József 27
 Szofrán Tamás 81
 Szophoklész 23, 114, 157
 Szorcsik Krisztina 20, 23
 Szögi Csaba 23, 125
 Szöllősi Vendel 185
 Szöllőskei Dávid 185
 Szöllősy Vágó László 35, 93
 Szörényi 137
 Sztárai Mihály 174

Szűcs Antal 29
 Szűcs György 148

 Tabi László 126, 143
 Takács Ferenc 73
 Takács Imre 45
 Takács Tibor 36, 154, 155
 Talpai Zsuzsanna 155, 156
 Tamási Áron 127, 171
 Tatai József 166
 Tatay László 92
 Teleky István 21
 Tényi János 83
 Tényi Teréz 84
 Tersánszky Józsi Jenő 27, 37, 100, 135
 Thimayer, Hans 45, 113
 Thomas, Robert 37, 100, 135, 141
 Titz József 84
 Tóbiás Krisztián 125
 Toby, Cristoph 23
 Tolnai Ottó 105
 Tomka Károly 82
 Tomka Károlyné 82
 Tompek Zsuzsa 167
 Tórizs Gyula 175
 Tóth Ede 70, 116, 156
 Tóth Éva 45
 Tóth Gizella 44, 80
 Tóth Irén 52, 59, 67
 Tóth János 156
 Tóth Lajos 166, 167, 169, 177
 Tóth Margit 171
 Tóth Miklós 16, 33, 126, 141, 154
 Tömökény István 33, 71, 72, 116
 Török József 175
 Törteli László 45
 Troszt Irénke 177
 Troszt János 171
 Troszt Jolán 171
 Troszt Sándor 177

 Trupinszki Béla 141
 Tusnek Otília 67
 Tutorov, Milan 67, 112
 Twain, Mark 123

 Ubornyai Sándor 16
 Ujević, Petar 141
 Urbán András 43
 Urbán Elemér 168, 169, 171
 Uri Ferenc 16

 Vajda József 180
 Vajda Rozália 180
 Vajda Tibor 19, 22, 23, 61, 67, 105, 106,
 112, 114, 136, 137, 141, 144
 Várady Hajnalka, F. 67
 Varga Ilona 102
 Varga István 28, 41, 58, 67, 105, 149
 Varga József 177
 Varga Károly 28, 29
 Varga László 180
 Varga Rozika 169
 Varga Zoltán 105
 Vastag Mihály 66
 Vaszary Gábor 68, 100, 141, 143
 Vecsera Sándor 56, 73, 128, 129
 Venczel Valentin 67
 Verebes Ernő 22, 23, 136
 Verseghi József 45
 Versényi Ida 158
 Vian, Boris 23, 137
 Villon, François 23
 Vilmer István 182
 Vimmer István 161
 Vince Éva 171
 Vincze Gyula 169
 Vinczer Imre 36, 158
 Viola Lujza 81
 Virág Mihály 36, 41, 58, 105, 154, 158
 Vitkay 116

 Vitkay Gyula 80
 Vitkay Gyuláné 80
 Vitkay Ilonka 80
 Vlah Toni 112
 Vojtehovszki 116
 Vörösmarty Mihály 162
 Vucskovics Rozália 65
 Vujevics Jenő, ifj. 169
 Vujkov Géza 36, 105, 154
 Vujkovné Lippay Etelka 15, 16
 Vukosavljev Iván 23

 Wallace, Edgar 39, 101, 144
 Weingarten, Romain 33, 50, 70, 71
 Weiss Zoltán 45, 113
 Weiss, Peter 48, 50, 60, 145
 Weöres Sándor 23, 137
 Wilder, Thornton 58
 Williams, Tennessee 35, 43, 52, 59, 71,
 114, 145
 Wittinger, Hans 45, 113

 Zádor Imre 66
 Zágón István 30
 Zake János 185
 Žigon, Stevo 112
 Zilahy Lajos 30, 35, 45, 47, 104, 113, 158
 Zima Anna 171
 Zima Imre 171

 Zsikó Lajos 180
 Zsikó Lajos, ifj. 180
 Zsilli Gizella 129, 130
 Zsivánfi Emil 66
 Zsivánovity Mária 171
 Zsivity Szimo 163
 Zsivity Teréz 163, 164
 Zsivu Péter 27
 Zsulyevics Antal 78

Címmutató

- „A” 23
A 125. levél 45, 113
A betyár 74, 129, 171
A betyár kendője 29
A bolondgomba 15
A bor 24, 27, 29, 74, 81, 103, 118, 122, 129
A bűn útja 15, 164
A bűvös táska 122
A doktor úr 101, 108, 127, 150
A faun 76, 78
A Glembayok 117
A gonosz asszony 76
A halál álma 23
A halászkirály legendája 137
A hölgy hozzám tartozik 83
A juhászlegény 29, 83, 122, 163, 164
A kaktusz virága 52
A kékszakáll nyolcadik felesége 35
A kicserélt menyasszony 122
A király kenyere 124
A kis herceg 124
A kulisszák világában 34
A kutya 129
A lángok hőse 183
A legénybúcsú 15
A legkisebb Horvát lány 170, 171
A legyek 23
A lila villa titka 126, 138
A meztelen lány 149
A meztelen Téalapó 23
A mi kisvárosunk 58
A miniszter felesége 85, 126, 164, 178
A nadrág 130, 150
A Noszty fiú esete Tóth Marival 165, 168
A nő hozzám tartozik 146
A nőszemélyek tánca 23
A nyílt tengeren 63
A nyugati világ bajnoka 48, 50, 52, 89, 145
A Pál utcai fiúk 15, 127, 167
A papírsárkány 146
A parasztkisasszony 120, 122, 146
A pofon 23, 140
A potyautas 15
A régi nyár 16, 152
A sarló 183
A semmi pora 23
A szabin nők elrablása 119, 146, 149, 165
A szűz és a gödölye 47
A tanár úr vizsgázik 101
A tanítónő 9, 25, 27, 37, 58, 65, 66, 100, 122, 129, 130, 156, 167
A tanú 23
A tékozló fiú 81
A templom egere 76
A tolonc 70, 156, 169, 171, 174
A vak trió 43
A vak 23
A vállalat érdekében 103
A válogatós hölgy 101
A végrehajtó 183
A vén bakancsos és fia, a huszár 27, 122, 175
A vén gazember 176
A vendéglány 33, 103, 142
A veszély nem múlt el 15
A vereshajú 24, 27, 81, 83, 122, 123, 156, 176
A zenélő doboz 45, 113
Ádám és Éva a bíróság előtt 150
Akácvirág 174
Aki a virágot szereti... 48
A-kola 23
Álgróf 102
Amerikai völegény 103
Amikor a pápát elrabolták 141
Amit az erdő mesél 29, 178, 183
Andorra 58
Anna csak egy van 152
Annuska 29, 98
Antigoné 23, 48, 114, 150, 157
Antik komédia 106
Apa csak egy van 29
Apám a szocialista kulák 126
Aranykakas 27, 122, 146, 154
Aranymadár 74, 129
Árgirus királyfi 122
Árvácska 83
Arzén és levendula 23, 106, 137
Átlagember 127
Az anya 23
Az anyag nem vész el, csak átalakul 109
Az anyós visszajár 33, 141, 150
Az apa hangja 23
Az aszódi diák 167
Az elcserélt ember 80
Az elkésett vallomás 29
Az elveszett paradicsom 15
Az ember, aki megváltoztatta a nevét 39, 101, 144
Az esőcsináló 52
Az ezüstkócsag 47

- Az igaz papságnak tiköre 174
 Az igazság pillanata 155
 Az isten keze 176
 Az istenek éjszakája 124
 Az ördög mátkája 165, 180
 Az öreg hölgy látogatása 106
 Az ötödik fénykép 43, 52, 71
 Az özvegy Karnyóné 145
 Az uborkafán 178
 Az új rokon 101
 Az utolsó felvonás, avagy az eső csak esett 23
 Aznap, amikor a pápát elraborták 106, 150
- Bábálom 23
 Babos kendő 119, 136, 146
 Bakaruhában 29
 Bál a pusztán 126
 Balkáni gerle 115, 116, 147
 Balkáni kém 100, 156
 Bandi gulyás 185
 Barlanglakók 33, 71, 72, 116
 Bébi, a családban marad 143
 Befutók 23, 124, 125, 137
 Bent az erdőben 166
 Bernarda Alba háza 115, 145
 Betlehemi bakter 69
 Birodalomépítők, avagy a Schmürz 23, 59, 137
 Black Comedy 59, 106, 112, 140, 151
 Bocsnát 23
 Bodnárné 48, 115, 145
 Bokréta 79, 81, 82, 93, 177, 189
 Bokrétás Marika 174
 Bokros uram 178, 180
 Botcsinálta doktor 81, 163, 164
 Bölcsődal 51
 Brecht '76 43, 45, 59, 113
 Bubus 49, 68, 100, 143, 150
 Bukfenc 15
 Búzakalász 127
- Centrifuga 45, 113
 Cifra világ 45
 Cigány 15, 24, 26, 27, 74, 80, 101, 103, 129, 135, 136, 147, 148, 164, 165, 166, 167, 175, 176, 178, 180, 183
 Cigányrapszódia 123
- Csábtánc 23
 Csacsifogat 138.
 Csantavéri passió 135
 Csapodár madárka 85
 Csárdás 29
 Csárdáskirálynő 15, 17, 22, 83, 146
 Csavargólány 74, 83, 92, 129
 Cselédek 23
 Csikós 17, 22, 24, 30, 74, 92, 101, 122, 129, 166, 176, 184
 Csipkerózsika 23, 147
 Csirkepaprikás 59, 149
 Csizmadia mint kísértet 29
 Csutak 143
- Dandin György 115, 116, 147
 Dankó Pista 27
 Dilivár 45, 113
 Disznótor a méltóságosnál 52, 71
 Disznóvágás 81
 Don Juan 106
 Don Quijote 43, 157
 Dózsa György 74, 128
 Dr. 78
 Dr. Burke különös délutánja 23
 Dundo Maroje 59
- Ébredj fel, Katám! 106, 121, 140, 152
 Édes Anna 45, 106, 113, 158
 Édes ellenség 30, 104
 Édes fiaim 76, 106, 110, 123, 141, 154
 Egerek és emberek 48, 145, 157
 Egérfogó 33, 52
- Egérút 101
 Égi madár 123
 Egy ágyban az ellenzékkel 145
 Egy bolond százat csinál 16, 101, 119, 136, 141, 146
 Egy bőrönd szerencsétlenség 71
 Egy csepp méz 52, 71
 Egy kis senki 18, 22
 Egy május éjszakán 171
 Egy örült naplója 45
 Egy vidéki Párizsban 52
 Elcserélt ember 78, 127
 Életjeladás a déli végekről 79
 Elhagyott szerető 84
 Elkésett vallomás 99
 Első szerelem 146
 Elvámolt éjszaka 120, 136, 146
 Elveszem a feleségem 148
 Elveszett paradicsom 85, 126
 Ember a híd alatt 74, 129
 Emberek 30, 101, 120
 Ének a halott asszony házából 23, 125, 136
 Énekesmadár 27
 Érdekházasság 119, 136
 Érettségi 16, 35, 127, 150, 154
 Érik a búzakalász 47, 174
 Érintők 23
 Erzsébet-nap 48
 Éva naplója 147
 Ez a ház bontásra vár 35, 43, 59
 Ez a hölgy hozzám tartozik 120
 Ezüstszelence 47, 86
- Falstaff 23, 124, 125, 137
 Falu gyöngye 122
 Falurossza 24, 27, 29, 42, 70, 74, 81, 101, 116, 122, 129, 147, 171, 176, 178, 180, 185
 Farsang tündére 116
 Fatányér 37, 69, 100, 149, 155

- Fecskelány 52
Fehér Anna 15, 47, 48, 157
Fehér éjszakák 48, 114, 157
Fejek Ferdinándnak 85, 126
Feleség 16
Feleség férj nélkül 155, 158
Felfuvalkodott tökfej 144, 157, 164, 178
Felhő Klári 176
Fény a faluban 129
Férj uram vadászni megy 100
Férjek papucsban 150
Férjhez megy a feleségem 129
Fiacskám 15, 80
Fogságban 23
Forradalom a könyvtárban 146
Forró mezők 167, 179
Földindulás 167, 183
Földyekkel játszó égi tünemény 106
Fösvény 17
Fruska 16, 101
Füsti fecskék 169
- Gerda Tamás lánya 74, 128
Gólya 115, 157
Göre Gábor 109
Gubanc 139, 152
- Gyanús személy 29, 30, 98
Gyászoló család 48, 115, 157
Gyimesi vadvirág 24, 27, 29, 92, 175, 180
Gyurkovics lányok 165, 166, 171, 174, 176
- Hajnali vendég 116
Haláltusa 35
Hamar egy férjet 103
Hamlett 43
Hamupipőke 167
Haragszik a pusztabíró 122
Harmat 43
Három a szerelem 25, 27, 119, 122
Három kalap 30, 31, 104
- Hawaii rózsája 92
Házitücsök 30, 37, 74, 100, 104, 127, 129, 163, 164, 171
Hazug és füllentő 123
Heten voltak 45, 113
Himnusz 48, 115, 116, 147, 157
Hogy állunk, fiatalember? 123, 141
Holdbeli csónakos 23, 137
Húsvéti ünnepek 141
Huszár 27, 122
Huszárkisasszony 29, 102
Huszonnyegyszál piros rózsza 101, 155
- Ibolya 33, 85, 126
Ide gyere, rózsám! 15, 29, 98, 116
Ifjúság a bíróság előtt 45, 113
Iglói diákok 80, 81, 165, 169
Ilyen nagy szerelem 45, 113
Ismeri a Tejutat? 45, 113
István, a király 125
Itt-Hon 156
Iván, a rettentő 124
- Jaj, a mama! 77, 130
Jaj, de búsan harangoznak! 29
Jakab álma 138
János vitéz 17, 18, 22, 24, 25, 27, 47, 74, 83, 121, 122, 129, 153, 166
Játék a sötétben lásd Black Comedy
Javítóintézet 147
Jegygyűrű a mellényzsebben 141
Jónás 124
Jónás könyve 45
Juhászlegény, szegény juhászlegény 103, 122
Júlia kisasszony 44, 45, 113
- Kabaré 23, 137
Kakuk Marci 27, 28, 37, 100, 135, 136, 147, 148
Kaméleon 39, 101, 144
- Kártyavár 150
Kaviár 37, 100
Kékia 23
Képzelt beteg 37, 100, 109, 143, 155, 158
Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról 33, 125
Kerítés 127
Kérők 80, 118, 142
Két szerető szív 52, 71
Két úr szolgálja 156
Kétszer kettő néha öt 71
Ki az úr a háznál? 138, 150
Ki kinek a menyasszonya? 103
Kidőlt a májusfa 15, 37, 100
Kintornás család 84, 183
Kisasszonyok a magasban 130
Kísértetek 35, 45
Kivándorlás 137
Kocsonya Mihály házassága 117, 138
Koldus és királyfi 123
Kolduskisasszony 119, 146, 175, 176, 178
„Kórógy vára, híros vára” 186
Ködkirály 183
Kölcsönlakás 77, 120, 130, 136, 146, 147
Közös lakás 15, 84, 154
Kukkantson Orosziba 37, 100, 156
Kulcskeresők 48, 114
Kunigunda hozománya 23, 137
Kuruzsló 102
Kutyaszorító 16, 126, 154, 155
Kwai Lan 45, 113
- Lányom 109, 143
Laodameia 23
Leánykérő 27, 176
Leánynéző 15
Leányvásár 153
Légy jó mindhalálig 15, 37, 39, 50, 69, 117, 127, 146, 147, 158, 167, 176
Legyenek átkozottak 23, 125

- Lerajzolják az embert 52
 Leszállás Párizsban 106, 140, 152
 Liliomfi 35, 74, 101, 110, 129, 176
 Lúdas Matyi 23, 74, 122, 129
- Mackó 141
 Macskajáték 106
 Magdolna 166
 Mágnás Miska 14, 25, 26, 27, 29, 74, 83, 116, 119, 120, 122, 129, 135, 136, 146, 147, 164
 Maharadzsza 102
 Majd a papa 66, 148
 Marica grófnő 17, 83, 166
 Marika 80
 Mégis forog a föld 109
 Mégis szép az élet 15
 Megváltó született Betlehemben 50, 69
 Mélyek a gyökerek 47, 68
 Mesék az írógépről 92
 Mesél a Bécsi Erdő 106
 Mézeskalács 25, 27, 92, 119, 121–122, 145
 Mézesmadzag 171
 Meztelen ember 101
 Mimi királykisasszony 147
 Mindent a kertbe 106
 Miss Hobbs 112
 Mit susog a fehér akác? 83
 Mockinpott úr kínjai és meggyógyítása 48, 50, 86, 89, 145
- Mukányi 106
 Muskáтли 35, 47
 Mysterium, képek a Bibliából a csíksomlyói passió nyomán 23
- Naftalin 101, 152
 Nagymama 30, 31, 80, 104
 Napraforgók 15
 Nászút férj nélkül 150
 Násztutasok 102, 103, 142,
 Ne játssz a csókkal! 175
- Ne szóljatok bele! 149
 Négyen éjfélkor 85, 107, 126, 140, 152
 Négyesfogat 127
 Nem élhetek muzsikaszó nélkül 15, 158, 167, 176, 179
 Nem félünk a farkastól 48, 106
 Nem olyan időkét élünk 101
 Nem úgy van, mint régen 80
 Nem vagyunk angyalok 30, 104
 Néma levante 89, 145
 Népünkkel, népünkért 35
 Nóra 127
 Norton kastély 147
- Nyár 33, 50, 70, 71
 Nyílt tengeren 85
 Nyitott ablak 97, 98, 119, 146, 148
 Nyolc hold föld 45, 113, 138
 Nyomozunk 109
- Olympia 76
- Óz, a varázsló... 52
- Őn is lehet gyilkos 52, 141
 Ördög 129
 Örömmel szórakoztatunk 143
 Ötösfogat 109, 130
 Özvegy Károlyné 115
- Palicsi nyár 29, 85, 98, 99, 126
 Pán Péter 122
 Papháború 171, 174
 Paprikás csirke 42, 101
 Pártütők 101, 171
 Peleskei nótárius 81
 Pipin 23, 137
 Piros bugyelláris 24, 27, 29, 80, 122
 Piros szegfű 27, 29, 99, 122
 Pisti a vérzivatarban 124
 Pogány tivornya 37, 100
- Pokoli disznótor 33, 72
 Protekció 76
 Pygmalion 145
- Régi nyár 143
 Régi szerető 15, 114, 176, 184
 Remény 47, 58, 117, 164, 172, 173
 Repülj fecském! 83
 Revizor 101, 107, 108
 Robin Hood 147
 Románc 15
- Sakk-matt 109
 Sárarany 176
 Sárga csikó 24, 27, 29, 92, 101, 122, 150, 176, 179, 183
 Sárga liliom 84
 Sárga rózsza 122, 123
 Sárgarigófészek 120, 136
 Sári bíró 24, 29, 30, 104, 122, 127, 166, 176
 Scampolo (Vakarcs) 30, 104
 Semmi para 23
 Shakespeare vagy amit akartok 23, 59, 137
 Sírkö és kakaó 124
 Sosem lehet tudni 106
 Spanyolul tudni kell 126, 143
 Susmus 97, 130
 Süt a nap 35, 81
- Szabinné elablása 165
 Szakadék 25, 27, 122, 127, 167, 169
 Száll a kakukk fészkére 48, 114, 157
 Szegény Dániel 37, 100, 135
 Szegény leányt nem lehet elvenni 30
 Szegény Mavrier 76, 78
 Szelistyei asszonyok 123
 Szent Gellért élete 111
 Szép Salamon Sára 101
 Szerdán esküszünk 84, 103

Szerelem a Duna-parton 15
Szerelem az erdőben 16
Szerelem, ó! 106
Szerencsemalac 15, 139
Szeresd az elsőt! 103
Szeressük egymást, gyilkosok! 101, 141
Szeretek egy színésznőt 109, 143
Szeretni szép, szeretni jó 29, 99
Szexbogyó 85, 126, 146
Szilveszteri szerelem 109
Szkizofónia, avagy isten csendje 23
Szlavóniai (kórógy) szótár 185
Szomjas krokodil 117
Szomorú vasárnap 112
Szót kérünk 154

Tabáni orgonák 42, 84, 126, 175
Tábori piknik 52, 141, 150
Talpsimogató 125, 137
Táltos bárány 146
Táltosjáték 23
Tamás bátya kunyhója 127
Tangó 23
Tavaszi szél vizet áraszt 123
Tavaszi ünnep 80

Téboly 112
Temetni délután szokás 43, 45, 113
Tépett rózsa 27, 29, 81, 83, 122
Terézia nővér 92
Tévedés 141
Tiéd a szívem 15
Titanic-keringő 58, 66, 170, 171
Torztükrök, avagy az egymásrautaltság és
annak nyúge 23
Tóték 145, 157
Tündérország vándorai 122
Türelmetlen szeretők 37, 100, 154, 155–
156
Tűvétevek 23, 27, 71, 72, 125, 127
Tűzmadár 30, 104, 158

Uraim 23

Úri muri 27
Útitársak 105

Übü király 33, 100
Üvegfigurák 52, 59, 71, 114, 145

Vacsora Budán 119, 136, 146, 147
Vadállat 166
Vadrózsa 171
Vadvirág 80, 118, 119, 146, 169, 171
Valahol délen 149
Vallatás 71
Vallomások 45, 113
Vásári komédiák 48, 114, 157
Vásott kölykök 21, 23
Veled is megtörténhet 48
Víg kocsmáros 29
Víg özvegy 116
Vihar a sastanyán 123
Virágot Algernonnak 23
Virradat 47
Vörös hajú lány 84

Zenebohócok 30, 45, 104, 113
Zeng az erdő 25, 74, 84, 122, 129, 149
Zimberi-zombori szépasszony 84

Zsákbamaczka 146, 175

Tartalom

<i>Előszó</i>	5	Fények és árnyak	
Nem zsákutca a műkedvelés		Az apatini műkedvelő színjátszás tegnapja	30
Gondolatok színjátszó mozgalmunkról	7	Sokszínű mozgalom	
Válság vagy csak megtorpanás?		Ne csak színjátszóink ünnepeire figyeljünk oda,	
Puhatolódzó válaszkérés egynehány kényes kérdésre	12	hanem hétköznapjaikra is	32
Anyagiakról, munkafeltételekről	12	Darabválasztás, szövegkönyvek	32
Erkölcsei támogatás?	13	Ösztönző támogatás, segítőkészség	33
Az értékítéletek labirintusában	13	A legmagasabbra törő műkedvelés	
Az ösztönző kritikáért	13	A Népkör színjátszóinak nyolcvan éve	34
A kultúra szolgálatában		Berta Ferenc Zsebszínház	37
Egy hiánypótló monográfia margójára	14	Egy rendhagyó kezdeményezés	37
Éltet adó erő		In memoriam Berta Ferenc (1942–2000)	39
Dományné Kiss Katalin zentai színjátszó vall		Hol vannak a profi rendezők és színészek?	
a mozgalom háború utáni éveiről	16	Műkedvelő színjátszásunk gondjai	40
Az első lépések a rivaldafény felé	17	A szakma nem hivatásos elkötelezettjei	40
A zenés műfaj elkötelezettje	17	Hol vannak a profi rendezők, színészek?!	41
Megtartó folyamat	18	Sokszínűség és színvonal	42
A hivatásos és az amatőr színjátszók közötti kapcsolatról	19	Negyvenéves a Kanizsai Amatőrszínház	44
Határozott továbblépés		Nagykikinda várja színjátszóinkat	
A Zentai Színtársulat sokat ígérő jelene	21	A Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók VI.	
A két Sturcz József	24	Találkozájának a házigazdája a bánsági kisváros lesz	46
A kötődések csodálatos hajszálygyökerei	24	A múlt	46
Kupuszina és Vörösmart vonzásában	24	A jelen	48
A bácskertesiek „másik” tanító bácsija	24	Helyrebillent az egyensúly	
Nyolcvanéves a bácskertes színjátszás		Az amatőrmozgalom további erősödését várjuk	
Egyhetes színházi rendezvényen emlékeznek meg		az új esztendőtlől	49
az eddigi útról március 12-e és 18-a között	26	A múlt eseményeinek nyomában	49
Hogyan is kezdődött?	26	Ígéretes, biztató jelenségek	50
A közelmúlt és a jelen	27	Műkedvelő színjátszásunk szolgálatában	
Hagyományaink őrzői, éltetői		Barácius Zoltán (profiként is) négy évtizede foglalkozik,	
Szilágyin nemcsak múltja, hanem jelene is van		dolgozik az amatőrökkel	51
a mozgalomnak	28	Változatos rendezői kínálat	51
		Művészi és emberi magatartásáról	52

Fel tudunk sorakozni a közös cél mögé		Emberek, események...	
Jegyzet az amatőr színjátszásról rendezett bácskertes tanácskozásról		Naplótöredék	91
Miért maradnak alul társulataink a vajdasági megmérettetéseken?	53	Augusztus 9.	91
Gyökértelenség?	54	Augusztus 10.	93
Reflexiók	56	<i>Amatőrszínházaink rendezői</i>	
Műkedvelő színjátszásunk megújítása nem fikció, hanem valóság	57	Sokoldalú egyéniség	
Amatőr színjátszóink a köztársasági szemléken	58	Balázs János	97
A falusi amatőr színjátszás védelmében	59	Tisztelet és megbecsülés kísérte munkáját	
Találkozókról, szervezési gondokról	60	Balázs László	98
Közös szemlék, fesztiválok	61	A mozgalom igaz elkötelezettje	
Gondolatok amatőr színjátszásunkról	62	Berta Ferenc	99
A torontáloroszi tanácskozás elé	64	Fél évszázada a pályán	
Amatőrizmus, dilettantizmus...	64	Bittó Tamás	101
<i>A tanítónőtől A tanítónőig</i>	65	A gondok sohasem kényszerítették térdre	
Jubilál a nagybecskereki Madách	67	Fehér Mihály	102
A mozgalomnak áldozatkész emberekre van szüksége	69	Ne feledkezzünk meg a mozgalom nagyjairól!	
Megvalósuló tervek, elképzelések	70	Fertnerné Hudák Nóra	103
A hivatásos szakemberek segítségére is szükség van	71	Évtizedek a műkedvelőkkel is	
Következetes műsorpolitika	73	Fischer Károly-e az utolsó mohikánok egyike a profi rendezők közül?	105
Magyar művelődési egyesület Palánkán	74	A hivatásos szakember pályája	105
Együtt a közös ügyért	74	Az amatőr mozgalom elkötelezettje	106
Szükség van a dél-bánsági műkedvelő színjátszás megújítására	79	Bemutatjuk amatőr színházaink rendezőit	
Torontálvásárhely	79	Dr. Pfaff Mihály	107
Pancsova	80	Egy újabb nemzedék tehetséges képviselője	
Ürményháza	81	Foki István	108
Székelykeve	81	Gazdag, tartalmas pálya	
Hertelendyfalva	82	Gyórfi Sándor	110
Versec	82	Akitől nagyon sokat várunk	
A hagyományok köteleznek	82	Izelle Károly	111
Szükség van a színjátszó együttesek találkozóra	85	Aki nem mondhat le a színházról	
Színjátszó csoportjainknak szilárd alapokra van szükségük	86	Koncz István	112
Színjátszó mozgalmunk létjogosultsága	88	A színpad varázsában találta meg önmagát	
Egy csoportkép üzenete	90	Lepár Ferenc	114
		Az igényesség elkötelezettje	
		Lőrík Gizella	115
		Az emberarcú színház elkötelezettje	
		Merkva Péter	116

Bemutatjuk amatőr színházaink rendezőit		Negyed évszázad a színpadon	
Mérges Sándor, a színház elkötelezettje	117	Kanalas Ilona	144
Csendesen, szerényen teszi a dolgát		Több mint fél évszázada hűségesen szolgálja	
Molnár József	119	színhátszó mozgalmunkat	
Nagy József emlékezetes előadásairól	120	Koleszár István	145
Nemzedékek tanítómestere		Hűsz esztendeje a színpadon	
Sturcz József	121	Lázár Ervin	146
Színhátszásunk ügyének szolgálatában		Remekbe szabott alakítások	
Szabó István	122	Péter István	147
Aki igazán „kitanulta” a szakmát		Még nem kíván elköszönni a színpadtól	
Szabó László	124	Pozsár Sándor	148
Színház nélkül nem élet az élet		Az amatőr mozgalom közkeletűje	
Szabó Péter	125	Regécz László	150
Egy kis falu meghatározó egyénisége		A díjak, az elismerések köteleznek	
Szalai János	126	Robotka István	151
A megbecsülés, a tisztelet őrzi emlékét		Szerény, csendes szolgálja a mozgalomnak	
Vecsera Sándor	128	Szántó János	152
Megvalósult és meg nem valósult álmok		Thalia hűséges szolgálja	
Zsilli Gizella	129	Takács Tibor	154
		Sokat ígérő tehetség	
<i>Bemutatjuk amatőr színhátszóinkat</i>		Talpai Zsuzsanna	155
Amatőr színhátszóink bácsfeketehegyi találkozója után		Színhátszó mozgalmunk hűséges közkeletűje	
Csapongó, de egymást kereső gondolatok	133	Tóth János	156
Bemutatjuk amatőr színhátszóinkat		Hiteles színpadi figurák „megalkotója”	
Bugyi Angéla	134	Vinczer Imre	158
Kibontakozó tehetség		<i>A horvátországi magyar színhátszás</i>	161
Dienes Koleszár Valéria	135	Kiskőszeg (Batina)	162
Erőteljes színészi egyéniség		Gyapjasék	163
Bemutatjuk Döme Zoltánt	136	Ami csak álom maradt	164
A színház mindenese		Vörösmart	165
Fehér Ferenc	138	Berger Ottó	165
Műkedvelő színhátszásunk erőssége		Iskolai színhátszás	166
Fenyvesi József	139	Csúza	167
A rivaldafényben találta meg önmagát		Sepse	170
Győrfi Klára	140	Az „oskolamesterek” színre lépnek	171
Meggyőző, hiteles alakítások		Mélypont és pont után	171
Horti László	142	Karancs	172
Egy sokat ígérő tehetség		Laskó	173
Horváth Alen	143		

Kopács	175	Szentlászló	181
Pörben a hatalommal	176	A múlttól	181
Hagyománya volt a színjátszásnak	176	A múltból élő jelenről	182
Hívek maradtak önmagukhoz	177	Haraszti	
Bellye	177	Kórógy	185
Újbezdán	178		
Rétfalu	180	Utószó	187
		Névmutató	191
		Címmutató	199

Faragó Árpád
NEM SÍRT ÁSUNK, HANEM FUNDAMENTUMOT
*Töredékek a délvidéki magyar műkedvelő színjátszás múltjából,
jelenéből*

Vajdasági Magyar Művelődési Intézet
Zenta, 2007

Felelős kiadó és szerkesztő: Hajnal Jenő

Olvasószerkesztő: Szloboda János

Korrektor: Kaszás Angéla

A mutatókat készítette: Halasi Mónika

Műszaki szerkesztő: Beszédes István

Készült a szegedi E-press Nyomdaipari Kft. nyomdájában
500 példányban

ISBN 978-86-86469-01-4

CIP – A készülő kiadvány katalogizálása
A Szerb Matica Könyvtára, Újvidék

792.077(=511.141) (497.113)

792.071.2:929

792.077(=511.141) (497.5)

FARAGÓ, Árpád

Nem sírt ásunk, hanem fundamentumot : töredékek a délvidéki magyar színjátszás múltjából, jelenéből / Faragó Árpád. – Zenta : VMMI [i. e.] Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 2007 (Szeged : E-press). – 212 str. ; 21 × 24 cm.

Tiraž: 500. – Str. 5–6: Előszó / Hajnal Jenő. – Registri.

ISBN 978-86-86469-01-4

a) Amatersko pozorište – Madari – Vojvodina b) Amatersko pozorište – Madari – Hrvatska